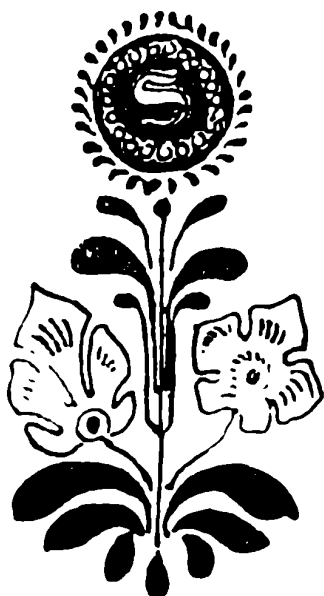


# APOŠTOL TRHANŮ.

ROMÁN OD

PETRA KOPALA.



V PRAZE 1909.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ  
V. KOTRBA.

**Cena 1 kor. 50 hal.**

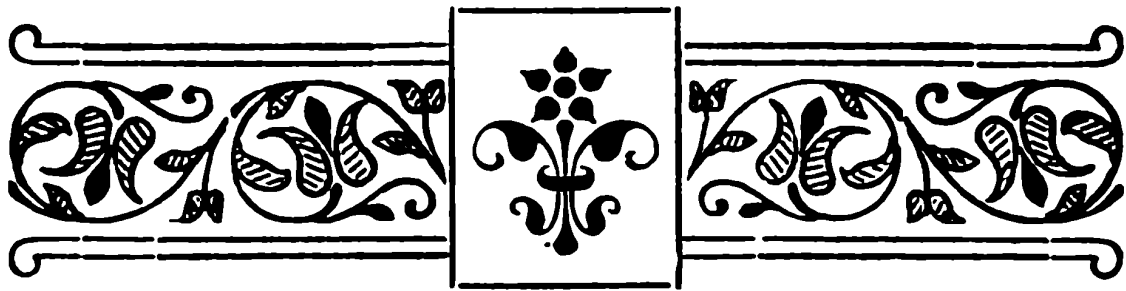
# APOŠTOL TRHANŮ.

ROMÁN OD

PETRA KOPALA.

V PRAZE 1909.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA V. KOTRBA.



## I. Macecha vlast.

Ve Skuhrovicích, vesnici to ve středních Čechách, v kraji úrodném, bylo na počátku jara roku 189 malé pozdvižení, když lidé v novinách četli, že příštím jarem bude započato se stavbou nové, asi desítimílové dráhy kdesi v německých horách a že tam budou přijímáni do práce dělníci a kameníci za velkou mzdu.

Zpráva tato stala se předmětem rozho-  
voru mezi obyvateli skuhrovickými. Co den  
scházeli se v hospodě, živě o tom rokovali.

— No tak, kmotře, — tázal se baráčník  
Machek baráčníka Vachka, — co s tou že-  
leznicí? Půjdeme na ni, nebo nepůjdeme?

— A půjdu, — odpovídal Vachek — co  
tady? Dřítí se u sedláka skoro zadarmo? Ani  
mi nenapadne.

— Já jsem se rozhodnul taky, — sou-  
hlasil Machek — půjdu i se ženou Tehyni

nechám v baráku hospodařit. Zbylo nám ještě trochu bramborů, ve chlívků je koza, ať se s ní žije a my půjdeme, co tady ?

— A já půjdu taky ! — ozval se hlas od protějšího stolu, u něhož zasedali sedláci. Co tady ?

Hlavy všech obracely se k sedláku Hráškovi a v jejich tvářích jevílo se překvapení.

— Nu, co se díváte ? — vzkřikl skoro — jaké je tu živobytí ? Mám sfendovaný statek, dru se pořád na záložny, které jsou horší nežli židi. Opustím statek, na němž nemohu se uživit. Mám již na statku exekuci, dobytek mi vzali, tak co zde ? Či mám čekat, až mne odtud vyženou ?

Na otázku tu nikdo neodpovídal. Jen z koutku u kamen ozval se hlas výměnkáře Zídka.

— Je to smutné, když i sedláci již utíkají ze statků — na ajsnbán.

— Předloni — odůvodňoval Hrášek své rozhodnutí — nám na poli všechno zaschlo, loni nám zase průtrže mračen všechno zatopily, do chlevů zahnízdila se slintavka -- to už aby člověk si zoufal.

— Ale já bych přece ze statku se nehnul, — odporoval Zídek.

— Co pak vám je hej, vy jste zazobanej, — vytýkal výměnkáři Hrášek.

— Vždyť nemáme o nic větší grunt



nežli vy, a chvála Bohu, dluhy přece nemáme,  
— hájil se poněkud špičatě Zídka.

— Ano, — prohodil baráčník Vachek —  
tam se jinak hospodařil.

— Jak se hospodařil! — utrl se na něho  
Hrášek. — Snad abych si za všecko dření  
nedopřál ani sklenici piva! — —

— Kdyby to zůstalo vždy při pivě! —  
zabručel pod nos baráčník Machek, — taky  
časem zahraje se barvička.

— Nu, nevidáno, — to má člověk hned  
na míse karban.

— Pak i to kamarádství s pány ve  
městě —

— Člověk musí s časem pokračovat —  
bránil se Hrášek. — Dnes sedlák v brslenkách  
je k smíchu dětem.

— Nejdříve dělat barona a pak jít na  
ajsnbón, — podotkl výměnkář ještě špičatěji,  
než prve.

— Však si mne již dobírat nebudete, —  
osupil se Hrášek na výměnkáře.

— Prosim vás, sousede, — hájil se vý-  
měnkář — nezlobte se pro pravdu. Vy jste se  
přiženil do hezkého statku. Vy jste si mohl  
dnes státí z nás všech zde nejlépe, ale vy  
jste nedbal. Vás také nikdo neviděl v ko-  
stele — —

— Co mi to, dědku, vyčítáte, — po-  
zvedl se Hrášek výhrůžně od stolu — vy,

zeměhryze, vy polykáte kozí bobky jako pokroutky a pojidáte kravské koláče — —

— Chvála Bohu, — odvětil s důrazem výměnkář — to my dosud neděláme, ovšem, my těmito věcmi mrvíme pole, ale vy jste hnůj od svého dobytka odvážel na cizí pole, abyste měl do karbanu — a nyní s Pánem Bohem, více s vámi nemluvíme !

— Ale, milý dědečku, — chlácholil ho šenkýř — proto snad nebudete odcházet ? Vždyť to je jen řeč. Zde má každý volné slovo. Tak jen si ještě pobuďte — —

— Já tu sebou nenechám postrkovati, — odpovídal s důrazem, vyklepávaje si z kořenky popel, — ať jen každý jde tam, kam ho táhne nespokojenost. Já jsem také prošel kus světa a vrátil se z něho s tou zkušeností, že nikde nic člověku nedají zadarmo. Teď, když nastalo jaro, baráčníci zde opouštějí rolníky a jdou na železnici za větším výdělkem, a možná že se vrátí na zimu zase domů a že pak sedlák bude jim dobrý — jezdit pro uhlí, chodit za kmotra, anebo za svědka na svatbu. Že teď ani sedlákům nechce líbiti se na statcích, rád věřím. Dělníci jsou jako vrabci, kteříž hlásí se k sedláku jen když má plnou stodolu a plný sklep bramborů a zelí. — Tak jen na ten ajsnbón jděte, ale pak bych prosil, abyste tam i zůstali na vždy a nechodili nám nazpět otrhaní

na těle a na duši a pak aby vás sedláci živili a ošetřovali. Chvála Bohu, hlady zde doposud nezemřel nikdo. Půda naše není nevděčná za práci. Ale zde stalo se zvykem, pořád jen skuhřati na špatné živobytí. Proto se snad naše ves tak jmenuje. — — Tohle jsem vám chtěl říci a teď s Bohem — na shledanou! —

Po těchto slovech výměnkář odešel.

Po odchodu starého Zídka nastalo v hospodě na chvíli utišení. Slova výměnkáře byla příliš důrazná, než aby mohla vyzníti na prázdno.

— Ten staroch — ujal se opět slova Hrášek — myslí, že zde ve Skuhrovičích roste šafrán. Já nehodlám se vůbec vrátit sem; doufám, že když budeme pracovat čtyři, já, žena a obě skoro již dospělé děti, že si vyděláme tolik, abychom se mohli přestěhovat do Ameriky. Tam jsou grunty skoro zadarmo a skoro žádné daně.

— Je to zde s tím hospodářstvím, — ujal se slova ze zadu jiný přítomný rolník — sáfientské. V naší vesnici jsou již dva velké statky pronajaty, jejichž majetníci odstěhovali se do města, kdež jeden má hospodu a druhý obchod s uhlím. Naše děti nechť o sedlačině ani slyšet. Moje stará říká k dceři: Holka, neber si sedláka, vidíš, jak se musím po celý rok péci u ploty, — a můj starší hoch pořád

mluví jen o studiích, on že sedlákem nebude. Tak se zdá, jakoby ten náš selský stav byl stížen nějakou kletbou. Utlká ze statků do města čeládka, utíkají děti a utíkají již i sedláci. A já té dřiny na statku mám taky již po krk. Jak jen trochu děti zaopatřím, praštím pak vším.

— Tak, kmotře, — ujal se slova baráčník Machek — co s tou Amerikou? Tamhle pan Hrášek má dobrý nápad.

— Já — odpovídal Vachek — kdybych si vydělal na cestu, prodám barák a dám české zemi „vale“.

— Eh, tak půjdeme do Ameriky všichni, — zvolal Hrášek, — ale dříve ještě na ajsnbón.

— Pro peníze! — dodal baráčník Machek.

Oči všech hleděly mlčky na Hráška. Byl to muž statný, asi čtyřicetiletý, na jehož tvářích bylo viděti, že rád užívá dobrých časů. Byly plné a červené. Když výměnkář zmizel, hladil si samolibě kníry a bradu, jsa uspokojen z toho, že — toho dědka z hospody vyklidil.

Z venčí zatím ozvala se píseň z úst dětských: Kde domov můj, kde vlast je má?

— Žádná píseň není mi tak odporná, jako tato — huboval Hrášek, uhodiv pěstí o stůl.

— Co s tou vlastí, — souhlasil Machek, — když člověku nedá vezdejšího chleba!

— Není hloupější písně nad tu. Co je vlast? Vlast je macecha!

Nové uhození Hráška na stůl.

Slovům těmto nikdo z přítomných neodporoval. Teprv po chvíli, když k půlnoci jeden po druhém z hostů se vytrácel, podotkl šenkýř pohrdavě: Takhle, kdyby místo vody tekla v potoku kořalka, anebo kdyby aspoň dávala se pořád na dluh a kdyby se stromu visely salámy a jitrnice, pak by se jim taková vlast líbila.

Na to šenkýř nevrle zavrtěl hlavou.

Byla to divná karavana, když na ten „ajsnbón“ tam do Němec odjížděli. Baráčník Machek měl vozík, do něhož bylo složeno vespod něco lepšího šatstva a na vrch peřiny, vzadu byly přivázány hrnce a hrnečky. Otec rodiny zapřáhl se k voji a matka ze zadu tlačila. Děti za vozíkem poskakovaly pěšky. Baráčník Vachek měl též takový vozík.

Šlo též několik nádenníků se ženami a též bez nich; tito své věci nesli na zádech: tatík je nesl v pytli, k němuž přidělány byly proramenice a máti v nůši.

Sedlák Hrášek se svou rodinou odjížděl v košatinovém voze, jež mu soused z lásky zapůjčil. On seděl napřed zamklý a žena jeho s dětmi hned za ním. Plakala a děti s ní. Opouště a statek, v němž se zrodila a do něhož muž její se přiznal. Hospodařil na něm skoro dvacet let a — dohospodařil. Vzpomínala si na otce, jenž jí bránil, aby si ho nebrala!

Celá ves stála na nohou a dívala se za odjíždějícími, kteří snažili se tvářiti se vesele, ale nešlo jim to. Ústa se usmívala, ale oči slzely a do rtů se křizaly, aby z nich nepropukl nářek.

Na návsi stála zvonice s kapličkou, u níž ženy s dětmi se zastavovaly, aby se s očima zarosenýma pomodlily na rozloučenou. Mužové skoro vesměs dříve zastavili se v hospodě, aby posílili se na cestu. K tomu přišel se flašinetář, jenž rozloživ se se svou muzikou u hospody, spustil Radeckého pochod.

— Ichuchu! — výskali si odjíždějící, a děti za nimi vřískaly: Ichuchu!

A starý výměnkář ve svých poctivcích a s poděbradkou na hlavě, od svého domku díval se za nimi útrpně a pravil: Rád bych se dočkal, s jakou asi se tito zase vrátí?

Když „ajsnbóňáci“ byli již hezký kus za Skuhrovicemi, kdež se k nim přidali též vystřhovačci z okolních vesnic, ozval se za ním řvavý mužský hlas:

— Počkejte na mne, já jdu s vámi.

Ohlédnuvše se spatřili k malému potěšení Šimu, pověstného, asi třicetiletého povaleče, v rozdrbaném oděvu, beze všech zavazadel. Opraje se o vrbovou, na rychlo ulomenou větev, pospíchal v rozbitých, poblácených botách za karavanou. Na těle měl kazajku, z níž pravá kapsa, roztržena visela

dolů, a na hlavě měl kloboučiště, skrze jehož okraj svítilo slunce.

— Nu, ty's nám ještě chyběl, — vítal ho nevlídně Machek.

— Ten nám nadělá jen ostudy — ozývaly se ženské. — Jeho žena bude ráda, že se takového otrapy zbaví.

Stavba dráhy v německých horách byla brzy po Veliké noci slavnostně započata. Se všech stran sešlo se veliké množství dělníků s ženami a dětmi. Přicházeli z blízka i daleka, přicházeli až ze Vlach, známí kamenáři, jimž svěřeno bylo prolomení velikého vrchu tunelem. Tito přivezli si s sebou svou společnou kuchyň, kterouž jim vedla manželka kamenického mistra. Dělníci byli rozdělení na „party“, jež měly stavbu dráhy prováděti na několika místech najednou. Nejobtížnější trať byla pod horskou vesnicí *S i c h d i c h f ü r*.

Když dělníci stanuli před chromným vrchem, kolem něhož nesmírné množství jako dům velikých žulových balvanů bylo nakupeno, tvoříc jakousi neprolomnou hradbou, tu mnozí z nich se křížovali a říkali: Zde máme prorazit dráhu? Máme rozbít ty balvany a je odvážeti, aby železnice tu mohla jezdit? Komuž by to napadlo, raziti zde právě cestu světovému průmyslu, položit koleje železnému oři? Co je člověk naproti těm skalám zde, čím jsou jeho slabé ruce naproti nebetyčným

vrchům? Tu člověk připadal si jako malý červík, jemuž zde vykázán úkol provrtávat skály na kcdinu cesty.

Ženy při pohledu na strmé stráně, nebetyčné skály a na žulové balvany, dávaly se do hlasitého pláče a nářku:

— Kam jsme to zabloudily! Zde lišky dávají dobrou noc.

Avšak stísněná nálada byla poněkud zapašena, když se ozvala hudba kočovných hudebníků, jež byl partafír R a g l a n z i pozval, aby před jeho kantynou zahrála několik kousků S pánem tímto budeme míti později ještě mnoho co jednati.

Hudba hrála, z kantiny vanul zápach kořalky a z vyvalených soudků čepovalo se pivo. Salámy a uzenice v pletencích, visící se stěny, lákaly dělníky k jídlu. Hudba hrála jeden kus po druhém a partafír načínal jeden scudek piva a kořalky za druhým a krájel salámy a chleba a před putykou rozproudila se hlučná zábava s tancem až do pozdní noci a partafír s velikým zalíbením hladil si svůj plnovous a usmíval se a díval se s pohrdou na spité dělníky, z nichž jeden za druhým klesal do trávy.

Mezi tanečnický v dělnických halenách vynikal vysoký a hubený, ramenatý, asi třicetiletý dělník Šíma, jenž skoro ustavičně tančil s dcerou Hráškovou. Bylo to hezké,



sotva osmnáctileté děvče, na němž vilné oči Šímy nalézaly zalíbení.

Pod střeškou putyky seděl na prkně Hrášek a vedle něho jeho ustaraná žena, pobízející ho, aby šel si již lehnout, leč její pobízení bylo marné. Manžel a otec dvou dětí byl právě ve veselé náladě.

— Pojď již domů! — pobízela ho vždy důtklivěji.

— Kam domů? — utrl se na ni — vždyť domova nemáme.

Žádný domov! — opakovala si a horké slze kanuly jí s očí. — Měli domov, ale teď ho již nemají.

Najednou to Hráškem jaksi trhlo. Zvednuv se loudavě s prkna vzal svou ženu kolem pasu a pravil:

— Pojď, stará, zatančíme si taky.

— Blázníš? — odvětila odstrkujíc ho od sebe.

— E, jen pojď, poskočíme si a pak půjdeme domů.

A žena jeho v chudé kartounové sukni se šátkem obvázaným kolem hlavy dala se s mužem do tance, při němž políkala slze.

— Sólo! — vykřikl Šíma spatřiv starého Hráška tančit.

Tak byla započata stavba dráhy u Sichdichfüru.

Ráno na to bylo vidět tytéž postavy nevyspaé, vybledlé, krokem loudavým odcházeti na íraf.

## II. S Bohem, drahá matko!

— Jsou to nejšťastnější chvílky mého života, že mi je dopřáno dlíti ještě u vás, drahá matko a sestro po mém vysvěcení na kněžství. Chvěji se sice před okamžikem, v němž mne Bůh povolá na vinici Páně, ale jakáž pomoc, půjdu tam, kam budu poslán. Do rukou Božích skládám osud svůj.

Slova tato mluvil mladičkový kněz k matce a sestře, naproti němu sedícím. Matka mohla čítati již přes šedesát let, ačkoliv podle ustaných tváří vypadala jako sedmdesátnice. Mnohé starosti a těžká práce předčasně vryly vrásky do tváří. Ruce její byly hubené a dlaně s prsty zarudlé a poněkud oteklé — od prádla.

Skoro již dvacet let byla vdovou a po všecken ten čas živila se praním a posluhváním. Seděla u nevelikého stolu z měkkého dřeva, jednou rukou podpírajíc tu šedivou, starostmi obtíženou hlavu, avšak z její, mnohými slzami zkrápěných, poněkud zapadlých očí, v této chvíli zářila radost, jež její tvářím dodávala výrazu světice. S nadšením hleděla na svého Františka, jež si odchovála na kněze.

Vedle ní u nohou na stoličce seděla Anežka, starší, asi již třicetletá dcera, s hlavou lehce na matku nachýlenou.

— I Anežka má o tebe zásluhy, — pokračovala matka, položiv levou ruku na její šíj — ona mi svou jehlou pomáhala tebe ve studiích živiti. My však tuto oběť rády přinesly, vědouce, že až sestárneme, budeš zase nám v živobytí nápomocným.

— Kterak bych mohl na vás zapomenouti! — zvolal kněz se zrakem zaroseným. — Prosim Boha denně, aby mi dopřál aspoň tolik blahobytu, abyste nemusily více o vzdější chléb zápasiti.

Po těchto slovech mladý kněz pozvednuv se, k matce přistoupil a uchopiv ji za obě kostnaté ruce, tiskl je vděčně ke svým tvářím a rtům.

Na to i sestru oběma rukama za hlavu uchopil a ke svým prsoum tiskl.

Nebylo šťastnějších lidí nad tyto tři.

Kněz František Lánský byl neveliké a skoro slabé postavy. Vyšel teprve před měsícem ze semináře, kdež jeho organismus právě dospíval a proto též tváře jeho byly hubené a bledé, ale za to z jiskrných očí zářil bystrý duch, radost mládí a spokojenost.

Přjemný srpnový večer otevřeným oknem chaloupky zanášel z malé zahrádky pod oknem

svěží, vonný vzduch. U druhého okna stál šicí stroj, na němž položeno bělostné plátno. Blízko kamen přes dva lenochy židli položeno bylo plátnem potažené prkno a na něm na drátěném podstavci ležela žehlička. Bylo ve světničce ještě cítit zápach ze žehlení navlhkého prádla. Jakmile kněz pod večer z procházky přestoupil práh, zanechaly obě ženské práce a zasedly si vedle něho. Měly toho mnoho na srdci za celý den — vyhovofiti se — kdož ví, jak dlouho ještě pomějí svého Františka u sebe.

— Zde ta dobrá duše — ujala se opět matka slova, přitisknouc při tom svou šedivou hlavu k dceři — zaopatřila tě prádlem na několik let. Já po kolik zim drala ti peří do peřin, máš výbavu jako ženich — pokud to bylo možno — při naší chudobě. Mám radost z toho, že ti můžeme poskytnouti slušnou výbavu —

— Lepší výbavu — zvolal mladý kněz — nemá žádný princ, protože na ni pracovala má drahá matinka a sestřička, protože do ní vetkáno je požehnání matčino, vetkána též plně a láska drahé sestry.

— Škoda, že náš drahý tatíček — povzdechla si sestra — tak záhy zemřel, byl by se též radoval s námi, byl by — —

Další slova sestry přerušily chvatné kroky v síni, po nichž následovalo zatukání na dveře,

kteréž v tomtéž okamžiku se otevřely a v nich objevil se kostelník se psaním v ruce.

Zraky všech upřely se na kostelníka, kterýž ukloniv se knězi, podával mu dopis, ježž on chvějící se rukou otevřel a zběžně přečetl. Matka i sestra se ztájeným dechem hleděly na kněze, v jehož tvářích zračilo se jakési zklamání.

— Mám již štaci, — pravil, odkládaje dopis na stůl.

— Kde pak? — tázaly se obě najednou.

— S i c h d i c h f ü r, v horách.

— S i c h d i c h f ü r — opakovaly si obě — kde to leží?

— Je to tam, kde lišky dávají dobrou noc. —

— Lišky dobrou noc — — opakovala si matka, na jejíž čele objevily se hluboké vrásky zklamání.

— Je to v Němcích — dodal smutně kněz.

— V Němcích? — opakovala s povzdechem sestra.

Na to kněz, vzav opět do rukou úřední dopis, četl nahlas:

— Z nařízení nejdůstojnějšího pana biskupa jste, velebný pane, ustanoven za výpomocného kaplana v „S i c h d i c h f ü r“, kamž vám jurisdikce bude zaslána. Zároveň se Vám ukládá, abyste neodkladně vydal se na cestu, protože pan farář v S i c h d i c h f ü r je churav.“

— Jak to ta n stojí? — táza'a se matka.  
— Čím tam budeš? —

— Výpomocným kaplanem — —

— Zdá se mi, že ti již místa chudičtějšího vykázati nemoh'í. —

— Bohu poručeno — odvětil kněz. —  
Chudičský novosvěcenec musí za vděk vzíti s chudičkou kaplankou. Ostatně snad je to tak dobře, že tam jsem dán jen na výpomoc. Až se pan farář pozdraví, dají mne jítam. Pokud vím, je tam asi 2000 duší, roztroušených po horách. —

Mladý kněz před matkou zatajil hroznou pověst fary v Sighdichfüru, jež byla ze všech v diecési nejhorší. Kostel a kolem něho na dvě hodiny cesty rozložená osada od pradávna nazývala se Sighdichfür — to jest: „Měj se na pozor!“ — Před kým? Před strmým kopcem, z něhož vycházelo mnoho pramenů. Tyto v zimě tvořily nebezpečné náledí, kdež řádily největší sněhové bouře.

Leč nejen toto zarmoutilo mladého kněze, nýbrž ještě jiná okolnost, kterou však před matkou zamlčel. Z téhož místa byl novosvěcenec, rodem Němec, jenž by se byl jako krajan mnohem lépe hodil na výpomoc; proč pak právě na něho bylo vzpomenuť, na chudého syna chudičké vdovy? — Avšak, budiž Bohu poručeno — pravil k sobě.

Od té chvíle nálada chudé rodiny byla stísněna.

— Zde na tomto světě — ujala se opět matka slova — nemám jiného přání, než abych se dočkala, až by jsi se stal farářem, a my obě mohly u tebe požití. Zde Anežka vedla by ti domácnost, a já — já abych si také jednou podělala paní — viš, drahý Františku, abych si odpočinula. Již mi ty staré knáty nechtějí sloužit. Snad mne Pán Bůh vyslyší, vyslyšel již mnohokrát, vyslyší zajisté i v tomto. —

— Bylo od počátku i mým největším štěstím — cdivětil syn kněz se zrakem zaroseným — pomlčí vás obě u sebe. —

### III. Rada starého kněze novosvěcenci.

Ráno odebraly se matka s Anežkou se svým knězem do kostela na mši sv., kteráž byla obětována na šťastný výsledek nové dráhy života. Po mši sv. udal se mladý kněz na faru.

Poměr jeho k panu faráři byl jako syna k otci, kterýmž mu p. farář byl v mnohém ohledu.

Po úmrtí totiž jeho otce — dělníka — farář ujm. al se všemožně osiřelé rodiny. Vykající schopnosti chlapcovy povzbudily faráře, doporučiti matce, aby ho dala na studie. Ale tehdy mu vdova ukázala své obě kolé, upra

\*

cované ruce, na důkaz naprosté nemožnosti. Teprve když jí farář slíbil, že též se bude o nadějného chlapce starati, svolila k tomu, ač se strachem.

A šlo to, byť i dosti bídně, šlo to přece, až se z něho stal kněz, jenž svého dobrodince ctí a poslouchal, jako by byl jeho synem. Když mu po vysvěcení farář začal vykati, bránil se tomu vši silou, prose ho, aby i dále byl mu otcem a rádcem.

Když mladý kněz před svého dobrodince předstoupil, kázal mu tento zasednouti si na-proti němu a pravil :

— To nejlepší pro tebe ponechal jsem si naposled, až bych se dověděl, kam tě nebeský pastýř pošle. A posílá tě na místo velmi obtížné, což považuji za zvláštní důkaz jeho milosti a důvěry v tebe. Znáš tu osadu málo. Bývala to drukdy zapomenutá vesnice, až teprve od několika let jméno její častěji ozývá se ve světě. Hrne se tam český lid na dráhu a do továren. Dnes tam kněz bez češtiny se neobejde, kterouž ale farář tamější nezná. Znáš ho poněkud ze semináře. Jmenuje se Herrmann, je již věku pokročilejšího a bude asi starým mrzoutem při své chorobě. Založení je tam sv. Michaela archanděla. Již tehdy byl to Němec jako poleno, jenž jen s velikou obtíží nějaké české slovo si pamatoval. A na stará léta již se těžce



řeči učí. Nepotřebuji ti zvláště na srdce klásti český dělnický lid. Jsíš sám synem dělníka, zakusil jsi dosti bídy, všš tedy dobře, co všecko srdce dělníka tísní. Bůh ti přisoudil první stanici mezi Němci. Znáám německý lid, mezi nímž jsem též své kněžské mládí trávil. Tolik ti kladu na srdce: Vystříhej se všš politické činnosti, kterou by jsi kdodný německý lid ke škodě své a církve zbytečně dráždil. Nezakládej besedy, nedělej společné výlety za účelem posilování českého živlu mezi Němci. V příčině té buď vždy opatrným. Jen tak bude ti lze pro blaho českého lidu učiniti mnoho. Drž se přesně na půdě náboženské. Zdá se mi, jakoby sám Bůh tě tam posílal, abys sloužil lidu nejubožšímu, českým dělníkům na dráze, jejichž osud je o málo lepší, nežli kdysi Israelitů v Egyptě.

V semináři sice učil jsi se všem předpisům dobrého pastýře, ale nicméně přidám ti k nim třesť mé více jak čtyřicetileté kněžské zkušenosti, o níž sotva v některé knize se dočteš. Nuže poslyš:

— Působení katolického kněze dnes přirovnal bych k cestě alpského turisty. Chce-li tento dostoupiti temene nebetyčné hory, musí dobře dávatí pozor na každý krok! Čím výše stoupá, tím větší třeba opatrnosti. Postoupí-li o krok ku předu, musí dobře ošlapovati si půdu, je-li dosti pevná a není-li,

nesmí učiniti další krok ku předu, nechce-li se sřítiti do propasti. Jediný chybný, nerozvážený krok a následky z něho bývají nedozírné. Ku předu kráčet musíš vždycky, kdo nejde v před, jde nazpět, avšak každý krok ku předu dříve vyzkoušej, pevná-li je pod ním půda. Ani správa duchovní nestrpí skoků. Čeho mohli odvažovati se světci, my hříšní smrtelníci činiti nesmíme, leč v případech mimořádných, v nichž sám Bůh kněze pobádá a vede. Horokrevnost, ukvapenost jest údělem mládí, zdlouhavost, nerozhodnost, pohodlnost údělem staří. Mladí kněží ve své ideálnosti domnívají se, že hříšný svět obrátí rázem, že jako Caesarové přijdou, rozhlédnou se a zvítězí. Oni diví a horší se, nejdou-li lidé za nimi. Málo který uvažuje, že každý člověk jest výsledkem všech možných poměrů, v nichž vyrostl a sestárnul a že to dlouho trvá, nežli zbaví se třeba jen jediného předsudku anebo návyku. Skoro každý člověk je si vědom svých slabostí a přeje si, aby jich byl prost a proto nesmí kněz hned předem nikoho odsuzovati a za nenapravitelného považovati. Kněz musí stále shovívati, až nadejde jednoho každého hodina k poznání sebe sama a tím i k nápravě. Ruce kněze musejí stále býti k milosrdenství, k odpouštění ochotny. Přílišný optimismus je stejně škodlivý, jako pessimismus, do onoho upadají mladí, do tohoto my staří.

V duchovní správě budeš míti co činiti s bohatými i chudými, více ovšem s chudými. Obě třídy společenstva mají své chyby, kněz nesmí opovrhovati žádnou. Udržovati jisté styky s bohatými nebo mnohovlivnými, se doporučuje. Pán Ježíš přicházel v ústrety i farizeum a knížatům kněžským. Kněz neví nikdy, k čemu kdy bude potřebovati pomoc a přízeň bohatých, a to velmi často ve prospěch chudých, chudého kostela, chudého spolku a pod. Proto nesouhlasím nikdy, vystavuje li kněz na odív pohrdání světem, jako by o pány nestál. Skrývá se v tom trochu farizeismu, duchovní pýchy.

Proto bych ti doporučoval, abys byl svého zevnějšku dťalým. Nemusíš dělati parádníka, kněžského elegána, postačí, bude-li vždy tvůj oděv čistý, byť i nebyl vždy nový. I na kroj knězi třeba hleděti.

Nevěděl bych, proč by měl kněz nositi kabát dle starého střihu, tak aby každý na sto kroků poznával venkovského faráře s neforemnými šosy, s pokapanou od jídla vestou, s ušpiněným kolárkem. Chod si vždycky po kněžsku. Kněze bez kolárku lidé si neváží, připadá jim to, jakoby se za svůj kněžský stav styděl. Stydí-li se kněz za kolárek, jaký div, že i mnozí lidé stydí se za víru. Nesouhlasím s těmi, kteří tvrdí, že kněz má býti knězem jen v kostele a jak vyjde z kostela, že má

býti světákem. Vážím si na výsost selského stavu, ale nenávidím u kněze selské způsoby, kterými nezavděl se ani sedlákovi. U kněze každý rád vidí jemné chování, jež dobře se hodí do salonu i do světničky chudáka.

Hlavním pravidlem v obcování pro kněze je: nezadati si. Vím dobře, že sám jsem často prokřesil se proti pravidlům zde proneseným, avšak slova ta jsou jaksí extraktem mých zkušeností. Kněz důvěru měj ke každému, ale nebuď důvěrným ke každému. Já nikdy nemiloval tykání si s laiky. V obcování s denními přáteli anebo hosty třeba vždy zachovati jistou mezeru, jistou distanci; není nikdy dobře nechati si známé lézti až na krk, třeba vždy uchovati si místečko, vyhrazené pro sebe sama.

Měl bych ještě promluvit o poměrech domácích.

Podle zkušeností mých bylo by dobře, kdyby kaplan nebyl odkázán na krov a stůl svého faráře. Kněz mladý snadno se přizpůsobuje povaze svého faráře, mnohem těžší to je, je-li již starším. Co do kněžské důstojnosti jsou si sice oba rovni, nikoliv však co do úřadu, což třeba mítí vždy na paměti. Platí zde slova Písma, že největšími nepřáteli svorného kněžského působení jsou jejich domácí, kteří mezi faráře a kaplana se vtírají a v obci často mnoho pchoršení natropí. Z příčin těchto

bylo by k přání, aby kaplan nebyl odkázán na krov a stůl svého faráře. Je-li však domácnost na faře třeba jen obstojně spořádaná, pak za to děkuj Bohu, pak má ten společný krov a stůl své značné výhody.

Pak hled i svému faráři pokud možná vyhověti. Čím více dáš mu na jevo, že si jeho domácích věcí nevšímáš, tím více k tobě přilne, a ze svornosti této získáte oba. Kuchyni svého faráře dle možnosti se vyhýbej. Kněz vůbec do kuchyně nepatří a nesouhlasím s tím, aby kněží hned vedle kuchyně měli svůj stůl. Čeládka na každé slůvko natahuje uši.

Ale v každém případě, ať to již ve faře vypadá jak chce, hled vždy uskrovňovati se na svou kaplanku, na své knihy a na své práce. Nejsem přítelem mnichých důvěrností s laiky, tím méně s domácími na faře. Hled si je vždy udržeti na distanci. Buď k nim vždy zdvořilý, nikdy důvěrný a domácí budou si tě vážiti. Zvláštní opatrnosti doporučuji ti s kostelníky. Je-li kostelník hodný, opravdu nábožný, čistotný, pořádku milovný, važ si ho jako věrného služebníka chrámu.

Kostelník svým chováním v kostele může pastýři duchovnímu mnoho prospěti, ale též škoditi. Z kostelníka a ministrantů mnozí soudí na kněze, dle přísloví, jaký pán, takový krám a — chrám. Znáám kostelníky, kteří při oblekání kněze ke mši sv. seznamují ho s nejno-

vějšími klepy v osadě, kteří klepy zásobují farskou kuchyň a kteří mluví rádi ve množném počtu a dávají znáti, že i oni mají v duchovní správě co poroučeti. Taci podrývají působení kněžské. Není třeba kostelníka si znepřátelovati, ale není též radno s ním na důvěrné noze státi. I zde doporučuje se ta jistá distance. Vzhledem tomu buď vždy až choulostivě opatrným.

Měl bych ještě promluvit o navštěvování hospod. Dokud jsem byl kaplanem, navštěvoval jsem je též, později s farářem společně. Mám na zřeteli venkov. Nyní při dospělejším rozumu zahrnuji úsudek svůj v tom, že i ta nejlepší hospoda za mnoho nestojí. Připouštím ovšem výjimky. Knězi v duchovní správě je třeba pěstovati styky s přednějšími občany, s nimiž nelze mu scházeti se než v hospodě. Avšak vždycky tu třeba míti na zřeteli, že nejlepší hospodou kněze jest jeho útulný pokojík a nejmilejšími společníky jeho knihy.

Jsou dva druhy oveček, z nichž jedny navštěvují chrám Páně a druhé navštěvují skoro výhradně hospody. I ty třeba časem vyhledávati. Odvažují se tvrditi, že by byl nebeský pastýř pro zbloudilou ovečku zašel si i do hospody. Poznáš brzy, že v obcích nevládnou ovečky, navštěvující chrám, nýbrž ty, jež navštěvují hospody. Bývají to učení páni, zejména ve větších městech, páni často i vzdě-

laní, nejčastěji polovzdělání, u věcech náboženských až úžasně nevědomí a k tomu plní předsudků o věcech církevních. A tyto ovečky — jak pravím, obyčejně vládnou v obci, na jejichž přízni anebo nepřizni mnoho závisí. I ty třeba vyhledati, ne-li jinde, třeba i v hostinci, při výletech, společných zábavách a pod. Mnohdy by kněz rád zábavám těmto se vyhnul, nemůže však, nechce-li zájmy církve obětovati. Vyhledává li časem společnost těchto oveček, musí stále míti na zřeteli, potáhnouti je k sobě, nikoliv aby oni strhli k sobě dolů jej. Neradím, aby stával se jejich denním společníkem, nýbrž pouze hostem, ale vždy milým a vítaným, nikoliv s e v š e d n ě l ý m. V ohledu tom třeba knězi velikého sebezapření.

Nic by mu tolik neuškodilo, jako jakási zúmýslná nevšímavost, anebo dokonce škarohlídství. Nemíním, aby snad v hostincích je obracel na víru, nýbrž aby choval se mezi nimi tak, aby vycítili, že jest mužem křesťanských zásad, že jest knězem vzdělaným, na výši doby stojícím.

Jiná příležitost naskytuje se knězi k návštěvě hostinců. Je to náš nynější spolkový život. A to jest otázka důležitá. Má kněz zřizovati katolické spolky? Jak se má k nim chovati, najde-li je na své stanici? Není každý kněz ke spolkovému životu uzpůsoben, avšak každý musí ke spolku zachovávat be-

nevolenci a ocitli-li se spolek na scestí, jej dle poměrů místních a časových zreformovati. Podaří-li se mu v čelo spolku postaviti zdatného laika, musí tomu býti velice povděčen. Kněz má ve spolku dobře vedeném jakýsi generální štáb, jenž mu v duchovní správě může vydatně napomáhati.

Při spolkovém životě hostincům vyhnouti se nelze, pravím hostincům, nikoliv krčmám. Běda knězi, cítí-li se ve své osadě osamocným, bez přátel a bez rádců. Proto musí býti jeho snahou, aby s ovečkami pokud možná se seznamoval, aby znal ovečky své a ony znaly jeho. Křest, zpověď, přijímání, zaopatřování poskytují mu k tomu vhodných příležitostí, ale i pěstování nahodilých společenských styků činí kněze oblíbeným a činí ovečky sdílnými. Každá procházka skytá mu příležitost, pozdraviti pracující v poli, přátí jim: pomáhej Boh, a pohovořiti s nimi třeba jen tak mimochodem.

Na svědectví: to je hodný, přívětivý, rozprávný velebníček — musí mu býti též záleženo, anebo opačně též: To je nějaký nemluva, škarohlíd a pod. Pracující lid těžce nese, projde-li vedle nich kněz bez obvyklého pozdravení.

Takovou přívětivostí kněz získává si přízně a lásky lidu, nabývá pod sebou pevné půdy, kteréž mu, jak jsem na počátku pravil,



nezbytně je třeba v době této nábožensky lhostejné, falešným liberalismem prokvašené. Báli-li se farizeové lidu, bojí se ho farizeové moderní i dnes a to především tehdy, nemůželi se kněz boji s nimi vyhnouti. Řekl jsem již, že ovečky, navštěvující chrám, v obcích nevládnou. Měj proto péči, aby v obcích vlády se domohly a vládu si udržely. Liberálové ovládají veřejné mínění prodejným tiskem, oni hlavně udávají tón, navrhuji kandidáty do sněmu, do obecních zastupitelstev, oni vydávají falešná hesla, oni též kněze nepovažují za nic, proto hled vždy, abys měl oporu u všech dobře smýšlejících v obci. Pak budou i ti farizeové bezděčně míti před tebou úctu. I kdyby tě nemilovali, postačí též také, budou-li tě respektovati. To by tak byla trest mých zkušeností. Ovšem člověk — dodal farář s resignací ve tvářích — při vši opatrnosti zůstává vždy jen chudásem, nečerpá-li všecku moudrost a sílu z Boha.

Leč na jednu hlavní věc musím tě ještě upozorniti, kterouž jsem si proto ponechal až naposled. Je to poměr kněze kaplana k učitelstvu. Přijdeš jako český kněz do Němec a musíš se představití učitelům, kteříž jako Němci budou si tě nedůvěřivě prohlížeti a tebe při každém kroku a slovu sledovati. Víím, že jsi se ve svých studiích přičiňoval přiučiti se jazyku německému, jež i dosti

správně ovládaš. Ale nicméně česká výslovnost němčiny bude podrážděný sluch, především učitelů, bezděčně urážeti. Možná dost, že tam jeden i druhý učitel bude spravedlivým a k Čechům nepředpojatým, avšak většina z nich bude se k tobě chovati upjatě, anebo, co horšího, bude se ti do očí tvářiti přátelsky a při tom bude hledět vystihnouti tvé slabiny při vyučování buď co do metodiky, anebo co do přednášky. A tu nahlédneš sám, že nejlepším prostředkem je odzbrojiti bude, abys vždy, jak se říká, byl dobře okovaným. Postavení tvé ve škole německé bude tím kritičtější, budeš-li míti ve škole též žáčky české, a tu hled' hned na začátku dorozuměti se s inspektorem a se řídícím co do výkladu katechismu v řeči mateřské, ať si to je při hodině, anebo mimo hodinu, všem českým dětem celé školy. Právo na výklad v řeči mateřské mají dítky od Pána Ježíše a to právo jim hled' prostředky přiměřenými uhlájeti. Mnoho tu prospívá osobní styk s učiteli. Vydobudeš-li si svým chováním u nich bezděčně úctu, pak máš vyhráno, pak i poznenáhla budou činit ústupky vždy větší. Pamatuj si vždy zásadní pravidlo: Krok za krokem — jako na Alpách. Půda, na níž bude ti působiti, je sopečná. Chraň se všeho unáhlení. Na každé cestě do školy modli se k Bohu o svatou trpělivost. O lásce tvé

k dítkám nepochybují, ale láska ta musí umět všecko snášeti.

Po těchto slovech farář se svým odcho-  
vancem otcovsky se rozloučil.

Ještě téhož večera matka s dcerou jaly se skládati prádlo do cestovního koše a peřiny zašívati do pytle a konečně do kufru i šatstvo.

— Krátké loučení, šťastné shledání, — pravila matka hlasem stísněným, celujíc syna kněze se vši mateřskou něžností — — každý začátek je zlý — — ale vždyť Pána Boha každého dne držíš v rukou — ten Bůh tě neopustí — —

— A chci každého dne vzpomínati na svou drahou matičku — a skláněje se k Anežce, — i na svou drahou sestřičku — tedy s Pánem Bohem, s Pánem Bohem.

Vyrvav se z náručí matky a políbiv ještě jednou sestru, vyskočil na lehký košatinový selský povoz, čeledín práskl do koní a mladý kněz odjížděl na první kaplanskou stanici.

Ohlédnuv se nazpět, viděl na prahu domu státi matku a sestru a dívati se za ním. Srdce mu mocně zabušilo láskou nevýslovnou ke své chudé matce. Chudí lidé milují se mocněji, než-li bohatí.

#### IV. Na první kaplance.

Po celou cestu zněla mu v srdci líbezná slova matky: aby jednou u něho, jako faráře, si odpočinula a on sám neměl přání vroucnějšího, než aby slova matky se splnila.

Zatím vlak jej z rovin unášel blíž a blíž k horám, výš a výše, při rychlosti značně umdlévající. Víc a více musil stroj nabírat dechu při stoupajícím směru, zrovna jako člověk do vrchu jdoucí. Vždy častější dělal stroj zastávky, což mladého kněze nemálo zajímalo. Krajina stávala se vždy pestřejší. Tu před vlakem mihnul se lesík, tu zase skalnatý vrch a tu vjížděl do tunelu, aby v malé chvílce vesele si zahvízdnul na Božím světle nad potokem, jenž snažil se hukot stroje přehlušiti. Na polích bylo ještě vidět lidi při polní práci a děti, pasoucí dobytek, vesele na vlak pokřikovaly.

Čím blíž dojížděl k poslední stanici, tím více zachvíval se očekáváním, jak asi bude přijat.

Hovor cestujících měnil se v němčinu, ve kteréž mladý kněz obstojně se vyznal. Jemu naproti seděl obstárlý již venkovan, jenž si jej bedlivě prohlížel.

— Nemýlím-li se — oslovil kněze německým horským nářečím — jedete, velebný pane, do „Sichdichfüru“ ?

— Podle čeho to, příteli, poznáváte? —  
tázal se mladý kněz.

— Tak si to jen myslím, já jsem ze  
Sichdichfüru a vím, že náš pan farář je již  
po delší dobu churav. Nemůže na nohy.

— P a n farář! — opakoval si mladý  
kněz, a tedy ne pouze farář. — Máte, příteli,  
pravdu, jsem tam ustanoven.

— Nu, to nás bude velice těšit. Naši  
lidé mají kněze rádi, nu ovšem jsou také —  
— ostatní slova již nedořekl, protože vlak  
zastavil.

— S i c h d i c h f ü r, jedna minuta! —  
volal zřízenec.

Mladý kněz byl tomu nemálo povděčen,  
že sotva slezl s vozu, již mu šel v ústrety  
vysoký hranatý Němec, jenž podáváje mu  
ruku, zdravil jej:

— To je dojistá náš nový velebný pán?  
— nu, to nás těší, pan farář bude mítí ra-  
dost — při čemž knězi tiskl tolik ruku, že  
mu až klouby lupaly. — Dovolují si předsta-  
viti se jakožto starosta obce Edvard L a n g e r  
— a zde máme povoz.

Kněz ukloniv se boдрému Němci, byl  
z toho nemálo potěšen, že prvním občanem,  
vítajícím jej na nádraží, byl starosta a že pro  
něho přijel s kočárkem. Soudil z toho  
všim právem, že si zde kněze ještě váží.

Mladý kněz, jenž v semináři slýchal

o Sickinghüru jakožto o místě, v němž lišky dávají dobrou noc, byl mile překvapen výstavností domů a několika továren a pohlédnuv k vrchu, jenž jakoby poset byl úhlednými domy a domky, z nichž velmi malebně vyčníval kostel s věžkou, neopomenul starostovi vyjádřiti své zalíbení nad výstavností obce a nad krásnou horskou krajinou.

— Zde se mnoho změnilo — odpovídal starosta — během dvou, tří let, kdy prodloužena byla dráha až sem a dále až ku hraničním země. Je sice pravda, že se obec naše zvelebila, ale není všecko zlato, co se třpytí, ostatně přesvědčíte se sám a nyní bych prosil, vsedněte do vozu. Máte snad s sebou zavazadla?

— Není toho mnoho — jako chudý kaplan, — odpovídal kněz, ukazuje na koš, kufr a na veliký žok s peřinami. — Nevím, vejde-li se to do vozu.

Starosta, pohlédnuv zkušeným okem na zavazadla, podotkl :

— Eh, vždyť to nějak půjde.

— Myslil bych — mnil soused, jenž s knězem s vozu sestoupil — že by bylo slušnější, kdyby zavazadla ponechala se zatím zde a vy abyste vyjeli nahoru sami dva.

— To by snad dělalo mnoho nepříležitostí, jeti sem dvakráte — podotkl skromně kněz.

— Jsou tu dole všelijací lidé — —

— Ať nám ti změštělí hadráři vlezou na záda — cdivětil pchrдавě starosta, načez velej vozkovi, aby koš s prádlem dal na kozlík, kufr do vozu, a žok s peřinami aby přivázal vzadu, což se i stalo.

Když všecko bylo dle poručení složeno a přivázáno, starosta pravil k velebníčkoví:

— Musíme se nějak uvnitř stěsnati.

Po těchto slovech kněz vsedl si v pravo a starosta v levo do kočáru, jenž těmi třemi přilvažky nabyt vzeření nepřilíš vážného. Objemný kufr na předním uzounkém sedadle jevil stále náchylnost k padání na kolena, kterýmiž oba páni uvnitř musili kufr na sedadlo přitlačovati. Starostův kočár nesměl žádnou měrou činiti nároky na eleganci kočárů panských. Byla to stařá horská bryčka na silných pérách vespod, kteréž musily i silný náraz vydržeti a též koně byli dle toho, silní to a kostrati tahouni, kteří sice o závod s městskými běhouny běžeti nemchli, kteří však, do čeho zalehli, také utrhli.

Koně dali se do klusu volným, vydatným krokem po silnici vedle několika dvoupatrových domů a pětipatrových továren. Lidé na potkání za nimi se pozastavovali a, spatřivše uvnitř kněze se starostou, kovořili:

— To si starosta veze toho čecháčského pátera. —

\*

— Musí to být nějaký chudás.

— Co pak může takový čecháčský páter mít? Proto jede do Němec, aby se tu obohatil. —

A v tom již několik nezbedníků za povozem pokřikovalo:

— Čechiše páter! Čechiše páter! —

Kněz dělal, jakoby slova ta neslyšel, ale byl jimi velmi trapně dojat.

— První utrpení na německé půdě! — zvolal v duchu.

Pohlednuv v levo, spatřil na vysoké terase nad silnicí nádherný letohrádek, z jehož zahrady ozýval se veselý hovor.

— To je villa milionáře E i m a n n a — poučoval kněze starosta. — Stala přes million zlatých. Ovšem, on si něco takového může dopřát; má několik velikých továren a on zde vlastně staví dráhu — Nedávno koupil si baronství. —

Pokřik uličníků vzbudil pozornost vznešené společnosti na zahradě, oddělené od silnice pouze plotem ze mříží, v níž seděla pod plátěným stanem. Zvedla se a dívala na silnici. Uprostřed zachytila se za mříže mladá paní vyšší postavy a kyprých tvarů, a jí po obou stranách několik mladších pánů v elegantním úboru.

— Zde, zde ho vezou — zvolala dáma, ukazujíc na horský povoz.



— Tak ten nám bude zde kázati „sulichenes“? — smál se jeden z hejsků.

— Bude nám tu povídat — smál se druhý.

— Musíme si jeho kázání vyposlechnouti. —

— A já to budu stenografovati — —

— Nikoliv — prohodil zase jiný — nastříme na něho fonograf, jež si pak postavíme do salonu a necháme si hráti kázání českáckého kaplána při hostině. —

— Práskni do toho — velel mrzutě starosta. jež tyto poznámky rozčilovaly.

Vozka švihnul bičem, a koně poskočili.

— To je taková zpyšnělá pakáž — huboval po chvíli starosta. — Abych vás, velebný pane, do našich poměrů zasvětil, musíte vědět, že naše obec přítomně dělí se na hoření a dolní část. Nahoře jsme my, starousedlí sedláci, dole jsou více méně sami kupčíci a hokynáři s několika zbohatlými tovarníky, kteří nám hořením přezdívali jahodářů anebo brusinkářů, z čehož my si však děláme málo. V obci jsme dosud pány my nahoře. Dole páni opanovali při volbách sbor první, ale ve druhém a třetím máme dosud většinu my. Právě letos vykonali jsme nové volby a musili jsme si po č . . . . nechat na tom záležitosti, abychom udrželi i sbor třetí, do něhož páni dole knali své zřízence. Jak bude po

třech letech, ví Bůh. Pak budeme pracovat k tomu, aby náš hořenec tvořil samostatnou obec. My máme kostel a hřbitov, ale ti dolenci nechtějí k nám chodit nahoru do kostela, oni se považují za měšťáky a proto chtějí mít svůj extrakostel a extrahřbitov. My prý máme chodit k nim dolů, ale nikoliv oni k nám nahoru. — Je to na světě kříž! My zde jsme ještě starověrci, ale dole jsou namnoze nevěrci, kteří p. faráři již mnoho těžkých chvil způsobili a též i chorobu jeho částečně zavini. —

— Co vlastně p. faráři chybí? —

— Chybí mu klid, chybí mu sv. pokoj, chybí mu dvacet let nazpět. On je jinak hodný a dobrý pán, ale je trochu dráždivý. On chce mít všechno v pořádku, a to dnes není možná. Rmoutí se, že nemůže dobře na nohy a že nemůže navštěvovat školy zde dole. Naše obec jest tak rozsáhlá, že v ní jedna škola nepostačí. Má tedy hořenec jednu dvojtřídní školu a dolenec má trojtřídní a napřesrok chce zřídit školu měšťanskou pro celé zdejší okolí. Na dolenci staví se teď o překot, takže obyvatelstvo během jednoho roku vzrostlo tam více než o 1000 duší. Celá obec čítá dnes okolo 3000 duší. Dříve býval Sichdichfür zapomenutou, ba spíše pověstnou horskou vesnicí, kudy v zimě bývalo nebezpečno jít. Bývalo zde též chudo. Nebývalo ani obchodu,

ani průmyslu, ale teď se tu zahostil blakobyť. My z hořence prodáme do dolence každou homolku, všecko z chléva dobře zpeněžíme, naše pozemky stoupají v ceně. Bylo by to sice krásné, má to však též svůj háček. Proloužení dráhy až na hranice, přilákalo sem mnoho všelijakých lidí. Najdete zde, velebný pane, i své krajany, kteří však — bez urážky řečeno — vašemu národu neslouží ke cti. I Vlaši jsou zde, nestojí sice též za mnoho, ale přece za více, než Češi — —

— Ovšem — namítal kněz nemile dojat — myslím, že to budou ti pověstní ajsnbánři, kteří od partafýrů jsou hanebně vykořisťováni a též znemravněni. —

Měla to býti jakási omluva.

— Je to, holt všecko ksindl — dotvrdil starosta svůj úsudek.

— Nemine jedné neděle, aby tu nebyla patalie, aby lékař neměl co zašívát. Právě minulou neděli strhla se tu též rvačka mezi Čechy a Vlasy, v níž Čech byl smrtelně pobodán. Lékař pravil, že neví, nezaplátí-li to smrtí. A nebylo by prý ho škoda, je prý to nějaký sociální demokrat a hlavní křikloun, proto se mu to také přihodilo. —

— Ten lid je sám sobě ponechán — opáčil kněz — jejich děti, pokud mi známo, ačkoliv dle zákona jsou školou povinni, v německých školách od učitelů rády jsou pohře-

šovány. V kostele slova Božího též neuslyší; jací pak ti lidé mají býti. —

— To je ovšem pravda — odpovídal starosta — mělo by se pro ně něco dělati. Ale co? Náš pan farář česky neumí. Co prý ze semináře uměl, zde zapomenul, protože zde dříve Čechů vůbec nebývalo, až teprve teď se sem táhnou. —

— Myslím, že by ti páni, kteří z jejich mozolů zde bohatnou, měli pro ně něco učiniti. Jsou to chudákové ve dvojnásobném ohledu, jsou chudákové na duchu i na těle. O jejich výdělek připravují je kořalny a duše jejich nevědí, co je slovo boží a co kostel, a pak se na ně ukazuje: podívejte se na tu českou spřež!

— Já nejsem učený, — omlouval se starosta — já tomu tak nerozumím, ale v tom bych vám, velebný pane, dal za pravdu, že česká spřež není tak spustlá jako ta spřež, co seděla tam v zahradě a pošklebovala se za námi.

— Tak? — divil se kaplan.

— Ta dáma tam — to je taková — nu, ani mi nenapadne právě pro ni jméno. Tu si přivezl odněkud z Vídně pan baron —

— Baron? — opakoval kaplan.

— Víte, takový forový bavlněný baron. Jeho pravá paní od něho ujela. A tihle ta je ženou jednoho z jeho partafírů zde, který

ten lid do naha svléká! Býval prý dříve jezdcem u cirkusu a ona také. Ten baron je zde všemohoucím, on vlastně je podnikatelem dráhy, on všecko zde řídí, inženýři a parta-  
fiři musejí podle jeho přisádky tančit — —

— A je při tom sám otrokem bídné ženy — podotkl kněz.

— Tak to chodí na tom světě. Dělá to zde veliké pohoršení, ale na takového nikdo si netroufá. Ale co mne nejvíce mrzí, je, že ta dáma má zde svého bratra studenta, — stál tam také mezi nimi a ten je zase kamarádem mého syna studenta — —

— Vy máte též syna studenta?

— Bohužel mám, ale darmo mluvit —

Starosta se odmlčel. Svíral rozechvěním rty a oči bolestně přimkuřoval.

Kněz po malé chvílce ujal se opět slova:

— Všichni z toho lidu těží, všichni z něho bohatnou a pak se na ně ukazuje: Pohleďte na ty české publikány!

Starosta pozoroval, že dotkl se bolavé struny, což mu bylo líto. Byl to prostý muž, jen na chvílenku pozapomněl, že má vedle sebe českého kněze. Aby ho nějak udobřil, pokračoval:

— Máte pravdu, velebný pane, mělo by se pro ten lid něco učiniti. Za českými dělníky táhnou se němečtí putykáři, pak i harfenistky a jiného druhu muzikanti, kteří od so-

boty večer přes neděli až do pondělka brnkají a břinkají a o peníze je připravují. Ty putyky měly by býti přes neděli uzavřeny, jako jiné krámy, — tak proč se tam v parlamentě páni o tom neusnesou ?

— Byla by to, — namítal kněz, — v první řadě povinnost vaše jakožto starosty obce. —

— Pravím vám, pane, — okražoval se, — páni by na mne vystrčili psí hlavu. Našinci nedostává se morální podpory na hejtmanství, jež si vlastně dělá co chce. Kdo si dole vystaví barák, chce v něm mít putyku, a když se tomu opru, dojde si na hejtmanství, strčí panu komisaru něco — je to takový chudás, jenž má mnoho dluhů — a má putyku hned. Pan hejtman si více hledí honby a jízdy, nežli hejtmanství a nechává proto komisaře hospodařit. Co já tady zmohu ? —

— To jsou ovšem poměry smutné, — podotkl kněz.

Starosta obce stával se vždy hovornějším, vypravoval o svých rodinných poměrech, že má dva syny a dceru. Staršího, Rudolfa, že dal na studie, aby mladšímu mohl jednou postoupiti grunt. Ale syn student dělá prý mu radosti málo. Stojí ho hrozně peněz a nepřivede to nikam. Je teď doma na prázdninách, ale vlastně doma není. Je pořád tam dole ve ville barona Eimana. Domů přichází se jen vy-

spat. Co ty studie pohltily již peněz a pořád z toho nic.

Po těch slovech starosta nedůtklivě máchl rukou. — Letos přinesl si domů na tváři šerednou jizvu, utržil prý si ji ze souboje. Člověk ani neví, že se dře též na jizvy. —

Mezi tímto hovorem cesta do vrchu dosti příkrého utekla jim rychle. Před zraky kněze objevil se neveliký kostelík s nízkou věžkou, kterouž převyšovaly dvě mohutné, staleté lípy.

Kterak jiné bylo jeho přijetí zde!

Lidé z domů a domků podél silnice hleděli okny anebo i ven vyblhali, a znajíce starostovy koně, věděli, že jim veze páteřička, na něhož z daleka se usmívali a jej kýváním rukou vítali.

Povoz stanul před farou. Byla to jen přízemní budova, obrostlá divokým vínem a chmelem. Z fary vyběhla služka, aby pomohla skládati zavazadla a hned na to stanula na prahu hospodyňka k přivítání kněze toužebně očekávaného, jež se starostou uvedla do pokoje k panu faráři. Tentýž sedě na pchovce s nohama do objemného obalu z vaty zavázanýma, vztahoval obě ruce k přivítání kněze.

P. Lánský spatřil před sebou kněze již staršího, v tvářích chorobně naduřelého, v jehož vodnatých očích jevila se radost z příchodu.

— Teď tu máme již velebného pána, —  
těšila hospodyňka svého chorého pána, — teď  
zase bude dobře. —

Docházelo právě poledne a na stole bylo  
přichystáno pro starostu. Nebudeme líčiti ra-  
dostnou náladu faráře při obědě z toho, že  
dostal na výpomoc kněze, jenž se mu v kaž-  
dém ohledu zamlouval. Seznal na něm la-  
hodné chování, ba starosta byl jím přímo  
unešen a přes tu chvíli prorokoval mu, že ho  
lidé budou mít rádi, protože prý dosti dobře  
umí německy. Leč veselá nálada byla rázem  
zaplášena, když ve dveřích s mrzutou tváří  
objevl se kostelník, muž asi čtyřicetiletý,  
oznamující, že je tu jakési děvče, uplakané,  
a že prosí, aby se šlo s Pánem Bohem k je-  
jímu tatínkovi; věděl — dodal — to je ten,  
co byl minulou neděli od toho Viacha smr-  
telně zraněn. Ostatně toho by nebylo škoda;  
ale ta holka prosí, aby se šlo hned.

— To vás, velebný pane, Pán Bůh po-  
slal — zvolal farář, — já bych ho rozhodně  
zaopatřit nemohl a pak — neumím tolik če-  
sky, abych mu mohl býti ve zpovědi nápo-  
mocen. Tento druh lidí nebývá no mnoho  
let u sv. zpovědi, jsou to zoravidla „těžcí  
formaní“, a mají toho na svědomí naloženo,  
že by to dvěma páry koní neutáhli.

Mladý kněz hned odloživ vidličku, ote-  
vřel si kufr, vyndal z něho kleriku a ubíral



se do kostela, u jehož dveří stálo to uplakané děvče.

— Neplač, neplač holka, — těšil ji — půjdeme ihned.

— Ono je to, prosím, daleko — odpovídala dívka rozpačitě, — asi hodinu cesty — — —

— To nic nedělá, přidáme do kroku. —

A když kostelníku polo česky, polo německo pověděla, kde to asi je, zvolal :

— O je! To je až tam ve skalách, to je přes hodinu cesty, kde pak by se tam p. farář doštrachal! To bude teď pěkné nadělení! — dodal kostelník mrzutě.

— A kde tam zůstáváte? — tázal se kostelník.

— My máme svoji boudu — odpověděla. — Ale prosím — dodala ke knězi důvěrně — tatínek nechce o zaopatření ani slyšeti — on je socialista. Co se maminka už naplakala. On dříve býval hodným, ale co se přidal k těm socialistům, zkazil se nadobro. Proto však by si maminka přece přála, aby ho ráčili zaopatřiti. —

— To bude těžká věc, když nechce — namítal kněz.

— Ale ráčejí to zkusit přece, my ho budeme prosit, on má děti rád — —

— Nu tak půjdeme, ať to dopadne jak

chce — odvětil kněz. — Musíš, dítě, cestou za tatínka se modlit! —

— I já se za něho modlím pořád. Teď poběhnu napřed a přijdu pak naproti. —

Kněz v několika minutách vydal se na první cestu k nemocnému, těžce zraněnému. Před sebou viděl daleko široko do kraje, jenž byl v plném ještě kouzlu leta, uprostřed srpna, a nad ním klenuła se nebes obloha — — Mysl jeho bezděčně zalétala k Tomu, ježž nesl ve svých rukou k nemocnému.

— První prosbu — modlil se — na cestě k umírajícímu vznáším k dárci všeho života: Nedej mu umřítí, dokud by neuzřel Spasení tvé — —

Viděl tu gigantické hory, jichž útrokami železný oř razil si cestu. Lidstva hemžilo se tu jako červů, kteří prachem a železem hlo-dali na žulových skalách. Cesta vedla vždy hlouběji do údolí, kterýmž hučela bystřina. V malé půlhodině ocitli se na trati dosud ne-hotové, po níž brali se směrem stoupajícím. Zde již setkávali se s dělníky, z nichž někteří, spatřivši kněze, nesoucího v rukou Tělo Páně, klekali, druzí pouze klobouky smekali, a jiní vůbec s nevlídným pohledem od něho se od-vraceli, jakoby ho neviděli.

Kněz ponejprv ve svém životě ocitnul se ve světě mu neznámém. Zdálo se mu, jakoby nějakí skřítkové sem do horského údolí se na-

hrnuli s různými nástroji na rozrývání země, na lámání skal a na provrtávání hor. Viděl jich zde hemžiti se. Byli rozlezlí po strmých stránkách, do nichž tloukli kladivy. Počináří jejich z daleka připadalo mu směšným při pomyslení, že skály zdejší rozkládají se po celém pohoří. Ale když v pravé poledne pcd dynamitovými výstřely otřásla se země, a když z daleka bylo slyšeti, jak balvany s rachotem kutálejí se se stráně dolů, zdálo se mu, jako by země ve svých útrokách se chvěla. A ti ksítkové vždy nové díry vrtali do skal, nabíjeli je dynamitem a vystřelovali dvakráte denně, až z protějších vrchů prostým okem bylo viděti ve skále veliký otvor, zvaný t u n e l.

Viděl též po stránkách pobíhati děti polc-nahé a bosé s hrněčky v rukou sbíratí jahody, aby je jakožto lahůdku mohli donéstí na stůl pánům. Podél nové trati bylo nastaveno mnoho bud a budek z roští, drnů a starých prken, z nichž vylézaly ženy a děti. A ze všech bud zazníval k němu mateřský jazyk, sem a tam ozýval se nejen zpěv, ale i pláč, ozývalo se i klení a nadávání, ale to již v jazyku jiném, pobízejícím k rychlejší práci.

— Všude, — povzdychl si kněz, — táž podřízenost a méněcennost našeho lidu. Je opravdu méně cenný, méně nadaný? Ne, rozhodně není, ale je nezaslouženě zanedbaný, je po věky utiskovaný. Jaký to nestejný osud!

Tudy co nevidět budou jezdit vlaky, z jejichž vozů budou vyhlížeti bohatí páni se svými dámmami a budou obdivovati krásnou, velikolepou přírodu a sotva kdo z nich vzpomene si těch pracovníků zde, jejichž ruce všechno to pohodlí zde připravily a jež zde i ochromly. Co již životů lidských padá tu za oběť. Vypravuje se, že dříve do základů hradů byli zazdíváni lidé za živa, aby prý hrady staly se pevnými, nerozbornými. Proto i lidské báje vypravují o tajuplném stenání těch zazděných obětí za doby noční. Tak to je i zde. Světový průmysl bude zde mít své hrady, své dráhy, pod nimiž budou stenati duchové dělníků . . . —

Proč národ náš považován je za inferiorní?

Otázka tato stále knězi, nesoucímu Krista v rukou, tanula na mysli.

V téže chvíli bylo jim jít vedle kantýny, čili butyky partafira. Byla postavena z hrubých kamenů proložených hlínou a mechem. Střecha byla z prken pokrytých dehtovaným papírem a vyčnívala do cesty; pod střechou byly ze hrubých prken sbity lavice podél dlouhých stolů. Na lavicích sedělo několik dělníků u sklenek na stolech. Vzadu kantýny byly vedle sebe rozloženy soudky s naraženými pipami. Nad soudky visely salámy a věnce uzenic.

Na podlouhém stole ve výčepu na veliké ošatce byla hromada housek a po straně leželo několik bochníků chleba. V pozadí stála výčepnice.

Když kněz s Nejsvětějším šel mimo, dělníci zraky od kořalky strhanými hleděli na kněze, z nichž jeden palcem dotkl se stínidla na čepici, jakoby chtěl smeknouti.

Kolem putyky odpočívalo několik dělnických těl s rukama pod hlavu podloženýma. Jeden i druhý spal, jiní zevlovali na kněze.

— Co to sem na nás leze? — tázal se jeden.

— Což to nevidíš? — odpověděl mu druhý.

— Čapkovi se chce umřít — —

— Tak ať ho nechají umřít. Tenhle mu již nepomůže. —

— Eh, tak, paní partafírová, nalejte mi ještě jednu a napište mi to, — poroučel si dělník, natahuje se sklenkou rukou.

— Šímo, nic vám nenaleji, jděte raději pracovat, máte zde již veliký dluh.

Více kněz nezaslechl a nepřál si slyšeti.

— Takový je ten lid — dovolil si kostelník poznámku — všechno propije. —

Kněz neodpovídal z úcty k Nejsvětějšimu ve svých rukou. Avšak tu objevil se mu obraz mravního úpadku dělníků, těchto pio-

nýrů moderního průmyslu, z někož vyrůstají miliardáři

Těmto pionýrům dán byl příslotek velmi hanlivý. Nadává se jim trhanů a přece z jejich rukou v Americe rodí se miliardáři. Trhan a miliardář, jaký to kontrast!

— Kde kdo je, trhan ty trhá, z nichž bohatnou trhani velkoměšťáci, kteří budují paláce a činžáky. Každý partafír je trhanem; otrhávajícím trhana nejubožšího a jeho otrhanou rodinu. Jsou to ubozí otrhánkové. Jakou útrpnost s nimi mám!

Ale proč sem do té boudy chodí? Proč se nechávají otrhávat?

— Zde to vězí! — Železný zákon mzdy, jenž zní: otrhánek, jenž nenechá se otrhávat, vyhodí se z práce, pro toho zde chleba ve-zdejšího není — —

Komu kdy se podaří tyto nejubožší trhan y z toho bahna povznést? Leč tu již ocitli se na místě.

Po klopotné cestě spatřili dívku, jdoucí jim v ústrety. Vedla je k jakési boudě, sbité z pokozených prken a pokryté svrchu střechovým papírem. Dvě malé děti hrály si na prahu a dívaly se velikýma očima na kněze. Dvě větší děti, osmnáctiletá dívka a asi šestnáctiletý syn, vítali kněze na kolenou. Žena jeho, asi čtyřicetiletá, utrápená, stála u dveří. Před boudou stál chumáč skoro holobradých

výrostků, kteří na kněze pokřikovali : Co sem leze ! Proč ho nenechá umřítí ? Kdo ho sem volal ?

— Aby's darebo věděl — okřikla výrostka žena, já jsem velebného pána zavolala, ty si jdi po svých. Vy všichni nemáte tu co dělati, já jsem volala jen kněze a ne vás ! —

— Zase ten Šíma, — opakoval si kněz.

Po různých slovech ženy, výrostkové s reptáním pozvolna odcházeli, mluvíce o té kněžské pověře, která chudšasa nenechá ani s pokojem zemřítí.

Kněz musil se nachýliti, aby prošel nízkými dvířky do vnitř, kdež na malém stolku stál křížek uprostřed dvou hořících svíčiček. Hned vedle stolku na slámě ležel těžce nemocný, jenž při příchodu kněze nevrle sebou pohnul.

Kněz položiv bursu s Nejsvětějším na stolek, přikročil k nemocnému, sahaje mu po ruce.

— Já vás sem nevolal — chroptěl nemocný na kněze, utrhuje mu zároveň ruku.

— Dobře, odvětil kněz klidně — já vás také nenutím, považujte mne jako přítele, jako svého krajana, jenž přichází vás jen potěšit.

Po těchto slovech rozhlédl se kněz po boudě a byl potěšen obrázky svatých, po stěnách rozvěšených a spolu zarmoucen po-

hozenými čísly známých sociálně-demokratických listů.

Klidnými slovy kněze — Čecha — nemocný stával se přístupnějším. Mateřská řeč z úst kněze byla klíčem k jeho srdci.

— Víte, pane, — pravil ke knězi hlasem stísněným, — já v ty vaše věci vůbec nevěřím, ale vás vidím rád, že mluvíte naším jazykem.

— Ale, dříve jste věřil ?

— Věřil jsem, — odpovětil s povzdechem.

Žena v zadu bedlivě sledovala rozmluvu, klečíc s dětmi na podlaze.

— Myslím, že jste býval tehdy spokojenějším ?

— Ba, že byl — dokonce teď, když mám umřít. Kdyby alespoň člověk mohl se kouknouti do věčnosti, aby viděl, zdaž tam ještě něco je, ale tak člověk tápá zde v samé nejistotě — —

Kněz mlčky sledoval vnitřní boj těžce nemocného.

— Co tomu řeknou soudruzi, že je tu kněz ? — —

— Nechte je, přáteli, říkat, co chtějí, uposlechněte jen hlasu svého srdce.

Kněz na nemocného nenaléhal, nemluvil do něho.

— Když tak všecko uváží, — podotkla



jedna žena — co jakživ prodělal, nebylo by divu, kdyby nade vším zoufal.

Kněz na ženu upřel lázavě zrak.

— On býval dříve sedlákem, měl veliký grant a o všecko přišel — vyprávěla pološeptem — zde jeho žena ví toho celou kroniku.

— Ba že velikou kroniku, — dodala jeho žena, utírajíc si zástěrkou slzy — a teď jsme zde.

Kněz bezděčně zalomil rukama. Z velikého statku až sem do těch skal, jaké to musily býti cesty života! Zrak jeho litostivě utkvěl na těžce nemocném, který skoro každé slovo o sobě zachytil. Prsa jeho těžce oddechovala, ale v srdci jeho dál se ještě těžší boj. Po chvílce zaleskly se i jemu slze v očích.

— Tatínku — zvolala najednou holčička asi osmi'etá — my se za vás modlíme —

Otcův zrak s něhou stanul na dítěti.

— Pojď ke mně, miláčku můj, — zvolal, vztahuje po dcerušce ruku —

A dívka vstala a slzičkami skrápěla a líbala jeho ruku.

— Tobě to udělám k vůli. Snad je přece Bůh! Smrt je holt smrt, ta zmůže všecko. — Eh, tak — pravil po chvílce, — když j-ž jste zde, tak si se mnou dělejte co chcete. Už

to dlouho beztoho nebude trvat. — Eh, — to je bolest!

— Pán Ježíš vás musí mnoho milovati, že mne posílá k vám, — pravil na to kněz.

— K neznaboku, — odvětil sotva slyšitelně nemocný.

Na to na daný pokyn všichni z příbytku vyšli ven.

Když svatý obřad byl ukončen, zářily zraky ženy slzami radosti.

— Neztrácejte naději, — pravil k ní kněz — váš manžel svatou zpovědí a přijetím Pána Boha nabyl klidné mysli, kteráž, jak pevně doufám, značně mu přispěje ku zdraví.

— Uzdravím-li se, — pravil nemocný — pak chci býti jiným člověkem.

Mezitím bouda, jež v této chvíli byla povýšena na svatyni, byla obklopena ženami dělníků.

— To máme radost — zvolala jedna, sahajíc knězi po ruce — že zde máme velebníčka Čecha, to budeme chodit do kostela s dětmi, snad nám tam také něco povědí?

— I povím vám toho dost, — odvětil dobrosrdečně — jen přijďte.

— Přijdeme, přijdeme.

A když kněz odcházel, dívaly se ženy za ním, až zašel.

A rázem takofka celé pohoří ozývalo se

voláním: máme tu českého pana pátera!

— Počkaj, počkaj, velebný pane, počkaj! — slyšel kněz s vrchu nad sebou volání.

Ohlédnuv se, spatřil se strmé stráně velikými skoky přes balvany sestupovatí výrostka v otrhané haleně se slaměným protrhaným širákem na hlavě a s obnaženým hrdlem — přímo k němu. Mladík při své obrovité postavě vypadal jako medvěd.

Stanuv před knězem, smekl klobouk a pravil prosebným, skoro plačtivým hlasem:

— Měl bych k velebnému pánu snažnou prosbu. —

— Nuže, jakou? —

— Mám doma staré rodiče a rád bych jim psal. —

— Což neumíte psát? —

— I umím, ale já nemohu, račte se podívat na mé ruce. —

Kněz zhrozil se jeho rukou. Prsty měl těžkou kamennickou prací roztaženy. U jedné ruky měl sedřený nehet, u druhé rozmačkaný prst

— Člověče — tázal se kněz — kde jste si své prsty zmrzačil? —

— To, prosím, je u naší práce — odpovídal dělník — člověk musí na vůz nakládati kvádry a tu se stává při vši opatrnosti, že mu uvízne

palec anebo prst mezi balvany. Od svého třináctého roku držím v hrsti kladivo, anebo hever a proto já již péro v prstech necítím.

— A odkud jste ?

— Od Benešova za Prahou a mám tam rodiče, já bych jim rád poslal pár zlatých a německy ještě neumím — a tu bych prosil, aby mi to napsali a jim ty peníze poslali. —

Po těch slovech vytáhl z vysoké holinky chumáč papírů, z něhož vyndal umazanou pětku.

— Prosím, račte je tam všecky pozdravovat a — —

— Koho pak ještě ?

— Rozu, — dodal mladík začervenal se.

— Ale jak se jmenuješ ?

— Vojtěch Beneš a tak prosím, napsat tam, že na sv. Martina přijedu na posvícení.

— A což všecky peníze zde neutratíš ? —

— I utratil bych, ale já se držím. —

— Tak se jen drž, ale taky Pána Boha. —

— A to já prosím i při lámání skály se modlím, abych nepřišel k úrazu, tady člověk ráno když vstává, neví, vrátí-li se večer celý domů. Já tam visím na provaze a vytloukám do skály díry.

Touto synovskou láskou dělníka byl kněz hluboce dojat.

Slibiv mu okamžitého vyřízení prosby, rozloučil se s ním srdečně, načež dělník polí-

biv a stisknuv knězi ruku, stoupal zase nahoru na své prkno zavěšené nad propastí.

Sotva že kněz asi 100 kroků popošel, byl opět zastaven mužem, asi padesátiletým, v jehož očích byl znáti zármutek.

— Co pak je vám, příteli?

— Mám nemocnou ženu —

— Kde jí máte?

— Prosím, zde nedaleko.

Při těchto slovech zaslechl kněz kostelníka nevrle bručeti: Takhle nedostaneme se ani do večera domů, to je pořád nějakých audiencí!

— Jděte si jen napřed domů, — odpověděl mu kněz, — já vás tu nepotřebuji.

Příbytkem toho dělníka byla kolna u jednoho statku na konci vesnice, v níž ležela na slámě starší již žena, kteráž uzřevši kněze, obě ruce k němu vztahovala.

— Co vám chybí? — tázal se jí kněz.

— Eh, — odpovídala kašlavě — vyšli jsme si s mužem na práci sem a uhnala jsem si součotě a já již nebyla několik let u sv. zpovědi — — ale tu najednou odmíčila se na několik vteřin — to jest já jsem brzy po svém příchodu sem došla si nahoru do kostela a zpovídala jsem se panu faráři. Mně bylo velmi těžko, má duše byla stísněna, proto hledala jsem úlevy ve sv. zpovědi. Ale já nevím, byla-li ta zpověď co platná. Pan

farář nerozuměl mně a já nerozuměla jemu. On mi na konec pověděl: Ich nix bëmiš. — A já toho měla tolik na srdci. V tom manželském životě stane se tolik věcí, že člověk dostává strach — — žena opět se odmlčela a rukama si oči zakrývala, jakoby se bála podívat na strašidelné obrazy před její duší. Mladý kněz dle chování se ženy právem se domníval, že tu vězí nějaké tajemství, jež svědomí ženy tísní a že se ho chce za každou cenu zbaviti.

Na to kněz pohleděl na muže u nízkých dveřích stojícího, jenž při pohledu tom vyšel ven.

— Máme to zde — pokračovala žena — kříž s tím božím kostelíčkem. Rádi bychom do něho chodili, ale nerozumíme ani slova německého kázání; rádi bychom chodili též ke sv. zpovědi, rádi bychom si postěžovali, jak to děláváme doma, ale pan farář odpovídá nám něco na půl německy, na půl česky a nemá to smyslu a přestali jsme do kostela chodit a žijeme tu s odpuštěním jako němá tvář. A tu, když jsem zaslechla, že tu český pan páter, tak mi to nedalo pokoje a prosila jsem muže, aby mne ráčili navštívit. Já bych si to odbyla raději dříve, než to bude horší.

A kněz ochotně k ní si přisednuv, vyslechl její zpověď.

— To se to jináč mluví — chválila si —  
když člověk může si to všechno vypovědit —

— Naši lidé by mnohem spíše chcdili do  
kostela, kdyby tu měli českého kněze — po-  
dotkl k tomu její muž, jenž po zpovědi ženy  
opět do kolny vkročil.

— A odkud vy jste ? —

— Já jsem až od Klatov — vypravoval  
muž. U nás není čeho se chytit a tak jsme  
si vyšli sem. Ale je to tu hrozná dřina a nej-  
více nás dřou ti partafíři, to aby člověk dřel  
se jen na ně. Půjdeme na zimu domů, ale  
mnoho si s sebou nepřineseme. Teď se k tomu  
ještě přidala nemoc ženy, kéž by jen se z toho  
vystonala — —

— Všecky vlasy na hlavě bych si vy-  
rvala — ujišťovala žena — z lítosti, že jsme  
kdy pomyslili sem jít. Zde nás nepovažují ani  
za lidi. Ten partafír se svým hrozným psem  
a býkovcem vypadá jako raublř a dají-li člo-  
věku za tu hroznou dřinu zlatku, hledí mu  
dvě zlatky z ruky vyrvat. Tohle svět jakživ  
neviděl. Tož raději doma u sedláka šlupky  
jísti, nežli zde — — eh, darmo povídat !

Nežli kněz došel domů, vběhlo mu v ce-  
stu ještě několik českých dělníků, jen aby ho  
pozdravili, a vyjádřili mu svou radost, že tu  
mají českého pana pátera.

— Z toho si pranic nedělají — pravila  
k němu jedna žena — že jsou tu také ne-

znabozi, my však nejsme takoví všickni, a bylo by jich méně, kdyby tu byl český kněz.

— Jaký to opuštěný lid — rozjímal kněz — každý mu laje, nikdo pro něho nemá slušného pojmenování, a přece je to lid dobrý. Bůh sám mne sem poslal, abych lidu tomu sloužil. A budu mu sloužiti, dokud dechu bude ve mně.

Téhož ještě večera kněz ve svém pokojku psal své drahé matce psaní, plné nejněžnější lásky, v němž jí vypravoval, jak musil vstáti od stolu a jít zaopatřovati českého dělníka a jakou radost z toho měl, že mu mohl posloužiti.

## V. První zkušenosti mezi trhany.

První týdny, vlastně neděle na své první stanici měl P. Lánský práce plné ruce, takže i noci musil vynakládati na doplňování matrik a vyřizování různých písemností při chorobě faráře, jež ruce byly dnou divně zkrouceny. Ve dne byl zaměstnán duchovní správou a ze všech dnů v týdnu míval v neděli práce nejvíce, kteréž mu přidělávali Češi buď na trati, anebo v továrnách zaměstnaní. Odbývati je: Příklad v některý všední den, — nebylo možná, protože byli v práci a pak uměli prosit tak důtklivě, že je od sebe cdehnati nemohl. Nedalo mu to srdce. Čím déle lid ten pozná-



val, tím větší s ním politování měl, pro jeho naprostou opuštěnost v kraji cizém, kdež těžko bylo dovolávat se milosrdenství, o spravedlnosti ani nemluvě. Poznával to skoro při každém kroku.

Jedné neděle byl hned po kostele volán k těžce nemocnému. Byl uveden s Nejsvětějším do konírny, kdež na slámě ležel nemocný na kostlivce seschlý. Žena jakás ho ošetřovala.

— Na co vlastně stůně? — tázal se kněz, položiv Svátost oltářní na stolek ze sousedství zapůjčený.

— Pan doktor řekl, že má v žaludku vředy, a že mu není pomoci. To prý má z té nešťastné šňáby. Ještě včera se doplazil do putyky, z níž ho musili odnésti sem. On již nic jiného nesnese, všechno jiné jde z něho ven . . .

— Má tedy žaludečního raka?

— A to má zde lidí více — odvětila lhostejně žena. — Pan doktor povídá, že to mají z kořalky.

— Tak proč jí pijou?

Místo odpovědi žena se usmála

Mezitím dostavilo se do chléva ještě několik dělníků.

— Je to takový nešťastný tvor, — pravil jeden z nich bez zvláštního soucitu, — jej umožila ta „partafírka“.

— Jaká partafírka?

— Nu ta, co se u partafira prodává. Ona má zvláštní ostrost, která je velmi lákavá. Sám das ví, co do ní dává. Mně se zdá, že všichni, co ji pijou, zde složí kosti.

— To já vím nejlíp, — zachrchlal nemocný ze slámy.

— Prosimich, — pravila tatáž dělnice, — když pořád ten utrejch do sebe leje a skoro nic nejl, tak to musí takhle dopadnout. A ostatně, — dodala zlostně — nebude ho škoda.

— Co to, osobo, mluvíte! — okřikl ji kněz.

— Inu, — podotkl dělník — ona má skoro pravdu.

— Ba že má! — ozval se ze slámy kašlavý hlas.

— On vám to, velebný pane, poví sám, — pravila žena. — On to teď nahlíží.

— Co nahlíží?

— Nahlíží, že měl hodnou ženu, která to s ním myslila dobře, on ji však, když se opil, trýznil, což bylo skoro každého dne, žena proto od něho utekla a od té chvíle šlo to s ním s rázem dolů.

— Aho což zde není nemocnice? — tázal se kněz. — Musejí zde lidé ve chlěvě umírat?

— A kde jinde, kdo pak by si takového člověka do domu vzal? Štěstí ještě, že nemá děti.

Nemocný s tupou resignací tomuto hovoru naslouchal. Kněz s ním měl potud snadnou práci, pokud týkala se zpovědi. Byl by zpovídal se i veřejně. Avšak Pána Boha mu podat nemohl.

— Leda by mu Ho dal do kořalky, —  
podotkla — jinéko již nic nepřijme.

Když na to kněz odcházel s velebnou Svátostí domů, volali lidé:

— Neposloužil mu.

Do rána byl mrtev — jak lidé posměšně říkali — na tu „partafírku“.

Slovo to utkvělo knězi v hlavě.

P. Lánský brzy nabyl zkušenosti té, že který dělník v sobotu večer zapadl do putyky, v neděli již do kostela nepřišel. V příčině té měl nejlepší jednatelky pro návštěvu chrámu v ženách, které mužům v sobotu po výplatě říkaly: Zítra musíš do kostela, dnes do putyky nesmíš!

Z toho pak seznával dále: Který dělník dovede býti zdrženlivým v sobotu, je jím po celý týden. V neděli byli dělníci vůbec zdrženlivějšími, protože dozorcí při stavbě dráhy „modrých“ pondělků netrpěli. Baron Eimann jakožto hlavní podnikatel stavby dal přísný rozkaz, aby každý dělník byl propuštěn, jenž by alespoň plných šest dní nepracoval. — Alespoň, protože při pracích akkordních

pracovalo se i v neděli, o svátku nebylo vůbec ani řeči.

A stavělo se na akkord mnoho, skoro všechna svázka a navážka země.

Co vlastně akkord je, o tom měl P. Lánský příležitost přesvědčiti se zase jindy. — Úmrtnost vůbec při českých dělnících byla veliká.

Jednoho dne byl opět volán k nemocnému dělníku. Tentokrát ho vedli do jakési tmavé komory v lidský příbytek proměněné. Stolek, postel, dvě židle, plechová kamínka, z nichž roura jediným okénkem vypouštěla dým, stály těsně vedle sebe. Na stěnách vlhkost dělala si rezavé prouhy. A zde v té díře byla vtěsnaná rodina se dvěma dospívajícími dětmi.

— Tak co vám, příteli, je? — tázal se kněz po předepsaném svátostním pozdravu: Pokoj budiž domu tomuto.

— Prosim, — odpovídala za muže plachtivě žena.

— Je kolt zedřenej.

— Což se do sytosti nenajíte!

— I prosím, najíme, ale to udělal ten nešťastný pan Akord.

— Co to je za pána? — tázal se na to kněz.

— Ten pan Akord lidi zprovází se světa. Zde se říká, že kdo si uvázal na krk pana Akorda, jako by měl na krku oprátku.

— Tak proč jste si ho na krk vázali ?

— Prosim, když chtěli jsme si na barák uplatit dloužek. Jsme až od Sedlčan a máme tam barák, na němž vázne 200 zlatých dluhu. Když k nám noviny přišly s vyzváním na akkordní práci při stavbě dráhy, řekl muž: Půjdeme na dráhu. Bába — moje stará matka — bude nám hlídat barák a my půjdeme na dráhu. Vezmeme s sebou i děti. My budeme jezdit s kolečky a děti budou nakládat. Za leto si těch 200 zl. uspoříme a budeme mít barák čistý. — A tak jsme sebrali trochu těch peřin a hadrů, nacpali do nůší, k tomu hrnec na vaření a několik hrnčků menších a vydali jsme se na cestu. A taky jsme šťastně ten akkord dostali. Děti nakládali a my s kořtouči jezdili. Nakládali a jezdili jsme i v neděli, nedopřáli si oddechu. Ráno jsem té bryndy — (kávy) — navařila hrnec a k tomu bochník chleba a jeli jsme do práce.

Žena pak pokračovala: My si za týden na akkord vydělali až třicet zlatých. Všecko by tu bylo hezké, jen kdyby nebylo té drahoty ! Peníze se vydělají, ale hned se utrácejí při vši šetrnosti. A teď ke všemu Pán Bůh dopustil na nás tohle. —

— Co dělal váš muž — pravil kněz — nevydržel by ani kůň. Vy jste porušili přikázání boží: šest dní pracovat a sedmého odpočívat. Jednu i druhou neděli pracovat,

to člověk vydrží, ale ne na dlouho. Teď nežli se váš muž vystúně, může trvati kolik neděl, a pak ještě si musí dáti pozor. Scházelo by ještě jen to, abyste ulehla i vy. —

— Já bych si teď rvala vlasy z toho, že jsme sem šli! My se neměli zle. U sedláků byla práce po celé léto, mohli jsme si nasázeti bramborů, měli jsme kravičku, děti chodili na trávu, nanosily z lesa roští, vykrmili jsme si prasátko jedno i dvě, měli jsme živobytí i v zimě a člověk daleko se tak nenadřel jako zde. Zde aby člověk potrhal v sobě žily.

Nemocný na posteli jen sporou slamou vystlané ležel bez pohnutí. Všecko slyšel a viděl, ale byl ke všemu lhostejný, což kněz nepovažoval za dobré znamení. A děti stály u dveří a dívaly se brzy na otce, brzy na kněze a přes tu chvíli utíraly si slze s tváří.

— Tatínku! — zvolala dcera — pojedeme domů, vy byste nám zde zemřel.

Po těchto slovech dala se do usedavého pláče. Všichni plakali s sebou. I nemocný stíral si slze z očí.

— Co tu všude hoře — pravil kněz více pro sebe. Kam pohlédnu, všude hoře.

— Kdybych vám měl raditi, — pokračoval kněz, — řekl bych, abyste buď svých dětí uposlechl, anebo zde pobyl, až do úplného zotavení. Vy ale již k té těžké práci zde nebudete. Vy potřebujete odpočinku a do-

bré silné stravy. Já bych hleděl, aby vaše holka šla zde do služby anebo do továrny a chlapec by mohl jít na učení do strojovny zámečnické anebo kotlářské a matka může někde posluhovati. Uživíte se dobře. —

— Bylo by to asi nejmoudřejší, — souhlasila matka.

— Tak si to rozmyslete. Znáte-li pak jakéhosi Čapka? —

— Jak pak bychom neznali — odpovídala žena. — Ten taky vyved hezký kousek. Dělal selského barona a teď dělá trhana. Nu, ale ta nemoc ho trochu napravila.

— Jen trochu?

— To je tak, že od toho plchnutí se mu v hlavě rozbřesklo. My zůstáváme cd Skuhrovic nedaleko a proto ho známe dobře. Jaký to býval krásný člověk za svobodna, a je dosud ještě, ale byl tak trochu furiant. Pobyl také na studích, ale brzy toho nechal. Oni měli jen chalupu a byli na ní tři děti, holka a dva chlapeci, on byl jako starší a musil někam se přiženiti a přiženil se do krásného statku. Rodiče jeho nevěsty sice bránili, ale to víte, velebný pane, když si děti postaví hlavu, rodiče nic nesvedou. Tak on Bětušku sice dostal, ale štěstí jejich netrvalo d'ouho. Hospodář z něho nebyl. To ostatní, velebný pane, znáte. Ale ani zde nedělal mnoho dobroty. Otec čtyř dětí vysedával v putyce třeba do půl noci a

\*

tu přišel do hádky s těmi Vlachy. Mně se tak zdá, že mu ten celý život vrtal jaksi do mozku. Nu, snad se teď napraví, měl by taky již k tomu čas. A že to s tím Šimou přetrhl, bylo taky dobře. Víte-li pak, velebný pane, že ten darebák je ženatý ?

— Dost možné.

— Ano, je ženatý ; on ženě utekl a byl by zde svedl Čapkovu holku.

— A kde je teď ?

— Potlouká se na jiné štrece a štve lidi ku stávce, my však na štrece naši stávkovat nebudeme. Co by si taky člověk vystávkoval, leda že by ho páni postrkem poslali domů.

— Tak co víte o Šimovi ? — tázal se dychtivě kněz.

— Vím tolik, že má hodnou, ba až příliš hodnou ženu. Ona však si na něho neuměla dupnout. On je takový fláma. Toulal se jí po hospodách, tančil a někdy nepřišel ani v noci domů. Oni mají doma barák, ale holý, ledva že si užíví kozu. Ale žena je pracovitá. Dokud neměli dítě, dávala mu, co vydřela, teď však již dávat nemůže, a proto od ní utek, — potlouká se světem a dělá neplechy.

Několik týdnů na první stanici postačilo, aby mladý kněz bystrého a můžeme říci pronikavého ducha pochopil tu velikou hmotnou a duševní bídu českého lidu na trati, a čí vinou ?



Sám jsa synem dělníka, jenž stal se obětí práce přímo nadlidské, pojímal záhy do srdce stesky svého předčasně zemřelého otce na bezcítlost lidskou, jež za bídný groš vykořisťuje síly dělníka a zde najednou rozvinul se před ním obraz hrozný, děsný. Oč lepší býval osud židů v Egyptě při děláni cihel! Tam alespoň měli hrnce plné cibule a masa a zde je ten lid hanebně otravován člověkem, jenž postoupil svou ženu podnikateli za to, aby s ubohým lidem směl nakládati dle vůle a zvůle. Jaký to hrozný, do nebe volající zločin!

Ten lid zde nebyl zlý, nebyl doposud uchvácený naukami podvratnými, sociálně-demokratickými. Jedinou měl chybu, snad i nectnost, že již z domu namnoze byl oddán pití líhovin, k němuž zde násilně byl veden partafiry, jichž na té štrece bylo několik a z nichž nejhorší byl Raglan.

Komu si tu má postěžovati, kde si útočiště vzíti? Jeho farář byl nemocným člověkem, ke všemu nervosním, a nevrlým, jenž pro bídu pracujícího lidu neměl smyslu. Měl v hlavě mnoho starostí svých. Jeho víceletá choroba rozryla nadobro jeho hmotné poměry, pojezdil si do různých lázní, utratil v nich mnoho peněz, aniž by byl našel pomoci, ba jeho hospodyně, jinak dobráčka, ale poněkud mnohomluvná, vypověděla kaplanu všecku

svou bídu, že totiž od svého pána již po několik roků nedostávala ani tu skrovnou službu, 10 zl. měsíčně a že kdyby jí pán měl zemřít, bude žebračkou.

— Máte bezpochyby též dluhy? — pronesl kaplan domněnku.

— Ba že, u řezníka na kolik set, u kupce též, já nevím, kde vezmeme na živobytí.

— Víte co, — pravil na to — já sám jsem synem dělníka, já spokojím se se stravou praobyčejnou — hleďte raději něco si uložit.

A hospodyně byla mu za to vděčna. Štola byla dosti výnosná, o štolu celou, malou i velkou, při 3000 duších dělili se.

Kaplanka zde dle běžných poměrů nebyla zlá a ke všemu ještě konsistoř mu vymohla plat kooperatorský.

P. Lánský nebyl jedlíkem, od mladosti zvyklý skrovnému živobytí a proto bral za vděk často i koroptvičkami na loupačku při kousku másla anebo tvarohu, zrovna jak se dělávalo doma.

— Já se jen bojím, — říkala k němu hospodyně — abyste nám, velebný pane, odtud neutekl, co by si pan farář bez vás počal, kdež pak bychom kaplanka tak hodného zase dostali. Zaplať Pán Bůh, že jsme sem nedostali za kaplana Němce, ti jsou v jídle velmi vybíraví.

Této upřímnosti P. Lánský se zasmál. Poznal však ze všech hovorů, že duch jeho faráře byl nejen chorobou, ale i nedostatkem jaksi utráven a že již ztrácel pochopení pro otázky hýbající světem a že o poměrech dělnických nebylo s ním řeči. Byl zkrátka mrzoutem.

P. Lánský sedl si tedy a své první dojmy na stanici vypisoval svému dobrodinci faráři doma, při kteréž příležitosti neopomenul vždy několika řádky svou matičku a sestřičku potěšiti.

Jednoho dne jí mezi jiným psal: **Drahá matičko, byl jsem k slzám dojat, když mi hned prvního dne odevzdal prostý lamač kamení pětku s prosbou, abych ji poslal jeho rodičům. Jaké to má dobré srdce a já, abych od něho nezůstal zahanben, příkládám zde papírek, jenž jsem si uspořil z první štolý, Vám na přilepšenou. Jen o to Vás prosím, abyste, drahá matičko, nepovažovala jej za nějakou splátku za všecko, co jste na mne vynaložila, protože to, co jste pro mne, Vy a sestřička, učinily, nedovedl bych splatiti i kdybych měl všechny poklady světa — —**

Panu faráři pak mezi jiným psal:

**Jsem uvnitř pobouřen nad tím, jak se zde s ubohým českým lidem zachází. Ani egyptští dozorcí se židy tolik nelitostně nezacházeli, jako ti partafíři zde. Nejen že jeho**

tělesnou sílu hanebně vykořisťují ukrutnými akkordy, ale oni ho otravují zkaženými potravinami, špatným chlebem, zatuchlou moukou, rýží, červivými luštěninami, zapáchající uherskou slaninou. Slovem, co kde dostanou špatného a zkaženého, to lidu za jeho mozoly vnučují. Kdykoliv nářky toho lidu slyším, vždy se mi srdce chvěje. Zde se něco musí státi, takhle to déle trvati nemůže. Dějí se na světě hrozné věci — až mne z toho přechází sluch a zrak. Račte jen povážiti: Za to, že ten hlavní partafír a nejhlavnější vydřiduch půjčil svou ženu millionáři, dělá si právo, lid co nejhanebněji vykořisťovati. Proto dobře pochopuji bolest sv. Jana Křtitele, když viděl, co se na dvoře krále děje. Lid byl hanebně odírán a Herodes při tom slavil orgie se ženou svého bratra. Tu musila ze stísněného srdce jeho vytrysknouti slova: **N e s l u š í s e !** Ba, nutká mne vnitřní hlas, říci ještě něco horš ho. Jsem odhodlán předstoupiti před barona a zahřměti mu nejen do uší, ale i do srdce. Ostatně čekám, až jakou radu mi udělíte Vy, můj otcovský příteli. Všecky Vaše rady se osvědčily a proto chci vyčkati rady i v příčině této.

Ale tolik povídám, že na toto ubijení, ba vraždění dělníků zde nehodlám se déle dívati.

Na list ten mu jeho farář obratem pošty odpověděl :

Ani já nemyslím, aby jsi k těm hrozným poměrům mlčel. Třeba jen vyhledat si ke mluvení a jednání pravý čas a právě místo, aby celá akce neminula se zdárným výsledkem. Radím Ti, abys podržel klidnou mysl, jak Němec říká: „Ruhig Blut!“ Já si dovoluji Tobě trochu zatlačit. Scházím se totiž občas se zdejším říšským poslancem, jemuž to řádění bezcitého millionáře a jeho partafira sdělím; postaráme se, aby ve Vídni vybuchla puma, která celou tu zlotřilou bandu vyhodí do povětří. Zatím jen trpělivost a vyhledej si pravou chvíli k jednání. Uvidím, co mi na to náš poslanec řekne.

A na konec farář mu psal: Tím dárkem — 10 zl. — jsi svou matičku nevýslovně oblažil. Líbala ten papírek, tiskla ho k srdci, chlubila se jím přede všemi lidmi, jakého prý má hodného syna kněze. Musím Tě za to pochválit též sám, protože tou desítkou jsi matce a sestře vypomohl z okamžité tísně. Sestra má šití málo a — upřímně řečeno — aby Tvá matka ještě chodila po domech podělkovati, již se nesluší ani na ni, ani na Tebe, což jsi sám zajisté nejlépe vycítil. Teď jí mnozí říkají: Což vám je teď hej, vy jste si odchovala kněze, ten vám již nedá zamestati cizí prahy. Dříve matce říkali prostě Lánská, ale teď jí říkají paní, buď paní Lánská, anebo paní matka, nač ona je též hrdá.

## VI. První kázání.

Evangelium následující neděle vypravovalo o uzdravení němého. Za text vyvolil si jediné slovo: *e f f e t a* — otevři se. Připravil se pečlivě, předvídaje, že bude mít jako Čech mnoho posuzovatelů.

Neveliký kostelík byl jako nabitý, mnoho lidí musilo zůstat venku.

Když vystoupil na kazatelnu, spatřil těsně pod ní zástup žen, dětí a též mužů, na nichž dle kroje i dle vzezření bylo znáti, že to jsou Češi.

Drželi tedy slovo. Matky přivedly s sebou děti, některé i muže. Srdce ho bolelo, že nemohl promluvit k nim česky.

Musily přijít již záhy, protože se jim podařilo, místo hned pod kazatelnou obsadit. Překvapení jeho rostlo, když za českými dělníky spatřil též osmahlou tvář Vlacha s jiskrnými očima a s havraními kučery a vedle něho ženu v malebném vlašském kroji, jež za ruku držela svátečně oděnou dcerušku.

Manžel postavy menší, mohl sotva čítati třicet roků. Byl skoro elegantně oblečen, máje přes ramena hozený krátký pláštěk. Tedy tři národnosti v té chvíli byly v kostele zastoupeny.

V okamžiku tom přeběhla mu v paměti slova spirituála v semináři, jež k nim přileži-

točně pravil: Udá se vám v duchovní správě při hojnosti spojovacích prostředků často příležitost, že k vám do zpovědnice přiklekne Vlach, Polák anebo Chorvat, o našich obou národnostech ani nemluvě, a že vám na místě Božím odhalovati bude své nitro. Proto by každý kněz měl uměti tolik z těch řečí, aby mohl vyslyšeti jejich zpověď.

Obtíže tu nejsou takové, jak by si někdo představoval. Latináři lze snadně přiučiti se vlaštině a jakožto Češi snadno si zapamatujete i zpovědní zrcadlo z nářečí slovanských katolíků. Kde je láska k nesmrtelným duším, tam všechno je snadné. Ale že by dnes katolický kněz v našem mnohojazyčném Rakousku troufal si vystačiti pouze jednou řečí, to považují přímo za hřích proti Duchu svatému. Slova spirituala u něho se ujala. Přilnul ke vlaštině mnohem více nežli k frančině, jež na gymnasiu byla povinným předmětem. Působilo mu mnoho radostí, mohl-li nejkrásnější dílo ze všech světových literatur: Danteho „Božskou komedii“ čísti v originálu.

Upomínky tyto přeletěly mu v paměti při pohledu na vlašskou rodinu.

Když přečetl německy evangelium, nastalo v kostele naprosté ticho. Posluchači němečtí byti žádostivi zvěděti, jak mu němčina půjde.

Začal kázati hlasem mírným, ale zvučným,

snaze se každé slovo přednésti volně, cele a jadrně, pamětliv jsa pokynu nezapomenutelného spirituala : Nezvykejte si křiku na kazatelně, odvrzte ten starý cop hubování, láteření s kazatelnou, při čemž posluchači bezděčně si myslí : Co pak jsme tomu velebníčkovi udělali, že nás tolik hubuje ? — Přednášejte klidně, ale jadrně ve krátkých větách, jež posluchači mnohem snáze chápají. S těžší kdo z vás vynajde si ke kázání látku novou, vy však upouštáte pozornost svých posluchačů i při látce jinak dosti známé, ale přednášené ve formě slušné, důstojné.

Čím dále kněz ve svém kázání pokračoval, poznával s tváří německých posluchačů uspokojení, ba u některých zpozoroval i lehké pokývnutí hlavou na znamení, že s obsahem souhlasí. Nekázal o ničem novém, přecházel totiž ze hluchoty a němoty tělesné na hluchotu a němotu duchovní a ovšem zaviněnou, v níž člověk vyhýbá se slovu božímu a v níž nerad rozjímá a rozmlouvá o věcech božských. Na to přešel na hluchotu a němotu nezaviněnou. V okamžiku tom oči jeho spočaly na posluchačích pod kazatelnou, kteříž málo kterému slovu německému rozumějíce, s napjatou pozorností při každém vyslovení jména Ježíš se pokloňovali.

Pohled na opuštěné české dělníky ho rozechvíval.



Zde máme, drazí přátelé v Kristu — pravil cdbočiv od pravého kázání — též posluchače slova Božího, kteří mu nerozumějí. Srdce jejich hoří láskou ke Kristu, srdce jejich jsou otevřena, ačkoliv smysl mých slov pro ně je zavřen. Oni se zde přidružili k vám jako bratři a sestry v Kristu, krvi jeho stejně vykoupeni jako vy. Na jednu věc dovoluji si vás upozorniti. Právě minulou neděli v noci udála se zde politováníhodná výtržnost, kteréž by byl málem za oběť padl život lidský. Stalo se to ve kterémsi místnosti, do níž lidé nechodí se modlit. Mnozí z vás stěžují si nemálo do těch lidí, kteří železnému oři razí cestu přes hory a doly; vytýká se jim, že jsou to lidé namnoze suroví, bezbožní a spustlých mravů. Každý se jich totiž štítí. Kterak by však neměli sesurověti, když po celý boží rok o Pánu Bohu ani slova neslyší, když ve chrámu Páně nepobudou a když místo slova božího slyší jen samé láni, nadávky a utrhaní na cti! Od koho ti ubozí mají se naučiti jemnějším mravům, snad od svých dozorců, od těch lidí, kteří zhoubným nápojem otravují jejich těla a často i duše? Jsem si jist, že kdyby se jim poskytovala příležitost, choditi do chrámu Páně a slyšeti zde slovo Boží, že by i jejich duším zaznělo božské: effeta, t. j. otevři se! a že by spíše vystřihali se těch místností, v nichž kazí se všechen dobrý mrav. Z těch

lidí, kteří dnes sem přišli na slovo boží a na mši sv., žádný zajisté nevkročí dnes do těch místností, nepustí se do hádky a snad i do rvačky. Tito raději užijí nedělního odpočinku ve svěžím vzduchu. A proto myslím, že každý z nás bude tomu povděčen, viděti tyto lidi v neděli raději zde v chrámu Páně, nežli v těch jistých místnostech, z nichž skoro denně ozývá se pustý křik, ohybné zpěvy a podobné.

Kazatel dobře si povšimnul souhlasu a pokynu na tvářích německých posluchačů.

Lidé, — pokračoval — kteří v neděli chodí pravidelně na slovo boží a na mši sv., nebudou zajisté škoditi vašemu majetku, vašim polím a lesům.

V okamžiku tom pozoroval, kterak mnozí z posluchačů na znamení souhlasu pokyvovali hlavami.

— Či bych směl si dovoliti — pokračoval kněz — říci jim zde před vámi, že budete je pokaždé rádi viděti zde na místě božím vedle vás se svými dítkami? Směl bych jim to říci v jejich řeči, že rádi budete je viděti s vámi bratrsky přistupovati ke stolu Páně?

— I ju — ozval se najednou v kostele hlas — s o g n s i h n ' n w o s.

— Nu, tak to teď vidíte, — započal kazatel najednou česky k těm, kteří pod kaza-

telnou stáli — zde vaši němečtí bratři v Kristu právě mi dali dovolení, abyste jen každou neděli sem na kázání s dětmi a též ku svatě zpovědi chodili, že vás tu budou viděti rádi. Já pak sám osměluji se doufat, že budete vždy chovati se slušně na území, na němž vydobýváte si svůj vezdejší chleob.

Bylo to jen několik českých slov, jež kazatel promluvil, ale učinila na přítomné Čechy dojem přímo úchvatný.

Ženám perlily se slze v očích, ba i na straně německé jevílo se též radostné vzrušení. Kazatel končil s přáním, aby nejen srdce posluchačů zůstala vždy otevřena slovu božímu, ale i ruce jejich zůstaly otevřeny, ochotny k dobrým skutkům.

Dojem prvního německého kázání na německé posluchače byl rozhodně dobrý.

— Hezky to povídá, — slyšel při východu z kostela jednotlivé hlasy.

— Dobře káže, je mu rozuměti každé slovo.

— Nekřičí. vede si při tom mírně.

— Časem sice jazyk mu česky šlápne, — zaslechl též, — ale mluví správně, je vidět, že si dal na kázání záležeti.

A lidé vycházející z kostela s úsměvem na něho hleděli a děti hrnuly se k jeho rukoum. Cítil, že rázem stal se miláčkem lidu.

— Zaplať jim Pán Bůh, — děkovala mu

jedna česká žena — za těch několik českých slov. Kéž bychom si mohli jednou vyposlechnouti celé české kázání!

— Dá Pán Bůh, že se to stane, — odvětil ženě, — chovejte se jen vždy slušně.

Kolem kostela bylo několik pernikářských a kramářských bud, jak to vůbec na horách bývá. U jedné boudy zpozoroval kněz vlašskou rodinu. Bouda stála u samé farské zahrádky, z níž přes plot jakoby zvědavě do světa vyzírala poupátka růží. Zraky děvčátka rodiny té upřeny byly na růžovém keři. Zpozorovav to kněz, utrl dvě polorozkvetlé růžičky a podal je dívčině, která ihned pochopila, komu druhá růžička je určena, totiž matce, jež růži z rukou dcerušky s vděčným pohledem na kněze přijala. Vlach na to uctivě před knězem se uklonil, jenž k němu přistoupiv podal mu ruku a jej vlašsky oslovil.

Dojem několika vlašských slov na tuto rodinu byl přímo k nevypsání. Jaké kouzlo má do sebe mateřská řeč! Viděl to na Češích, jejichž tváře radostí zářily, když spatřili kněze k těžce nemocnému se skláněti a jej mateřským jazykem těšiti. Kouzlo to přispělo k tomu nemálo, že nemocný stal se slovům kněze přístupným. A zde měl důkaz druhý. Solva že pronesl několik vlašských slov, již rodina hleděla na něho očima jinýma a jejich srdce náležela od té chvíle jemu.

A proto umínil si na těchto srdcích stavěti dále. Až dosud působila mu vlastina veliké potěšení tím, že mohl vlašské klasiky čísti v původní řeči, avšak v této chvíli viděl, že může vlaštinou získati jejich duše a pracovati na zlepšení poměrů mezi Vlathy a Čechy. Jaký to nesmírný zisk! Jaká to utěšená vyhlídka, pracovati ku křesťanské shodě dělníků, jichž tu v továrnách a na dráze pracovalo do pěti set a z nichž asi padesát bylo Vlachů.

Vlach byl jeho českou vlaštinou přítomně překvapen a stal se rázem hovorným. Z hovoru seznal kněz, že se jmenuje Bartolo Silvani a že je kamenickým mistrem, je muž svěřena je stavba nádraží a mostu, pokud se týká žulových kvádrů.

— To je mi velmi milé dovídati se — podotkl kněz. — Je vám, pane, bez toho známo, co se přihodilo zde právě minulou neděli.

— Byl to ovšem případ politování hodný — souhlasil Vlach — za nějž bude útočníku pykati.

— Přál bych si dohovoreti se s vámi, pane, o prostředcích k zamezení podobných výtržností. Proč by měli dělníci obou národností mezi sebou pěstovati hádky?

— Nařídil jsem svým lidem, aby hospody, do nichž chodí Češi nenavštěvovali, — odvětil Vlach.

— Snad by se ještě doporučovalo, aby obě národnosti zde v kostele se scházely. Zde se dojistá neseperou.

— Souhlasím úplně — odpověděl Vlach — a proto bych měl k velebnému pánu zvláštní prosbu.

— Ale prosil bych, abyste po vlašském způsobu nehovořil tak rychle, jelikož tolik sběhlosti ve vlastině nemám, abych mohl vaše slova postihovati.

— My všichni Vlaši zde pocházíme z jedné obce v rivierských alpách, kdež máme svůj kostelík zasvěcený sv. Bartoloměji, jehož jméno též nosím. My, Vlaši, jsme zde teprve první rok a přáli bychom si ve zdejším kostele pouť naši na ten den slaviti. Šměli-li bychom prositi o zpívanou mši sv. a snad i o malé kázáníčko — —

— Co pak vám to napadá — — já a vlašsky kázat!

— Ó, půjde to dobře, mluvíte čistou vlastinou, lepší nežli my.

— Troufal bych si pouze krátkou řeč s evangeliem přečísti.

— Budeme velice vděční za to. Naši lidé budou se nevýslovně radovati a slibují, že každou neděli zde do jednoho se vynajdou. Naši lidé jsou nábožní, oni se při klekání modlí, čehož u Čechů nepozorují.

— Bohužel, podotkl kněz — prosím však, račte s sebou k panu faráři, a předněsti mu své přání, jemuž on rád vyhoví.

Po těchto slovech kněz vedl Vlacha k faráři, kterýž veselechnuv přání jeho, velmi ochotně slíbil vyhověti mu, pokud prý to bude v moci velebného pána, na něhož je odkázán.

■ Při obědě farář vyjádřil mu nad úspěchem jeho prvního kázání svou spokojenost, avšak dodal: S tím českým kázáním zde nevím jak to bude hodit. Musíte býti velice opatrným. Což lid zde v hořenci je hodný, je upřímně katolický, ale tam v dolenci jsou velcí páni, kteří jsou s to pozvednouti dokřik, že chcete zdejší kraj počestiti. Oni sami po celý rok v kostele nepobudou, a k tomu ještě překážejí v tom jiným. To jsou ti nejmocnější farářové.

Z celého hovoru při stole odnesl si mladý kněz dojem, že farář těch několik českých slov s kazatelny těžce nesl a to z bázně před zuřivci v dolenci. Byly to první kapky peľyňku do číše radosti mladého kněze, kteréž však oslazeny byly zprávou, že jeho první nemocný, ježž zaopatřoval, se pozdravuje. Zprávu tu přinesla mu sama žera

— Snad ho Pán Bůh tím těžkým zraněním šťastně vyléčí z jeho nešťastné náruživosti — pravila. — Teď začíhá se, že tu

\*

„potvoru“ nedá více do úst. Těší se na to, až se pozdraví, že vám, velebný pane, za vaše slova, která z něho udělala jiného člověka, poděkuje sám.

— Nikoliv já — odpovětil kněz — nýbrž Bůh ho obrátil.

— Ale přece je vám za to vděčným, že jste ho potěšil naší českou řečí.

Druhého dne přednesl p. farář prosbu, zda-li by směl k českým dělníkům míti vždy v neděli po službách Božích v kostele českou řeč. Němci prý z kostela odejdou, těm to překážeti nebude. Já mám na zřeteli především mládež, kteráž, jak vidím, do školy vůbec nechodí a proto vyrůstá bez náboženství.

— Já sám — odpovídal farář nemile dojat — vám dovolení k tomu dáti nemohu, pište se panu biskupovi, já se bojím, abyste mi zde celou obec nerozrýpa! Co jste si to jen vzpomněl! Vy, Češi, jste stejní vždy a všude.

— Obtíže tyto — odpovětil kaplan — kdyby se to týkalo Němců na českém území, byly by odstraněny rázem. Němci by si v Čechách jednoduše poručili to, oč Češi zde musejí žebrotiti. Němci, kdyby farář nechtěl, dopsali by si na konsistoř a konsistoř by bez odkladu nařídila, aby se jim dělo po vůli.

— Němci — odsekl farář špičatě — Němci, to je něco jiného!



— Ovšem, Němci jsou všude i mezi Čechy pány.

— Protože platí více — —

— A protože Čech ve své vlastní zemi je méně cenným. Tak to je.

— Prosil bych velebného pána — odvětil farář nevrle — aby nezapomínal, že je zde pouze výpomocným kaplanem.

P. Lánský měl již na jazyku případnou odpověď, ale spatřiv prosebnou tvář hospodyňky, opanoval se a pravil pouze:

— Ano, pane faráři, chci to vždy na paměti podržeti.

To byl první prudší hovor mezi farářem a kaplanem.

Z těchto a mnohých jiných slov poznával mladý kněz, že bude mu připraviti se na mnohé boje, zůstane-li vůbec na německé stanici. To viděl před sebou jasně, že Čechům na německém území děje se rozhodná křivda.

Otcovská slova faráře doma často mu tanula na mysli. Především mu běželo o to, aby jako horolezec měl při každém kroku pod sebou pevnou půdu, a proto si umínil přátelské styky pěstovati se starostou obce, na němž mu mnoho záleželo.

Do bartolomějské neděle bylo ještě čtrnácte dní. Pustil se se vši plíí do vlaštiny. Neměl sice po ruce vlaská kázání, ale měl následování Krista ve vlaštině, a některá ještě

rozjímání, z nichž sestavil si vlaské kázáníčko.

— To mi bude novým stupněm výše — pravil k sobě. — Třeba jen mít pod nohama pevnou půdu. —

Jeho vlaské kázání nebylo těžké k pamatování. Upotřebil mučednický život sv. Bartoloměje, k němuž připojil některá naučení.

Nadešla tedy bartolomějská neděle. Po celém okolí bylo rozhlášeno, že v Sickinghüru bude vlaské kázání. — Kdož prý to jak živ slyšel — zde! Ale lidé byli tomu povděční, že mají kaplána, který dovede vlašsky kázat.

Ba i páni z továren tentokrát dostavili se, poslechnouti si tuto zajímavost. Vlaští dělníci dostavili se do jednoho do kostelíka a zaujali před oltářem čestné místo. V čele stál jejich mistr Bartolo Silvani.

Celý kostel byl v napjetí. Ano i farář dal se kostelníkem dovésti do sakristie, aby si poslechl vlašské kázání, kteréž neslo se myšlenkou, že všichni národové, Kristu získaní, jsou bratry, a že před Bohem nemá žádný větší cenu nad druhým, byť i sebe menším. Z toho vyvodil, že národové mají se vespolek milovati. — Nebyly to myšlenky nové, ale způsob přednesu, jeho lahodná a klidná mluva získávala si srdce posluchačů všech. Vlaši byli kázáním přímo nadšeni. Po svém vlašském

způsobu vyjádřovali kazateli souhlas : Bravo, bravissimo, evivva, a když bylo po kázání, nalézali se v radostném vzrušení.

Ve chvíli té ovšem nebylo divu, že prsa mladého kněze dmula se uspokojením, jež nebylo prostě ješitnosti. Avšak brzy mělo se mu dostatí bolestného zášljku.

— A tím vším je vinen český kněžour, jenž jim pomátl mozky.

— Pojdme na něj a zabme ho ! — zvolal kdosi.

— Jen pomalu, — ozval se výstražný hlas šenkýře, — já zde takové věci netrám.

Lišení duchů započaté od P. Lánského velice rozčilovalo dělníky v Šizovně. Nebylo tudíž zapotřebí dlouhého přemlouvání, poknouti je, jak se Šíma obrazně vyjádřil, aby jim zahráli a to ještě této noci.

— Zanechte hlouposti, — zakučel opět z výčepu šenkýř — mohlo by to s vámi zle dopadnout. Pomyslete si, že tu nejste sami. Já zde takové umlouvání netrám.

Po těchto slovech šenkýře mladíci začli hovořiti tiše mezi sebou.

Jednu neděli Vlaši dole uspořádali koncert s taneční zábavou. Na koncert byl pozván i P. Lánský. Prosba Vlachů byla tak důtklivá, že nebyl s to odřici. Hudba hrála v restaurační zahradě, vedle níž byla taneční

slň. Z kollegiality byli od Vlachu pozváni též dělníci čeští.

Při té příležitosti třeba zmíniti se o výsledku vyšetřování v příčině smrtelného zranění dělníka. Štěstím pro útočníka bylo, že zraněný se uzdravil a že před soudem učinil vyjádření, že to byla jen obyčejná hospodská rvačka, při níž se účastníci trochu popíchlali. Útočník byl jinak zachovalý mladík, ovšem s vlašskou horkokrevnou povahou.

Od té chvíle však Adriano — tak se jmenoval — hleděl k rodině Čapkové se přiblížiti. Rodičům ovšem neušlo, že na Vlacha jevila nemalý vliv úhledná jejich dcera Kačenka, o níž svrchu byla zmínka, a jelikož Adriano byl řádným pracovníkem, nebránili v tom. Čapek též ponejprv po své těžké chorobě objevil se při zábavě se svou manželkou. Mladí lidé točili se dle chuti v kole.

Kačenka jakožto úhledné děvče nebyla bez záletnosti. Dokud její otec držel se živly radikálními v dělnictvu, lichotilo jí dvoření se Šímy, s nímž i často tančívala, leč Šíma u porovnání s Adrianem nejevil ani z daleka těch vlastností, jež dobývají si dívčí srdce. Ale znechutil se jí nadobro svým vystoupením proti P. Lánskému v té chvíli, když otec její zápasil mezi životem a smrtí. Od toho okamžiku začala se mu vyhýbatí. Uráželo ji též, že byl nejen nezna-  
bokem, ale že se tím ještě chlubil.

Přítomnost kněze mezi dělnictvem byla zjevem zde dosud nevídaným. Knězi po pravé straně seděli u stolu dělníci vlaští, a po levé straně čeští. Mezi oběma stranami ustanovil kněz tlumočnicka. Zábava u stolů byla srdečná, ale zatím v taneční síni vystupovala mračna.

— Tatínku, je tady Šíma, — dávala otcí zprávu. — Bojím se, aby se něco nestalo.

Kačenka neopomenula Adrianovi výstrahu dáti, tento však jako pravý Vlach soka, jakým byl Šíma, nebál se.

Starý Čapek ze Šímy nespouštěl oči a vyzval párek, aby zanechal tančení a přisednul si k nim ke stolu, což se i stalo. To však činilo Šímu ještě drzejším. Přiblíživ se ke stolům, volal na Adriana :

— Vid', bojíš se, však ty mi neujdeš — dnes se něco stane! — při kterých slovech v jeho rukou zablýskl se nůž.

— Pojď sem, ty vlašský polentáři, já z tebe udělám sv. Bartoloměje, budeš pak svou kůži nésti na trh — —

— Fuori — fuori! — vzkřikl mistr Silvano, sedící vedle P. Lánského, zvedaje se od stolu a v tom již desatero rukou chopilo se Šímy, nůž mu z ruky vyrvalo a jej nejbližším oknem ven do silniční škarpy vyhodilo, načež dělníci jakoby se nebylo nic stalo, ku svým stolům zase zasedli.

— Taky anarchista, — prohodil s opovržením jeden z českých dělníků.

— Ale dosti nebezpečný, — pcdotkl P. Lánský, — jenž je schopen všeho.

Šíma ve škarpě s hrozným láním začal své kosti sbírat. Až na několik cdřenin a pomožďenin nestalo se mu nic.

— Však já vám ukážu, co dovede Šíma, — řval v bezmocném vzteku, vylézaje ze škarpy na silnici, na níž se prockázelo několik párků.

— Drž hubu a vyspi se, — napomínal jej kdosi, — aby tě četník nesebral.

Avšak Šíma nebyl v náladě, aby držel hubu, nýbrž zašel si do jiné nedaleké hospody.

## VII. V Šizovně.

Tímto jménem pracovní lid překřtil hospodu u silnice, vedoucí k zemským hranicím, u níž zastavovali se formani, již navštěvoval chudší lid a z níž den co den ozývala se nějaká hudba. Od časného rána až do odpoledne procdávala se zde zapražená polévka, jitrnice, jelita se zelím a zabloudil-li sem časem i nějaký pán, soudě podle obleku, pro toho byla uchystána vepřová pečeně. Zde si takofka podávali dvěře všeho druhu hauzírníci a agenti, slovem, zde bylo hlučno od časného rána skoro zase až do rána, kdy cdjížděli

formani, anebo do práce odcházeli dělníci — po odpočinku kdes na stole, na lavicích, časem i na podlaze.

Prostranný dvůr „Šizovny“ byl kolkoem zatárasen ručními vozíky a trakaři železničních dělníků, kteří zde po kolnách a chlívích noclehovali po desíti krejcařích denně. Kde jaký koutek byl, byl obsazen dělníky, z nichž ze všech těžil šenkýř.

Šenkovna byla dosti prostrannou, nevyšokou jizbou; uprostřed začazeného stropu visela petrolejová lampa, opatřená vespod drátěnou sítí pro zvláštní totiž případy, když některému hostu vlezlo do hlavy pivo, anebo kořalka a když začaly lítat sklenice a tácky. Vedle dveří byl výčep a v něm stál hranatý šenkýř, nalévaje tlakostrojem do sklenic pivo, při čemž neopomenul křídou na prkně ke každému číslu sklenice dělati čárky. Prkno to bylo šenkýře účetní knihou a bylo plné hieroglyfů, jimž rozuměl jedině on.

Ve chvíli, kdy sem zavítal Šima, byla „Šizovna“ plna hostů. Pokud hustým tabákovým dýmem bylo lze pozorovati, byly všechny stoly obsaseny. Hned u dveří naproti šenkýři u stolu zavedala kočovná kapela o dvou osobách, z nichž jedna vyluzovala z tahací harmoniky uširvoucí zvuky, k nimž starší již žena ochraptělým altem s kytarou v rukou zpívala o falešné lásce, o světobolu, o mla-

dých i starých mládencích, vdovcích i vdovách — jak si kdo přál.

Hlas její doprovázel harmonikář vřeštivým basem. Hned za hudbou u stolu vyspával kdosi svou sobotní opici, máje před sebou nedopitou sklenku s kořalkou. Vedle něho tři mladí dělníci drželi v rukou umožněné a odřené karty, jež předními pěstěmi kladli na stůl, přes tu chvíli se hádajíce, což však spáči vedle pranic nepřekáželo. U jiného stolu, pokrytého sklenicemi, hovořilo několik mužů o vysoké politice své doby, jak prý po smrti Bismarka a Moltkého Francouzové s Rusy vrhnou se na Prahu a rozemelou ho na cucky.

Za muži u jiného stolu sedělo několik mladších dělníků — vesměs Čechů — kteří zle se horšili na podnikatele stavby železnice, že sem do Čech povolali Vlachy, kteří Čechům ubírají výdělků.

— My tu pakáž — pravil jeden — musíme odtud vytlouci. —

— To, hochu, půjde asi těžko — namítal druhý — páni jim přejou, a kdyby nás mohli nahraditi Vlachy, vyhnali by nás všechny. —

— A s našimi škůdci dnes slaví pouť ti zrádci se starým Čapkem v čele. —

— Nebyl bych nikdy věřil, že by ten starý chlap zrady takové byl schopen. —



— Stal se z něho kněžour — doplňoval jiný soudruh. —

— Dal se zaopatřit ! — —

— Nu, prosím tě, když kolem něho kňučí děti a skuhrá žena. —

— A když má smrtelnou ránu v těle — tak si myslí, že mu neuškodí, nechá li se cd kněze namazat. —

V mezeře mezi stoly na lavici seděl čáhouň jakýsi s kloboukem na hlavě a rukama v kapsách u kalhot. V ústech žmolil vyhaslou viržinku.

— Kdybyste nebyli baby, — pozvedl na kovořící bradu — již dávno byste byli ty polentáře odtud vypráskali.

— Kdyby bylo jednomyslnosti ! — zvolal kdos vedle.

Po lavicích sedělo ještě několik dřímačů, kteří hovoru naslouchali jedním uchem a při každém hlasitějším projevu nevole nazvedali i ucho druhé.

— Nežvaňte tolik nahlas, — napomínal své soudruhy ten s tou viržinkou. — O věcech takových se vůbec mluvit nemá, tu platí : z v e d n o u t s e a j í t.

— Tak proč ty, Krákoru, nejdeš ! — ozval se od prvního stolu jeden z hráčů, který právě zlostně praštil zrádnými kartami na stůl.

V tomto okamžiku vkročil do jizby Šíma. Sotva že se ve dveřích objevil, všichni pohle-

dem na něho ztrnuli, ano i ten spáč s hlavou na stole byl výkřiky úžasu všech probuzen. Šíma měl tváře zbroceny krví, jež mu i ruce zbarvila. Kazajka na něm, kalhoty i boty byly ohydnou směsí krve a bláta. Z počátku nemohli ho ani poznati, teprve když pln vzteku hrozně zaklel, poznali ho.

— Prosím tě, — oslovil ho nejdřív šenkýř, — jak to vypadáš, to přicházíš rovnou cestou od kata. —

— Ano, od rasů — odpovídal mu — vyhodili mne oknem do blátivé škarpy a narazil jsem na něco špičatého. —

— Kdo tě vyhodil? —

— Ta vlašská pakáž, co nám tu užírá chleb, s ní se teď naši lidé bratříčkují. —

Po těchto slovech ozývalo se v jizbě všeobecné rozhořčení.

— Pojdme na ně, jak tu jsme, — bylo voláno.

— Je nás ještě málo — pravil Šíma oklepávaje se sebe bláto — třeba k tomu ještě pozvat skaláky zde vedle. —

To „vedle“ znamenalo pokojik s dveřmi na polo otevřenými, v němž okolo stolu sedělo několik statných mužů, zvaných skaláků, protože lámali ze skal kámen do vápenic. Tito jsouce do hry zabráni, nevěděli, co se vedle děje. Teprve, když z jizby jeden na ně zavolal, aby se šli podívat, jak byl Šíma

znetvořen, vylézali z pokoje do jízdby. I tito byli hned od počátku na Vlasy rozhořčení a teď tím více ještě na ty Čechy, kteří se s nimi sbratřili, což všeobecně pokládáno za zradu.

Byl-li šenkýř vskutku člověkem pořádku milovným, nechceme tvrditi. Spíše se zdá, že chtěl pohnouti je, aby hovořili tiše, jen aby se v jistém případě mohl chlubit, že jim nedovolil umlouvati se v jeho místnosti.

Po chvíli vyprázdnila se skoro celá šenkovna.

Po trapném výjevu „U zlatého koně“ P. Lánský uznal za vhodné, nastoupiti cestu domů. Měl asi tušení, že toho večera ještě něco se semele. Byl svědkem velikého napjetí mezi dělnictvem. Ostatně věc musila tak jako tak dospěti k rozhodnutí. Přes tu chvíli bylo u stolů šeptáno, jak prý sociální demokraté jako vlci obcházejí hostince a jak vyhrožují. P. Lánský byl by rád všecky dělníky rozpustil domů, k čemuž však ani Vlaši, ani Češi svoliti nechtěli.

— Boj musí býti vybojován, — odvětil Čapek.

— Po dobrém se to nespraví, — souhlasil mistr Silvano. — Jedna strana musí podlehnouti. —

— Dejž Bůh, — přál P. Lánský, — aby se to stalo bez krveprolití. —

Po těchto slovech srdečně se se všemi rozloučil a v průvodu Silvana a Čapka odešel.

Ještě při odchodu mistr Silvano dal Adrianovi pokyn, aby byli ostražiti. Ale to ti povídám, — dodal, — jenom ne tasit nože. —

— Nebudou-li tasit oni, nebudeme tasit my, — odvětil Adriano odhodlaně. Mám již své lidi na stráži. —

— Dobře. S Bohem ! —

— Asi za měsíc, — pravil na cestě kněz k Čapkovi, — hodláme slaviti pouť Svato-Václavskou, ke kteréž bratry Vlachy dovolují si zváti. —

— A my též přijdeme, — sliboval mistr Silvano. —

— Tedy zůstane při tom, — pravil kněz. — Za tímto účelem, vy, tatíku, přiberte si k sobě jednoho soudruha a přijďte zítra na faru, poprosit pana faráře o dovolení, abych směl vám přečísti české evangelium a zakázati. —

— Ujednáno, — souhlasil Čapek.

— Ale to si vyprošuji napřed, abyste s tím nechodili na buben, sice zvednou Němci pokřik. —

— Ba, sami naši lidé budou štváti Němce proti nám, — odvětil Čapek. — Jim je na odpor, že jsme dnes s bratry Vlachy oslavili Bartolomějskou pouť. —

— Vy se od sociálních demokratů musíte odtrhnouti nadobro, — vykládal kněz, — s nimi není spojení možné. Zdejší Němci musejí na vás viděti, že s nimi nemáte nic společného. Jen tak si zde vydobudete vážnost. Ani neuvěříte, kterak mne to bolelo, když zdejší starosta Langer, poctivý to Němec, české dělníky zde šmahem nazval ksindlem, který prý se pořád jen pere. —

— Ano, to bylo tehdy po té rvačce, — dosvědčoval Čapek, — z níž bych byl mívával málem smrt. —

— Stavba dráhy bude trvat celá tři léta, nežli se provede zde tunel. Za tu dobu mnohý z vás se tu usadí. Bude tedy mnoho záležitosti na vašem chování. — Po těchto slovech P. Lánský své průvodce propustil.

Po odchodu kněze vyšel si Andriano ke „Šizovně“ na zvědy a vrátil se s důležitými novinami. Na to více než polovička Čechů a Vlachů ze zahrady a taneční síně se vytratila, takže v sále tančilo jen několik párů.

Po jedné přestávce Andriano poručil hudebníkům zahrát kvapík. Když párky na to rychlým taktem točily se v kole, najednou zařinčelo okno, kterýmž hozen byl do sálu kámen. A v okamžiku na to ozval se chlušný řev ze silnice, což mělo býti znamením k útoku.

— Střílejte do nich kameny, — vele Šíma.

— Mažte je, — velel Andriano s pravé strany.

— Mažte je, — velelo se zase s levé strany sálu.

Útočníci upadli do chytře nalíčené pasti. Sotva že první kámen do taneční síně vletěl, vrazili na ně z předu Vlaši a ze zadu Češi ozbrojení pádnými klacky. Tímto dvojným útokem byli socínkové sraženi do chumáče, v němž nemohli své zbraně, kamení, používat, co zatím klacky do nich se dvou stran bylo bušeno.

Strach zmocnil se všech a kde kdo mohl, dával se na útěk, z nichž Šíma byl prvý, je-muž dobře posloužily rychlé nohy. Hůře bylo se skaláky v těžkých holinkách, kteří to odnesli za ty mladé.

Několik z nich zůstalo omráčeno na místě ležeti, jež četníci křísili a odváděli do šatlavy. Většina z nich byla postřikem poslána domů.

## VIII. Svatováclavská pouť.

Druhého dne ráno byli lidé rozrušeni zprávou, že o půl noci strhla se opět rvačka mezi dělníky českými a vlašskými.

Až na tento případ byl kněz z výsledku sbratření dělníků dvou národností nemálo potěšen. Ráno dostal zprávu, že četníci několik výtržníků českých zatkli.

— Byli to Češi — takoví jsou Češi — ti jsou všude stejní, — znělo veřejné mínění mezi Němci.

I farář byl touto zprávou proti českým dělníkům zaujat, při čemž poněkud škodolibě podotkl, že výtržnost se stala při slavnosti, na níž bral podíl i „jeho českácký kaplan“.

P. Lánský těžce nesl hrot poznámky z úst faráře.

— Dovolte, příteli, — cdvětil mu farář, — vy jste mladý zajíc a já jsem starý zajíc, já dobře chápu vaše postavení, vy jste Čech a jako Čech i cítíte a proto těžce nesete každou výtku vašim krajanům učiněnou, ale vy své krajany doposud málo znáte, až jen mezi nimi pobudete, poznáte je lépe. Oni to budou, kteří se vám odmění co nejhůře. Milerád uznávám vaši ideální snahu jejich mravní úroveň povznést, ale sklamete se.

— Ráčíte, pane faráři, býti přílišným pessimistou — —

— A vy, mladý pane, optimistou — oplatil mu farář.

V okamžiku tom přelétla mu v paměti slova jeho oteckého faráře doma.

Slova faráře nebyla s to ochladiti horlivost kaplána i přes jeho opětovanou přátelskou radu: Příteli, váš starší přítel upřímně vám radí, zanechte tcho ušlechťování lidí, kteří budou jen hledět z vás těžiti, budou vás

voditi za nos a pak se vám vysmějov. A co je při tom horšího, vy snadno upadnete u lepších společenských kruhů do podezření, že směsujete se se živly podvratnými. Nechcete-li si kazit kariéru, zanechte všeho. Sedněte si, anebo lehněte si na pohovku, čtěte, anebo něčím jiným se zabývejte, ale těch věcí zanechte. Jste na ně dosud příliš mladý a nezkušený. —

Kaplan s resignací poslouchal důvody svého šéfa, jsa jimi bolestně dojat a aby to poněkud označil, hleděl roztržitě brzy na suky v podlaze, brzy na pavučiny se stropu jako lana větrem se klátící, což faráře ještě více rozčlílilo.

— Sám Bůh ví — zvolal nevrle — co nám teď ze seminářů posílají za kněze a jak je tam vychovávají. Ti mladí lidé náramně mnoho o sobě myslí, do všeho se pletou, všemu lépe rozumějí, ale když něco vyvedou, pak tu stojí, pak my staří abychom to vyhlížali.

— Ráčíte, pane faráři, ještě něco poroučeti? — otázal se mrzutě kaplan, povstávaje ze sesle.

— Já a ubožák poroučeti? Vy si děláte všecko podle své hlavy, — odpovídal farář máchnuv při tom nevrle rukou. Když právě byl na odchodu, zaklepal někdo na dvéře.



— Herein, — cdvětil farář s posuňkem, vyjadřujícím otázku: Kdo to zase sem leze?

Ve dveřích objevil se Čapek ještě s jedním dělníkem ve svátečním obleku.

— Čeho si přejete? — tázal se farář nevrle.

P. Lánský přišel k faráři do pokoje v úmyslu, připravit ho na deputaci českých dělníků, jež, jak již včera bylo umluveno, mě'a faráře poprositi, aby jim dovolil oslaviti Svatováclavskou pouť.

Nevídné přijetí od faráře zvrátilo v kaplanu tento úmysl. Chtěl právě jíti deputaci v ústrety a přemluviti ji, aby volí'a si ku svému účelu den jiný. Deputace ho však předešla.

— Takle bude pěkná mela, -- zvolal v duchu.

Když deputace své přání přednesla, utíhl se na ni farář a pravil:

— To vás jistě velebný pán zde navedl. Takle by ještě scházelo, jako byste neměli dosti na včerejší rvačce, chcete zde ještě pobouřiti německý lid? —

— My nemůžeme za několik opilců-anarchistů, s nimiž nemáme pranic společného, — bránil se Čapek, — a proto prosíme, abychom nebyli s nimi směšováni. My prosíme, abychom na den našeho zemského patrona, k jehož počtě ve zdejším kostele byl

postaven oltář, měli též kázání a zpívanou mši sv. jako Vlaši.

— Vlachové, — odpovídal farář kvapně, — to byli holt Vlachové.

— A což my nejsme též katoličtí křesťané? Vlachové jsou zde vlastně cizinci a my jsme země české synové, — hájil se Čapek.

— Tu to máme, — durdil se farář, — podej čertu prst a chytí celou ruku. Neměl jsem to dovolovat ani Vlachům, ale to byl — pravil s pohledem na mladého kaplana — vychytralý plán zde toho, jenž nastrčil dříve Vlasy, aby pak mohl předstoupiti se svými Čechy a rozrýti mi celou kolaturu. Avšak ujišťuji, že váš plán se zhatí. — Načež k deputaci obrácen pravil: Já sám dovolení vám dáti nemohu, jděte si na pana biskupa, anebo si mu pište. Dá-li on vám k tomu povolení, dobře, já proti tomu ničeho nenamítám. —

Po těchto slovech farář deputaci propustil.

— Všude ta méněcennost českého lidu dává se nám pocíťovati, — povzdechl si kaplan, doprovázeje deputaci z fary ven, — leč nesmím se s vámi zde dlouho baviti, aby pan farář neřekl, že vás navádím, ale pravím jen tolik, že sám budu panu biskupovi psáti, dobře věda, že i pan farář bude mu psáti, ovšem ve smyslu opačném. — Na to stisknuvše si upřímně ruce, rozešli se.

Druhého dne byl P. Lanský ještě trapněji dojat novinářskou zprávou o nedělní výtržnosti. Zpráva zněla:

**Bartolomějská noc v Sichdichfüru.** Po skvělém průchodu v tamním kostele měla se jejich pouť zakončiti krvavou výtržností, způsobenou českými dělníky, kteří všude počínali si provokativně. Je to výtržnost v krátké době již druhá. Dobromyslní Vlaši uzavřeli příčiněním čecháckého kaplana s Čechy jakousi alianci, za jakými účely, ukázalo se ještě téhož dne. Čechácký kaplánek dle všeho má za ušima. Aby vliv přivandrovalých Čechů na německém území seslil, harangoval Vlachy k bratrství. Bartolomějská pouť byla jeho chytře vymyšleným manévrem, aby brzy na to směl slaviti pouť svatováclavskou s českým kázáním. Však také bratři Češi Vlachům za jejich dobráctví se odměnili. Ještě téhož večera vrhli se na Vlachy. Významné při tom je, že u společné hostiny v restauraci „U koně“ byl přítomen též český kaplan, po jehož odchodu Češi se na Vlachy vrhli. Byli by snad opakovali bartolomějskou noc, kdyby nebyli četníci zavčas ještě výtržníky zahnali a nejhorší z nich rabiáty zatkli. Občané sichdichfurtští učiní dobře, budou-li agitáční činnosti čecháckého kaplana věnovati bedlivou pozornost. —

Kaplanovi při čtení této zprávy ruce sklesly.

— Tolik zloby a lži — zvolal — v několika řádcích. — Kdo to asi mohl psát — tázal se v duchu. A tu maně se mu objevila postava studenta — syna starosty, — o němž se dozvěděl, že zásobuje různé listy zprávami. Při náhodném setkávání vycítil, že hledí na něho nevraživě.

Co nyní činit? — Rozhodl se rychle. Zasednuv ke stolku, jal se psát svému biskupovi.

— Svěřuji se Vaši Milosti — psal — jakobych se zpovídal. Vyličoval mu své ušlechtilé úmysly, mravně povznášení pracovní lid bez rozdílu národnosti. Vypsal biskupu všecky místní poměry, povahu oveček a též svou dosavadní činnost. Hlavní váhu že klade na to, aby mezi dělnictvem způsobil lišení se duchů, aby ze živlů podvratných, anarchistických vyloučil živly lepší, je spojil a z nich dělnickou falangu si utvořil, což prý nejlip se děje vlivem náboženství. Proto si umínil české dělníky kolem praporu sv. Václava v jeden šik seřaditi, ke kterémuž účelu prosí, aby k českým dělníkům na den sv. patrona směl míti české kázání, ne-li před službami Božími, tedy aspoň po nich, tak aby Němci v ničem nebyli zkráceni. — Zde dovoluji si na zvláštní okolnost upozorniti. Český, na dráze pracující dělník, stal se předmětem skoro všeobecného opovržení. Přezdívá se mu trhanů, a

věru, že sotva může býti příslotku příhodnějšiho. Ano, je ten ubožák trhanem, mnohem více od jiných trhaným, nežli trhajícím. Kde kdo je, trhá ho. Velkoprůmysl trhá jeho síly, partafíři, tito moderní otrokáři, vytrhují mu poslední krejcar z kapsy, kořalkou otrhávají z nesmrtelné duše rozum a vůli, ochromují duševní energii a sociální demokracie z jeho duše vytrhává všecko víru. Ten chudás je otrhán slovem o všecko. Nikdo se ho neujme, nikdo nezastane, ba i kněží zde se ho štítí — — Kterak často přál jsem si býti sv. Vincencem z Paula, jenž nešťtí se sloužiti i těm nejopuštěnějším: galejním otrokům a přinášet jim posilu sv. víry, a měl jsem útěchu, že mnohé z nich jsem zachránil a ke Kristu pozvedl. V jistém ohledu jsou trhaní zde na tom ještě hůře. Galejní otrok aspoň do syta se najedl a po celodenní práci mohl si odpočinouti v bezpečí před škodlivým vlivem povětrnosti. Obojího zde trhan nemá. Času letního přeleží noc kdes pod širým nebem a v nepohodě dovleče se někam do kolny, nebo do chléva. Celé rodiny zde bydlí v boudách anebo v lesních jeskyních. Úspor na zimu nadělati si nikdo ani nemůže, protože ti otrokáři partafíři své otravné nápoje do něho nutí, jen aby ho o poslední krejcar mzdy připravili, kterouž mzdu vlastně oni mu vyplácejí jakožto spolupodnikatelé stavby. Dělník je vlastně

úplně v jejich rukou. Utrácí li málo, pronásledují ho špatnější prací, pokutují ho všelijak za domnělé poškození kortouče, motyky a pod. Ani na plantážích amerických nemůže býti otročiny horší. Tato opuštěnost zaráží i zdejší zbožný lid. Sám pan starosta vyjádřil se, že by se pro tento lid mělo něco činiti.

Nuže b. M. mám i já jakožto katolický kněz přihlížeti tupě k této nejkrajnější opuštěnosti těchto trhanů? — Pravda, mnohý z nich je již učiněnou mrtvolou, je v duchovním smyslu již zahnívajícím Lazarem, jež lze pouze zázrakem vzkřísiti, ale nejsou mrtvolami všichni. Mám toho důkazy, že mnozí z nich, jakmile zaslechli, že je zde český kněz, sami se k němu hlásili a že pilně v neděli s dětmi navštěvují chrám Páně.

— Musím zde — končil svůj list — zápasiti s obtížemi přímo nadlidskými, se zlobou skoro ďábelsky vychytralou, čehož dokladem je i přiložený vyňatek z novin.

Zároveň prosil, aby sám p. vikář, anebo koho by biskupská Milost za hodna uznala, všecky věci na místě vyšetřil.

— Zdá se mi, jakoby odvěký závistník všecku dobrou setbu chtěl hned na začátku zkaziti. Kdyby však biskupská Milost s mým dosavadním zde působením souhlasiti neráčila, pak bych snažně prosil, abych odtud na místo jiné byl přeložen.

Odpověď od biskupa přišla obratem pošty a zněla :

Nikdy nedopustím, aby katolický kněz stal se podobným tomu knězi židovskému, který, vida chudáka upadlého mezi lotry, pomínul ho. Tomuto smrtelně zraněnému podobají se ubozí dělníci, tito průkopníci moderního průmyslu. Souhlasím úplně s Tvým dosavadním počínáním. Z velikých překážek Tobě, milý synu, v cestu kladených, seznávám, že nalézáš se na pravé cestě. Tvému p. faráři jsem v příčině té poslal přiměřené pokyny. Toliko o to tě Tvůj biskup prosí, aby jsi při své chvalitebné horlivosti nepřestal denně nebeského Pastýře prositi o dar hadí opatrnosti a holubičí mírnosti při všem počínání. Doba naše kněží takových vyžaduje. Pokud se českého kázání na den sv. Václava tkne, tu radím ti, abys snažil se jakýsi souhlas starosty obce dosíci, s nímž, jak s potěšením se dočítám, pěstuješ přátelské styky. Týž zajisté bude s Tebou souhlasiti a Tobě pomáhati v Tvém bohumilém díle, vyhledávati pobloudilé ovečky a přiváděti je do ovčince Kristova. Pracuj vždy k tomu, aby všechny ovečky bez rozdílu národnosti navštěvovaly chrám Páně a slyšely slova spásy. Před čím bych tě však chtěl, milý synu, co nejúsilovněji varovati, abys svému působení mezi Čechy chránil se dávati politického ná-

těru, nechceš-li, aby všechny tvé práce přicházely na zmar. Těch, kteří s tebou spolu pracují, varuj důtklivě, aby výhradně pracovali pro čest a slávu boží a ke spasení duší. Chraň se též novinářské reklamy. Tobě a tvému dílu uděluji své velepastýřské požeňování. —

P. Lánský byl listem biskupa nad míru potěšen. Jeho časem umdlévající duch byl nově vzpružen a odhodlán k dílu započatému, jež našlo plného souhlasu biskupa.

— Nuže — zvolal — s pomocí boží dále — s hadí opatrností a holubičí mírností! —

Zdravý smysl německého lidu brzy vycítil dobré působení českého kněze. Spatřil od Bartolomějské pouti Čechy společně s Vlasy choditi do hořence do kostela, večer scházeti se „u koně“ a rozcházet se beze rvačky, a byl tomu nemálo povděčen.

Poslední rvačka, při níž socínkové dostali důkladně na pamětnou, měla do sebe to dobré, že výstřední živly byly do pozadí zatlačeny. Největší křiklouni z nich, mezi nimi i štváčský Šíma, byli z práce propuštěni, někteří přidali se ku straně konservativní, tak že z nich zbyl již jen hlouček nespokojenců, jejichž střediskem byla „Šizovna“.

P. Lánský mezi tím postaral se, aby mezi spojenými dělníky pěstovala se poučně



zábavná četba, za kterýmž účelem bylo předplaceno několik dobrých listů nejen českých, ale i německých a vlašských.

Ku Svatováclavské pouti připravoval jakousi akademii s přednáškami, zpěvy a hudebnou, ku kterémuž účelu bylo vybráno několik lehčích, lidových zpěvů ze všech tří řečí. Přednášky a zpěvy měly býti jen krátké, aby pak zábavníci oddati se mohli tanci. Širší obecnost vidouc, že rvačky mezi Čechy a Vlasy nadobro přestaly, vždy více přibližovalose k dělnictvu, u něhož velmi dobře se bavilo.

Češi zpívali své národní písně, Vlaši zanotovali operní písně, jež u všech budily radostný obdiv, i Němci zpívali písně své a tak minula jedna neděle za druhou až ku Svatováclavské pouti.

Veřejné mínění o P. Lánském bylo doposud rozdělené. Prostý lid bez rozdílu národnosti měl ho rád a hleděl k němu s úctou, avšak mezi vrstvami vzdělanějšími bylo několik štváčů a v čele jejich starostův nepodařený student, kteří považovali českáckého kaplana za nejvychytralejšího Čecha, jaký snad kdy pod sluncem žil.

— To prý je všecko jen na oko. Snažil se německý lid uspati, aby pak poznenáhla mohl celý zdejší kraj opanovati a počestiti. Stále prý více hrne se sem Čechů, kteří dříve nebo později Němce vytlačí z kostela

a pak se zde vylasí také s českou školou, kterou bude muset vydržovati obec. — S českou behoslužbou se začne a s českou školou bude se pokračovati, načež bude následovati české úřednictvo a konec brý bude z v a š k o v a t ě n í zdejšího kraje. O postupu českického kaplána bylo často psáno do německých listů, avšak s výsledkem dosti skrovným.

Domácí lidé, kteří P. Lánského znali, ty hrůzostrašné zprávy o něm nebrali vážně, ba smáli se přehnaným frásím o něm. Mnohem kůfe bylo však tam, kde ho dosud neznali. Tu byl by každý čtenář novin na to vzal jedu, že ten kněz je pravzorem jezuitismu.

Zprávám těmto byl velice povděčen kostelník, který neopomenul ta čís'a o něm, jež mu pod rukou poskytoval starostův student, podstrkovati do fary a roznášeti do těch domů, kdež lidé každému skandálu, ať týkal se kohokoliv, byli povděčni. A co proti tomu činil P. Lánský? Dělal, jakoby si nevšímal toho, co o něm do novin se píše.

Farář byl zamklý. Na daný pokyn od biskupa netroufal si mu v cestu klásti překážky, ale jevil úzkostlivost, aby z toho „čecháctví“ jeho kaplána nevyšlo vzbouření lidu. Byl to chudás. Nohy mu nedovolovaly jíti mezi lid, aby se o pravém stavu věci přesvědčil, a tak byl více méně odkázán na to,

co mu kostelník namluvil. A protože farář podlehal suggestci kostelníka, P. Lánský ani se nenamáhal kostelníkovy nášepty mu vymlouvatí. V ohledu tom jevil hrdost.

Asi týden před Svatováclavským svátkem přinesly listy novou poplašnou zprávu. — Čecháčtí Sokolové na cestě do Sichdichfiru — byl nadepsán dopis. Proslýchá se s určitostí vždy větší, že k oslavě patrona českých Venclíků Sokolové z Čech uspořádají hromadný slet; za jakým účelem, lze se domyslíti. Tito Venclíkové nepřijdou se sem modlit, nýbrž zase jednou si zademonstrovati, naše klidné obyvatelstvo provokovati. Od chvíle, v níž byl sem dosazen ten český heckaplan, nevychází naše obec z rozčilení. A co proti tomu činí obec? Nic, pranic. Starosta obce p. Langr je pravý německý Michl, jenž si nechá na svém nose dělati všechno. A takových Michlů v obci je většina. Nuže, vy němečtí turneři, vzchopte se a dostavte ke dni 28. září do Sichdichfiru v počtu co největším a odrazte německou pěstí drzý útok na německý ráz naší obce. Dostavte se hasiči ze všech německých gauů, a pomáhejte hasiti žár, jenž se rukou drzou podněcuje; nelenujte si ani vy, staří bojovníci za vlast, veteráni, a dostavte se na ten den k uhájení kulturních vymožeností německého národa, jež ohroženy jsou inferiorní raçou.

— Co to jen pořád v těch novinách se píše? — táza'li se někteří páni v dolenci. — Proč se to tomu kapláňkovi nezapoví? — Je prý to jen pouť, na níž se bude česky kázat, česky zpívat. K čemu to? — Když to obyvatelstvo rozčiluje, tak ať se toho za- nechá.

A v předvečer svátku ještě přinesly listy: Kdo by byl očekával, že po tolika projevech veřejného mínění ti Venclíkové se svým hec- kaplanem v čele, od svého projektu upustí, zklamal se. Rozechvění v Síchdichfiru nabývá již poměrů povážlivých. Je se co obávati toho nejhoršího, uváží li se, že starosta obce je příliš velikým slabochem, než aby uměl zachovat veřejný pořádek. Proslýchá se, že je na pochodu setnina vojska k udržení pořádku.

Toto časté „proslýchá se“ v německých listech do jisté míry neminulo se s obmysle- ným účinkem. Mnozí úzkostliví lidé nemyslí jinak, než že zítra bude soudný den, že bude všeobecné vraždění, že do Síchdichfiru při- jdou potomci těch krozných Husitů, o nichž se bálí, že napíchovali děti Němců na piky.

Konečně nadešel den sv. Václava. Slunce vycházelo nad horami ve vší kráse babího leta. Dole u spolkového domu „U koně“ se scházeli čeští dělníci ve svátečním oděvu. Za těmito přicházely jejich ženy, z nichž některé vedly za ruce své děti. Dívky měly předsta-

vovati družičky, ale bez bílých šatečků. Přišly v chudoučkých, ale vypraných kartounových sukénkách, s vlasy prostě učeřanými a v ple-  
tencích přes šije spuštěnými. Též chlapci, pokud bylo pro chudobu možná, byli svátečně  
cdění.

Okolo hodiny deváté bylo viděti hlouček  
větších chlapců s P. Lánským v čele od ho-  
řence přicházeti dolů s kostelními praporci.  
Obyvatelstvo celého dolerce bylo na nohou,  
chtělo býti svědkem všech věcí, jež se bu-  
dou dít. Tři četníci s nasazenými bodáky  
stáli opodál. Dívali se na zástupy rozmrzeně,  
že musili právě dnes všichni íti jít na ml'dku.

Příchod kněze vzbudil všeobecnou radost.

— Šíma je zde — šeptal Čapek knězi  
do ucha, — já ho viděl ve společnosti Lan-  
grova studenta, něco se kutí.

P. Lánský se usmál.

— Seřadte lidi, — pravil. — Děti na-  
před, větší mládež za nimi, po nich ženské  
a naposledy vy.

V tom přiblížil se mistr Silvano se svým  
hloučkem Vlachů, jež P. Lánský srdečně  
vítal.

Silvano též něco důvěrného knězi sdělo-  
val ve vlašské řeči.

Tvář kněze po slovech Vlacha zvažněla.

— I takle ještě! — pravil.

Když lidé byli seřaděni — moh'ť celý zástup čítati na dvě stě dospělých osob krom dětí, dal kněz povel, aby se šlo. Sám postaviv se do prostřed, jal se zpívati: Svatý Václave — — a sotva že hlas jeho se ozval, spustil celý zástup: vejvodo české země — — kníže náš — pros za nás Boha svatého Ducha — Kriste elejson.

Dojem zpěvu tcho na Němce byl takměř úchvatný. — Je to krásné — říkali. — Tak vida, co tcho do novin napsali. — —

V těchto a podobných slovech vyzníval úsudek Němců.

— Mami — já půjdu s nimi, — ozval se hlas kteréš německé dívky. — —

— A já půjdu taky — ozval se druhý a třetí hlas, a v malé chvíli utvořil se zástup Němců mnohokrát větší, nežli Čechů, pospíchající za procesím. A nežli se plseň k sv. Václavu dozpívala, mohl průvod čítati lidu do dvou tisíců, na něž pohled ze zdola nahoru, jak se po klikaté cestě ke kostelu vinul, byl okouzlující.

Po písni svatováclavské P. Lánský zanotoval: „Tisíckrát pozdravujeme Tebe“. — Nadšení lidu jakoby rostlo, zvuky písně zaletaly dolů a rozlehaly se po okolních vrších, ba i ptáčkové nebeští ku chvále nebeské královny se ozývali.

Ze všech stavení bylo viděti lidi pospíchat za procesím, a nežli toto došlo až ke kostelu, vzrostl zástup opět o několik set lidí. Neveliký kostel byl obklopen lidmi z okolních vesnic, kteříž vesměs přišli podívat se, co se všechno bude dít a vedle toho též s úmyslem, kdyby snad Čechové k útoku se odvážili, že postaví se na obranu, ku kterémuž účelu opatřili se sukovatými holemi. Zástup nahoře vzrostl do pěti tisíc lidí. — Nyní pak mělo býti české kázání, což však v kostele s kazatelny stalo se holou nemožností. Proto P. Lánský seřadiv české a vlašské dělníky před hlavní vchod, sám se postavil na vyvýšeném prahu kostela a jal se kázati německy ku všeobecnému zklamání Němců, kteří očekávali kázání české.

Zraky českého kněze při pohledu na ty tisíce německých posluchačů zářily radostí.

— Mám z toho velikou radost, — pravil německy — že tolik německých oveček súčastnilo se výroční památky předního patrona země české, sv. Václava, jenž vším právem zaslouhuje, aby ctěn byl i od Němců. On to byl, jenž uzavřel přátelství s německým císařem. On nechtěl, aby mezi Čechy a Němci byla prolevána krev, nýbrž aby mezi nimi stál kříž, jenž by je učil vespolek se milovati a spolu v pokoji žíti. Protože s Němci uzavřel mír, musil doma od svých vlastních

lidí mnoho protivenství snášeti, on však hlasů jejich nedbal. Nepřátelé pokoje proti němu podněcovali i matku a vlastního bratra a můžeme směle říci, že sv. Václav protože byl knížetem pokoje, stal se mučedníkem. Tohoto světce já dnes vzývám, aby nám u Pána Boha vyprošoval svatý pokoj v Čechách. Nic toho nedbám, že i mně se za to dostává nepřátelství též od lidí mého národa, kteří dali se najmouti od některých zaslepených synů německého národa, aby nám hřmotěním na pučlice a na řehtačky v této chvíli zkazili zde naši pobožnost. Byloť ujednáno, že, jakmile prý začnu kázati česky, spustí veliký rámus. Jako již za doby sv. Václava bylo štváčů mnoho, jimž proti mysli byl svatý pokoj v zemi, tak se i dnes vyskytují štváči na obou stranách, jejichž řemeslem je rozeštvávat jeden národ proti druhému. Těchto my následovati nebudeme. A nyní, němečtí bratři v Kristu, dovolte, abych totéž řekl i zde přítomným Čechům.

V této chvíli odevzdávám zde náš český lid v ochranu všech zde přítomných Němců, kdyby snad měl přece státi se pokus, řeč mou k Čechům zde přítomným přerušiti. Chci jim na srdce vložit, kterak se zde mají chovati, aby nedali žádného pohoršení, vůbec aby slovy i skutky ukazovali, že jsou hodnými a vděčnými syny sv. Václava. —



Slova tato byla od Němců s povděkem přijata. Mnozí z nich ohlíželi se v tu stranu, kde Šíma s několika společníky stál skryt za křovím, ozbrojenými puškami a řehlačkami. Na začátku kázání bylo též v zástupech viděti hlouček německých turnérů, kteří však uslyševše kněze kázati německy a zároveň zmínku o jejich spojenství s českými sociálními demokraty ku přerušení českého kázání, uznali za nejlepší ze zástupu vůbec zmizeti a zanechati pole k další činnosti Šímovi a jeho společníkům; avšak ani tento nejevil chuti něčeho podniknouti.

A tak měl P. Lánský pole úplně volné a mohl bez překážky kázati česky. Měl při tom i to zadostučinění, že Němci klidně vyposlechli si i kázání české, mnozí z nich též česky rozuměli.

Úspěch P. Lánského toho dne byl úplný. Osvědčil tu skvěle, že je knězem z lidu, že zná tajné struny jeho srdce, jichž uměl mistrně dotýkati se a vykouzlit z nich harmonické zvuky. Po kázání sloužil P. Lánský zpívanou mši sv. u oltáře sv. Václava.

Když z kostela vycházel do fary, byl od svých dělníků nadšeným jásotem vítán a doprovázen. Zrak jeho mezi chumáčem lidí vystihl dvě ženské postavy, jejichž zjev právě dnes naplnil ho nevýslovnou radostí. Nadšený lid více nesl, nežli vedl mu v náruč jeho dra-

hou matinku a sestru, na něž denně stokrátě vzpomínal.

— Chtěly jsme tě překvapit, — omlouvala se matka slze radosti utírajíc, načez svými od práce ztuhlými prsty svého Františka kolem šíjí uchopila a líbala. Nebyla ustrojena po městku, nýbrž po venkovsku v krátké kanafasové sukni s černou soukennou jupkou na těle a na hlavě s černým hedvábným šátkem. Stejně ustrojena byla i sestra. Tuto prostou matku lid s tím větším povděkem vítal, že v ní viděl matku z lidu, matku dělnici, na jejíž přiknutém těle a na ruce viděl stopy těžké práce.

— Popouštíme vám ji, velebný pane, — pravil Čapek — pod tou výminkou, že nám ji zase večer přivedete do naší zábavy dole. —

— To víš, — pravila matka k synu — chtěly jsme se přimíchat mezi lidi, abychom se dověděly, co si o tobě povídají — — a slyšely jsme toho a taky viděly! — — I bylo jí v očích viděti hrdost, že smí se zváti matkou syna kněze, jehož si nejen český, ale i německý lid váží.

— Cítím se nevýslovně šťastnou, ano šťastnou — — a slze radosti skrápaly její ustarané tváře.

Přivítání milých hostů bylo i na faře srdečné.

— Máte, matko, hodného syna, — pravil farář, — má sice svou hlavu, ale těší mne též, že mu to tak dobře dopadlo.

Ba i kostelník vyjásnil svou závistivou tvář, jsa též povděčen tomu, že se nic nestalo, ba můžeme dodati, že uznal za vhodné poslati svou dcerušku nenápadně v tu stranu, kde stál Langrův student s několika turnery se vzkazem, aby nedělali žádných hloupostí, což jim ostatně nemusil dvakráte opakovati, protože dovedli sami situaci správně posouditi.

— Ten knězour umí čarovat, — prohodil mrzutě Langrův student.

— Všecko to za ním běží, — podotkl náčelník turnerů.

Na to mladí páni uznali za vhodné soustřediti se zpátečním pochoodem do své knajpy v dolenci.

Můžeme dodati, že to byl nejkrásnější den českého kněze na německém území.

## IX. Ze školy.

P. Lánský vracel se ze školy všecek rozrušen. Hodiv katechismem a dějepravou na stolek, zasedl na židli skoro na smrt unaven. Ruce mu skleskly, hlava se mu nachylovala na zrak a oči ztrnule hleděly do stropu.

— Tolik trní, tolik hořkosti při mé nejlepší vůli! — povzdychl si.

Jaký to výstup ve škole a pak i na silnici.

Před započítím nového školního roku měl tu neděli k českým dělníkům krátkou promluvu, v níž kladl jim na srdce, aby děti své posílali do školy, poukávav při tom na zákon.

Česká kázání měl tak zařízena, aby německé posluchače nijakž neobtěžovali, totiž německy kázal vždy přede mší svatou a teprve česky kázal po ní, proti čemuž posluchači Němci ničeho nenamítali, namítali ovšem jen ti Němci, kteří vůbec ani na kázání, ani na mši sv. nechodili

Tito přes tu chvíli ještě čecháckého pátera vráželi do novin, čehož on však si nevšímal.

Jelikož farář při nastalém podzimním počasí hrubšími záchvaty podagry byl stížen, musil to zařídit tak, aby škola v Dolenci byla započata službami Božími o den dříve a v Hořenci o den později. Děti dělníků měly býti přiděleny ku škole dolní. Když v klerice přišel do školy, stal se svědkem trapně veselého výjevu. Na chodbě stálo asi dvacet otuhánek českých v munduru, jenž bezděčně nůkal ke smíchu.

Jeden asi dvanáctiletý klučina měl na sobě „tátovu“ kazajku, jejíž kapsy po obou stranách sahaly mu až přes kolena, a příliš dlouhé rukávy měl zahrnuty. Jiný zase měl na sobě

tátovy staré, protřhané kalhoty, jejíž zadní záplatovaná část jako pytel mu visela dolů. Jiný zase měl na nečesané hlavě vojanskou holcmici, sahající mu pod uši. Obuv odpovídala veskrz oděvu. Jeden měl ošmactané a roztrhané „máminy“ botky, druhý roztrhané a ublácené boty ze staršího bratra a většina jich byla bosa. Nosy utíraly si rukávy. I dívky byly, byť i ne tolik jako chlapci, ale přece dosti schátrale oblečeny a skoro všechny bosa. Všeck dvacet stálo opodál a kolem nich za nehorázného smíchu poskakovaly slušně ošacené německé děti.

— To jsou, velebný pane, — zdravil ho škodolibě řídící učitel. — vaši krajánkové! Kam s tím zbožím? Či máme je též s sebou vzít do kaple? Prohlašuji napřed, že tyto otrhánky v tomto munduru do tříd přijati nemohu. Nahlížíte, že by naše německé děti vedle nich v lavicích seděti nechtěly a pak ten jejich „mundur“ činil by je roztržity.

Za tohoto hovoru vešel na chodbu ještě jeden chlapec v ženské, strakaté jupce, což mezi dětmi všemi vyvolalo hlučný smích. Smály se děti německé, smály se i české, smáli se učitelové, vybíhající ze tříd na chodbu. Toliko P. Lánskému nebylo do smíchu.

Jeden z učitelů učinil k svému kolegovi poznámku, kterouž P. Pánský zaslechl.

— Zde je vidět, že ti Češi jsou přece

jen plemenem inferiorním. Takhle by Němec své dítě do školy neposlal. —

— Dovolte, pane, — odvětil P. Lánský, — cďěv těchto otrhánků nosí podnikatelé stavby a různí partaři. Maě proto nezbyvá, než postarati se jim nějak o slušný cďěv. Zatím musíme je propustiti domů. —

Když to české děti zaslechly, daly se do já:avého křiku a jako hejno vrabců ven ze školy se rozletělo.

— Nerozmyslil jsem si to dobře, — vyčítal si P. Lánský. — Děti ty jsou zdivočilé. Od Božího jara běhá to po lesích a po polích, sbírají houby a jahody, toužaj se po vsích, žebří a snad i leccos ukradnou. Kam pak s takovou armádou? Taková se vůbec ani do školy zde nehodí, ta aby měla školu svou. —

— Můj velebný pane, — pravil k němu řídící, — vaši dobrou vůli uznáváme, všechna čest, ale s tímhle materiálem při nejlepší vůli nic nesvedete. —

Nové budnutí kněze.

— Mýlíte se, pane řídící, — odvětil mu kněz, — považujete i české děti za méně cenné nežli německé, troufal bych si vám podatí důkaz, že se vašim dětem vyrovnají v každém ohledu. O tom ovšem nemíním se s vámi přiti. —

V tomto hoři dostalo se knězi přece nějaké útěchy. Spatřil totiž mezi německými

dětmí zastrčené dvě děti: chlapce a dívku dělníka Čapka, jež byly sice chudě, ale přece slušně oblečeny. Kartounová vybledlá sukénka na dívce měla sice několik menších záplat, ale byla čistě vyprána a bratříček její měl též na koleně záplatu velikou jako dlaň, i obuv jejich byla již vetšá, ale přece nebyly bosy. Zraky kněze zaplály radostí. Přikročiv k nim a pohladiv je, vedl je za ruce do školní kaple. Mysl jeho roztrpčená poněkud se utišila, takže byl s to s myslí sebranou mši svatou sloužiti.

Čapkovy děti byly též do školy bez námítky přijaty. Po roztrídění žactva P. Lánský umínil si je kus cesty k jejich boudě ve skalách doprovoditi.

Na půl cestě setkal se s Čapkem, jenž svým dětem šel naproti.

Když mu kněz vypravoval, co se mu ve škole přihodilo a jakého upokoření pro české děti se mu dostalo, podotkl k tomu Čapek:

— Zdá se mi, velebný pane, že to bylo nějak na vás nastrojeno. Po našich brlohách zde bylo rozhlášeno, že se našim dětem postaráte o nový oblek. Naši lidé byli naváděni, aby jen hodně otrhaně děti ustrojili, že tím spíše nový oblek dostanou. Moje však neuposlechla a oblekla děti do toho nejlepšího co měla. —

— A kdo by byl s to, návod takový lidem dáti? —

— Vaši přátelé, velebný pane, to nebyli. Někomu záleželo na tom, vás směšným učiniti. — — A nyní musím vám sděliti smutnou novinu, že jsem dostal z práce výpověď. Ten partafír od té doby, co jsem se pozdravil, mne sekýruje. Dává mi nejtěžší práci — vozit na kolečku kamení, a když jsem ho nedávno prosil, aby měl ohled na moji těžkou přestálou nemoc, řekl mi, abych si šel kam chci, že on pro mne práci nemá. Moje žena chce, abychom šli domů. Ale co doma? Tam by se mi posmívali a vůbec doma na zimu žádné práce není. A tak nevím, co si teď počnu. —

To byla i pro kněze novina smutná.

— Moje i proto chce odtud pryč, — pokračoval Čapek, — že Šíma a dceři vyhrožuje. Bojí se, aby prý nestalo se nějaké neštěstí. Šíma je ovšem všeho schopný. Teď pořád jen sedí v putyce a ku podivu, partafír mu pořád dává na duh. Pracuje, kdy se mu zlíbí — — tak se mi zdá, — dodal Čapek, — jakoby někomu běželo o to, nás všecky, kteří do kostela chodíme, odtud vystrnadit. —

— A proč? — tázal se kněz.

— Protože ti, co do kostela chodějí, nechtějí píti od partafíra tu trhanskou, nechtějí od něho odebírat tvrdý, plesnivý chleba, za-



tuchlou mouku a rejži, smradlavou uherskou slaninu, protože dělníci, kteří chodějí do kostela, se neopíjejí, a proto on takové dělníky nemůže do naha odírat. Jak bychom však mohli od něho to zboží odebíratí, když dělníky otravuje. Lidé z toho zboží dostávají průjmy, zapálení střev, tyfus, rakovinu do žaludků — — —

— Pro Boha, co to pravíte? — zvolal kněz.

— Já to dokážu. —

— Nemohl byste mi do několika pytlíčků trochu toho zboží dátí? —

— Postarám se o to. —

— A do flaštičky též jeho kořalky. —

Ano, a taky jeho vína.

— A, prosím, to hodně brzy. — Nyní teprve mi napadá, že jsem v poslední době musil častěji naše dělníky zaopatřovati v tyfu, zánětu střev a pod. Toť je zrovna veřejná travírna našeho lidu! —

— Ten člověk je vám, velebný pane, velikým nepřitelem, mějte se před ním na pozoru. —

— Život můj, — odpovětil kněz, — je v rukou Božích — budu hleděti, abych vás i rodinu někam doporučil. —

Po těchto slovech se rozešli.

Zpáteční cesta vedla kněze vedle kantiny partafira Raglana.

P. Lánský doposud se s ním neseťkal, ale tím více o o něm a jeho ženě slyšel, a co slyšel, to nebylo chvalitebné. V tomto manželství a v jeho poměru k podnikateli dráhy, baronu Eimannovi spatřoval kořen všeho zla, zla takového, že si jej ani netroufal představit. Který z těch dvou je horší: Raglan nebo Eimann ?

Jaká to ohavnost, prodati ženu, aby směl odírat lid. Vlastní ženu vypuditi a cizí do domu poťati, jaká to zvrhlost, na níž lid vším právem veřejně reptal. Co jsou platny zákony proti cizoložství ! Zdaž by neměl jako druhý Jan na to v kázání poukazovati ? Kterak poměrem tím trpí veřejná mravnost ! Vždyť již dělníci berou si příklad z tohoto Herodesa ! Zkáza nejen hmotná, ale duševní na ubohý lid se hrne. Baron veřejným pohoršením otravuje duše a jeho partafír kořalečným jedem, zkaženým zbožím otravuje těla. Jaký to hrozný osud býti knězem v osadě takové ! Koho by se tu měl tázati o radu ? Zafukal časem o tom u svého faráře, ten však radil mu k největší opatrnosti.

Pořád jen samou opatrnost a zatím ohavnost a spuštění rozežírá se mezi horským lidem vždy více. Partafír Raglan na poměr jeho ženy s baronem hřeší, odírá dělnictvo co nejnestoudněji a těm, kdož u něho necktí odebíratí co nejhorší zboží, vyhrožuje propuště-

ním, anebo jim dává horší práci, pokutuje je pro nic za nic. On jako kněz snažil se mezi dělnictvem provést lišení duchův, avšak Raglan dílo jeho všemožně kazil. Jeho pravými hajduky jsou Šíma s několika přívrženci západ anarchistických, kteří proti němu štvou, lid od návštěvy kostela přemlouvají. To, co mu Čapek řekl, slyšel již se strany jiné. Zdaž to nebyl návod jeho, aby české děti v nejhorších hadrech přišly do školy, aby ho takto učinil směšným? Ba Raglan vyjádřil prý se, že postará se, aby ten kněžour stal se neškodným. A nyní mu právě přišlo vedle Raglanovy travírny jít. Setkal se s ním, stál ve dveřích kantiny s býkovcem v ruce. Byl to muž asi čtyřicetiletý, silné, atletické postavy, na níž bylo k poznání někdejší povolání v cirkusu, ve kterém až do seznámení se s krasojedkyní býval štolbou a cvičitelem koní. Jsa rodem z Anglicka, přišel do Čech ke kterémus knížeti za žokeje a když později ztučněl, vstoupil do cirkusu. To byla jeho kariéra. Potom převzal Raglan štolbovské zaměstnání v konárnách milionáře Eimanna, ale později stal se hlavním partafírem při stavbě pohorské dráhy.

Vedle Raglana stála veliká dánská doga. Kolem stolů seděla hromada dělníků.

— Podívejte se, hoši, zde na toho kněžoura, — zvolal s nevýslovným cynismem, — ten vás povznese!

A polozpití trhani dali se do odporného chechtotu pokřikující na kněze: Nu tak, není líbo si s námi zavdat?

Kněz přidával do kroků.

— Šímo, zvolal partafír — jdi za ním a přiveď ho sem.

A Šíma nedal se dvakráte pobídnouti, poskočil za knězem a uchopil ho za rameno. Avšak kněz hbitě otočiv se, silným mávnutím ruky polozpitého Šímu tak prudce odstrčil, že týž zavravorav praštil sebou do škarpy.

Nehorázný smích byl odměnou Šímy. Doga spatřivši Šímu se válet, nemyslila jinak, než že stihla se rvačka, při kteréž ona nesmí chyběti proto od pána odskočila a s hrozivým řevem na kněze se hrala, kterýž na smrt zslaný pochytil s cesty kámen, postavil se proti psu.

— Nehýbat s: ani z místa, — vzkřikl Raglan, — sice vás udáví, — a v tomtéž okamžiku psa odvoíával. A pes výhrůžně mruče a za knězem se ohlížeje ku svému pánu se vrátil.

— Tohle já kněžourovi opláím, — sliboval knězi odcházejícímu Šíma, zvedaje se ze škarpy.

— Ty máš vždycky smůlv, — pošklebovali se mu trhani.

— Kdyby to nebylo ve dne, — skřípal Šíma zuby, — tak bych se byl za ním pustil.

Nebylo tedy divu, že P. Lánský ze školy se vrátil v náladě velmi zlé.

P. Lánský vycítil ze zvláštního úsměvu farářova, že ví, jakého překvapení se mu ve škole dostalo.

— Nu, jak se vaši krajan ve škole drželi? — tázal se uštěpačně.

— Zrovna tak, — odpovětil stejně zlovolně, — jakoby byli upadli mezi lotry. Děti otroků musejí se odívati hadry, tak to je od jakživa. —

Farář, seznav jeho nakvašenou náladu, začal se rozhovořivati o nevděku, což P. Lánského ještě více rozčilovalo.

— O vděk a nevděk nestojím, — odpovětil příkře, — činím svou povinnost. —

Z dalšího hovoru seznal, že to byl jeho přítelíček, kostelník, jenž na faru tu novinu přinesl hezky za tep'a. V té chvíli cítil se se všech stran zrazena, odnikud mu nevanulo příjemné teplo uznání, soucitu — — co tu musí vytrpěti!

Vrátiv se záhy do svého pokojíka, nebyl s to dlouho se uklidniti. Konečně se sesle se zvednuv, zvolal: Tohle se musí přetrhnouti. Buď tohle nestoudné cdírání dělníků přestane, anebo setru zde prach ze své obuvi. Půjdu co nejdříve k baronovi a vypovím mu to všechno. Jsem s to do toho všeho bouchnouti — ten cizoložník z krvavých mozolů trhanů vydržuje si kuběnu, vydává je na pospas člověku horšímu, nežli byli američtí otrokáři.

Půjdu k němu a povím mu své mínění, ať jednou zvl, co je katolický kněz.

V úmyslu tom byl ještě více utvrzen, když druhého dne, vracaje se od oběda, našel pode dveřmi pokojíka zastrčené noviny. Domyslíl se, kdo je tam dal. Rozevřel je a našel tam modrou tužkou podtrženou zprávu listu „Volkstribune“: **N e c h t e m a l i č k ý c h p ř i j í t i k e m n ě** — zněl nadpis zprávy ze Síchdichfiru: Našemu čecháckému kaplánekovi dostalo se při otevření školy zvláštního překvapení od jeho bratrů-krajanů. (Na to následovalo vylíčení známého nám výjevu ve škole) **Pověstný Shakespearův Falstaff prý nebyl by se styděl za tu armádu těch maličkových, jaká v naší škole řadila se pod komando čecháckého kaplánek a podle známého hesla: S v ů j k s v ě m u !**

— I tohle ještě! — zvolal roztrpčen. — Každý se mi bude na setkání smáti. Ale buď, tím spíše půjdu k tomu Herodesovi. Nejsm však ještě u konce, — pravil, naklédnuv opět do listu, v němž četl: Místnímu fotografu podařilo se tuto falstaffovskou armádu čecháckého kaplánek zachytit, již lze i s podobenkou kaplánek dostat.

V insertní části četl oznámení: Fotografický atelier Viléma Günthera má v zásobě velmi zajímavé snímky jednotlivých dělnických typů, jež velmi názorně vyznačují postup prací

na nové dráze, začínající od příchodu trhanů až do toho okamžiku, v němž jednotlivé trati světovému průmyslu se otvírají.

— Tuhle je zajímavé — zvolal P. Lánský, nabývaje opět pružnosti mysli. — Fotograf ten — zvolal — je znamenitý muž, s nímž se musím seznámit.

\*

Ve ville, zvané v „Ráji“, barona Eimana bylo veselo a hlučno. Far baron k svým narozeninám dával hostinu, k níž sezval některé ze svých sousedů a též několik známých z blízkého okresního města, především okresního hejtmana, okresního soudce, pak i doktora a poštmistra. Předal pozvání sousedé byli vesměs továrníci, kteří buď již vyšinuli se na několik millionů, anebo byli na dobré cestě k nim. Byla to kramářská „haute volée“, jež s pohrdáním pohlížela na ostatní společnost pod sebou, zápasící ještě o svou existenci. Těm několika nahoře, jako nad čarou, podařilo se smělým tahem či spíše skokem, ať již poctivým, anebo nepoctivým, přidružit se k těm vyšším desítitisícům, pro něž slavný Nietzsche napísal svou zvláštní filosofii. Kdežto pro ostatní smrtelníky platí dosud evangelium, ohražující přesně a přísně dobré cde zlého: podařilo se millionářům hranici tu přeskočiti, byť i leckterý z nich jako kůň při dostihách

\*

o tuto překážku klopýtnul, ale přece zase šťastně se zvedl a k svému cíli, byť i s větším anebo menším obmeškáním dospěl. Ovšem na tomto závodisti nejeden též zlomí vaz, avšak s nehodou takovou musí každý počítati.

Z těch pozvaných ovšem nikdo nezlomil si vaz, ale nejeden z nich dosti povážlivě klopýtnul o tu známou překážku, kterou právníci na základě příkázání: *Nepokradeš* na závodní dráze tohoto světa stanovili.

Později ovšem při koňských dostihách vyzorovali na svých koních zvláštní úskok. Mnohý komoň, vida před sebou překážku, pomyslí si, k čemu bych měl v šanc dávati své nohy při skoku, užiju raději úskoku, načez před samou barierou uskakuje v levo a překážku krásně obejde. A proto zdá se, že mnohý milionář při dostihách tento koňský úskok cdkoukal si a snažil se jej nápodobiti — *konkurem*, vyrovnáním. U koní sice takové úskoky neplatí, ale platí rozhodně u těch 10 000 nahoře, čehož nejlepším dokladem byla p. baronem vystrojená hostina s pozváním pánů, s nimiž doporučuje se pěstovati přátelské styky a jejichž přízeň při soudně delikátních věcech stojí za mnoho tisíc. Panstvo toto svou přítomností a uniformami se zlatými límci dodává hostině zvláštního lesku, případně i stafáže. Činí to na dělnictvo



zvláštní dojem, čte-li v novinách, že na hostině u p. barona byl přítomen místodržitel-  
ský, soudní rada anebo i počtovní rada  
X, Y, Z.

Hostina byla zvláště povznesena přítom-  
ností paní starých i mladých.

Dámy tyto, žijící v přepychu, naučily se  
též filosofovati, především povznášeti se nad  
mnohé zastaralé předsudky.

Za předsudek považovaly, když p. Eima-  
nová nemohla se spřáteliti, že její pán na svých  
častých obchodních cestách do Vídně v ně-  
kterém tingl-tanglu pozval si k večeři vyhlá-  
šenou zpěvačku a že s ní zapředl poměr.

— K čemu prý se pro takovou maličkost  
rozčilovati, zadávati o rozvod a zbavovati se  
takto všech požitků bohatství! —

Jedna i druhá z nich odhodila jiný ještě  
předsudek, a to v příčině obapolné manželské  
věrnosti. Co prý si smí dovoliti drahý pan  
manžel, proč by mělo býti zapovězeno jeho  
stejně drahé polovici. Vynalézají-li lučebníci  
zvláštní vodičky na vytírání skvrn ze šatů,  
vynalezli též filosofové zvláštní aromatická  
mýdla, jimiž lze vyčistiti největší skvrny na  
duši, ku př. bankrotu, manželské zpronevěry,  
cdírání dělníků a pod.

Tato emancipace žen nevyrostla ovšem  
na půdě v horách zastrčené vesnice, nýbrž  
byla sem zavlečena ze salonů velikých měst,

v nichž dámy ty buď byly odchovány, anebo v nich po delší dobu žily a jejich ovzduším se parfumovaly.

Tyto dámy hleděly v úplném pořádku, řídila-li v nepřítomnosti paní baronky domácnost pana barona mis, čili lady Rag'anova, minulosti více méně záhadné — ostatně ve vyšších kruzích považovalo by se za nemalé prokřešení se proti salonním zvykům, kdyby někdo příliš zvědavě pátral po něčí minulosti.

Více méně každý z této ctěné společnosti byl by měl zapotřebí filosoficko-aromatického mýdla na vytírání skvrn.

Dva protiběžné světy narážely na sebe v Sickinghíru, jichž nebylo možná sloučiti; jeden z nich musil dříve nebo později ustoupiti, či spíše od druhého pohlcen býti.

Přesně o 2. hod. po poledni zasedla společnost ke stolu. Mis Raglanova zasedla na místo domácí paní, jí po pravé straně paní hejtmanová, po levé okresní hejtman, načež následovali střídavě s dámami ostatní hosté.

Hovor točil se z počátku okolo vysoké politiky na základě nejnovějších zpráv, načež uchýlil se na možné obchodní konstellace. Z těchto přesmeknul se na půdu parlamentární, aby v nejbližší chvíli uváznuv v bahně místních klepů.

— Máme zde zajímavou osobnost — prohodila paní poštmistrová.

— Smíme-li vědět kterou? — otázal se naproti ní sedící kuckavý továrník. — —

— Je to zdejší kaplan — odpověděla.

— Proč by právě kaplan měl být zajímavou osobností? — tázala se paní hejtmanová.

— Protože to je český kaplánek.

— Warum nicht gar! — zakřímělo to z úst otlého továrníka, jenž právě do sebe hodil kus lososa.

Poznámce této, jakožto zvláště vtipné, zasmála se celá společnost.

— Ten asi káže „sulichenes“ —

Nový smích duchaplné společnosti.

— Dovolil bych si podotknouti, — ozval se mladý Seebeck, bratr milostnice barona Eimana, student s dlouhou jizvou na pravé tváři, — já ho slyšel kázat — —

— Vy chodíte ještě na kázání? — tázal se ho dr. Müller.

— Šli jsme jen ze zvědavosti, abychom měli látku do novin.

— Nu a? — zraky všech utkvěly na mladíku.

— Káže sice pomalu, ale německy správně.

— Není možná.

— A má to hlavu i patu — dokládal student.

— I tohle ještě!

— Zdá se míti širší vzdělání, — kázal zde dokonce vlašsky.

Po těchto slovech přestaly vůbec všechny poznámky a zbývalo jen všeobecné divení.

— Opravdu, nevšední úkaz — podotkl okresní hejtman.

— Ale proč je ho tak málo vidět? — tázala se mis Raglan — já se vyznám též ve vlaštině.

— Zdá se býti velmi ostýchavým, ostatně má velmi mnoho práce. Ale jednu velikou vadu má — —

— A ta by byla?

— Že se příliš zabývá s trhany.

Všeobecný úžas jevil se na tvářích všech.

— Rovný k rovnému si sedá — zahřmělo to opět z úst otlého továrníka — takoví jsou všichni čecháčtí páteři, kteří lepším německým kruhům se vyhýbají a vždy jen tíhnou k těm méně cenným, jakými jsou sami.

— Zaujímá se velice o zlepšení osudu dělníků na železnici.

— Tedy dělá apoštola trhanů — zahřmělo opět z úst otlého továrníka, v jehož hrdle právě zmizela ustřice.

— Apoštola trhanů! Kdož to jakživ slyšel, věru velmi interessantní!

— A s jakým úspěchem? — tázal se okresní hejtman.

— Prozatím nelze ještě nic určitého říci,

praví se, že zavazuje se též o mravní povznesení dělníků.

Po těchto slovech hosté na sebe vespolek pohlíželi, jako by jeden druhého se tázal: Je to možná, je to člověk zdravých smyslů?

— Blouznivec, — nic více, — prohodil kuckavý továrník.

— Je dosud mladý, nezkušený. —

— Škoda, že nemáme čest takovou specialitu blíže seznati. —

— Jen aby se z něho nevyvinulo hádě! — podotkl hostitel, — takoví kapláňkové bývají velmi nebezpečnými. Vyhledávají popularitu, snaží se utvořiti stranu, a pak máme zde ihned českou menšinu. —

— Na každý případ třeba ho podržeti na mušce. —

— Dle všeho, — ujal se slova soudce, mladý, ne ještě čtyřicetiletý muž, jenž byl až doposud kovu mlčky naslouchal, — zdá se mi, že ten mladý kněz je ideálně naladěný muž, který má srdce na pravém místě, a že, je-li jeho praktický rozum s dobrou vůlí v rovnováze, zasluhuje v započatém díle podpory. —

Slova soudce ledabylé posudky hostů zarazila, ba i otlý továrník uznal za vhodné novou špičatou poznámku zapíti vínem.

— Nezdá se, že by si hleděl politiky, — obhajoval kněze mladý Seebeck — podařilo

se mu již lepší živly dělnické od radikálních oddělití a s Vluchy spojití. —

— Já podobným organisacím nevěřím — odpíral kuckavý továrník — pro naše je vždy lépe, zůstane-li dělnictvo bez organisace, pak je máme spíše v moci. —

— Jak se to vezme. —

— Povážlivější je to, že v kostele káže též česky. —

Nový úžas na tvářích hodovníků.

— A co tomu říkají Němci tam nahoře? —

— To jsou pytle praštění Michlové, ty on má v kapse. —

— Opravdu, takoví jsou všichni českáčtí kaplánekové mezi Němci. —

— A co tomu říká farář, proč mu to hned na počátku nezapověděl? —

— Má povolení od biskupa. —

— Tohle je útok na naši německou državu — zvolal kuckavý továrník, — to se musí rázem přetrhnout, přednesu to obecnímu výboru. —

— Rád bych se seznámil osobně — ujal se slova soudce — s tím kaplánekem, který něčeho takového se odvažuje. —

— Mohl bych posloužití jeho fotografií — podotkl student Seebeck — příležitostně zachycenou, — po kterých slovech ze zápisníku vytáhl podobenku a podal ji paní hejt-

manové, kteráž nadivši si na nos zlatý skřípec, jala se ji znalecky prohlížeti.

— Nicht übel, — podotkla, — načez ji podala dále.

— Velmi zajímavá tvář — podotkla mis Raglar. — Měla jsem čest spatřiti ji jen tak v letu, když ho starosta obce z dráhy cdvážel. Z těch očí lze zcela vycítit nezlomnou vůli, jakýsi vzdor. —

— Patrně husita — prohodil otlý továrník.

Hosté si podávali podobiznu P. Lánského a každý podle svého vkusu k ní své poznámky přičiňoval.

Otlý továrník podotknul ještě, že na ni něco pohřešuje a když se ho tázali, co by to bylo, odpověděl: Pohřešuji na ni ten známý českácký nos, — kterýžto vtip celá společnost s hlasitým kállo přijala.

Skoro až na samém konci stolu vedle Seebecka seděl inženýr Hollmuth, jenž mlčky naslouchal poznámkám hovorné společnosti o českém kaplánu, hladě a popotahuje si při tom svůj plnovous. Při poznámce o nosu P. Lánského trhl sebou mrzutě a ujal se slova s hlasem a přizvukem Němce ze Štýrských Alp:

— Račiž panstvo — pravil — vyslechnouti též úsudek můj o jeho působení.

— Bude nás velice těšit, — souhlasil otlý továrník a s ním i dámy.

— Pronáším svůj úsudek jako inženýrský odborník. Jak panstvu známo, stavíme zde dráhu se dvou stran: jižní a severní. Jižní náleží ku zdejší obci a též farnosti a severní část, odkud, jak doufám, ve dvou letech pod Siedlichfürem v tunelu seikáme se, náleží obci a též farnosti jiné, kdež ani farář, ani kaplan s českým dělnictvem se nezabývá. Kaplan tam vyjádřil se přede mnou, že mu ti Češi zde nestojí za to, aby k vůli nim učil se česky. Pobudou prý zde rok — dvě leta a odejdou zase jinam. Já nejsem katolík a nestýkám se rád s kněžími, ale musím přihlížeti na obě štreky tunelu a tu musím pravdě dáti svědectví, že vliv českého kněze na dělníky v této straně jest velmi patrný. Od té doby, co sem byl ustanoven, dělníci méně pijou a proto více pracují. Oni též zaslouží si denně o třetinu více a já jim ji velmi rád vyplácím, protože pracují dokonaleji. Hospodáři na této straně též si libují, že na polích nemají tolik kládeží, jako na straně druhé. Zde patrně jeví se působení tohoto českého kaplana, k němuž chovám velikou úctu — —

Slova jeho vzbudila ve společnosti všeobecné udivení.

— A myslím proto, — pokračoval inženýr, — že zdejší mohou si milerádi nechat



líbiti trochu té češtiny v kostele k dělníkům. Přál bych si, aby kněží na druhé straně věnovali stejnou péči dělníkům všem bez rozdílu národnosti. Proším, já jako odborník vliv náboženství měřím hlavně po stránce hmotné. Dělník, jenž ráno do práce poznamenává se křížem, pracuje mnohem lépe, nežli dělník, jenž do práce posiluje se Raglanovou kořalkou. —

Po těchto slovech nastalo utišení, kteréž přerušil lokaj, nesoucí baronu na stříbrném táčku navštívku. Když jí baron přečetl, usmál se a pravil: O vlku řeč a vlk za humny. —

Na to vyšed na chodbu, spatřil P. Lánského, kterýž po krátkém úklonu oslovil barona.

— Prosil bych p. barona o kratinkou rozmluvu. Nenadál jsem se, že p. baron má společnost.

Kolem úst barona při spatření kněze, jehož osobnost právě ve společnosti šla z úst do úst a fotografie z ruky do ruky, pohrával úsměv.

— Zavděčím se zajisté hostům, — pomyslí si, — uvedu-li jim kaplanka — pro zábavu! To bude hec! —

— Račte mi, — vítal ho baron s líčenou zdvořilostí, — býti srdečně vítán. Dovolím si velebného pána prozatím dále uvést, po ho-

stině budeme mít času dosti k rozmluvě dle vašeho přání. —

P. Lánský se sice bránil, ale baron rozpaký jeho zapřašil slovy :

— Jsou to jen vesměs staří známí, neračte se ostýchatí. —

Po těchto slovech kaplan přestal klásti odpor. Byl velice překvapen, když baron, ujav jej za ramě, uváděl jej do jídelny hosty naplněné.

— Zde kladu si za čest představiti velebného pána Lánského, zdejšího kaplana, — ohlašoval baron nového hosta s významným pohledem.

Překvapení bylo všeobecné a přijetí kaplána od celé společnosti bylo velmi lichotivé. Zábava stávala se pikantnější.

— Nebyl bych se osmělil, — omlouval se kněz, — vysoce ctěnou společnost vyrušovati, kdyby nebyl sám pan baron mne k tomu donutil. —

Po těch slovech na pokyn hejtmana baron kněze uvedl na místo vedle sebe a vedle okresního soudce.

Okresní hejtman kaplánekovi věnoval svou všecku pozornost.

P. Lánský ponejprv ve svém životě ocitnul se v takové společnosti a proto bylo mu, jako by byl vhozen do horké lázně. Ale i hosté měli dojem, že mají před sebou osob-

nost, jaká v jejich společnost vůbec nebývá. Oči všech utkvěly na mladém knězi a především zraky mis Raglan.

Tváře mladistvého kněze nesly ještě stopy ovzduší seminářského, byly bledé a poněkud hubené. avšak oči jeho zářily jako knědomodré křišťály a nejen zářily, ale i zahřivaly svou bezelstnou prostotou a přímostí. Oči takové mis Raglan na svých cestách po světě neviděla.

P. Lánský ukláněje se všem, cítil, že stal se předmětem zevrubné pozornosti.

Po prvním okouknutí společnost poskytla mladému knězi příležitost k poutavému hovoru. Jeho bystré oko jako letem postřehlo na zadním konci stolu, že si tam mladší páni něco ukazují a při tom na něho s jakýmsi úsměškem pohlížejí.

— To tam jistě mají ten výjev ze školy, jehož fotografie kolovaly již po všech hostincích — dohadoval se kaplánek. Jeho počáteční rozpačitost rázem ustoupila, když rozhlednuv se po celé společnosti, rázem vycítil, že co do všeobecného vzdělání mohl by s každým z těch hostů se měřit. Tolik sebevědomí jako mladý kněz měl. I pustil se jako odvážný plavec do proudu hovoru.

— Zaslechli jsme, — oslovila ho mis Raglan, — že velebný pán velmi horlivě ujmá se osudu zde zaměstnaných dělníků. —

— Zajisté, milostivá paní, — odpovídal kněz — mám k tomu platné důvody, jsem synem dělníka, řeknu přímo nádenníka, který se stal obětí svého stavu. Rozstonav se na chrlení krve, nedostávalo se mu lékařské péče, nedostávalo i potravy, a tak konečně propadl souchotím, a proto mám zde časté příležitosti osud svého otce si připomínati. —

— A kterak — tázala se mis dále, — jste se, pane, jakožto syn dělníka mohl státí knězem? —

— Moje matka byla a je dosud pradle-  
nou a moje sestra švadlenou, ty na mne strá-  
daly a kromě toho staral se o mne náš pan  
farář — co jsem, mám všechno děkovati pra-  
cujícím rukoum matky a sestry a dobrediní  
kněze. A dokud budu živ, spatřovati budu v ka-  
ždém dělníku takřka svého otce, svou matku  
a sestru, jimž jsem povinen spláceti to, co  
jsem od nich obdržel. —

— K tomu však patří hrdinná mysl — zvolala mis Raglan, již slova kněze vždy více zajímala.

— Nikoliv hrdinná mysl, nýbrž vděčné,  
vřelé srdce. —

P. Lánský rázem stal se předmětem na-  
pnuté pozornosti všech.

— Vaše němčina, velebný pane, — po-  
dotkla lichotivě paní poštmistrová, — velmi  
příjemně se poslouchá, já tu výslovnost vzdě-  
laného Čecha, mluvícího správně německy,  
ráda slyším. —

P. Lánský ukloniv se paní poštmistrové za tuto pochvalu, vykládal, že skoro každý český kněz především v semináři snažil se pňučiti se němčině, kdežto téže dobré vůle u kollegů německých nebývá.

— A to je rozhodně škoda, — podotkl soudce. — Každý veřejný funkcionář, tedy i kněz, měl by znáti obojí řeč ve slově i písmě, protože bez této znalosti nemůže svým úřadním povinnostem zadosť činiti. —

— Kterak soudíte, velebný pane — otázal se ho hejtman, — o poměru dělníků k pá-nům, čili vůbec o sociální otázce? —

— Místo všech theorí, — odpovídal kněz, — snažím se ji řešiti prakticky v poměrech mi daných. —

— Ku příkladu? — interviewoval ho hejtman dále.

— Ku příkladu — opakoval kněz hlasem vždy živějším — nastává nám zima. Z dělníků zde na dráze pracujících asi polovina odejde domů, ale mnohé rodiny zde zůstanou přes zimu. Dokud nenastanou tuhé mrazy a sněhy, budou pracovati dále. Rodiny ty mají však též děti. A tu dovolil bych si ctěné panstvo upozorniti na jednu nepřístojnost. Za-počal právě nový školní rok. Pohříčku dopo-sud nezeptal se nikdo, proč nechodí dítky i těch dělníků do školy? — A když jsem pana řídícího učitele na to upozornil, odpověděl mi :

Prosim vás, kam pak bychom ty otrhánky dali? Děti naše by je ani mezi sebe nepustily, protože se jich štítí — jsou pak i bosy a skoro nahé — a konečně jsou i hladové. — Vysoce ctěné panstvo zajisté povšimlo si jednoho obrázku ve sbírce zdejšího fotografa, představujícího děti železničních dělníků v munduru vzbuzujícím bezděčně veselost. —

— Ano, právě můj bratr — odpověděla mis Raglanová, — nám ji ukázal. —

— To mně velice těší — ostatně já bych dovolil si předložit i jiné obrázky. —

Společnost s povděkem přijala z úst jeho zmínku o fotografii, o níž se domnívala, že vzbuzovala v něm pocity trapné — a přece — navazoval kněz opět hovor na otázku dělnickou.

— Zákon předpisuje, aby každému i nejchudšímu dostávalo se výchovy školní. Zde, prosím, je příkrý rozpor mezi zákonem a skutečnými poměry, o nichž zajisté zde pan okresní hejtman má častěji příležitost jednati? —

— Zajisté, zajisté — odpovídal týž, — ale zde se nedá nic dělat. —

— To znamená — dokládal kněz — že zákon jinak zde musí ustupovati nouzi. Je-li v našem případě pravdivé, že dítě chudáka, protože je nahé a hladové, do školy choditi nemusí, pak je oprávněno staré pořekadlo:

paupertas meretrix — čili že chudoba je matkou nevzdělanosti a tím i mnohých neřestí, ohrožujících bezpečnost hrdel a statků. Na školu má nárok i dítě největšího chudáka, a zavírá-li se před ním škola proto, že naho je a boso, pak děje se mu od lidské společnosti veliká křivda. —

— A prosím — otázel se otlý host strkaje do úst kus bažanta, — kdo pak by měl povinnost, ty děti šatit? —

— Zajisté ti, — odpovídal kaplan s úsměvem, kteří z něho tuční. —

Slova ta vyvolala salvu takového smíchu, že nad ním otlý host se zakuckal.

Kněz se odmíchl. Činil si výčitku, že pána toho urazil.

— Velebný pán má pravdu, úplnou pravdu, — podotkla mis Raglanová škodolibě, a pohlédnuvši na kněze, povzbuzovalo ho lehkým pokynem hlavy.

— I nejlepší zákon, — pokračoval P. Lánský, — na cestě praktického života upadá do zásek, z nichž ho obyčejně vybavuje křesťanské milosrdenství.

— Výborná to myšlenka, — souhlasil soudce, — prosil bych jen, aby nám to velebný pán příklady objasnil. —

— Snad jsem se vyjádřil nedosti určitě a přesně, vykázal li jsem křesťanskému milosrdenství úlohu, vybaviti zákon ze zásek všed-

ního života. Nikoliv jen milosrdenství, ale i spravedlnost měla by konati svou povinnost, aby zákonu dán byl průchod. Příklad o dítěti trhana k objasnění postačí. Zákon o povinné návštěvě školy upadá zhusta do záseky naprosté chudoby. Začal nám nedávno nový školní rok. Přišel ponejprv do zdejší školy, ohlížel jsem se po dětech zdejších továrních a železničních dělníků. Pan učitel, pokrčiv rameny, odpověděl mi, že neví, co by si s nimi počal, protože neumějí německy. —

— To je, prosím, p r v n í záseka. —

— A pak, — pravil p. řídící, — děti zdejších občanů by se jich štitily, nechtěly by ani vedle nich seděti. —

— To je, prosím, d r u h á záseka, do níž zákon o povinné návštěvě školy upadá. —

— Děti těch lidí zde, — pravil p. řídící, — mají mnohé nezpůsoby, žijí jako cikáňata skoro po celý rok pod širým nebem, tak že jsou mnohem více dětmi přírody, nežli naši německé civilisace, slovem, mnozí zdejší rodičové rozhodně si zapověděli, aby jejich dítky nepřišly ve třídě seděti vedle nich. —

— A to je, prosím, t ř e t í záseka zákona. —

— Nyní na zimu, — pokračoval kněz, — poustane práce na dráze, bude méně výdělku, úspory dělníků jsou skoro vesměs ulo-



ženy v kantýnách partafírů — — a tu bych dovolil si — —

Při těchto slovech kaplan sáhl do náprsní kapsy, z níž vytáhl větší osmerkovou obálku a z ní vyndal fotografii ve dvě složenou. —

— Před chvílkou zpozoroval jsem, že v rukou vysoce ctěné společnosti koloval obrázek, představující známý výjev ze školy. Výjev tento vyžaduje jakéhosi doplnění, čili vysvětlení, proč totiž děti zdejších trhanů jsou tak zuboženými otrhánky, jež vzbuzují ne tak výsměch, jako spíše útrpnost. Já za svého zde doposud krátkého působení mám skoro denně příležitost nahlížeti na pravou příčinu hmotné i mravní pokleslosti těchto trhanů, o nichž doznávám, že jsou mými krajany. Zdejší fotograf použil velmi příhodně příležitosti při východu dítek ze školy svým strojem zachytit ty otrhánky, při čemž udělal dobrý kšeft. Okolnost tato přivedla mne na myšlenku, že by velmi snadno bylo, využítovati celý život trhanů, jak se zde hned od počátku stavby dráhy jeví. Dohodnuv se s ním, chcdili jsme po několik dnů po trati s výborným fotografickým aparátem. Ctěné panstvo bude zajisté nemálo povděčno výsledkům, s jakými se naše společná práce setkala. Zde prosím, — otvíraje složenou fotografii, — v čele obrazu stojí p. vrchní partafír se svým adjutantem — dánskou doggou — po boku a s býkovcem v ruce,

vzbuzující úctu a bázeň u všech trhanů. Stojí před svou kantýnou, v níž je vidět při sklenkách několik poloopilých trhanův. Níže jsou umístěny snímky jednotlivých dělníků v tunelu, na skalách, na trati. Je zde též znázorněn případ, jak jednoho těžce zraněného dělníka odnášeli do ambulance. Fotografovi podařilo se zachytit též výjev, jak vrchní partafír za pomoci svého adjutanta a býkovce z kantýny vyhostuje pod obraz boží opilého dělníka, na něhož opodál čeká žena s polonahými dětmi. Vespod konečně umístili jsme též trhanský pohřeb, jak trhaní nesou v rakvi trhana a jak za nimi smutně kráčí otrhaná vdova se svými otrhánky, jež podobají se spíše kostlivcům, nežli lidským postavám. Ačkoliv povšechný obraz tento nečiní nároky na úplnost, myslím, že přece postačí k znázornění poměrů zde panujících. Dejme tomu, že by několik snímků této skupiny dostalo se do rukou našim poslancům a též panu ministru spravedlnosti — — —

Při těchto slovech okresní hejtman svou hrdě vypjatou hlavu schoulil do zlatého límce, soudce skoro vytřeštil zrak, otylý továrník zapomněl žvýkat, baron díval se pod stůl a ostatní společnost se zatajeným dechem dívala se, co z toho všeho vyjde. Toliko mis Raglanová nejevila rozpačitosti, ona každé slovo kněze a každý obrázek na skupině s nejži-

vější pozorností sledovala. Ani jediným pohybem tváří nedávala na jevo, že slova mladého kněze především platí jejímu manželovi.

Ještě bych zde měl něco — pokračoval kaplan, ocitnuv se v plném proudu hovoru. Na to pozvednuv se na polo, jal se ze šosů kněžského kabátu vytahovati kornouty. Vytáhnuv jeden pokračoval :

— Abych ukáza!, jakou výživu zde dělnický lid má, dovolím si tuto panstvu předložit zatuchlou, myšínami smísenou rýži, kterouž musí od partafírů cdebrati, nechce-li z práce býti propuštěn, — obrácen k hejtmanu — račte si přivoněti.

— Není možná, není možná, — divil se hejtman, načež obrácen k soudci, podával mu kornout, aby si též přivoněl.

Nosy obou státních funkcionářů očividně se prodlužovaly.

— A prosím, — vytahoval kaplan z druhé kapsy kornout — zde je uherská mouka, — načež kornout opět podal okr. hejtmanu.

Tentýž sáhnuv dvěma prsty do kornoutu, vyndal z něho štipec mouky hrající do všech barev.

— Z čeho jen ta mouka je mletá? — tázal se.

— Bezpochyby ze zadiny, kukuřice a koukole, — podotkl soudce, nahlížeje též do kornoutu, — ostatně — dodal významně — to vám může pověděti příssežný znalec.

Na to kaplan z protějšího šosu vyndal krajíc plesnivého, sraženého chleba.

— Prosim, takle má být chleb náš ve-zdejší zdejšího dělníka — račte jen okusit —

— A pak tuhle — vytahuje zase z druhé kapsy lahvičku s kořalkou a nalévaje z ní do skleničky, podával hejtmanu, aby okusil. Když hejtman okusil, ušklíbl se, utřel si ústa a zvolal :

— Toť je v ní kamenec a jakási essence — prosím p. doktora, aby to okusil.

— To je veřejné travičství, — odvětil doktor — nyní se nedivím, že mezi dělníckým lidem v poslední době objevuje se tolik průjmů, střevních tyfů, žaludečních katarhů a též úmrtí.

— A což zde není pražádného dozoru? — tázal se přísně okresní hejtman.

— Ještě zde mám něco, — pokračoval neúprosně kaplan, sahaje opět do šosů, jež se podobaly bezedné kapse kouzelnické — zde je též víno, prosím, račte okusit.

— Ani zdání po víně, — prskal doktor — to je nějaká židovina. To je veřejné travičství, jež by se mělo přísně trestati.

— A pak tu ještě mám znamenitou uherskou slaninu, — načež ze dna šosu vytáhl promaštěný závítek, kterýž při rozbalení

rozšířil po jídelně aroma staré zapeklé slaniny. \*)

— Prosim, to je omastek trhanů — dodal kaplánek.

— Fuj tajbl! — zvolal doktor — vyhodte to ven.

— Nikoliv, pane doktore, — odvětil okr. soudce — ten omastek vezmu si já.

Na to soudce závitek se slaninou zaobaliv ještě do několika novin, stranou si položil.

Málo kdo zpozoroval, že ve všeobecném rozrušení vytratil se okresní soudce od stolu a že více již se nevrátil.

— Tohle je veřejný skandál, — zvolala mis Raglanová, jejíž zraky rozhořčením planuly. — Na koho tu padá vina? — dodala.

Po těchto slovech baron zesinal. Platilaf její slova v první řadě jejímu manželů, partafiru, a v druhé jemu samému.

Mis Raglanova dobře vycítila dojem svých slov na hosty a proto pokračovala :

— Ujišťuji své ctěné hosty, že přičiním se, aby osud ubohých dělníků zde byl zlepšen Sama dobře vím, kterak to bolí, ba užírá

\*) Je vůbec známo, že v trestnicích a snad i v jiných ústavech krmě trestníků mastí se uher-skou slaninou, jež syrová nakládá se do sudů a zasílá do Čech. Zboží toto je obyčejně zapeklé a krmě jím nabývají odporné chuti. Pozn. spis.

srdce, musí-li člověk denně nasazovati své hrdlo, své zdravé údy, aby z nich těžil majitel cirkus. Nezapírám ani dost málo, že jsem byla cirkusovou dámou, a kdybych zde pověděla, v jakých poměrech jsem vyrostla, každý by mne mnohem více politoval, nežli odsuzoval. Stojím zde sice v křivém světle, ale ujišťuji ctěné hosty, že poměr můj v tomto domě dosti brzy se vyjasní. Proto dovoluji si zde velebnému pánu za jeho prostomilou přímlost připlti na zdar! —

Slovy těmi byli hosté velice překvapeni. Nadáli se trapného výjevu, ale když viděli, jak mis Raglanová jakožto hlavní osoba tento trapný výjev jako při krkolomném závodu přes překážky s největší bravurou přeskočila, nechávali se jako na závodisti strhnouti a běželi za ní. Tito blaseovaní vzdělanci nemohli dlouho pochopiti, že by bývalá cirkusová jezdkyň mohla se ještě pro něco jného nadchnouti nežli pro koně a galantní kavalíry. Konečně však dali se uchvátiti přece.

— Na zdar, na zdar! — volali a připljeli kapláňkovi, který, povstav, dotýkal se sklenek všech, a odstoupiv ze svého místa, přiblížil se se svou číškou k mis Raglanové.

— Pocta tato, — pravila k němu, — těší mne tím více, protože nejsem vyznání katolického. Lituji, že jsem dříve kněžím katolickým křivdila — protože jsem je neznala. —

V očích P. Lánského dáma tato, o níž zaslechl mnoho nechvalného, náramně rostla. Teprv nyní povšiml si blíže celé její postavy. Pohled jevil stopy jejího dřívějšího zaměstnání, byl to pohled dámy, jež stále vidí před sebou smrt, anebo zmrzačení, nebyl to pohled lahodný, něžný, a hlas její byl silný, důrazný, skoro drsný. Postavy byla silné, vojensky vzpřímené. Mohla čítati asi třicet roků a snad i více, což u dam vůbec těžko lze rozeznati. Mladý kněz postihl, že žádnou měrou nedívala se na barona, jenž ji ve svém domě vydržoval, se zvláštní zálibou, ba chvílemi zdálo se mu, jakoby pohled její zachmuřoval se, jakoby v té společnosti nebylo ji volno, jakoby s jistou pohrdou dívala se na všechny.

— Nuže, velebný pane, — pravila — nepověděl jste nám doposud, zdaž a jak by jste si troufal ten ubohý lid zde z těch zásek praktického života vysvoboditi?

— Zcela prostě — odvětil — křesťanskou spravedlostí, kterouž očekávám zde od vysoce ctěných representantů c. k. úřadů, jejichž úkolem jest, chrániti ubohý lid před nesvědomitým cdíráním, a pak k ř e s ů a n s k ý m milosrdensvím se strany zámožných pánů. Musím se vyznati, že jsem dnes osmělil se pana barona navštívití, nemaje tušení o přítomnosti hostů tak vzácných. Přišel jsem k panu baronu s prosbou o nějaký příspěvek

na ošacení školních dítek nejchudších rodičů bez rozdílu národnosti. Vím ovšem, že většina těch dítek náleží českým rodičům, jsou však zde též velmi chudé rodiny německé. Kdyby mi z toho něco zbylo, chtěl bych to věnovati na chleba a pokud možná i na polévky mezi polednem, protože mnohé z nich mají daleko domů. Ten byl můj účel — dodal kněz — mé dnešní návštěvy, prosím, aby moje smělost se vzhledem k tomu účelu nebyla mi vykládána ve zlé. Nevím, komu mám děkovati za název: „apoštola trhanů“, avšak přijímám ho a jsem naň hrdý. Patří k tomu zajisté veliká odhodlanost, zasazovati se, aby dostalo se spravedlnosti i těm neopuštěnějším v lidské společnosti, na něž svět zvyklý jest házeti jen kamením. Kdyby všichni trhaní, kteří zde zahynou, byli podél trati pohřbeni, označovala by každá telegrafní tyč hrob jednoho chudáka. Můžeme se směle chlubit i my, že na drahách světového průmyslu běhají se kosti našich bílých otroků.

Po těchto slovech kněze miss Raglan pohledla na barona a zraky obou se setkaly. Tento povděčen jsa, že trapný výjev slovy kněze vzal příhodnější obrat, sáhnul do kapsy po zápisníku, vytrhl z něho jeden list a napsal na něho tužkou: Platí 1000 korun. — Kněz shlédnuv číslici, s radostnou tváří uklánil se mu a ještě více miss Raglanové.



Na to okresní hejtman sáhnou do peněženky, vytáhl z ní 100korunu a podáváje ji knězi pravil:

— Na účel, aby zákon povinné návštěvy školní vyváží ze záseky naprosté chudoby.

Po příkladu hejtmanově sahali do kapes i ostatní hosté, hlavně však přítomní továrníci, kteří upisovali značnější obnosy, při čemž na jejich zakysilých tvářích patrně byla znáti nechut.

P. Lánskému hlava šla kolem, když na talíři spatřil přes 1000 zl. buď v penězích, anebo upsaných. Brzy na to, omluviv se nutným zaměstnáním, poroučel se. Ukláněje se hostům, ještě i ve dveřích postřehl pohled mis Raglanové.

Skupina fotografických snímků zůstala v její rukou.

Po odchodu kněze vzácní hosté hleděli na sebe, jako by si chtěli říci: ten kaplánek nám nastrohal mrkviček! Dosti přihlouple se tvářil i baron, jenž, chtěje hostům způsobiti zvláštní zábavu uvedením českáckého kaplána, stal se příčinou, že týž sešlehal je nemilosrdně.

Baron uvedením kaplána do společnosti slíboval jim „hec“ a vskutku byla to štvance, v níž panstvo ocitlo se v roli štvané zvěře.

Na zpáteční cestě ucítil P. Lánský kolem srdce blaživé teplo. Vyšel právě ze společnosti, k níž necítil valných sympatií.

— Co je to za ženu? — tázal se v duchu.

Nebylo skoro nikoho, jenž by na ni nebyl házel kamenem. A přece osoba ta ukázala se mu ve světle zcela jiném. Nebýtí jí, nebyl by se žní tak bohatou odcházel. A tu bezděčně vzpomněl si na slova svého otcovského přítele, faráře doma, jenž ho varoval před obvyklým hřímáním s kazatelny na zkaženost těch boháčů. I oni mají srdce, i oni jsou přístupni k dobročinění, přijde na to, podaří-li se knězi na'ézti vždy klíč k jejich srdcím. Nevěděl, co si má o ni mysliti.

Nyní začal dělati plány, kterak naložiti s těmi penězi.

— Především obuv a oděv na zimu a pak starati se i o pokrm. K tomu měl však zapotřebí pomocníků a též důvěrníků. Čím déle o svých plánech přemýšlel, tím více mu do výše vyrůstaly.

Po odchodu kaplana veselá nálada hostů vázla. Baron byl zaražen. Jeho ctižádost povýšením do stavu šlechtického nebyla ještě ukojena. Toužil ještě po vyšším řádu, toužil po členství panské sněmovny, ba v dozírné dálce kmitaly se před jeho duchem šúsky fraku ministerského.

A tyto všecky krásné vidiny vystoupením čecháckého kaplána byly zničeny. Kdyby mu byl někdo ráno řekl, že odpoledne dá 1000

korun na trhany, byl by ho prohlásil za blázna. Kterak toho kněze nenáviděl!

— Ale to mám z toho — činil si výčitky — že jsem chtěl svým hostům tím kaplánkem udělati kratochvíli.

Hosté od stolů se zvedali a tvořili mezi sebou skupiny.

— Ten kaplan — pravil k baronu polohlasně okresní hejtman — je člověkem svrčovaně nebezpečným.

— Vidím to též — odvětil baron.

— On je s to ty fotografie a to zboží z Raglanovy kantyny poslati do sněmovny, načež by podána byla ministru železnic rázná interpellace, kterak se kořistí z mozolů a krve dělníků. Ale pak bylo by všecko pokazeno.

— Kterak to zameziti? — tázal se baron.

— Nejlépe tím, když sám se postavíte v čelo komitétu ku blahu těch trhanů.

— Satiry strašnější nelze již býti — podotkl baron.

— Též postavení moje je značně ohroženo. Zdá se mi, že můj kollega, okresní soudce šel po stopě tím kaplanem označené.

— To by byl malér! —

Na to hosté v náladě nepřiliš veselé se rozcházel.

## X. Neočekávané návštěvy.

Ještě téhož dne k večeru byli obyvatelé Sindhfüru překvapeni.

Soudce v průvodu místního lékaře, strážmistra od četníků a starosty Langra volným krokem sestupovali níž a níže až k samé trati, kde před kantynou partafira Raglana se zastavili. Rozumí se, že hosté tak vzácní vzbudili pozornost hostů domácích na hrubých prkenných lavicích rozsazených a popíjejících.

Raglan právě vrátil se z pochůzky na trati a pochutnával si na bifsteaku; vedle něho ležela dogga, která přichozí nevlídně vítala.

— Pane — velel strážmistr — uvažte si tu psi mrchu, sice ji probodnu. Takové psiště má býti na řetěze.

Již z těchto drsných slov mohl Raglan souditi, že účel návštěvy takové nebude též příjemný. Přítomní trhaní hleděli na hosty zraky od kořalky ztrnulými.

— Přicházíme — představoval soudce své průvodce — ve jménu zákona s rozkazem, vaše místnosti prohlédnouti. Zde, jak vidím, máte zásoby různých nápojů. Dovolte, abychom je okusili.

Po té četník na pokyn soudce vzal baňkovitou láhev, z níž Raglan trhanům naléval, a podal ji soudci, jenž si z ní do skleničky

nalil a okusil, načež podal ji lékaři a naposled i starostovi Langrovi.

Je to tentýž nápoj, jaký jsme okusili u p. barona. Nebyli jsme klamáni.

Po nápojích jala se soudní komise prohlížeti potraviny, jež vesměs shledány byly zdraví lidskému za škodlivy.

— Nyní teprv poznávám, — pravil lékař — odkud se tu vzalo tolik žaludečních vředů, střevních tyfů a soukotin.

— Seberte ukázky nápojů i potravin, — velel soudce, — načež tuto travírnu zavřeme a zapečetíme. Pan starosta postará se, aby zůstala zavřena.

V malé na to chvíli starosta objednal povoz s košatinou, na němž zabavené potraviny byly k okr. soudu dopraveny.

Mezi tím, co hosté hostiteli se poroučeli a odjížděli, miss Raglan zapředla polohlasný hovor s baronem :

— Ten český kaplánek nám vypálil rybník. Co teď?

— Bude to teď hrozná ostuda, — odvětil baron.

— Před kterouž já ujedu. Co nevidět bude tu o n.

— Raglan?

— Bude chtít, aby se další vyšetřování zastavilo. Proto já ještě této noci ujedu. Já se s ním nechci více setkatí.

Ještě téhož večera bylo okolní pohoří rozrušeno zprávou, že náhlá soudní komise zboží v kantině partafira Raglana zabavila a na fůře, pokud se odvézti mohla, k okresnímu soudu dala dopravit. Raglan se svým adjutantem, dogou, dal se na útěk a stal se ne-zvěstným.

A sotva že obyvatelstvo Sindhichfüru spánku se oddalo, bylo znova vyrušeno poplachem, že hoří kantina. Byl to oheň dosti imposantní, protože v kantině zbyly ještě zásoby uherské slaniny, salámu, uzenic, oleje a petroleje. Na hašení nepomýšlel nikdo, naopak veřejné mínění bylo tomu povděčno, že ta travírna s tváře země zmizela.

A ještě více bylo okolí překvapeno zprávou, že miss Raglan ještě této noci z toho krásného ráje millionáře Eimanna zmizela a že zmizel i její muž. Jen to se určitě nevědělo, zdali miss Raglan ujela sama, anebo se svým mužem.

— Nejpovědnějším — pravili si lidé — bude tomu baron sám, že se rázem zbavil dvou rakovitých polypů. —

Asi třetího dne na to okresní inspektor zavítal do školy a zde s řídícím učitelem delší dobu rozmlouval. Inspektor vytáhl ze zápisníku známou fotografii dělnických otrhánků.

— Zákon musí bezohledně býti prováděn, — pravil s důrazem školní dozorce, — my

nesmíme trpěti „züchtování“ analfabetů, děti jsou školou povinny a jakmile budou mít poněkud obstojný oblek, i kdyby třeba byly bosy, musejí býti do školy přijaty. A uvolil-li se zdejší kaplan náboženství vyučovati je ve zvláštním oddělení česky, musí mu to býti povoleno. A dále bych nevěděl, proč by učitel, pokud to dovede, nesměl při vysvětlování psaní, počítání a čtení u jednotlivých žáků užívati i druhého zemského jazyka. Tím přece ani dost málo neporuší se ráz německé školy, řeknete-li některému českému žákovi: takhle se musíš ku psaní posadit, takhle musíš držeti tužku, zehne je deset, zwanzig je dvacet atd. Víte, pane řídící, — pravil školní dozorce důvěrně — tou hloupou fotografií bylo zdejší škole špatně poslouženo. Dozvěděl jsem se totiž, že jeden ze zdejších učitelů fotografa navštívil a někdo obrázek ten zaslal zemské školní radě, ba prý i říšské radě. Bude to skandál!

— To učinil beztoho ten kaplánek, — namítal řídící.

— To se, holečku, neví. A vůbec pokud stavba dráhy zde nebude ukončena, českých žáků se nezbavíte.

Druhého dne ráno obdržel P. Lánský dopis z Vídně. Rozbaliv jej, četl podpis: *M i s R a g l a n o v š*. Dopis byl doprovázen koženým pouzdem. Velmi překvapující byl obsah listu, jenž zněl:

\*

## **Velebný Pane !**

Nemohu odtud odjet, aniž bych Vám dala s B hem, jak myslím, na vždy. Mějte mne, velebný pane, omluvena, že se odvažuje Vám psát — osoba, jež na světě netěší se ani lásce, ani cti. Z těch lidí, kteří včera ještě na hostině byli, nezáleží mi na nikom — kromě Vás, velebný pane. Bolelo by mne velice, kdybyste chtěl mne naprosto odsuzovati. Mluvil jste včera tak úchvatně o milosrdenství. Nuže, mějte je i pro mne.

Jak mi včera bylo, nemohu vysloviti. Zdálo se mi, že musím sklesnouti, avšak vynaložením poslední energie ducha udržela jsem se, abych nebyla zahanbena přede všemi, zejména před těmi dámami, jež na mém místě a v mých poměrech byly by poklesly stejně hluboko jako já. Teprve příchodem Vaším uzřela jsem propast, do níž padám. Váš zjev, Váš zrak, z něhož září panická duše, bezděčně nechává mne cítit, kterak hluboko jsem poklesla. Měla jsem sice tušení již dříve, že nezaslouhuji státi po boku žen ctnostných, avšak omlouvala jsem se, že mnohé jiné v postavení mém nechovají se lépe. Včera jsem před nikým nesklopila své oči, ale sklopila jsem je v největším studu před Vámi. Zdálo se mi, jakoby ústy Vašimi mluvil Kristus, k němuž jsem povždy bezděčně zraky své pozvídala.



Od včerejška život zde se mi zhnusil. Zde je mi otráveno každé sousto.

Neměla jsem tušení, že, když podám ruku Raglanovi, stávám se obětí jeho lakoty. Co všechno jsem od něho zakusila, než mi vypověděti, je to největší surovec a lakomec, jakého jsem kdy viděla. Po této stránce jsem ho poznala teprve později, když mne zaprodal baronu. Abych se jeho surovostem vyhnula, šla jsem k baronovi, leč na tomto seznala jsem ohavnost zase jinou.

Brzy po svém ubytování se u barona, cítila jsem před sebou propast, do níž dříve nebo později se propadnu, avšak neměla jsem dosti síly, útekem se před ní zachrániti. Síly té dodal jste mi, velebný pane, Vy. Z Vašich očí jsem vycítila, že máte se mnou soustrast. Jsiouc obklopena samými lháři a licoměrníky, jsem Vám všemi díky zavázána za pravdu, kterou jste se neostýchal posvítit mi do duše.

Opouštím zdejší nádhernou peleš, naplněnou prostopášnostmi všeho druhu a vrátím se ku svému předešlému zaměstnání. Kdybych bývala vyučena něčemu lepšímu, obrátila bych se k tomu. Volím raději v menažerii krátiť dravce, nežli dávat se na pospas dravcům chlípnosti a lakoty zde; raději bych dala se rozsápati od tygrů, nežli zde shníti v neřestech.

Sděluji Vám, že můj muž od barona byl propuštěn, jakmile se dověděl, že ho opustím. Můj muž byl u stavby té dráhy vlastně jen figurantem, jenž měl právo dělníky odírat. Obětí toho vydírání a odírání sta'la jsem se já. Byla jsem zanešena všemožným přepychem, aby pracující lid tím hanebněji mohl býti odírán. Úkol tento naplnil mne nevýslovným hnusem.

Dříve nežli odtud odjedu, dovoluji si dát Vám výstrahu. Vycítil jste zajisté sám, že lid zdejší Vás zbožňuje, ale za to tím více Vás nenávidí zdejší bavlnáři, kteří Vám nikdy neodpustí, že jste je ukázal v celé jejich nahotě. Ti již nyní troštuji se, že Vás odtud musí vystrnadit. Mají-li k tomu moci, nevír. Tím divnějším je mi, že máte též nepřátele mezi těmi, o jejichž blaho se zasazujete, totiž mezi Čechy. Jsou mezi nimi zaslepenci, kteří přidržují se mého muže, jenž je o jejich krvavé mozoly odíral. Kde ti lidé mají rozum, ví sám Bůh jaká musí býti jejich zášť, že dovede na dobro oslepiti jejich rozum! A největším Vaším nepřítelem jest můj muž, před nímž mějte se na pozoru. Vyjádřil se, že Vás nechá od svého psa roztrhati, a to je vlastně příčina, proč Vám, velebný pane, píše. Bolelo by mne velice, kdybyste měl přijíti k úrazu, proto dovoluji si Vám díti výstrahu. Nechoďte nikdy, zvláště nikdy v noci, bez revolveru, učte se

střílet, tak abyste na ráz dovedl zastřeliti Raglanovu doggu, naučenou na dávení lidí. Dovolují si proto poslati Vám dobrého obránce, jenž mi nejednou, když jsem na počátku své světoběžné kariéry musila se zabývatí dravci, prokázal dobrých služeb. On bude Vám přítelem, jenž Vás nikdy nezradí. Je to sice podivný dar na památku od dámy, pohříchu, já darů lepších pro Vás nemám. Můj život od mladosti je plný ústrků a zklamání. Zde jsem nadála se, že si pohovím na výsluní blahobytu, leč zklamala jsem se. Život nyní pro mne nemá ceny, a kdybych neměla na starosti svého bratra, jež chci ve studiích dále podporovati, utekla bych se dnes ještě k příteli, jakého posílám Vám, aby mne zbavil vezdejších trampot.

A nyní s Bohem. Na nikom mi nezáleží, co si o mne myslí, ale záleží mi mnoho na mínění Vašem. Pověst lidí mého druhu bývá horší, nežli sami vskutku jsou. Já sama modliti se neumím, ačkoliv v Boha věřím, ale prosím, abyste, vzpomenete-li si kdy na ztracenou dceru, za mne k Bohu svému se pomodlil.

Douška: Opakuji: mějte se před mým mužem na pozoru!  
Mis Raglanova.

Když P. Lánský pouzdro otevřel, vytáhl z něho skvostně vykládaný kapesní — revolver. Při pohledu na „přítele“ toho měl pocit,

jakoby na něho vzkřikl: Braň se! Zbraň byla úplně nabitá. V ruce ji drže, pohrával si s ní, bylo to ponejprv v jeho životě, co držel v ruce revolver — a k tomu ještě jakožto dar od bývalé krotitelky dravců a koní. Po chvíli zbraň do pouzdra zase uložil. Zraky jeho utkvěly na nepravdělně psaných řádkách listu. Kterak divné jsou cesty života, na nichž kněz setkává se s lidmi!

Pohled na revolver zarmucoval ho.

— Proč mne ti lidé nenávidí? Co jsem jim zlého učinil? Kázal jsem proti nim? — Ani slovem. Vzbudil jsem jejich zášť svou péčí o zlepšení hrozného stavu trhanů? Zášti partafíra se nedivím. Ten mne nenávidí z ohledů hmotných. — — Takový je život kněze. Protože snažil se činiti dobře, nenávidí ho ti, kteří činí zle. Lidské zášti neujde. Zášť továrníků na sebe uvalil, že odkryl hnisající sociální vřed, z něhož nelidsky těžili, aniž by měli jakou péči o své dělnictvo. Měl tolik odvahy, poukázati, kdo vlastně tím pravým trhanem je, nikoliv otrhaný chudás, nýbrž ten, kdo trhá. Odhalil je u přítomnosti obou reprezentantů státní moci: politické a soudní; zahanbil je. — Něco takového se neodpouští.

A jak najednou nejen okresní hejtman, ale i soudce dávali na jevo horlivost při provádění zákonů. Z úst bodrého starosty do-

zvěděl se, kterak liberálně počínal si okresní hejtman v udělování povolení k putykám přese všecky námitky starosty. Partafíři mohli dělníky okrádati jak chtěli, k veliké škodě místních živnostníků, kteří s velikým povděkem přijali zprávu ze zámku o jeho rázném si počínání. Střední třída Němců českého kaplana přímo zbožňovala. Od té chvíle v kantinách nesmělo se nic nalévatí a prodávati. Živnostníci z celého okolí dělníky vším zaopatřovali a co dováželi, bylo stokráte lepší, nežli co partafíři ve svých „šizovných“ a travírnách jim za draký peníz prodávali. Pod záminkou, že ze štreky až do obce je příliš daleko a že by dělníci nákupem v obci by se zameškávali, vymáhal baron u okresního hejtmanství partafírům koncese ku prodeji všeho druhu potravin, ale teď najednou vycházely od hejtmanství záповědě a zavírání putyk.

A ku podivu, najednou začali i továrníci jeviti velikou přízeň k dělnictvu. Najednou otevřely se jim oči a viděli, že dělnictvo vůbec přebývá v bytech člověka nedůstojných. Dříve nikdo z nich neviděl, kterak valný počet dělníků přebývá v boudách kdes v lese pod bukem anebo v nahodilém skalním úkrytu skoro nadobro vydáni vši nepohodě. Nyní najednou všichni závodili v lidumilství, odkud ta horlivost? Snad z lásky k bližnímu? Jejich vzorem byl baron Eimann, jenž uměl tak

účelně svým bohatstvím zacházeti, že na něho spadlo šlechtictví, ovšem jen praobyčejné v o n, jež však při hovoru rozšířeno bylo na baronství.

U lidu je to prajedno, říká-li se komu pán anebo baron z Odřincova. Šlechtictví udílí se přece jen v řídkých případech, ale za to má každá vláda tolik titulů a vyznamenání k zadání, že může jimi pcdělovati každého, kdo jen poněkud o ně se přičiní. A tu každý továrník dělal si naději na nějaké radovství anebo záslužný křížek, což však vždy závisí na uznání hejtmanství, případně i na uznání četníka. Proto továrníci v Sickinghíru mezi sebou jaksi závodili, vydobýti a udržeti si přízeň okresního hejtmana. Ale ten baron udělá si takovou kaňku tím partafírem a jeho ženou! Vlastně kaňky té by vůbec nebylo, kdyby nebyl z jakési baronské svévole přišel na nešťastný nápad, zašaskovati si s kaplánkem. Kterak se hodil kaplánek do takové společnosti! Ale již se stalo. Nyní záleželo všem na tom, nějak se v očích p. hejtmana rehabilitovati, což mohlo nejvhodněji státi se humanitními opatřeními ve prospěch trhanů, kteří takofka přes noc stali se oblíbenými, a též nejmodernějšími předměty humanitního sportu. Za tím účelem ustavil se v Sickinghíru komitét, jenž si vytkl za úkol, postarati se trhanům o přiměřené zimní byty a o dělnickou kuchyň.

Před samou zimou bylo vyprázdněno jedno tovární skladiště a zařízeno na zimní byty pro rodiny trhanů, při čemž P. Lánskému dostalo se čestného úkolu, býti sprostředkovatelem mezi komitétem a trhaný. Ba i dámy továrníků najednou ucitily ve svých srdcích milosrdné hnutí a zařídily krejčovskou dílnu k ošacení malých otrhánků, aby byli s to činiti zákonu zadosť v příčině návštěvy školy. Opatření toto mělo ten dobrý účinek, že přívrženci Šimovi, strany to anarchistů, skoro nadobro se seschli, buď že uznali za vhodné, dělati dobrotu, anebo že pro nastalou zimu z práce byli propuštěni.

Raglan byl po delším vyšetřování pohnán před soud pro falšování potravin způsobem životu lidskému nebezpečným a též k několikanedělnímu vězení odsouzen, načež z okolí, jak se za to všeobecně mělo, nadobro zmizel. Kam se jeho žena poděla, nikdo nevěděl a nikdo též po tom se neptal. A aby koruna všemu dobrému byla postavena, jest nám ještě dodatí, že mezi baronem a jeho pravou chotí stalo se smíření, k němuž sám baron učinil první krok.

Miss Raglan svým skoro náhlým odjezdem učinila smíření manželů možným a tak nastaly v Sickinghüru opět spořádané poměry, což bylo také to nejmoudřejší, protože nejdéle po dvou letech zdejší trať s tunelem

měla dle programu býti odevzdána světovému obchodu, a tu jako vůbec při každém otevření nové dráhy očekával se sem ministr železnic, po jehož odjezdu mělo navštívit padání zlatých křížů a křížků.

Z té příčiny všichni boháči, jejichž prsa nadějně se dmula očekáváním, že na ně spadne nějaký křížek, předcházeli si okresního hejtmana, na jehož dop ručení vyznamenání záviselo. Cítili dobře, že okresní hejtman byl poměry přímo skandálními na zdejší trati velmi nemile dotknut a to tím nemileji, že se obával, aby ty průzvlklé fotografie nějakým nahodilým agentem nebyly zaneseny do Vídně a neobjevily se v parlamentě, kdež by snadno moh'a podati se interpellace znění toho: „V pan ministr železnic o skandálních poměrech na trati — — — a ví-li, jakých hodlá prostředků použít k jejich zamezení?“ — Načež by první dotaz z ministerstva zahřměl u něho na hejtmanství — jaká to pak blamáž! — Z příčiny té dal ostré nařízení četníkům, aby pilně přihlíželi, dbá-li se všech předpisů zdravotních a humanitních.

P. Lánský neměl ani tušení o tom, co všecko způsobil, ale páni si šeptali: tohle nám namíchal ten český kaplan!



## XI. Pouť sv. Michaela.

Tu neděli po sv. Václavu slavila se v Sichdichfüru pouť, k níž sešlo se dosti hostů-farářů a kaplanů z okolí.

Přišel děkan Zehrmann, jež jeho tvrdá německá řeč označovala jako rodilého „Egerlängra“. Byla to vysoká, dosud statná postava kněze, skoro již sedmdesátiletého, s hustým obočím, z pod něhož nevlídně hledělo dvě velikých očí na kaplána Lánského, před ním se uklánějícího. Fara jeho byla hned na protější straně vrchu, odkud prolamoval se tunel v ústrety tunelu ze Sichdichfüru, kdež dělníci ani slůvka českého neza lechli v kostele.

— Tak, to je ten náš čechácký kaplánek — pravil k faráři, který dosud neuznal za vhodné, okolním farářům se představití.

— On opravdu nemá času — omlouval ho farář.

— To se rozumí, — odpovídal děkan pichlavě, — protože všechen čas musí obětovat svým krajanům. Ti ovšem nadělají práce nejvíce, taková spřež — —

— Opuštěná a naprosto zanedbaná cd církve — doplňoval kaplánek.

— Podívejme se, jaký má jedovatý jazyk. —

V tom vkročil do pokoje jiný farář z okolí, malý, poněkud přítloustlý mužiček s pohledem přímým, dobrosrdečným.

— Aj, pan farář Schindler — vítal ho místní farář.

Farář Schindler ukloniv se děkanovi a domácímú faráři, pcdal pak též ruku kapláňkovi.

— Slyšel jsem o vás již — pravil — a četl taky — upřímně řečeno, vy se mi líbíte, jsem velice tomu povděčen, že vás sem dali, my si zde nevíme s tím vaším lidem rady — já jich mám v kolářce podél trati taky asi padesát. Já sice trochu česky radebrechovat dovedu, ale to, jak jsem se přesvědčil, nepostačí. —

— Víte, — rozhovořival se týž dále, — kdo to s vaším lidem dovede, přesvědčí se, že není tak zlý a že si dá říci, my však ubožáci se svou lámanou češtinou daleko to s ním nepřivedeme, my jí hluboko do srdce nezasáhneme, a proto jsem rád, že vás tu máme, já, když ti lidé mají něco velmi vážného, posílám je k vám, proto se na mne již nehněvejte. —

Tato slova uznání kaplana velmi mile dojala. Tedy přece se mu dos'alo z úst německého kněze uznání.

— A zde přichází velebný pán Kramer — vítal farář nového příchozího, vysokou to přihublou postavu kněze asi 30letého, ozbrojeného tlustou sukovitou zahnutou holf, pchledu jaksi nevládného, a'e přísného.

Pohled ten odporoval dobráckému jeho úsměvu.

— Vy jste, — pravil k Lánskému dosti plynou česťinou, — jak vidím, zdejší kaplan — nu, to mne těší, že mi bude lze s vámi si pohovořiti česky. Já se učím česky přes „krk i hlavu“ — víte, já taky kážu a zpovídám česky. Češi chodí ještě ke zpovědi, ale více jejich ženy. Z toho, že vás „posadili“ do novin, nedělejte si nic, mně jsou noviny vuřt. —

V kaplanu tom seznał Lánský poctivého, bodrého kněze, bez salonního lesku sice, ale právě tak činil na Lánského nejlepší dojem.

— Zde je velebný pán Friedrich, — oklařoval domácí farář, — zdejší rodák, zámecký kaplan u knížete . . . .

Nové úklony.

— Pater Lánský, zdejší kaplan, — představoval se mu s lehkou, kollegiální úklonou, podáváje mu ruku, do kteréž nový host tři prsty své pravice ledabyly vložil s ceremonielním úsměvem.

Byl to mladý, prostřední postavy kněz též teprv po vysvěcení, s nímž P. Lánský v semináři často se vídal, ale málo se stýkal. Již v semináři říkali mu nadutý Němec, jenž nos nosí příliš vysoko. Měl na sobě krátký kabát se šusky na způsob fraku přistříženými. Ze spod rukávu bělaly se mu manžety. Na

nose mu seděl zlatý skřípec zavěšený na zlaté šňůrce. Při chůzi došlapoval si na špičky, což bylo důkazem, že dovede se pohybovati na hladkých parketách.

Představiv se s příslušnou salonní etiketou všem kněžím, přidružil se ihned k děkanovi, jenž se ho dotazoval, co dělá kníže, kněžna a jak se mají princ a kontesky.

— Za měsíc — vypravoval — pojedeme na Riviéru, na Vánoce do Říma a na zimu do Kaira. Na Velikonoce uděláme si výlet do Jerusalema.

Způsob jeho mluvy byl strojený, poněkud huňavý. Bylo na něm vidět, že dobře si vypozoroval, jak se panstvo usmívá, případně ušklíbá, jak si odkašlává a jak kapesníku užívá. Zachytiv několik českých slov z kovorů faráře Schindlera, Kramera a Lánského, vyhrnul nos a prohodil k děkanovi: U nás mluví jen čeládka česky, to je přece jen inferiorní řeč a nemohu pochopiti, proč i kněží němečtí si jí lámou jazyk.

— Protože máme v našich kolaturách — odvětil mu kaplan Kramer, jehož jemný sluch slova ta zachytil — chudasy, kteří zde upadli do rukou lotrů.

— Já — pronesl zámecký kaplan Friedrich Jeho Jasnosti vtíp — já než bych se učil česky, raději se učím esperanto.

— Takový nesmysl — okřikl ho kaplan Kramer — opovažujete se vysloviti vy jako katolický kněz? Koho obrátíte na víru esperantským nesmyslem, koho chcete zpovídati, koho zaopatřovati? Že by vůbec katolický kněz mohl se učit esperanto, považují za nemožné.

P. Lánský svému německému kolegovi tiskl vděčně ruku.

Pan vikář uznal za vhodné mluvit o něčem jiném.

Po těchto rázných slovech panáček ve fráčku skoro se zajíkl. Kaplan Kramer usmál se na celá svá široká ústa.

Od té chvíle tato trojice kněží mladého, hrdopyšného panáčka valně si nevšímal.

Mezi s'avnou mší přišlo ještě několik kněží z okolí, kteříž P. Lánskému největší pozornost věnovali. Z některých pohledů vyčítal P. Lánský přízeň, z některých zase nepřízeň, ovšem tuto více.

Při hostině přišla brzy řeč na značně změněné poměry zdejší farnosti následkem stavby dráhy. Přišla řeč i na česká kázání, kteréž většina německých kněží neschvalovala.

— Nemá se nic nového zaváděti, — pronesl své mínění děkan.

P. Lánský na to jakožto nejposlednější u stolu neodpovídal.

Místní farář odpověděl pokrčením ramen, jakoby chtěl říci: Já si nemohu pomoci.

— Německé děti zepsují si od českých svou německou mluvu.

— Nenechte se vysmát, — odpověděl farář Schindler — já jsem přece rozený Němec, ale zdejší němčině musil jsem se teprv učit — to je roztomilá mluva.

Na to němčinou místní pronesl několik případných provincialismů, jimž dal se do smíchu i zámecký kaplánek.

— Horší je to, — podotkl dále, — že česká kázání, jak mi dle bylo řečeno a jak to i v listech také stále — budí vždy větší odpor. —

— Či odpor — vpadl mu do řeči kaplan Kramer — odpor těch, kteří po celý rok na kázání nepobudou, vzbuzuje odpor nevěřících a profesionálních německých štváčů; tito Němci jsou hanbou našeho národa. —

— No, no, vy to přeháníte, — odpověděl kaplanovi děkan Zehrmann, — já myslím sám, že českým kázáním v německém kostele vzdělanější třídy z kostela se odhánějí. —

Vůbec na děkana bylo znáti, že těžce nese česká kázání P. Lánského na této straně tunelu, kdežto on na druhé straně českého lidu naprosto si nevšímal.

— Učiněný farizeismus — stál kaplan Kramer na svém — já jsem zde za nemoci

p. faráře míval v neděli kázání a služby boží, kdy zde o Čechách nebylo ani potuchy, a ty vzdělané třídy ze zdola po každé stkvěly se v kostele svou nepřítomností. A nyní, aby měly příčinu k roudání, tváří se jako katolíci — nic než farizeismus. Kdybych já ty Spiegelbergu neznal! Co se mne týče, já úplně souhlasím s Lánským a chválím ho za to, že se ujal svých krajanů, kteří svými mozoly pomáhají nám zde šířiti německý průmysl a německou kulturu. —

Při těchto slovech zámecký kapláník pohrdavě se usmál.

— Co se smějete, — obořil se na něho bezohledný Kramer, — zdá se mi, že nemáte pochopení pro smysl mých slov. Snad jste mladý panáčku v knihovně Jeho Jasnosti dočetl se o velikém úkolu praobyčejného červa v zemědělství. Největší lučebník Německa dokázal, že kdyby nebylo těch praobyčejných červů a žížal v zemi, že by nebylo zemské úrody. Ti ubozí červi, jež člověk bezohledně šlape, obstarávají ohromný úkol v zemědělství — a nuže, takovými červi jsou i ti chudáci, kteří svých rukou propůjčují k ražení drah světovému průmyslu a osvětě, oni jsou spolu pionýry všeobecné kultury. —

— No — pravil úsměšně děkan Zehrmann — vy byste se hodil někam za profesora. —

\*

— Prosim — odvětil mu rázem kaplan — mně postačí důstojnost katolického kněze, jež těší vědomí, že přiučil se tolik druhému zemskému jazyku, aby skýtati mohl útěchu i těm, kteří na německém území až dosud bývali nejpouštěnějšími. —

— Nu ovšem — odpověděl nedůtklivě starý pán — teď ta mládež chce všechno lépe vědět, všemu lépe rozumět. —

— Nároků takových — hájil se kaplan — rozhodně nečiním, ale na tom trvám, že v kostele nemají co poroučeti lidé, kteří v něm po celý rok, kromě těch jistých císařských dnů nepobudou, kteří nikdy nepoklekají ani ve zpovědnici, ani ke stolu Páně. Dnes si osobují knězi poroučeti nevěrci a bezbožci, kteří, kdyby platilo u nás církevní právo, po smrti by ani nesměli přijíti na náš katolický hřbitov, protože nehlásili se k církvi za živa, ztrácejí právo na církevní pohřeb.

— Tak jen to zkuste a vylučte na př. pana barona Eimana, až umře, z katolického hřbitova — podotkl zámecký kaplan.

— Proč bych to zkoušel já — obrátil Kramer rázem. — Já jsem jen služebník. Když si to tam nahoře nechají líbit, proč bych jako ubohý kaplánek strkal prsty mezi dveře. Právě to je to nejsmutnější v naší církvi — pokračoval povýšeným hlasem, — že církev t. j. mnozí její kněží, vyšší i nižší, za mocnými



tohoto světa pobíhají, že se jim koří a jim slouží a na ně všemožné chleby berou, s nimi stolují a hodují, s nimi se baví a si krají u jednoho stolu, kdežto oni ani jedno z příkázání církevních neplní. A když hned na to uvážím, že jsou to namnoze naši němečtí kněží, kteří české dělníky ničemnou frází: „Nix köhmisch“ odhánějí od kazatelny, od zpovědnice a od stolu Páně, pak mne jako pravého a upřímného německého kněze pojímá stud.

— To je přespříliš! — ozval se děkan, — vy to svou logikou taháte na skřípec.

— Já doznávám upřímně, — vjal se slova jiný farář — že dnes lituji, že jsem za mladších let nepřiučil se tolik češtině, abych mohl i české ovečky obsluhovati. Teď mi to již není možné.

— Proč by nebylo možné — vjal se slova farář Schindler, při dobré vůli poddá se všechno. Dovolím si pánům sdělit, co pokusilo mne usilovně učit se česky. Já sice již ze semináře česky dosti dobře rozuměl, ale málo jsem se cvičil v řeči, později jsem ještě mnoho zapomněl, ale je tomu asi pět let, když mne jednou v neděli, na cestě z kostela po požehnání zastavil jakýs člověk, jenž se namáhal německy mluvit a jenž mne prosil, abych ho vyzpovídal, že má před sebou dlouhou cestu.

— Přijďte zítra ráno — pravím mu — dnes nemám kdy.

— Já zítra — možná — budu již odtud náramně daleko — odpovídal mi lámanou němčinou — nevyslyšíte-li mne dnes, pak nezpovídám se nikdy více — je to zpověď má dnes poslední.

Z jeho křečně vypoulených očí jakoby ke mně pravila stísněná duše: Vyslechni ho na místě. A tak se i stalo. Co se mi zpovídal, to on sám hned na to opakoval před soudem. Možná, že páni na to soudní líčení ještě se pamatují. Řekl u soudu, že kdybych ho byl té chvíle nevyslyšel, že byl by se oběsil ze zoufalství nad zločinem, pro kterýž byl vězněn někdo jiný zcela nevinně. Tehdy soudce sám vyjádřil svůj obdiv nad blahotinnou institucí katolické církve — zpovědí totiž, jež pravého zločince pohnula, aby v žaláři zasednul na místo nevinně odsouzeného. Vědomí, že jsem na místě božím přispěl k napravení veliké křivdy, bohatě mne odměnilo za poměrně malou námahu přiučiti se českému jazyku.

— To je moje přesvědčení, — ujal se opět slova kaplan Kramer — upřímně vyznávám, že u německého kněžstva z valné části převládá neblahý předsudek proti druhému zemskému jazyku, předsudek, jehož dříve nebývalo. A dříve, dokud se tolik nejezdilo jako

dnes, bylo mnoho kolatur, v nichž německý kněz snadno se obešel bez češtiny, ačkoliv dříve němečtí kněží ze seminářů do duchovní správy mnohem více si češtiny přinášeli, nežli dnes. Ale nemohu chápati, jak dnes německý kněz může před Bohem a před sebou zodpovídati, nechť naprosto přiučiti se drukému zemskému jazyku, jež skoro každé chvíle potřebuje, nepravím kdés v zastrčené vesnici, ale v každém větším místě. Rád bych ku př. věděl, co by si pouze německý kněz počal, kdyby k němu přišel český párek z těch lidí, kteří zde na dráze pracují, se žádostí, že by rádi vstoupili do stavu manželského. Oba od letošního jara stali se jeho ovečkami. Má je od sebe vyhnat slovy: nix böhmisch? Má na sebe vzíti zodpovědnost, že by pak žili v konkubinátu? Při sepsání snubního protokolu naskytuje se mnoho věcí, jež neodbudou se jen ledabyly, ku př. zjištění domácího, svobodného stavu, daného manželského slibu někomu jinému, nemanželských dítek atd. atd. A co je nejh'avnější: tak zvaný katechismus, čili poučení snoubenců o povinnostech manželů a rodičů, o křesťanském životě, jež bývá směrodatným pro celý život. Tážu se, s jakým vědomím může od sebe propustiti německý kněz české snoubence bez patřičného a povinného poučení? Snoubenci jakožto manželé zapadnou do světa. Oni sice dali si slib

manželské věrnosti, slib obapolné pomoci, skovlivavosti, lásky, slib se neopouštěti ani v dobrém, ani ve zlém, ale toto všecko musí se jim přiměřeně vysvětliti, odůvodniti a na srdce vložiti, tak aby přece časem — v různých pokušeních života — mohli si připomenouti slova kněze, jak spolu měli žiti, dítky vychovávat — — tu holá oddávací formule jim brzy vymizí z paměti, ale poučení kněze vryje se hluboko do srdce. Co je dnes manželských párků, nedbajících svých povinností, proč nedbajících? — protože se jim nedostalo o nich poučení, buď při tak zvaném katechismu, anebo ve zpovědnici. Nedejž Bůh, aby jednou mnozí manželé před soudem božím nevymlouvali se na kněze, že jim nedal poučení o povinnostech jejich stavu. Česká řeč není řečí vzdálených Číňanů anebo rudochů, k jejíž naučení není příležitosti, je řečí našich sousedů a spolukrajanů, k jejímuž naučení je sterých příležitostí. Proto já jakožto německý kněz nemohu žádného kněze omlouvat, že nezná oba zemské jazyky.

Mezi řečí kaplan Kramer pozoroval, že většina hostů jej neposlouchala, že zúmyslně hlasitě hovořila a noži a vidličkami o talíře hřmotila.

— Zrovna jako za časů sv. Štěpána — podotkl ku svému sousedu faráři Schindlerovi — ucpávali si uši, aby neslyšeli.

Od té chvíle hovor mezi kněžími byl jaksi zamklý. Ukázaly se tu dvě strany: většina zarytých Němců, a menšina obhájců českého jazyka.

Hovor vedl se tiše a konečně přešel na povětrnost, což bylo důkazem, že hostům docházela látka.

— Člověk dnes má všude zábavu otrávenou — podotkl mizutě děkan Zehrmann tím ohyzdným nacionalismem, — který člověku každé sousto otravuje. Nejlépe bude nikam nejezdit. Pobude-li zde ten kaplan — pravil šeptem k zámeckému kaplanu, jež si vedle sebe posadil, — počeští se tu celé pohoří. A ti blázni, němečtí kaplani, mu sekundují! Proto, kdyby měl zdejší farář zemřít, vy se sem musíte hlásiti — já vám to zanačím. Tolik vám mohu říci, že Lánský zde v kruzích rozhodujících má tajné nepřátele. Proto jen pryč s ním, sice by nám to zde svým čecháctvím všecko zasmradil. —

Brzy před večerem hosté odjížděli v náladě nepřilíš růžové. Strana děkana Zehrmanna přímo vášnivě útočila na kaplana Lánského proto, že prý zaváděl novoty do chrámu, jež musejí rozrušiti veškero německé duchovenstvo.

— Nikoliv — hájil se ještě při rozchodu Lánský, — já provádím pouze nejstarší právo katolické církve, jež hned od počátku velí,

kázati všem národům v řeči jim srozumitelné, a právo to jako katolický kněz nenechám si nikým zapovídati. V tom bych si nedal brániti ani maďaronským biskupem.

— Koukněme se na toho mladého zájce — sápal se na něho děkan — on troufá si odpor klásti i biskupu.

— Prosim — hájil se Lánský poněkud podrážděně — aby slova moje nebyla překrucována, já si svá slova zde přede všemi pány osvěčuji.

— Však je dobře — podotkl jízlivě zámecký kaplan Friedrich — vy se opovažujete odpor klásti starým, zasloužilým kněžím.

— Kdo vy jste? — podíval se Lánský na svého nedávného kollegu ze semináře hezky s vysoka, — vy jste rozhejčkaré napudrované paňátko — hleďte raději, abyste se něčemu řádnému naučil. —

Slova tato měla v zápětí salvu smíchu u německých, s ním souhlasících kněží.

— Druhý zemský jazyk, — doložil kaplan Lánský, — musí co nevidět státi se předmětem pastorálních porad v celé diecési, ba v celém obvodu království českého. —

Na to hosté se rozcházel, většinou pěšky po neschůdných cestách horských. Rozešli se i místní farář a kaplan, každý do svého pokoje.

P. Lánský měl pocit, že ve své horlivosti pro právo českého lidu na německé farnosti poněkud se unáhlil a že slov jeho na vyšších místech bude zneužito. Biskup sice je veskrz spravedlivý, jsou však mezi jeho rádci též takoví, kteří neústupně hájí stanovisko Zehrmanna. V ohledu tom německé kněžstvo bylo rozděleno ve dva tábory, větší a menší. V největším hájilo se stanovisko, že čeština ze všech chrámů na zněmčeném území má se vymýtiti, kdežto v táboře druhém aspoň výjimečně ji připouštěli.

— Je tu zásadní boj, — pravil k sobě kaplan, — jenž konečně musí býti rozhodnut, ať se děje co děje. Vypsal jsem již panu biskupu všecky obtíže zde, a vyplíšu je ještě jednou, a to důkladněji. —

Na to po dvě večer vydal se ještě na procházku, přehodiv přes sebe svrchník, v jehož kapse ucítil dárek od pl. Raglanové.

Kráčel po pažitě vedle lesa směrem stoupajícím, odkud rozkošná byla vyhlídka do českého ráje. Duch jeho bezděčně zabloudil k útulnému domku, v němž zřel svou drahou matičku a sestřičku.

— Dobře, že nevědí, — povzdechl si, — s jakými obtížemi musím zde zápasiti. —  
— Boj ten mne již unavuje, a jak vidím, nalézám se teprv na jeho začátku. Co nevidět nastanou zde volby do obecního zastupitel-

stva, o nichž se tvrdí, že tentokráte vypadnou ve prospěch strany továrnické. Pak by strana Langrova ukájila pouze II. sbor a starostenství ocitlo by se v dolenci. Ale pak budou zde poroučeti lidé, kteří po celý rok v kostele nepobudou. — Pak, milý Františku, — pravil k sobě, — svůj raneček si zde svážeš a půjdeš o dům dále. Svůj zkušební rok si zde odbudeš a budeš hledět dostati se někam do Čech. Nalézám se zde jako u vyhnanství. Ale dokud zde budu, od svých práv neupustím, to ať si nemyslí. Jádro německého lidu stojí na mé straně, pohřichu jen, že je tak nestaťčný. Dole jsou sami kramáři obojí národnosti, kteří při volbách řídit se budou ziskem. jsou tam i Češi proti mně, protože nechci státi se členem jejich besedy a účastníkem politických agitací, ačkoliv jsem všemu živnostnictvu prospěl tím, že soudně byla uzavřena a hned na to vypálena Raglanova veřejná travírna a dělnický lid nyní potraviny odebírá si kde chce. — —

Kam se poděla jeho nešťastná paní, jež, když poznala pod sebou propast, opustila zde všecko? A kam se poděl Raglan se svým adjutantem? A tu P. Lánský bezděčně si sáhl na náprsní kapsu, v níž se skrýval dárek mis Raglanové. Maně jej z kapsy vyndal a v ruce si jím pohrával.

— Kterak snadno je zabít člověka! —



pravil k sobě, — dosti malé stisknutí postačí a rána letí. —

V okamžiku, když Lánský rámě s revolverem jen tak ze žertu natáhl, zaslechne lehké zakňučení psa a přitlumené slovo: Fass! — a již P. Lánský před sebou cítí vřelý dech Raglanovy doggy, a v tomtéž okamžiku bezděčně vystřelil. Rána z revolveru třeskla; malá sice, ale rozléhala se po okolních vrších. Dogga, střelená přímo do chřtánu, překotila se dvakráte za sebou, načež za strašného vytí zcepeněla. A hned na to bylo slyšet hrozné zaklení a utíkající kroky.

P. Lánský teprve několik vteřin po výstřelu nabyt vědomí, že na něho byl obmyslen útok a bezděčně si vzpomněl na výstrahu mis Raglanové. Byl jí za ni vděčen.

Rázem ho přešla chuť k další procházce na pokraji lesa v neděli o pouť.

Obrátiv se, zahnul dolů do vsi k četnické stanici, oznamuje, že nahoře nad kostelem leží Raglanova dogga.

Brzy na to dva četníci z dolence se vytratili směrem k lesu na honbu po Raglanovi.

## XI. Obrat.

Zakročení P. Lánského v pletivu lží a podvodů, s jakýmž stavba pohraniční dráhy na počátku prováděna byla, působilo jako pumou.

Z Vídně následkem interpellace přijel ministerský důvěrník, jenž především zastavil se u okresního soudce s dotazem, co na tom všem je pravdy. A spravedlivý soudce nalil vysokému úředníku ryzí víno dosvědčiv, že co při oné památné hostině P. Lánský přednesl, byla čirá pravda.

První následek byl, že okresní hejtman byl z trestu přesazen do vzdáleného okresu, v němž nebylo světového průmyslu a kdež neměl příležitosti stýkati se s bavlněnými barony.

Na jeho místo dosazen byl muž energický, jenž partafirské putykářství při stavbě dráhy šmahem zrušil, čímž nemálo zavděčil se místním šenkýřům, kteří od té chvíle sami „trbany“ zásobovali potravinami a ovšem i nápoji. Prostý lid — Němci i Češi — byl P. Lánskému velice povděčen za „kousek“, ježž byl pánům provedl, a lnul k němu ještě více.

Po tomto vítězství P. Lánský v kostele měl úplnou volnost, mohl mluvit česky nebo německy, jak sám za dobré uznával. Zvláště ve škole zjednal si velikou vážnost. Ba i nejmladší z učitelů, ježž P. Lánský s dobrým důvodem považoval za jednoho ze zpravodajů o něm do německých listů, nehlouběji před ním se kařil. Celý Sighdichfür vypravoval si, jak prý ten pán z Vídně s kaplanem

hovofil, jak na pár kroků k němu se klásil a jak o něm vydal svědectví ve slovech: **Přál bych si, aby všichni kněží byli takoví, jako je P. Lánský.**

A nejvíce jej velebil dělnický lid, jež P. Lánský z otroctví partafírů vysvobodil. Nikdy neměl tolik horlivých navštěvovatelů svých kázání českých i německých, jako v té době. Celé pohoffi prospěvovalo mu „alleluja“.

Však ale brzy ozývalo se „ukřížuj“ se strany, do níž nebyl by se toho nadál.

Též ke konsistoři pochvalná zpráva o něm pronikla, následkem čehož marné bylo všecko sočení vikáře na něho, že do duchovní správy zavádí věci neobvyklé, t. j. český jazyk. Jeho farář uznal za nutné, prositi konsistor, aby P. Lánského jmenovala administrátorem fary u věcech duchovních, jelikož prý jeho stav tou měrou se zhoršuje, že vidí již svůj blízký konec, kterémuž přání konsistoř ochotně vyhověla.

Nyní nastal v postavení P. Lánského dokonalý obrat.

Zatím počet obyvatelů v Siedlichfüru očividně roste, dolenec měl třikráte tolik duší, jako hořenec.

— Nyní — pravil k němu příležitostně starosta Langer — při příštích volbách podlehne v prvním a třetím sboru, starostenství obce bude přeneseno z hořence do do-

lence a dostanou se na vrch továrníci, bavlněná aristokracie, jež občanský živel bude utiskovati. A víte, jaké následky to bude mít pro vás, velebný pane?

— Vím dobře, — odpověděl, — budou mít svůj kostel a svou faru.

— A pak též svého kněze, — dodal starosta.

— Ano, cítím to.

— Vás, velebný pane, ti páni po té katastrofě se bojí, ale oni vás ještě více nenávidí, nežli dříve. Víte, jak se mi nedávno jeden ředitel továrny poděkl?

— To je velmi zajímavé, — podotkl s úsměvem P. Lánský.

— Řekl: Až budeme mít zde svůj kostel, pak odtud toho kněžova vyhodíme, my si od něho poroučeti nedáme. A já opravdu nevím, kdo katolického kněze nenávidí více, zdali sociální demokraté anebo továrníci? Prosim, sociální demokraté v továrnách nejsou ani z daleka takoví, jací byli trhani, kteří již odtud odešli. Ti vás, velebný pane, zbožňovali, ale sociální demokraté vás nenávidí. Těm byste mohl kázati andělsky, do kostela je nedostanete, a jejich zaměstnavatele také ne. Jaký pán, takový krám. V tom ohledu jsou si stejní.

— To jste dobře pověděl, příteli, — odpověděl P. Lánský. — Ano, kdyby katolický

kněz svým kropáčem jejich ohnivzdorné pokladny činil nedotknutelnými a svou kadičelnici všecky jejich mrzkosti a tu hnilobu v nich podkuřoval, aby nepáchla tolik do světa, pak by si ho vážili jako asi popa si váží v Rusku. I kdyby jim sebe věrněji sloužil, nenáviděli by ho přece, protože nenávidí Bcha. Vím dobře, jak s nimi stojím.

— Víte li pak, že sem dochází ten zdejší velebníček, Němec, který se již vidí býti farářem v dolenci? Továrníci hodlají sami na svůj náklad postavit si kostel a faru a to hned, jakmile na sebe vládu v obci strhnou.

— A já budu první, — odpověděl P. Lánský — jenž bude mu k tomu štěstí gratulovati. Já, pane starosto, budu se cítit šťastným, dosáhnu-li po smrti svého p. faráře, jemuž přeji ještě dlouhého života, zdejší faru, tak abych mohl splnit si své dávné přání, vzít si k sobě svoji matku.

— To si přejeme i my.

Po těchto slovech oba přátelé se zase rozešli.

Zatím minul i druhý rok kaplanování P. Lánského v Siehdichfüru.

Stavba dráhy blížila se ke konci. Dělníci s obou stran v tunelu setkali se, což i po svém způsobu oslavili. Stavba nádraží a hlídačských domků byla též provedena. Lidé poznenáhla z práce byli propouštěni.

Jednoho dne, právě před zimou třetího

roku, dostavil se k faře zástup dělníků, jejichž vůdce se svou rodinou představil se administratoru fary.

— Přicházíme, — pravil Bartolo Silvano ve své mateřské řeči, — poděkovati vám, velebný pane, za všecku vaši lásku a péči, kterou jste nám za tu dobu naši práce zde věnoval. Budeme na vás ve své otčině vzpomínati a budeme svým dětem o tom českém knězi vypravovati, jenž z lásky k našemu lidu naší mateřštině se přiučil, aby nám mohl slovo boží hlásati. —

— Jak jste zde pochodili? — tázal se jich kněz.

— Dosti dobře, — odpověděl Silvano, — protože jsme se nedali od partafira odírati a vedli jsme poměrně střízlivý život. Každý z našich lidí nese si domů přes 100 zlatých hotových úspor. —

— Tolik úspor dělníci čeští nenadělali, — podotkl trpce P. Lánský.

Po těchto slovech Silvano políbil knězi ruku, jenž vůdce dělníků objal. A všichni vlastní dělníci políbili a tiskli knězi ruku. Na to dělníci se slzami v očích s knězem se rozloučili.

— Jsou radosti v duchovní správě, — pravil k sobě P. Lánský, hledě za odcházejícími, jež byl až za kostel doprovodil, — kteréž daleko převyšují všecky námahy a strasti kněze. —

Této vděčnosti u Čechů nezažil. I tito ramnoze již odešli odtud z práce, ale ne všickni, značná menšina z nich zde zůstala, protože našla si zaměstnání buď v továrnách, anebo zařídila si nějakou živnost, jako: hokynářství, truhlářství, kupectví, šenkýřství a pod. Usadili se vesměs v dolenci. Ti hodnější z odcházejících přišli knězi dáti s Pánem Bohem a poděkovati mu, ale většina z nich odešla jen tak.

P. Lánského tento nevděk poněkud zamrzal, ale jsa jako kněz zvyklý sebezapírání, potlačil to v sobě.

Děti Čechů, kteří po dostavbě dráhy se zde usadili, brzy se poněmčily a zihostejněly u víře, ba z některých stali se i zuřiví Němci. Na české kázání přestávali choditi i staří.

— Kdyby kostel byl dole, — omlouvali se, — chodili bychom, — ale nahoru je to pro nás obtížné, a pak máme dole svůj obchod.

P. Lánskému zbylo jen málo z té staré gardy, k níž náležel Čapek a několik jiných. Nejstarší jeho dcera odešla za svým mužem do Vlach a ostatní děti, dobře odchované, zachytily se v dobrém postavení u továren.

V továrnách bylo mnoho českých dělníků, hlavně ženských z českého kraje, něco přes hodinu odtud vzdáleného.

Čapkovi přálo štěstí tím způsobem, že z někdejší dělnické kuchyně, založené od P. Lánského, kterouž se ženou vedl, vyvinula se

od dělníků čteně navštěvovaná hospoda s českou kuchyní, kterouž Čapková výborně řídila. Čapkovi se peníze jen sypaly, což ho pohnulo svou hospodu rozšířiti o velikou síň, v níž P. Lánský konal nedělní schůze pro český lid, hlavně pro dělnický dorost za tím úmyslem, aby jej před naukami sociálně-demokratickými chránil. Tím přichl do vosího hnízda.

Schůzky ty vždy v neděli k večeru pořádané těšly se z počátku hojné návštěvě, ale byly trnem v očích socínků.

Mezi tím časem provedeny byly nové volby, jež vypadly tak, jak starosta Langer předvídal. Páni v dolenci ve dvou sborech opanovali pole a začali se nafukovati.

Prvním, jemuž svou nadvládu dali pocítiti, byl P. Lánský. Pocítil to nejdříve ve škole, v níž mu místní školní rada zapověděla žákům českým náboženství česky vykládati. Dovolovali mu to milostivě vždy až po škole, anebo v neděli, což bylo pro děti s obtížemi spojeno. Rodiče totiž děti hned po škole potřebovati buď k pochůzkám anebo k ošetřování menších dětí. Stížnost v příčině té k okresní školní radě byla v neprospěch české řeči ve škole vyřízena. Škola prý jest německá, v níž se musí vyučovati německy; škola prý není kostelem, ve škole prý poroučí místní školní rada.

Toliko důtklivými domluvami docílil P.



Lánský u rodičů svolení, aby směl děti jejich vyučovati náboženství po škole aspoň dvakráte v týdnu, ale ne u všech. P. Lánský pozoroval, kterak se povlovně do českého dělnictva a zejména do mladšího dorostu vkrádají beznáboženské zásady. Nesl to velmi těžce. Snažil se listy katolickými vliv náboženství nepřátelský v hostinci Čapkově zastaviti.

Brzy na to strana sociálně-demokratická zařídila si nedaleko hostince Čapkova hospodu svou se svými listy a svými zábavami. A většina dělnictva odstěhovala se do nové hospody. Čapkovi v hospodě zbyla sotva čtvrtina denních hostů a když na jeho hospodu od sociálků uvalen byl bojkott, řídla návštěva se strany dělníků každou neděli, kdy mívával obchody nejlepší.

Mezi dělníky továrními a tak zvanými trhany byl značný rozdíl. I při tom ošklivém jméně, jež těmto bylo dáváno, byli to lidé většinou zachovalí, věřící, a hlavně jejich ženy byly nábožné. Do jejich řad sociálně-demokratická organizace nevnikla. Přišli jen na tu dobu, dokud stavěla se dráha, načež většina z nich vracela se domů. Naproti tomu dělníci tovární skoro vesměs náleželi organizaci, kterouž bezohledně prováděli.

Když se P. Lánský o bojkottu na Čapkův hostinec uvalený dověděl, těšil Čapka: buďte tomu povděčen, aspoň budete mítí ho-

spodu svou vyčistěnou z těch živlů. Tím spíše každý pořádný člověk bude vaši hospodu navštěvovati.

— Bohužel, — namítal Čapek, — málo kdo z Němců mou hospodu navštěvuje. Němci vůbec teď obě české hospody bojkotují. Teď se zde pěstuje všenněmectví od té chvíle, co syn bývalého starosty stal se zde úředníkem v jedné továrně. Starý na něho nechtěl více nakládati a proto musil studie hodit na hřebík. A ten právě je z nejhorších Všeněmců. A pomahačem jeho je Seebeck, bratr paní Raglanové, jenž se zde též zachytil. Konečně se dovidám, že chce co nevidět zříditi zde odbočku Severočeská jednoty. —

— Pak ovšem působení mému zde bude konec, — pravil P. Lánský zarmoucen tou zprávou. — Moje setba zde bude zničena. —

— Jsou to časy zlé, — podotkl Čapek. Na to se rozešli.

Při nastalé zimě farářův stav stále se horšil a nežli nastaly Vánoce, Bůh ho z útrap vysvobodil.

Pohřeb jeho byl chudoučký. Vystrojil jej P. Lánský. Zbyly po faráři dluhy, jež P. Lánský slíbil po částkách uplácti, k čemuž ovšem povinen nebyl, ale k záchraně cti kněžské slíbil tak učiniti. Ačkoliv pohřeb byl chudý, účastnilo se ho přece mnoho lidí. Zachoval si

tu dobrou pověst, že měl dobré srdce a že své ovečky nedřel.

Nejvíce k politování byla jeho hospodyně, protože byla žebračkou. Po celý čas vleklé choroby nejen že od něho nedostala krejcaru služby, ale i ze svých skrovných úspor jej podporovala

— Kdybych byla mladá a zdravá, — kořekovala, — nic bych si z toho nedělala, šla bych třeba k sedláku, anebo chovála bych děti, ale při svých 60 letech — která pak kuchařka v mém stáří zachová si zdraví? Zdá se mi, jakobych se byla od nebožtíka faráře nakazila. Mé ruce jsou plny rheumatismu. —

— Troufáte-li si, paní, s mojí matkou vyjíti, — pravil k ní administrator, — můžete zůstat u mne. —

— Budu jí, jak se na matku velebného pána sluší, obsluhovati. Je-li tak hodná, jako její syn, budu se považovati za šťastnou. —

— I ještě je hodnější, nežli já, — ujišťoval ji. — Zatím, než fara bude nově obsazena, podaří se snad vám, něco někde si vyhledati.

— Ale já myslím, — pravila na to, — že velebný pán zde zůstane na vždy?

— Milá paní, jisté to nemám.

— Kněze hodnějšího v Sighdichfüru nedostanou, — odvětila dobrosrdečně — to povídají všichni sousedi.

Patronem byla náboženská Matice a byla to fara z nejhorších v Čechách. Byla to jaksi diecesní Sibiř.

Jinak však co do příjmů nebyla fara ta zlá, ovšem kdyby se měl dolenec od kořence z duchovní správy odtrhnouti, pak by fara zde byla z nejchudších.

Jednu přednost měla, že byla ze všech nejvýše postavena — nad 1000 metrů nad mořem, že měla nejrozkošnější vyhlídku do kraje a že farář mohl se zde s velikým prospěchem věnovati botanice — — — hledání vzácných květin.

Brzy po pohřbu faráře navštívil P. Lánský Čapka dole v příčině nedělní schůze. Zavitav do šenkovny zpozoroval na stěně mezi různými listy katolickými viseti též „Zář“. — Čoukala jen málo z ostatních listů, ale P. Lánský svým bystrým okem vystihl ji přece.

— Jak se sem dostala? — tázal se Čapkové, jež mu kladla na stůl sklenku s vínem.

P. Lánský viděl její rozpaky.

— To sem někdo přinesl, — odpověděla na to.

— A vy jste ji zařadily mezi ostatní listy?

— To věd', velebný pane, — doznávala — živobytí je těžké. Oni z protější hospody stíhají každého, kdo by sem vkročil, a je-li

to dělník, tak ho chylají. A tu myslil můj starý, že my ten bojkott jejich nevydržíme. Máme ještě značný dluh.

— Nemám vám to za zlé, — odvětil kněz. — Vidím, že naši lidé opouštějí nejen vás, ale i mne. Musí dojít k rozhodnutí. S Belialem smlouvat se nebudeme.

Po těch slovech P. Lánský odešel.

Byl trapně dojat. Nic ho tolik nedojalo, jako to číslo socialistického listu. Když ho Němci vráželi do novin, nebolelo jej to tolik, jako když viděl, že i Čapek, na nějž se tolik spoléhal, začíná se viklati.

Ustanovil na příští neděli schůzi, podobnou zároveň, že bude se na ni jednati o něčem velmi důležitém.

Dostavili se mnozí, s nimi však též značný počet sociálních demokratů a mezi nimi pověstný Šíma.

Jeho přítomnost postačila P. Lánskému k poznání, že se něco připravuje.

Schůze měla býti rozbita. Kde je Šíma, tam je vždycky kraval — tolik věděl z mnohé zkušenosti.

Jeho símě mělo býti udupáno a to nikoli od Němců, nýbrž od jeho krajanů Čechů. — Opustil-li ho Čapek, opustí ho také všichni ostatní.

To již nebyli ti trhaní, pro něž se obětoval, nýbrž lidé vši víry prázdni, a ve kte-

rých zbytek víry ještě pozůstal, ti z bázně a z prospěchářství stávali se třtinami větrem se kláfcí.

Taková jest lidská povaha. Co mu zbývalo činiti? Měl hnáti do boje tu hrstku svých přívrženců, kteří se chvěli o svůj vezdejší chlebiček? Nedal se na útěk před Eimanem a před bohatými továrníky, avšak zde měl před sebou chudý lid, ježž socínekové z práce vyštvou, a tu zodpovědnost nechtěl na sebe uvalovati.

Proto odhodlal se k veřejnému vyjádření, že v uvážení změněných poměrů od další organizace upouští.

Tímto zde mé apoštolování jest u konce, — pravil k sobě — pozvedaje se k promluvě k přítomným.

Zraky všech utkvěly na něm. Viděl, kterak někteří z jeho přívrženců se zvedali a cdcházelí, jakoby se dávali na útěk před tím, co přijítí mělo, což bylo znamením zlým.

Šíma držel svou sklenici v ruce, jakoby jí chtěl po někom hoditi. Za Šímou seděl ten medvěd, jenž se k P. Lánskému hlásil prvního dne, skalolam Beneš. Byl to mladík herkulické postavy, jenž vždy se ku knězi se synovskou důvěrou hlásil. Přišel též vyposlechnouti si řeč kněze, ježž ve své prostotě zbožňoval.

Vrhnuv k nebesům pohled, P. Lánský započal :

— Svolal jsem na dnešek valnou schůzi za příčinou zvláštní. Poznávám a vycituji to i dnes, že se mezi českým dělnictvem utvořily dva tábory. V žilách všech dělníků zde shromážděných koluje česká krev a proto nepřeji si, aby mezi vámi zavládly různice. — (Šíma: Které děláte vy!) — Chci všem různicím předejítí vyjádřením, že já vši další sociální činnosti zde se vzdávám a uskrovním se na užší činnost kněžskou. (Hlas: To nás bude velmi těšit!) Toliko to bych si přál, abyste všichni přidržovali se zásad volnosti nejen v ohledu občanském, politickém, ale i náboženském, aby se mezi vámi neděly nátisky proto, budou-li někteří z vás i na dále navštěvovati chrám a plniti své náboženské povinnosti.

Šíma: K čemu to, nechte si to pro sebe, my se vás o to neprosíme.

— Říkáte, — pokračoval P. Lánský — že náboženství považujete za věc čistě osobní — —

— Dost toho již! — vzkřikl Šíma, načerž sklenici, již držel v ruce, pozvedl a vrhl ji po knězi, kterýž maje Šímu stále na očích, šťastně se uhnul, takže sklenice padla na zeď, o níž roztříštila.

To bylo znamením ku všeobecnému kravalu.

— Vyhodte toho kněžoura, — ozval se povel — co nám tu bude žvanit — a v tom již na sta rukou pozvedalo se na kněze.

— Volnou! — vzkřikl za Šímou „medvěd“ Beneš.

Hlas jeho přehlušil všecky, všichni na odvážlivce se obraceli.

— A teď holoto, — zařval „medvěd“ — kličte se ven a to hned jeden za druhým.

— Oho, oho! — ozývaly se hlasy.

— Tak já vám pomohu — bručel medvěd — a roztáhnuv své polochromé prsty, jako drápy, chápal se hlav sočinků a pozvídaje je jako kuželky, tloukl jimi o sebe a vyhazoval otevřenými okny, dveřmi, jako by to byla polínka. Šíma letěl ze všech nejdříve. V malém okamžiku byla hospoda prázdná. Když jich byl asi deset vyhodil, každý uznal za vhodné, nečekati, až by na něj došlo.

P. Pánský nebyl s to smíchem se zdržeti.

— A teď, velebný pane, — pravil k němu „medvěd“ — dovolte, abych vás doprovodil domů. Zde ta holota nestojí vám za to, abyste se s ní zabýval, nejsou toho hodni.

Když spolu vyšli před hospodu, Šíma právě své hnáty s cesty sbíral a si je ohmatával, a zočiv medvěda, pospíšil do ústraní.

Rozumí se, že v okamžiku shluklo se



sem mnoho Němců, kteří s nemalou zálibou dívali se ra toto zvláštní zakončení schůze.

Doslov k ní přišel v nejbližším čísle německého listu, jenž zněl: Činnost českáckého pátera v Sickingfuru setkala se s ne nadálým koncem. Bratři Wenzlové vjeli si do vlasů. Vyskytl se mezi nimi obr, jenž je všechny ze schůze vyházel oknem. Němečtí kněží zajisté neopomenou P. Lánskému k tomuto úspěchu gratulovati.

### XIII. Cesta kříže.

P. Lánskému vedlo se jako náhle zraněnému vojínu, jenž zpočátku bolest z rány, od vlastních lidí zasazené, skoro ani necítil, nýbrž teprv později.

Zdálo se mu, jako by bolest pronikla všechny údy a vnikala do všech žil a nejvíce do srdce.

— To je tedy výsledek — zvolal večer ve svém pokojíku — vši mé námahy a sebezapírání. Musím býti rád, že jsem vyvázl z jejich rukou živ, za co mám děkovati tomu boдрému a dobrému medvědu. Nebýti jeho, byla by snad matka moje již bez syna — —

Nyní toho výsměchu nejen od Němců, ale i od pánů spolubratrů, kteří budou volati: Dobře mu tak!

Je to přece jen inferiorní rača. Zachovali by se tak Němci k svému knězi?

V tom zrak jeho bezděčně padl na křížek, jenž mu visel nad klekátkem a pod ním obrázek za rámečkem sv. Františka, svého patrona.

Byl to jen křížek prostý, neuměle sdělaný, ale měl pro něho velikou cenu, proto že mu ho matka přinesla z pouti ze Svaté Hory. Nejen ruka kněze, ale posvětila její ruka a ústa drahé matky.

A tu zdálo se mu, jako by z pouhého pohledu a zpomyšlení na bytost, již po Bohu nejvíce miloval a ctil, do duše jeho proudila útěcha. Jedinou radost ze svého působení na německé osadě měl tu, že mohl své matce při svých skromných potřebách osobních, poslati občas celou stovku na přilepšenou. Ta stovka, když jí dával na poštu, rozehřívala mu srdce.

— Ach, já — zvolal — nejsem svět-cem, abych se z lidského nevděku radoval, jsem jen slabým člověkem. Bože, odpusť mi, že jsem se příliš oddal bolu. Můj sv. patron by se byl radoval, že proti němu pozvédaly se ruce nevděčníků!

Po události v Čapkově hostinci nešel dolů po několik dní. Bolest mu tam jíti nedala, ačkoliv při denních pochůzkách do školy musil jíti vedle něho. Raději si kousek cesty zašel, aby nemusil jíti mimo a aby se žádným nevděčником se nesetkal. Považoval je všechny za nevděčníky — hlavně však Čapka.

Co ho vlastně na toho muže mrzelo? Skoro mu bylo směšné, doznat si to. Z několika listů katolických čouhala „Zář“, ba jen cípek „Záře“ a přece ho to tolik bolestně dojalo. Proč mu to zazlival? Možná kdyby byl k němu přišel a světil se mu: Velebný pane, takhle ty věci stojí. Ti organisovaní boykottují mne a nejen to, nýbrž — jak se ukázalo — chtěli mi hospodu rozbit, dovolte mi, abych směl jim v něčem vyhovět, abych směl do svého lokálu zavěsiti i „Zář“. Co by byl řekl? — pravil tu k sobě. — Řekl by jsi snad: Opovaž se, pokušiteli pcdati třeba jen prst a polapí tě celého. Podle naší morálky bylo by to správné, avšak zde jednalo se o celou Čapkovu existenci, o bytí či nebytí, a tu ve svém prostém rozumu napadlo mu pustiti do domu „Zář“. Troufal bych si člověka toho odsuzovati v těch poměrech, v jakých zde žije? A v tom okamžiku P. Lánský Čapkovi již odpustil, omlouval ho. Co je na světě lidí, kteří by jednali stejně, kteří by i rohatému obětovali svíčičku. Zapřel tím již Boha?

Otázka to nad míru důležitá, kterouž si zodpověděti ani netroufal. Co je všude obchodníků, kteří mezi knihami a listy dobrými mají na prodej též knihy a listy špatné! Co je trafik s obrázky cudnými i necudnými a nyní nechť kněz jde a káže jim: vy tím hře-

šíte! Nelze sloužit Bohu a mamonu! Všecko pravda, ale ti lidé mohli by namítati: Proč nechává Bůh pršet a slunce vycházet na pole lidí ctnostných, ale i na pole hříšných? Proč v hostincích i v pátek vaří maso? Vždyť i podle mravouky hostinský smí i v pátek vařiti maso za tou podmínkou, že má v zásobě i postní jídlo pro toho, kdo by si je přál. A stejně je to s listy dobrými i špatnými v obchodech a hostincích.

A výsledek rozjímání byl, že zasmál se sám sobě a že odhodlal se přes všechny ty věci — jak se říká — přejíti k dennímu pořádku a choditi zase mezi lid a ukazovati mu tutéž vždy laskavou tvář, jako dřívě, což bylo také to nejmoudřejší.

Viděl před sebou vyšší moc, jež lidi proti němu jako zástupci církve, ba samého Krista, vedla jako na drátku. Čím je tu Čapek? Nic více než brouček, nežli červ, jenž nemá tušení, jaké moci podléhá. Trhání, kteří provrtali skrze horu tunel, byli též jen červíci ve službách světového, mezinárodního průmyslu a obchodu.

Byli to více méně děti u přirovnání s dělníky továrními, veskrz organisovanými, s nimiž nyní měl co činiti. Trhání, po dokončení dráhy, odešli domů, ovšem někteří z nich zde zůstali a stávali se volky nevolky členy organisace, jejíž heslem jest: „Ni Boha, ni pána!“

— Heslu tomu stál v cestě kaplánek jako kámen, snad i jako balvan, o němž již předem bylo rozhodnuto, že musí býti stůj co stůj buď odvalen, anebo rozdrcen.

— Takové jest — končil svou úvahu — mé postavení zde. — Ten ubohý Čapek za nic nemůže, bránil se pouze jak mohl, anebo jak uměl. —

Odchodem trhanů postavení P. Lánského bylo změněno. Kulisy byly vyměněny, nastalo nové dějství na divadle světa, v němž mu bylo hráti roli do jisté míry vynikající. To mu teprv nyní svítalo.

— Frantíku! — zvolal k sobě — nebuď malicherným. Zde je ti vykázán vznešený úkol, o němž dříve neml jsi tušeu!

A viděl před sebou obraz *s a i d s k ý*, jenž se před ním poznenáhla odhaloval. Viděl před sebou cestu, nikoliv kvítkm vystlanou, jak si mnohý mladý kněz představuje, nýbrž cestu drsnou, balvany zatarasenou, cestu trnitou, slovem — cestu kříže.

---

Lidé, Češi i Němci byli zvědaví, s jakou náladou P. Lánský ten nevděk přijme, jak se bude ke svým krajanům chovati; když však lid viděl, že na sobě nedává ani nejmenší nechut znáti, ba že ani v kázání tu nejmenší narážku na tu událost neučinil, jal se ho obdivovati.

P. Lánský podobal se jezdcí, jenž náhle narazil na překážku, čili jak sám se před panstvem vyjádřil, na záseku. Zapotácel se na chvílku, ale v tom již zase seděl pevně v sedle a jel svou cestou dále. Bylo to na něm znáti ve škole v chování se k dětem sociálních demokratů, které dobře věděly, co se bylo v Čapkově hostinci stalo, a proto ve škole na něho s jakousi nedůvěrou hleděly. Když však na jeho tváři neseznaly žádného rozdílu, když viděly tutéž jeho přímost a laskavost k nim, tu jejich srdce se rozechvívala. Ba i při nahodilém setkání se s jich rodiči, nenechával na sobě znáti jakousi chladnost, čili upjatost. Přijímal jejich pozdravy s toutéž velikou zdvořilostí, jako dříve. Němci sami byli tomu povděční, že uměl se veskrz opakovati, a říkali o něm: „Das ist ein ganzer Mann“.

Docílil tím tolik, že mnozí sociální demokraté, kteří na demonstraci proti němu se účastnili, za své chování se styděli, a že se omlouvali — ovšem dosti nejapně — že dali se od mladších svěsti.

— Což — pravila žena jednoho — kdyby nebylo toho chlastu, můj muž byl by nejpořádnějším člověkem. On taky doma je docela jiným, nežli ve schůzích. Tam dělá ze sebe tygra, aby se neřeklo, ale doma z něho je pitomá ovce. Je rád, když děti ze školy

vypravují, jak velebný pán je k nim hodný, nepřekáží jim v modlitbě, v chození do kostela. Jen to kdybych mohl dokázat, aby do těch schůzí nechodil. Měli bychom si ročně vždycky pár zlatých uložit. —

Více méně totéž tvrdily ženy jiných.

— Zde třeba páku zařadit — pravil k sobě, když to slyšel — nechť si sociální demokracie ovládá muže, já s pomocí boží pokusím se ovládnouti jejich děti a jejich matky. Tyto matky potřebují posily, podpory. Tyto nesmíme zůstat sami sobě, ale kterak jen do toho? —

Co těch zásek kolko'em bylo! Zásekou jako hora veliká byla sociální, tajně odjinud řízená demokracie, která vždy bude proti němu, a kteréž každý katolický kněz, pokud svého postavení je důstojný, bude stát v cestě. Tato organizace není žádnou měrou vybíravá v prostředcích, což se i ukázalo při útoku na něho. Kdyby ho byl Šíma smrtelně zranil, způsobil mu otřesení mozku a pod. — co by bylo? Řeklo by se: udělal to opilý, nepřičetný člověk a vůdcové rakoře byli by tento úspěch: odstranění kněze jejich snahám nebezpečného, radostně registrovali a byli by měli nadále zde volné pole.

— Škoda, že ta sklenice z rukou opilce hlavu kněze miru'a! — dozral jejich tajný vůdce.

\*

Těch 800 dělníků českých a skoro tolik též německých bylo jen materiálem v ruce světové internacionály, byli pouhými nástroji. A vedle těchto stálo asi půl tuctu bohatých zaměstnavatelů, jejichž duše zaryty byly do mamonu, jejichž rozumy výtečně znaly světovou obchodní situaci, ale neviděly ani na půd před sebe do světa mravního, jak třeba o duševní a duchovní potřeby dělníků se starati. To bylo před jejich očima ukryto. Tolik ovšem chápali, že bude třeba v dolní části vždy více rostoucí obce postavit kostel, jenž měl vlastně jim býti jen pomůckou k většímu zisku, aby lid pilně pracoval, nekradl, nestávkoval, nebouřil se a pomáhal jim rozmnožovati milliony.

Brzy po oné příhodě dostalo se P. Lánskému jakožto administratoru fary pozvání, účastniti se běžné porady k utvoření kostelního komitétu, o jehož stanovách mělo se jednati. Členů komitétu mělo býti dvanácte.

Když P. Pánský do poradní síně vkročil, spatřil u jednoho stolu pohromadě malou společnost se strčenými hlavami v jakousi řetkvičkovou kytici, na níž bělaly se dvě hlavy skoro bezvlasé, asi dvě polovlasé a černala se jedna plnovlasá.

Poslednější náležela staviteli Rukschitschkovi; ta jedna bezvlasá truhlářskému mistru Figalovi, jehož levé rameno bylo od



mnoholetého hoblování značně vyšší, nežli druhé; jedna hlava polovlatá honosila se jménem Seemanna, kamenického mistra; druhá holá hlava náležela pak tesařskému mistru Waniovi.

U jiných stolů seděli zástupcové různých živností: řeznické, krejčovské, vlastně konfekcionářská, nescházel tu ani žid Samuel Mandelblüh, obchodník smíšeným zbožím, jenž se též zajímal o stavbu nového kostela.

— Křičí prý to — vyjádřil se — že zde, kde ze země roste město, kostela není a nahore na prázdném místě pozvedá se vížka kostela.

— Nejlépe by bylo — podotkl kterýsi soused, — kdyby kostel s farou přenesl se dolů. —

— Ano, — doplnil jeho mínění bývalý starosta Langer, — kdyby kostel nahore měl popruhy, za ně by mohl být odnešen. My však, jahodáři, náš kostel odnésti si nedáme. Kostel je jednou náš, fara také, my si je cdnésti nedáme. Proto jsme se sešli k poradě, jak by bylo možná postavit kostel i zde.

Za tohoto hovoru scházelo se občanů vždy více, skoro vesměs cizích tváří, jež P. Lánský v kostele mezi posluchači neznamenal. Přišlo však též několik tváří známých, jež se zdaleka před P. Lánským ukláněly jako staří známí. Ale tyto zůstaly skromně blízko dveří seděti.

Naposled objevil se též baron Eimann.

Dříve nežli komitét byl zvolen, vyžádal si P. Lánský jako administrátor slovo.

— Uznávám — pravil — pilnou toho potřebu, aby dolení část obce, jež vyrůstá již v město s 3000 obyvateli, měla svůj kostel, a já též chci přání zdejších občanů, pokud na mne jest, panu biskupovi doporučiti. Stavba nového kostela je značně usnadněna tím, že pan baron Eimann slíbil, kostel svým ráklem postaviti. Dovolím si však otázku panu baronu zde přítomnému předložiti, je-li v jeho lidumilné ochotě zahrnuť též stavba farní budovy s přiměřenou nadací k výživě kněze?

Na otázku tu baron Eimann odpověděl záporně. On že uvoluje se postaviti pouze zdívo kostela, vnitřní zařízení svatyně že ponechává buď obci, anebo jiným příslušným faktorům.

Odpověď ta vzbudila u shromážděných nemalého sklamaní.

Nový starosta Siehdichfüru, Richter, zámožný obchodník, pravil, že nejen on, ale i všichni občané byli toho mínění, že pan baron postaví celý kostel i s farou „fix und fertig“.

— Dovoluji si pana starostu — vjal se opět slova P. Lánský — upozorniti, že stavba kostela není stavbou obyčejnou, nýbrž že musí dříve s duchovními a světskými

úřady býti vyjednáno rozdělení obce ve dvě farnosti.

Roztržení značně poškodí příjmy staré fary. Může snadno se státi, že na starou faru dosazen bude farář, jemuž roztržení to nebude vhod a jenž se mu bude brániti a bude třeba dále žádati, aby zdejší fara nebyla obsazena dříve, dokud by rozdělení obce na dva farní okrsky právné nebylo provedeno.

— My hořenští, — ujal se slova bývalý starosta Langer, jenž byl zvolen do II. sboru v zastupitelstvu — jsme proti každému roztržení dosavadní farní obce. My naokoře jsme pro to, aby dosavadní malý, značně již sešlý kostel byl přiměřeně rozšířen a upraven, rozšířena i fara. Vzdálenost z dolence do kostela nahoru není tak veliká, aby opravňovala nutnost kostela nového. Dolence teď táhne se skoro půl hodiny cesty podél dráhy. Ze středu dolence je nahoru do kostela něco přes čtvrt hodiny a z obou cípů asi půl hodiny, což zajisté není vzdálenost příliš veliká. Co je v Čechách přifařených obcí, z nichž je do farního kostela značně dále! Kam by se tu přišlo, kdyby každá obec chtěla míti svůj vlastní kostel.

Slova bývalého starosty narazila na prudký odpor skoro všech přítomných.

— Ještě nejsme u konce, — pokračoval Langer — jako všude, tak i na zdejší obec

budou uvaleny též výlohy při stavbě kostela. Já jménem sousedů hoření obce již předem protestuji proti všem výlohám. My máme svůj kostel, máme svou faru, máme svého faráře, my též budeme žádati o vyloučení ze svazku obce. Vy, páni dole, budete si stavět nové školy, nové mosty a Bůh ví, co všecko. To bychom pak musili hodně platit pořád na dolenc, za co my pěkně děkujeme. Stavte si, páni, co chcete a jak chcete, my s vámi nemáme, my se odtrhneme.

Slova bývalého starosty dotkla se všech nemile, avšak důvody jeho byly uznány.

Po dalších ještě debattách přešlo se ke druhému bodu denního pořádku.

— Kde má nový kostel státi?

Baron Eimann, jenž byl ochoten celý kostel postaviti sám, navrhoval místo jako nejvhodnější, na malém návrší blízko u jeho villy — —

V tom však mu do slova skočil Figala, truhlář, jenž s českým přízvukem pravil:

— Prosim, pak bychom my ze zdola do nového kostela měli dále nežli do starého. Má-li kostel státi, nechť se postaví uprostřed obce, hned vedle školy, tak aby školní mládež měla do kostela blízko.

— Ano — souhlasil stavitel Ruhschitschka — bylo by to nejlépe, avšak uprostřed je již všecko zastaveno. Kostel musí míti přece ko-

lem sebe prostoru, posázenou stromy, fara musí mítí též kousek zahrádky, místa takového tam není.

Stavítel patrně postavil se na stranu barona Elmanna.

— A já myslím — ujal se slova továrník Schulz, muž otlých tváří — k čemu vůbec nového kostela? já do něho chodit nebudu, mé děti též ne — —

— Protože žádných manželských nemáte — (smích) — podotkl Langer štiplavě.

— Panu továrníku Schulzovi — namítl žeznický mistr Lehmann — se to snadno mluví, on své zboží vyváží do Číny a do Japonska, kdežto my jsme poukázáni na zdejší lid, hlavně v neděli.

Řečníku dostalo se souhlasu od Samuela Mandla, což jej nemálo těšilo.

— K čemu stavěti ještě kostelů, — ozval se odpor s jiné strany — spíše bychom potřebovali novou kůlnu pro stříkačku — — a pak ještě jednoho četníka, aby se tu tolik nekradlo. —

Slova ta vyvolala hlučný, částečně též i ironický smích.

P. Lánský postřehl, že s otlým továrníkem jeden i druhý z přítomných souhlasil.

— Nechci — ujal se slova nový starosta Richter — rozhodovati o tom, nahradil-li by nám četník faráře, avšak dovolím si pozna-

menati, že každá osada, jež má kostel, vždy je lépe na tom, nežli která jej nemá. Lid náš je dosud takový, že chodí v neděli do kostela a že příležitostně ledacos do domácnosti si koupí. Já na kostel hledím se stanoviska hospodářského. —

— Jakožto na všeobecnou atrakci, — podotkl P. Lánský.

— Ano, jako na atrakci — opakoval starosta, jenž jemného ostnu ve slovech kněze nepostřehl.

— Dovolují si upozorníti — ujal se zase slova P. Lánský, — že pravý účel kostela v osadě je naprosto mylně pochopen. Původní účel chrámu, když jej král Šalomoun z rozkazu Hospodinova zbudoval, byl o mnoho ideálnější, nežli později, když v předstíni chrámové peněžníci a obchodníci usazovali se se svými krámy a stoly. V případě tomto byl by kostel úplně nahrazen třeba kolotočem, anebo provazolezcem. —

— Kramáři! — prohodil starý Langer.

— Já — pravil baron poněkud rozmrzen, — když by nový kostel neměl se stavěti na místě mnou navrženém, rozpakoval bych se značný náklad na kostel vésti. —

— Pak by — pravil nový starosta — obec z nového kostela neměla užítku. —

Debata o vhodné místo kostela stávala se vždy živější.

Baron Eimann měl sice na své straně několik hlasů, avšak většina přítomných, hlavně živnostníků, stála na tom, aby kostel postaven byl uprostřed obce, kdež však již m/s'a pro něj vhodného, již nebylo.

— Kostel, — ujal se slova mistr Figola z českým přízvukem, dobře by se vyjímal blízko u nádraží. —

— Kde pan mistr má svůj sklad — podotkl k tomu poněkud zlomyslně tesařský mistr Wania.

— Stejně jako vy máte svou dílnu nahře, proto vy nadháníte panu baronu. —

— Lituji, — podotkl baron, — že debatta zabíhá do osobností, což kdyby mělo trvati déle, musil bych k svému politování shromáždění opustiti. —

Na to blízko u dveří pozvedla se ruka, hlásil se o slovo. Byl to neveliký mužiček pronikavého hlasu.

— Pan Gregor, pekařský mistr, má slovo.

— Já — pravil — jsem též živnostník a byl bych tomu velice povděčen, kdyby zde boží kostelíček stál.

— Boží kostelíček! — prohodil kdosi ironicky.

— Ano, boží kostelíček a nikoliv kolna na stříkačku a nepřeji si, jako jiní páni, aby stál vedle mého krámu. Já co se mé ma'ič-

kosti tkne (ironický souhlas), souhlasím s plánem p. barona. Co na tom, bude-li státi nový boží kostelíček o něco výše nad našimi domy v čistším ovzduší, tak aby do něho nevnikal lomoz a křik z blízkých hospod — —

— Má-li to snad býti narážka — vskočil mu do řeči majitel hostince Mayer, muž to křmotné postavy — tak proti ní protestují.

— Vy tam, s tou čertovou kapličkou — odsekl mu mužiček — buďte zticha, vy máte mnoho mladíků na svědomí — vy byste rád, aby lidé z kostela chodili do vaší putyky.

— A tohle je urážka — sápal se na mužička obr, ježž starosta Richter ukrotiti se snažil, ale marně.

Nastala vřava, při níž nebylo rozumění ani slova.

Baron Eiman rychle se zvedl a odešel.

— V těchto okolnostech — pravil P. Lánský ku starostovi — bylo by mařením drahého času, kdyby v debatě veskrz nepředné mělo se pokračovati. Nadál jsem se, že páni zástupcové zdejší obce budou účel domu božího posuzovati se stanoviska ideálnějšího, méně kramářského, a proto budiž mi dovoleno vzdáliti se.

Na to ukloniv se sahal po klobouku.

— Já, prosím, jdu taky, — zvolal starý Langer a pospíchal za knězem. Za těmito od-



cházelí též jiní, patrně ze strachu před skandálem.

Tak se skončila porada o příštím domě božím.

— Je vidět, — pravil P. Lánský k Langrovi již venku — že páni tito za celý rok nepobudou v kostele a že nyní chtějí rozhodovati o stavbě kostela. Věru že prostý lid jako ten mužiček má názory přesnější o kostele nežli zde ta intelligence. Bylo by proti mému svědomí, kdybych v příčině kostela v dolenci jen pérem hnul. Opravdu sprostáků větších jsem dosud nepoznal. Jsem opět o novou zkušenost bohatší. Myslím, že občaní v německém Krähwinklu mají v srdcích více křesťanství nežli zde. Po stránce této jsem doposud doleneč neznal.

— Prosim — vykládal Langer — přes polovinu pánů v této schůzi není zdejších, nýbrž sem přivandrovalých, kteří zde se domohli nejen majetku, ale i výhodného postavení. Viděl jste tam stavitele Ruhschitschu, jenž dosud silně zadrhuje němčinu, dále Figala, truhlářského mistra, jenž má veliký krám na výbavy nevěst, dále Seemanna, kameníckého mistra, kteří by rádi stavbu nového kostela vzali do své reže. Těmto a mnohým jiným já nevěřím, co se modlí, pakliže vůbec ještě se modlí. Uvidíte, velebný pane, že celá stavba se asi rozbije o místo, kde by se měl

slavěti. Každý z nich by rád měl kostel blízko svého domu, aby z něho mohl těžiti, a nejvíce ten hromotluk Mayer. Neračte však mysliti, že by byl Dolenec celý takový, jako já — s dovolením — smetánka, či spíše nahnílý a plesnivý škraloup — —

— Ano, dobře máte — škraloup.

— Lid i zde je hodný —

— Tak proč se nehlásí ke slovu, proč stále jen zalézá ke dveřím, proč se ve vlastních zájmech neozve?

— Protože jej dosud nikdo neprobudil.

— Jací to jsou mizerové — pokračoval P. Lánský — kteří rozhodují o nejsvětějších zájmech křesťanského lidu, lidé to, jichž po celý rok v kostele nespátřím. Ano, dobře pravíte, lid zde je dobrý, ale musí dříve býti probuzen, a kdybych ho probudil, víte, přáteli, co by se stalo?

— Lid ten byl by vám, velebný pane, za to vděčný.

— Nikoliv, byl bych prohlášen za revolucionáře.

Na to oba s upřímným pcdáním rukou se rozešli.

U fary čekalo P. Lánského velmi příjemné překvapení, vyšla mu zde v ústrety jeho matinka, kterouž syn se vši něžností líbal a k srdci tisknul. Ale nevěděl, jak to

přišlo, že mu při setkání se s matkou slze vyhrkly z očí.

— Co je ti, Františku? — tázala se ho matka, zahledíc se mu do očí, — něco tě trápí?

— Není to nic, nic, pranic. B'áží mne nevýslovně, že vás u sebe mám.

— Vypadal jsi lépe předešle, když jsem tu byla. —

— Drahá matko, mám příliš mnoho práce — skoro již 4000 duší. —

— To není ještě všechno, — odpověděla, stále pátravým zrakem všechny tahy jeho tváře, ji tolik známé, pozorujíc. — Zde hospodyňka mi již ledacos pověděla. —

— Nu, tak to již víte, netřeba vám to povídati, a co dělá sestřička? —

— I, drahý Františku, máme se teď dobře. Z těch peněz, jež nám posíláš, zařídili jsme si obchůdek. Šijeme sukně, košile, blůzy do zásoby a jdou nám na odbyt. Až tě to zde omrzí, přijď jen k nám na odpočinek. Já netkci, aby jsi se zde udřel. Pozoruji, že jaksi vadneš, nelíbíš se mi. —

— A co dělá pan farář? — Nepsal mi již dlouho. —

— Ach ta dobrá, poctivá, svatá duše, již schází. Potřebuje výpomoc, ale odkud ji vzít? S chůzí mu to již nejde a se školou taky ne. —

— Ubožák, jak mi ho je líto. —

— Pořád se na tebe těšil, že nás navštívíš, ale sám tě omlouvá, že asi nemůžeš. —

Přítomnost matky ozářila mu život. Pustil všechny starosti a strasti mimo sebe, a těšil se výhradně se svou matkou při nastalých prázdninách.

Ani si nevzpomněl, že minulo skoro již pět let od jeho kaplanování v Siedlichföhru. Co tu bouřil přes hlavu mu přeletělo. A nyní mělo se o jeho budoucnosti rozhodnouti. Fara úmrtním faráře se uprázdnila. Bude ovšem kompetentů o ní dosti, bude i on se klásiti. Tolik sebevědomí měl, že ze všech má o ni zásluhy největší. Kdož poznal všechny poměry zde tak důkladně, jako on, kdo zkusil zde tolik, jako on. Bylo by bezprávím, kdyby tu faru, byť i nejobtížnější v celé diecési, nedostal.

Asi ve 14 dnech dostal dopis od svého biskupa, v němž mu sděloval, že byla ze Siedlichföhru u něho deputace občanů se starostou v čele, s prosbou, že by rádi měli svůj kostel, svou faru a svého kněze.

— Koukněme se na to — zvolal P. Lánský — a mně se o tom páni nezmínili ani slovem. —

— Přejí si, — četl dále — potřebných k tomu informací od vás, jakožto místního duchovního správce. Deputace předložila zde

petici, podepsanou místním výborem, a na konec se vyjádřila, že by si přáli kněze německého. —

— Aj, aj — z toho kouta vane vítr! — usmál se P. Lánský. — Přítomnosti mé matky zde páni dole využili a předešli si to. —

Na to došel si k Langrovi, jenž mu pověděl všechno, co se dělo.

Na to P. Lánský zasednuv ku stolu, napsal svému biskupu odpověď, v níž stručně pravil :

Kostel dosavadní co do prostory, ano i úpravy již nevyhovuje. Kolatura čítá již do 4000 duší, k jichž pastoraci jeden kněz rozhodně nepostačuje a to vzhledem na velikou rozlohu kolatury přes hodinu cesty. Co nevidět kolatura zdejší vzroste na 5000 duší. Nemůže-li dosavadní kostel přiměřeně býti zvětšen, pak by dole jevila se potřeba kostela nového a též nové farnosti. Jádro zdejšího lidu bylo by spokojeno s dosavadním domem božím, ovšem značně rozšířeném, avšak živnostníci dole vyžadují kostela nového pro své kšefty. Pan baron Eimann sice slíbil postavití sám kostel, avšak na jižním konci osady, na místě vyvýšeném, ke kostelu dosti příhodném, avšak živnostníci přejí si, aby nový kostel stál uprostřed osady. Mezi žadateli jsou podepsaní též tací, jimž by stejně vyhověla synagoga, anebo indická padoga,

jen kdyby do ni chodili a pak jejich krámy navštěvovali. Jelikož pan baron za této podmínky občanů slovo své odvolal a občani sami na stavbu kostela nechtějí nic věnovati — jediný žid Samuel Mandel slíbil ročně po čas stavby přispívati 100 zl. Zdá se, že uskutečnění podniku toho je pošinuto do nedozírné dálky.

Zdejší tovární lid, jsa prokvašený zásadami sociálně-demokratickými, chrám Páně nenavštěvuje vyjma jejich ženy, ale i těch je sotva polovička. Páni továrníci nenavštěvují kostel z principu, proto zbývá tu jen prostý lid, jenž dosud do kostela chodí. Pro školní mládež dole bylo by kostela svrchovaně třeba, aby nadobro nezdivočila. Pokud týče se přání o německého kněze, dovolují si podotknouti, že ve zdejších továrnách pracuje okolo 800 dělníků českých a kromě nich asi 200 živnostníků českých s rodinami. Vyhoví-li zde kněz potřebám duchovním všeho lidu, neznající jazyka českého, to k posouzení zůstávají nejdůstojnějšímu panu biskupu.

Pouze tolik uvádím, že ti kteří na petici podepsaní žadatelé přejí si německého kněze — pokud mi sděleno bylo — jsou vesměs buď továrníci aneb živnostníci, kteří z českého lidu žijí a tyjí a kteří vůbec v domě božím po celý rok nepobudou; jsou mezi nimi též rodilí Češi, kteří zradili nejprve svou vlast,

svou mateřskou řeč a později i církev a kteří teď dělají zuřivé Němce. Ku stavbě nového kostela sotva dojde. Zadarmo jim ho nikdo nepostaví a ti bohatí na kostel nic nedají. — Tím svůj list k biskupu zakončil.

Po čase pobytu své matky P. Lánský pustil všechny starosti mimo sebe. Vodil si ji na procházku v blízkých lesích, prováděl ji i dole po vzrůstajícím se městě a těšilo ho, že lid k ní hleděl s radostnou tváří. Byla ustrojena prostě, na hlavě po svém starém zvyku od počátku svého vdovství nosila černý hedvábný šátek. Poznávala, že jejího Františka mají všude rádi. Znála dobře německy, protože dříve sloužila u německých rodin v Praze. Vycítila, že lid přál si za faráře jejího syna.

— To já nevím, — odpovídala — půjde-li to. František mi říká, že si zdejší páni přejí za faráře mlít Němce.

— To jsou ti, co do kostela nechodí, co žijí jako pohané, — říkali lidé.

Konkurs na faru v Siehdichfüru byl vypsán a brzy na to mu Langer pošeptal, že se dole ukazuje zdejší rodák P. Friedrich.

— Aha, již dělá občůzky.

— Ano, a má též protekci. Zasazuje se o to kníže — —

— Který by se ho již rád zbavil — doplňoval P. Lánský.

\*

— Chlubil se, že i pan vikář ho protežuje, a konečně hodlají páni továrníci a ti bohatší podati konsistoři petici, aby farářem zde stal se on.

— Pak faru ovšem dostane — pravil P. Lánský — a bude Čechům kázati v e s p e r a n t u.

— Nejvíce prý zasazuje se, aby to dostal P. Friedrich, pan vikář.

— On dobře ví proč. Nechce dopustiti, aby v kněžských kalendářích stálo: lingua germ. et boh. A proto pryč s češtinou, pryč s českými kněžími. Já jsem jim trnem v oku. Proto však o faru zde žádati budu z principu, aby se ukázalo, kterak možná přirozené a božské právo oveček znásilniti.

Máme snad o vás, velebný pane, žádati ?

— O kněžích, — odpověděl na to neurčitě, — pro které se sbírají podpisy na petice, ustálila se zkušenost zvláštní. Obyčejně se z toho vyklube nezřízená agitace, totiž, aby místo dostal někdo, jež je nejméně zaslужuje. Já — pravím to upřímně — o zdejší faru žádati budu, abych snad konkurs o ni přivedl „ad absurdum“, čili, abych dokázal, že zásluhy, které si P. Friedrich, jako vychovatel u Jeho Jasnosti, o zdejší osadu a o církev vydobyl, jsou něco ještě horšího, nežli fráze.



Z hovoru P. Lánského bývalý starosta Langer nebyl s to vyrozuměti, přeje li si vůbec, aby katolický lid o něho žádal.

— Je to zvláštní muž, — pravil k sobě. — P. Friedrich s tou peticí jej předešel. Nyní bychom snad i my měli se za ním s peticí přikulhati? Bylo by to jeho osoby nedůstojné. Vždyť páni nahoře mají také rozum. To přece musí viděti i slepý, co P. Lánský za dobu tak krátkou pro lid učinil. Toliko hluchý může neslyšeti, co si skály zde o jeho zásluhách vypravují.

P. Lánský byl intrikami, jež se proti němu kuly, nemálo rozechvěn a zvláště s ohledem na matku. Bylo její přáním, jednou dostati se k němu na faru, odpočinouti si a „pomíti se dobře“, podělati si taky paní. Děla se po celý život, sloužila jako děvečka, posluhovala, utrhovala si od úst, jen aby její František mohl dostudovati. Bylo jeho svrchovanou touhou, státi se samostatným hlavně k vůli matce. A nyní, když mu samostatnost již již kynula, když ji takměř měl ve svých rukou, sahaly po ní ruce nepovolané, ruce, které zde nepracovaly. A jak poměry znal, vyhlídky P. Friedricha rostly. Byť i biskup byl mu nakloněn nebyla mu nakloněna konsistoř, jejíž členové většinou byli Němci a Němci proti Čechovi straní vždycky. Ležl to již v jich povaze. — Tedy proč jej sem na ně-

meckou stanicí dali? — Protože žádného Němce neměli. — Je to pravda? Zdaliž tu nebyl Friedrich zdejší rodák? On si pohodlné místo již dříve vyžebrouil u knížete. — Tu zkušenost již mám, že český kněz naproti německému je inferiorní. Jeví se to i zde při obsazování benefícia. Co se již českých kněží mezi Němci napracovalo a když mělo dojít na to, aby též vzali svou mzdu, stává se cos opačného, než co se vypravuje v evangeliu. Českému dělníku na vinici Páně ty hřivny, jichž si vydobyl, se vezmou a dávají se tomu, kdo na ni neparcoval. I mně mají hřivny v potu tváří vydobyté býti odehrány a dány někomu, který zde neparcoval. Ó to bolí! — Takhle to nebeský hospodář nedělá.

P. Lánský naučil se sebezapírání. Snažil se bolest, jež mu v nitru hlodala, zakryti před svou matkou, avšak její oko vidělo hloub, než se domníval.

Prázdniny ubíhaly mu v klidu. Zdravotní stav byl výtečný, nikomu se nechtělo za krásných jasných, letních dnů umírat, proto zbývalo mu času dosti, u své matky trávit, s ní se procházeti, s ní velikolepý rozhled s krkonošských hor obdivovati.

Avšak čas ubíhal jako rychlý posel a konec administrace blížil se jako zloděj.

Zrovna na sv. Václava roznesla se zpráva,

že farářem v Sickinghüru byl jmenován P. Friedrich ku všeobecné žádosti osadníků.

Ačkoliv P. Lánský byl touto zprávou bolestně dojat, uměl se přece zapřít. Zpráva došla ve středu a již druhého dne dostavil se nový farář, aby P. Lánskému vyslovil obojetnou soustrast, že štěstí přálo jemu jako soupeři, který si odnáší nevěstu. Přál si již příští neděli míti instalaci a zároveň vyslovil P. Lánskému přání, nechtěl-li by u něho zůstatí kaplanem za stejných podmínek, jako za předchůdce.

— Lichotí mi sice velice — odvětil P. Lánský — vaše nabídka, pane faráři, ale hodlám ještě dnes pana biskupa prositi o dovolenou ku svému zotavení.

Další řeči mezi nimi nebylo.

Druhého dne přijela nová hospodyně s nádherným nábytkem, jež obmezené místnosti staré fary pojati nemohly. Při pohledu na ní da' a se stará hospodyně do pláče, že bude musit žebrot.

— Nic se nebojte — těšila jí matka. — Pojedete s námi, pro vás v našem obchůdku ještě kousek chleba zbyde.

— Zde jest psaní od našeho pana faráře, — klásila matka synu.

P. Lánský, rozbaliv psaní, četl: Drahý Františku, o to Tě jako Tvůj otcovský přítel prosím, zachovej klid, nenech se unést k prud-

kým slovům. Vyžádej si dovolenou na několik týdnů, třeba i měsíců, — pobudeš si u mne, odpočineš si. Já potřebuji nutně výpomoc. Postonávám, cítím, že čas rozloučení mého nastává. S toužebností Tě očekává Tvůj otcovský přítel —

S podivením bylo P. Lánskému, že matka zprávu, že faru dostal jiný, přijala skoro radostně.

— Děkuj, Františku, Pánu Bohu, — pravila, svou kostnatou ruku kladouc mu kolem šije — že jsi to nedostal, ty by's mi tu umřel, já do tebe vidím, já si tě odtud odvezu domů. Kdyby zdejší fara byla celá ze zlata, já tě tu nenechám. —

Přišla neděle. Sešlo se mnoho lidu, sjelo i mnoho pánů. První osobou byl ovšem pan vikář Zehrmann, pak i Jeho Jasnost kníže, baron Eimann, starosta Richter a jiných ještě pánů, aby novému p. faráři gratulovali. Přišel i P. Lánský s matkou, aby s blahopřáním složili mu poctu. Proti nadání všech spustila matka P. Lánského též řeč, obrácena k biskupskému vikáři.

Její, dříve přinahnutá postava vzpřímila se, když začala :

— Opovažuji se přiblížiti se jako česká matka zde českého kněze k nejdůstojnějšímu zástupci p. biskupa.

Při slově česká matka, panem vikářem to trhlo.

— Já, česká matka, jsem si svého kněze odchovala, mé mozoly na něho pracovaly, aby byl s to své studie dokonati a knězem se státi. Netěšilo mne sice, když mu první kaplanská stánice byla vykázaná zde v Němcích. Tehdy jsem si pomyslíla, proč německé matky svému národu neodchovávají dosti kněží, že musejí se kněze z českých matek vypůjčovati? Dobře, když však se jich vypůjčují, pak by bylo spravedlivé, aby se jim dostávalo za to i plné mzdy. Plných pět let zde můj syn pracoval takměř ve dne v noci. Nyní, když měl za své práce vzíti mzdu, byly mu zásluhy jeho prostě vzaty a přičtěny někomu jinému. Proti této spravedlnosti, já jako česká matka, pozvedám před Bohem a před tváří církve svůj hlas. Takhle by se s kněžími českých matek nakládati nemělo. Je nespravedlivé, české kněze posílati do Němec, protože kněží němečtí se česky učiti nechtějí a pak, když čeští kněží se zde udřeli, je odtud — vyhazovati. Tolik jsem si umíníla říci já, matka českého kněze, jenž sám si to říci netroufal. A nyní, vysoce důstojní a urození páni, s Bohem!

Týž Langer měl připraveny dva povozy, jeden kočárek a druhý žebřinový, na který byl naložen nábytek a do kočárku usedla si matka se synem knězem a naproti nim bývalá hospodyně nebožtíka faráře. Oba vozkové práskli do koní a povozy hnuly se ku předu.

Zaujatostí německých spolubratrů byl P. Lánský tak roztrpčen, že svůj odjezd ze Sickinghüru ustanovil v den installace svého nástupce, bez obvyklého rozloučení se s osadou, jež zahrnul jen v několika slovech po ranní mši sv.

Posluchači byli jeho nenadálým odjezdem nejen překvapeni, ale i zaraženi.

Tím se stalo, že když odjížděl, lidé z blízkých domů na něho vyběhali, aby na jevo dali své podivení a ovšem též s ním — když prý to jinak nešlo — se rozloučili.

Podnět k náhlému odjezdu dala především jeho matka, jež tou nespravedlností byla rozhořčena.

Seděl v tomtéž kočárku jako před pěti lety, on s matkou v zadu, býv. představený Langer s býv. hospodyní po koních. Mělo se jeti rychle, aby co nejdříve byli na nádraží v dolenci. Avšak ukázalo se, že bylo naprosto nemožné, odjížděti rychle, protože musil povoz stále se zastavovati. Nejen z blízkých domů, ale i ze vzdálenějších vyběhali lidé, rodiče s dětmi, aby mu dávali „s Pánem Bohem“.

— Halt, halt! — slyšel z daleka a v zá-  
pětí za voláním dlouhatánskými kroky ho ale  
sbíhali se dolů k silnici. Byla to ovace  
opravdu horácká, sotva kde vídaná. Lidé se  
slzami v očích tlačili se k vozu a podávali a

líbali mu ruce. Děti vyskakovali k němu do vozu, jež P. Lánský líbal a jim křížky na čele dělal.

— To jste nám přece neměl dělat, —  
— slyšel i vyčítky — my jsme vás měli rádi právě proto, že jste českým páterem — —

— Mně se zdá, — prohodil Langer —  
že zmeškáme vlak.

— Eh, to nic nedělá, — podotkla na to matka P. Lánského, kterou přítulnost německého lidu k jejímu synu patrně těšila, — pojedeme odpoledne.

— Však my ještě dojedeme včas, — opravil matku syn — tam dole koně si přispíší. —

Avšak P. Lánský mýlil se velice. Dole teprv nemohli se dostat ku předu. Před hostincem Čapkovým stál zástup dělníků, českých i německých, jež on skoro všecky z bývalých schůzí znal. V čele dělníků stál představený organizace Němec, jeden z jeho odpůrců, a kolem něho zástup dělníků českých.

— Stala se vám, velebný pane, — jal se německy mluvit — zde urážka mimo naši vůli, my starší na ní podílu neměli. Stala se vám od naší omladiny, jež se k ní nechala nepřitelem vám známým strhnouti. Vy, velebný pane, zachoval jste se k nám vždy rytířsky, vy jste pečoval o naše ditky bez rozdílu národnosti. Byť bych i já a mnozí z mých

soudruhů vaše náboženské přesvědčení nesdílel, jsem doposud křesťanem, že náboženství křesťanskému dávám přednost přede všemi jinými. Vy, velebný pane, jste se povždy osvědčil jako pravý katolický kněz, jež z našich bezděčně musí každý ctíti. Z té příčiny přijměte za všecko dobré, jež jste nám, hlavně našim dětem prokázal, vroucí díky. Zachováme Vám povždy vděčnou upomínku.

Na to obrácen k soudruhům zvolal: Knězi tomuto provolejme hoch a na zdar! — což na sta hlasů nadšeně opakovalo.

Přiblížil se k němu i Čapek se ženou a s dětmi, aby mu za všecko ještě jednou poděkovali.

P. Lánský těmito ovacemi byl tou měrou dojat, že nebyl s to slova pronésti. Byl vždy výmluvný a sotva kdy nechal se citem uchvátiti, ale tentokráte mu to rozhodně nešlo.

Zatím povoz volným krokem bral se dále k nádraží.

Jeli vedle školy I zde na něho čekal řidič, aby mu dal upřímné „s Bohem“.

— Prosim, — pravil k němu, — račte zapomenouti na všecko, cokoliv v ohledu národnostním nepříjemného se vám zde stalo. Nahodilé konflikty vyšly z nynějších poměrů. My však za těch pět let seznali jsme ve vás, velebný pane, kněze řádného a spravedlivého. Neračte si o nás mysliti, že bychom byli po-



vděční vašemu odjezdu. Seznali jsme vaše působení, zvykli jsme si, a proto všichni rozvážliví občané přáli si, abyste zde mezi námi i nadále zůstal, a proto těžce neseme, že jakási vyšší moc rozhodla jinak. —

— Signál je již tu, — zvolal Langer, — nesmíme již ani minuty zmeškat. —

Poslední stisknutí rukou, poslední s Bohem, a nyní šlo to cvalem k nedalekému nádraží, kdež sotva měli času lístky si koupiti. Nábytek slíbil Langer složit a poslati teprve odpoledne.

Ale i zde ještě naň čekalo překvapení. K P. Lánskému, stoupajícímu již do vozu, přiskočil ještě někdo, chytaje ho za ruku. Ohlédnuv se, vidí za sebou — medvěda, poctivého skalolama, jenž byl jeho statečným ochráncem v oné pověstné schůzi v Čapkově domě a s nímž se hned na začátku svého působení setkal. Tiskl mu ruku, až mu v ní klouby lupaly a líbal ji jako dítě, dáváje knězi štkavým hlasem s Bohem. I když vlak se hnul, stál ještě a díval se za ním.

Poslední tisknutí ruky boдрému Němci Langrovi, stroj zahvízdnul a vlak vedle Eimannovy opuštěné villy v okamžiku zahrnul za vysoký vrch.

— Nepracoval jsem zde přece nadarmo, — pravil k sobě již ve voze P. Lánský, — odjíždím jako triumfator. —

— Tam nahoře u stolu kochají velmožové, kteří mne odtud vypudili, nechť si pochutnají. —

— A já jsem tomu nejraději, — pravila k němu matka, — že si tě vezu domů. Doma mezi svými je přece nejlépe; budeš vypomáhati p. faráři, který již slábne. —

— Drahá matko, — odvětil, — nevíte, co na mne čeká třeba doma. Kněz bez trýzně se neobejde. —

P. Lánský nebyl by mladým knězem, aby srdce jeho nebylo přístupno marnivosti. Lichotilo mu a těšilo jej velice, že ze Sickinghückeru neodjížděl jako vypovězenec, nýbrž doprovázen nejživějšími sympatiemi skoro všeho lidu. Vždyť i kněz je člověk.

\*

Douška autora: Po třech letech slavila se installace v rodišti P. Lánského, jenž byl farářem po svém otcovském příteli jmenován a to výslovně s tím odůvodněním, že pan patron se vzhledem, že P. Lánský panu faráři věrně a obětavě k smrti dosloužil, a v uznání jeho pastýřské horlivosti jej za souhlasu pana biskupa na faru v jeho rodišti presentoval.

Na installaci tu lidé do dneška radostně si vzpomínají. Muzika hrála, tančilo se, zpívalo se — všecko se dobře skončilo. Nebeský pastýř všecko zase napravil.

**Konec dílu prvního.**

# OBSAH.

---

	Strana
I. Macecha vlast . . . . .	3
II. S Bohem, drahá matko! . . . . .	14
III. Rada starého kněze novosvěcenci . . . . .	19
IV. Na první kaplance . . . . .	32
V. První zkušenosti mezi trhany . . . . .	60
VI. První kázání . . . . .	74
VII. V Šizovně . . . . .	90
VIII. Svatováclavská pouť . . . . .	98
IX. Ze školy . . . . .	119
X. Neočekávané návštěvy . . . . .	160
XI. Pouť sv. Michaela . . . . .	173
XII. Obrat . . . . .	189
XIII. Cesta kříže . . . . .	205

# Sebrané Spisy PETRA KOPALA.

»Podávající čtenářům do rukou Sebrané Spisy  
Petra Kopala, můžeme směle tvrditi, že mu po-  
dáváme četbu dobrou, jádro zdravé, pravý to  
domácí chléb.«  
(Z našeho prospektu.)

Vydány celkem 34 sešity (à 50 hal.), v nichž obsaženo 1307 str.

**Všechna díla vyšla v samostatných svazcích  
brožovaných i vázaných.**

Vydání dvoje, na laciném papíře a na skvostném papíře. Ceny  
vydání skvostného jsou uvedeny v závorkách.

Pořad prací:

- Dílo I. **Mojžíš**. Novodobý sociální obraz. Stran 123. Cena  
45 h. (Na skv. papíře 1 K 10 h.)
- Dílo II. **Sebevražednice**. Obrázek ze smíšeného manžel-  
stv. Stran 91. Cena 35 h (1 K).
- Dílo III. **Sebevrazi**. VSTUP. Obraz prvý: MACECHA.  
Obraz druhý: ROMEO A JULIE. Stran 175. Cena 65 h  
(1 K 90 h).
- Dílo IV. **Do Kartouz**. Obraz z truchloher života. Svazek I.  
MATČINA KLETBA. Str. 370. Cena 1 K 40 h (3 K 30 h).  
— Svazek II. MEMOARY KOCOURA. Stran 375. Cena  
1 K 40 h (3 K 30 h).
- Dílo V. **Chudý boháč**. Obsahuje 21 kapitolu. Stran 187.  
Cena 70 h (1 K 70 h). **Bedříškov**. Příběhy jeho  
sirotků v. (Pokrač. povídky »Chudý boháč«.) Str. 196.  
Cena 75 h (1 K 80 h).
- Dílo VI. **Devatero řemeslo a desátá žebrota**.  
Kusá povídka. Stran 194. Cena 75 h (1 K 80 h).
- Dílo VII. **Miroslavín aneb rozluštění otázky so-  
ciální**. Stran 160. Cena 60 h (1 K 45 h).

Objednávky přijímá a vyřizuje

**Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba**  
v Praze-II., Pštrossova ulice 200.

# APOŠTOL TRHANŮ

ROMÁN

PETRA KOPALA.

**Cena 1 kor.**

V PRAZE 1910.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ  
V. KOTRBA.

# APOŠTOL TRHANŮ.

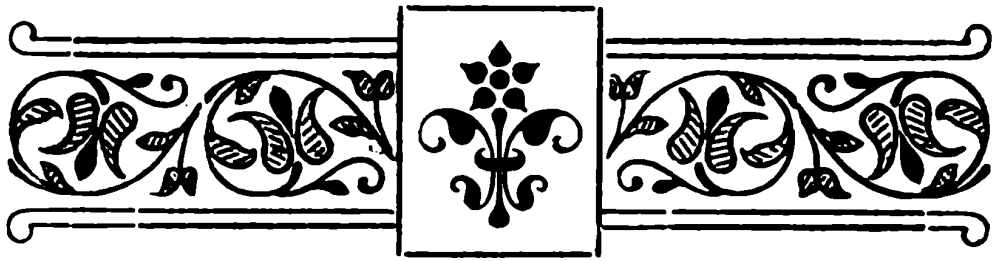
ROMÁN OD

PETRA KOPALA.

DÍL II.

V PRAZE 1910.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA V. KOTRBA.



## 1. Farářem.

Hrušovská fara padla P. Lánskému do lůna z nenadání, již mu vlastně dohodil jeho otcovský přítel. Týž postaral se obci o důstojného nástupce. On to byl, jenž u patrona o něho se vším důrazem se zasadil, ačkoliv žadatelů bylo několik starších, což mezi sousedními faráři nadělalo dosti zlé krve. Ukázalo se to hned při installaci, již účastnilo se poměrně málo kněží. Leč P. Lánský uměl si poraditi. Udělal to jako onen hospodář v evangeliu. Sezval za to více čelných sousedů z obce, a fara byla plna. Panímámy poslaly mu několik hus, kachen a kuřat, vrchnostenský sládek poslal vědro piva. Matce mladého faráře záleželo na tom, aby hosté byli náležitě vyčastováni, a proto installace tak skvěle dopadla.

\*

Zemřelý farář Stránský byl sice knězem vzorným, ale měl tu vadu, pokud smí se tak zváti, že v ohledu hospodářském nebyl dosti praktickým. Bylo při faře asi 60 korců dosti dobrých polí, ale neuměl na nich hospodařiti. Zabýváje se raději knihami, neuvažoval, že kněz má povinnost též o zlepšení své hmotné existence pečovati. Pole skoro všechna pronajal až na ovocnou zahradu pod farou, a louku u potoka pronajal velmi nevýhodně někomu, jenž z farních polí nesvědomitě těžil a ještě nesvědomitěji nájemné odváděl. Co mu odváděl, zasluhovalo spíše názvu almužny, takže farář skoro výhradně žil ze štóly. A k tomu všemu v posledních letech tvářnost osady hmotně i duševně nemálo se změnila.

Kollatura čítala kolem 3000 duší. Dříve bývala veskrz zemědělskou, za posledních let se však značně zindustrovala. Hrušov sám čítal 2000 duší, k němuž přifařeny byly dvě vesnice s dvoutřídní filiální školou. Všech tříd bylo pět. Ředitelem v Hrušově byl starší učitel, ve dvou třídách vyučovali dva mladí „páni“, kteří stárnoucímu faráři nadělali mnoho trapných chvil tím, že skoro ovládali obec. Na filiální škole působili též dva tak, jakoby vůbec nebylo školních zákonů. V době poměr-



ně krátké rozeštváli mu celou osadu. Proto farář Stránský P. Lánského uvítal s otevřenou náručí, když byl vybaven ze Sichdichfüru, a když si ho na biskupu za kaplana vyprosil.

P. Lánský měl v Sichdichfüru znamenitou školu života a proto staral se brzy ve škole hrušovské o nový pořádek tím způsobem, že dvěma „pánům“ postaral se o nová místa. Jejich činnost byla mnohem vydatnější v hospodách, hlavně v hospodě u p. Khona, nežli ve škole. Oni při pivě přednášeli o Häcklových záhadách světa. Když však začali venkovanům dokazovati původ člověka z opice, tu proti sobě vzbudili takový odpor, že stali se v obci nemožnými. Prostému lidu nikdo se nezalichotí, tvrdí-li, že jeho praotcem byl opičák z lesa. Lid rád se honosí slavnými předky. Ve škole tedy P. Lánský brzy vydobyl si příslušné postavení svou rozhodně vyšší intelligencí a energií. Jinak to však bylo doma ve faře, kdež netroufal si zasaditi páku k odstranění nájemce polí. Další změny se staly tím, že v kollaťuře postaven byl cukrovar, který nutně vyžadoval připojení ku dráze, a tu měl P. Lánský potěšení, že opět se shledal se svými, po světě bloudícími ovečkami, ale nikoliv ze Skuhrovic z krkonošských hor,

nýbrž z celého světa sběhlými. Jejich řady důstojně doplňovalo několik cihlen v okolí, pak sušírna p. Kohna na vyrábění kávových surogátů. Účinek toho všeho byl, že rolníci vrhali se na řepu, a jejich dělnictvo do továrny a do cihlen, kdež mu kynul větší výdělek.

Další potěšení měl, že trhání zde, pokud možná, byli ještě otrhanějšími, nežli v Sichdichführu. Když tuto změnu starý p. farář viděl, máchnuv rukou, pravil:

— Vidím přicházeti jiný svět, do něhož já se již nehodím; ten přenechám tobě. —

Stáří mu bylo otráveno ještě tím, že se mu do osady kromě žida Khona nasadili Helveti, o nichž bude vypravováno později.

A vsuktu, postaral se, aby P. Lánský faru po něm dostal.

Prvním jeho činem bylo, že si nájemce farních polí k sobě pozval a že k němu pravil:

— Příteli, takhle to dále nepůjde. Já chci býti také živ. Já vám proto dávám výpověď. —

— Co co, co co? — durdil se nájemce. Milostpane, jak Bůh je nade mnou — —

— Prosím vás — okřikl ho — na mne s takovou nechodte; a kdyby jste mi dával

z polí jednou tolik a desetkráté tolik, já vám pole dále nesvěřím. Vy jste za všechna leta pole tou měrou vymrskal, že se dlouho nevzpamatují. Za poslední rok jste vůbec nájemné zůstal dlužen. —

— A co, milostpane, ráčejí dělat? —

— Co ráčím? — To ještě nevím, a proto hleďte letošním rokem z mých polí se vystěhovati. —

— A prosím, ještě zbývají dvě leta pachtu. —

— A já zase podle smlouvy mám právo dáti vám výpověď ihned, protože jste se nedržel pachtovních podmínek. Ostatně s vámi o tom nemám déle co mluvit. Vy jste si za tolik let zvykl farní pole považovati jako svá, čemuž já chci předejít. Libo-li, můžete si na mne vésti stížnost u soudu.

Nyní nájemce poznal, že nový pán na faře nedá se za nos vodit, jako si to nechal líbit dobrácký předchůdce.

— Nu — pravil si při odchodu — vydělal jsem na polích hezkých pár tisíc, za něž si zde koupím statek. —

Hrušov v nejnovější době přebarvoval se na město. Rychlé spojení s ostatním světem měnilo nejen ráz obce, ale i povahu obyvatelstva. Sedláci štěpovali se na měšťáky, či spíše na světoobčany, a ovšem

že štípky ty většinou se nepodařily a vyháněly ze spod divoké pruty, jež mnohem více podobaly se trní. Štěpy nahoře zaschly, a na prutech vespod dozrávala natrpklá pláňata. Panímámy začaly se nositi po městsku, nechávaly si ve městě říkat milostpaní a svým dcerkám slečinky a byly při tom — moudřejší, nežli dříve, aspoň tak o sobě myslily. Též pantátové začali se nositi po městsku a začali své syny dávati na studie, protože se do nich v novinách stále cpalo, že vědění dává moc — přestávali sekat na polích a začali sekat dluhy.

Když P. Lánský stal se farářem, jevil se očividně úpadek selských živností i při všem řepaření, jež rolnictvu spíše sloužilo k záhubě. Výnos z řepy nebyl požehnaný. Prasknul dílem na karban, dílem na ženskou parádu; kromě toho synkové na studiích svým tatíkům statečně pomáhali ze živností.

Když P. Lánský po svém návratu ze Sichdichführu doma se poohlédnul, žasnul nad velikou změnou své domovské obce. Dříve jako student a bohoslovec si toho nevšímal, teprve jako kněz, když nabyl rozhledu v praktickém životě. Úžas jeho rostl, když za dobu svého tříletého kaplanování u otcovského příznivce pozná-

val, že staré usedlé rody z Hrušova začaly se ztráceti, nikoliv vymíráním, nýbrž exekučními výprodeji. Když se stal farářem, zjistil, že třetina sousedů byla cizí.

— Půjde-li to takhle — pravil k sobě — za 50 let zbude zde z původního obyvatelstva sotva jedna rodina. — Zamyslíl se nad tím.

— Nové to vydání „trhanů“, — zvolal — tentokráte však selských — co tu dělat?

A jací to byli lidé, jež se zde usazovali? Byli to lidé více méně světoběžní, kteří se zde zakupovali ze spekulace, na krátkou dobu, aby mohli rozbité statky po kousku rozprodávati a jíti zase o obec dále.

Byli to spekulanti z měst, kteří se z novin dovídali o exekučních dražbách v nejbližším okolí a kteří, zásobeni hojně penězi ze záložen, skupovávali statky, které pak rozbíjeli a chalupníkům a domkářům na splátky nabízeli.

Srdce ho bolelo, když to všecko viděl.

## 2. Návštěvy.

P. Lánský jako nově instalovaný farář uznal za svou povinnost, vykonati návštěvy u předních osobností v Hrušově, především u nedávno zvoleného starosty a zá-

roveně předsedy místní školní rady Pilníka. Znal sice již dříve jeho otce, tento však záhy zemřel a statek zůstavil synu, s nímž ovšem méně se stýkal. Syn ten zatím zvolen byl starostou. Měl jeden z největších statků v Hrušově. Hned tu pondělí po instalaci vydal se na návštěvy.

Když přišel našel pana starostu při zvláštním zaměstnání. Mohlo býti již 10 hodin. Pan starosta jako pečlivý a pilný hospodář právě nakládal na vůz tu látku, již jest nezbytně třeba k požehnané úrodě. Byl obut ve vysoké holinky a byl jen tak v košili s vyhrnutými rukávy, jimiž stíral si hojně se valící pot s čela. Byl to muž více než padesátiletý, ještě statné postavy. Nádenník pomáhal mu drahocennou látku nakládati.

— Račte zatím — vítal faráře — jíti do mého příbytku. To je tak, když musí hospodář za čeládku pracovati. Včera byla v židovně muzika, u níž byla skoro všechna čeládka. Bylo zde muzik několik. Čeládka teď vyspává, a hospodář musí za ni pracovat, nechce-li, aby koně po neděli zaháleli. Teď s tou čeládkou není k vydržení. —

P. Lánský zatím odešel do příbytku. Nežli do něho vkročil, slyšel prudký ženský hlas:

— To už aby hrom do toho hospodářství uhodil! — Načež vkročiv, spatřil před sebou paní starostovou v nedbalkách při plotně se potit. — Ani kouska dříví, ani uhlí zde není! —

Při spatření p. faráře paní starostová se zapýřila.

— To máme kříž s čeládkou vždycky v pondělí — omlouvala se. — V židovně je co neděli muzika, a tu v pondělí nelze se nikoho dovolati. Prosím, račte jíti do kanceláře. —

— Nechci paní starostovou zdržovati — omlouval se farář — přišel jsem svou poklonu složiti — —

— Teď není možná již hospodařiti — začala starostová stejně jako starosta si stěžovati — nejlépe by bylo statek pronajmouti. Já svým holkám říkám: Jen si neberte sedláka! Co mám já ze všeho? Samou dřinu. —

— Kdo pak by však hospodařil — tázal se farář — kdyby všichni ze živností utíkali? —

— Ať si hospodaří, kdo chce. —

Mezi řečí dvě rozcuchané dívčí hlavy objevily se ve dveřích, ale při spatření kněze s výkřikem zase se vzdálily.

— To jsou, prosím, mé dcery. Také

vyspávají. Pobyly též u muziky. Obě jsou teď v Praze na vyšší dívčí škole. —

— A což si je, paní starostová, doma k práci nepřidržíte? — tázal se farář.

— Já je do té dřiny nenutím. Proto jsme je dali do Prahy. Stojí nás sice hezké peníze, ale jakáž pomoc. Kam pak se dnes člověk dostane bez vzdělání? —

V tom již objevil se starosta, jenž, podav faráři ruku, zasedl u stolu naproti němu.

— Kde pak jsou holky — sháněl se — aby nám přinesly víno a nějakou zámusku. —

— To víš, že vyspávají, právě vstaly.

— Celá ves byla včera v „židovně“ — smál se starosta. — Dnes nelze k práci nikoho se dovolati. —

— To je tak skoro každou neděli. Jednou slaví hasiči výroční slavnost, po druhé vysloužilci, po třetí sokolové, a pak zase navštíví nás hasiči, veteráni, sokolové odjinud. My po celý rok ze slavností nevycházíme. —

— To však nesrovnává se se spořivostí — namítal farář.

— Kdo pak by teď spořil — smál se starosta — teď se jen dělají dluhy. — Při těchto slovech drbal se za ušima, patrně že výtku tu učinil si bezděčně sám.



— Snad by těch muzik — namítal farář — v obci nemusilo tolik býti. Pan starosta má právo je obmezit. —

— To bych si dal. Žid by ihned běžel k panu hejtmanovi a žaloval by mne pro rušení živnosti. Před židem se zde všecko chvěje. A proto na žida všichni šenkýři se vymlouvají. Co dělá žid, dělají všichni.

— To je mi pěkná samospráva — usmál se farář.

Mezitím starostová nalévala do sklenice víno a předkládala zákusky.

— Tedy na zdar, p. faráři, a na dlouhá leta — připíjeli si vzájemně, načež P. Lánský zase se poroučel, nechtěje starostu z práce déle vyrušovati.

— Divné to hospodářství zde — pravil k sobě. — Děje-li se tak všude, jak dlouho to bude zde trvat? —

Od starosty šel P. Lánský rovnou cestou do školy, pokloniti se p. řídícímu, jež natrefil ve třetí třídě.

Otevřev tiše dvéře vkročil do třídy, v níž bylo poměrně velmi ticho.

— Vstaňte! — pobízel p. řídící děti již dospělejší, načež, obrácen ke knězi, dodal: Všecko to dnes vyspává muziku.

— I ve škole? — tázal se kněz.

— Jak pak jinak. Za rodiči jdou děti, hlavně do židovny. —

— Všecko do židovny! —

— Je zde pět hospod, ale nejhlavnější je židovna — vysvětloval p. řídící — a jak ráčíte viděti, je dnes třída skorem prázdna. Teď na podzim jsou děti po polích, pasou, dobývají zemáky, teď co nevidět dojde na cukrovku, pak nastanou hony. —

— Také na hony chodí? —

— Jak pak by ne! To je jejich hlavní zábava. A tak se s dětmi ve škole neshledáme, až někdy po sv. Martině.

— A což kdyby přišel inspektor? —

— Ten to dávno ví, ale dělá, jakoby nevěděl; nesmí o tom věděti. —

— Rád bych též pozdravil ostatní pány učitele. —

— To bude asi těžko. Ani nevím, jsou-li ve třídách. Byli též večer v židovně — —

— Celá obec byla v židovně — smál se P. Lánský — v židovně bývá dětí více, nežli v kostele. —

— A prosím, jak ráčíte sám dobře vědět, kdybych děti do kostela nevodil sám, nepřišly by tam vůbec. Rodiče o kostel nedbají, mladší páni učitelové nedbají též.

— Bude třeba docházku kostelní osvěžiti — pravil farář. — Dokud jsem zde byl pouze kaplanem, nechtěl, vlastně nemohl

jsem nařízení zemské školní rady, pokud docházky kostelní se týkalo, přísně prováděti. Nyní bude třeba, aby též pan řídící, jako šéf školy — —

— Kdež pak — přerušil knězi řídící řeč — ti by na mne vystrčili psí hlavu.

— Zákonů máme na pytle, ale nikdo je nechce plnit — podotkl farář. — Náš státní organismus nese ráz senilnosti, čili staroby. —

— Já si dělám své — pravil řídící — a vím dobře, co mají dělat učitelé ostatní. Já nenalézám nikde opory. Každý mladší učitel má na své straně některého potentáta v obci, anebo i potentátku, která se již postará, aby mi směl strouhati mrkvičku; tak je to všecko těžké. Račtež, důstojný pane, býti přesvědčen, že, co na mne bude, chci vás ve všem podporovati.

Po těchto slovech podali si ruce, a farář zašel si ještě k místnímu lékaři.

Dr. Nápravník byl hledaným lékařem, ačkoliv čítal teprve něco přes třicet roků. Navštěvoval nejdůležitější kliniky v Praze a jsa moderní lékařskou vědou vyzbrojen, usadil se teprve nedávno v Hrušově. Nejvíce vynikal v očním lékařství. Matky s dítky k němu z daleka chodily. Oba, farář i lékař, jako mladí muži upřímně k sobě přilnuli.

P. Lánský, vkročiv do prvního pokoje, našel zde několik matek s dětmi většími i malými. Zvláště jedna matka upoutala jeho pozornost. Chovala na klíně asi 4letého chlapečka se zavázanýma očima a sama též měla obvaz kolem pravého ucha přes hlavu.

Vedle ní seděla jiná matka s dívkou asi osmiletou, jež ze sebe vydávala divné skřeky. Kněz poznal, že dívka jest hluchoněmá. A třetí matka seděla tam s holčičkou asi desíletou, jež zateklá oční víčka odvracela od božího světla. Z ordinace síně ozýval se dětský pláč. Patrně doktor prováděl nějakou operaci.

P. Lánský soucitně dotazoval se na choroby dětí.

— Ani nevím, jak to přišlo — pravila jedna matka — najednou začala mu očka otékati — a pan doktor dotazuje se mne, jsem-li zdravá, je-li též zdravý můj muž, a povídá, že to snad bude od toho — já nevím, co tím myslí — —

— A to samé povídá také mně — podotkla druhá matka.

— A mně jak by smet — dodala s trpkým humorem ta třetí — —

Teprve po půl hodině byl dr. Nápravník s pacienty hotov, načež přítele faráře uvedl do svého salonku v zadu.

— Zde teprv — pravil — nabývám pravého ponětí o frázi: „bodry venkov“. Nic není tak nepravdivého, jako ta. To je hrůza, co je tu očních nemocí u dětí, nemocí ušních a jiných ještě u starších. A všechny poukazují na jeden pramen vši ohavnosti, z něhož všechno se prýští, — na židovnu. Židovna jest jedovatou chýší. To rejdní každou neděli skoro po celý boží rok, ty časté koncerty kočovných damských kapel, harfenistek, kytaristek, houslistek, zpěvaček od Netolic a od německého Pacova a odjinud otravují náš kraj. Proti tomu musí se co nejrůzněji vystoupiti. Ty matky zde jsou k politování. Člověk jim nerad povídá pravdu, ale konečně povědět musí. Zdejší starosta je báfa, ten si na žida netroufá, a já jsem v hloubí duše přesvědčen, že židovna jest jedovatým vředem zdejšího okolí, a že vřed ten rozlézá se jako rakovina do všech hospod. Já z ohledu na rodinný život nesmím veřejně vystoupiti. Ten vřed jest toho rázu, že není ani radno pravým jménem jej pojmenovati, a tak ten jed zde bují vždy hůře. Komu by se podařilo, ten vřed zde vyříznouti, vydobyl by si velikou zásluhu o zdejší lid. —

— Budeme o tom přemýšleti. —

— Bují zde též kořaleční mor. — —

Oba přátelé slíbili si, že budou společně pracovati na vyhubení toho vředu, jenž se již rozlézal i do jiných hospod.

— Všechny možné neplechý — dodal doktor — se zde pášou. Nejen čeládka a synkové, ale již i panímámy odnášejí k židovi schoře na ženskou parádu, a pantátové stěhují se ze svých statků. Dokud té parády nebývalo, tolik se neschořovalo. — Třetí neplechou je karban, jemuž zase hoví pantátové, synové a čeládka. Zajděte si v neděli do židovny a uvidíte tam v dusivém dýmu hráti na několika stolech. Pak se nesmí nikdo divit, že je zde tolik dětí skrofulosních, slepých, němých a rachitických. Ano, příteli, tak vypadá zde ten „bodry venkov“.

### 3. Pokušitel.

Nový farář ze Sichdichführu mnoho peněz na faru do začátku si nepřinesl, ačkoliv zde, jak dříve již řečeno, štóla byla dosti dobrá. Musil podporovati matku, aby posluhováním nemusila se více plahočiti, což by mu byli lidé pokládali za zlé. Nyní musila matka dělati panímámu. Musil též podporovati sestru, aby si mohla zaříditi konfekci, což se jí též podařilo. Kromě toho měl kolem sebe tu trhanskou mládež, která též jeho kapsu trhala. Ale i při tom

všem za těch pět let několik stovek si zachoval.

První starostí jeho matky bylo, aby měla kravičku. Dříve mívali jen kozičku, z níž se Františkovi jako studentu, poněkud slaboduchému, o prázdninách dostávalo čerstvě nadojeného, ještě teplého mléka, jež dle seznání lékařů nejlépe chrání před souchotěmi. A pak jej matinka častovala kozími sýrci. Proto byl P. Lánský tomu povděčen, mohl-li matce koupiti do začátku kravku z Krkonoš, kdež mají své plemeno, které co do výnosnosti předčí pověstné švýcarky a holanďanky, byť i značně byly menší.

Když pak P. Lánský nakoupil si ještě něco nejnutnějšího nábytku, byl s úsporami, jak se říká, hotov. Ponejprv ve svém životě začal pomýšleti, jak daleko úvěr mladého faráře v Hrušově sahá.

V tom zaslechne na dveře ťukati a dříve, nežli zvolal: „Volno!“ objevil se ve dveřích — pokušitel, ne sice ten rohatý s koňským nehtem na jedné noze, nýbrž pán asi šedesátiletý v elegantním obleku, s jehož vesty na objemném břichu klátil se silný zlatý řetěz, že by byl dostačil zaráziti kolo, a na jehož prstech stkvěly se zlaté prsteny se zářícími brilanty.

Co na jeho tvářích ihned do oka pa-

\*

dalo, byl nos, významný nos s orlím zakončením, nad nímž dvě sivých, polootevřených očí, či spíše oček, do světa hledělo. Byl oblečen sice do fraku, ale i z fraku vyčnívalo levé rameno nad pravé, což bylo důkazem, že v mládí nosíval těžší břemena, snad i pytle s různým zbožím. Nasvědčovala tomu též přiohnutá záda.

— Co pak mi nese pan Khon? — vítal příchozího p. farář.

Pan Khon, ukloniv se třikráte za sebou, zasednul na podanou mu židli. Příznačné u p. Khona bylo, že, sotva zasedl na židli, zavěsil své palce pod ramena do vesty.

— Co jiného, důstojný pane, než kšeft. Právě jsem se setkal s panem Vránou — —

— Mým bývalým nájemníkem polí? —

— Huboval a nadával jako špaček, že mu milostpán ráčil dáti výpověď, a proto jsem se osmělil milostpánovi nabídnouti kšeft, glänzend kšeft. Já mám od zdejších pánů najato mnoho polí a proto bych si dovolil — —

— Mnoho-li byste mi, p. Khone, nabídl za korec? — vyzvídal na židovi.

— Prosím 20 zl. za korec na 12 roků, a peníze vysázím hned na stůl. —

— Na pěstování řepy? —



— A prosím také cichorie, mám postavenou sušárnu. —

— A proč právě na 12 roků? —

— Protože bývalý pachtýř farní pole nadobro vymrskal. Musil bych první rok pole úhořiti a pak jen jetelinami osívati. Ale, prosím, já jako poctivý žid složil bych hned napřed celoroční činži jako kauci a pak ještě půlletní činži napřed. Weis Gott, já jsem poctivý žid. —

— To by byla skvělá nabídka — odvětil farář — ale co by tomu řekli osadníci, že jejich farář svá pole křesťanu vzal a prodal židovi? —

— Ný, co by žekli? Žekli by tolik, jako žekli o knížeti pánu, od něhož jsem najal celý dvůr, že udělal dobrý kšeft. Tolik mu nabídnouti nemůže nikdo. —

— Já se opravdu divím, že nabízíte tolik. —

— Prosím, já při tom vedu též obchod. Řepu a cichorii já si zpracuji sám, já kupuji hubené uherské voly, ořu jimi na polích, pak je vykrmím a prodám; prosím, já tu obrátím svůj kapitál dva- i třikráte do roka. Se mnou nemůže nikdo khonkurvat, a to proto — dodal se smíchem — že se jmenuji Khon, poctivý žid. —

— Mnoho-li polí držíte v nájmu? —

— Phanských mám, prosím, přes 600

měr a selských přes 800 měr; já mám skoro již půl obce, a možná dost, že budu za pět let míti obec celou. —

— Tolik snad přece ne? —

— Weis Gott, budu. Prosím, sedláci teď pracují na mé konto. Já jsem jejich statky skoupil, ale já jako z milosti nechávám je hospodařiti dále. Já jsem teď jejich phantháthou. Phrosím, to jsou teď moji nádenníci. Oni teď dřou se na mne, a já jsem teď jejich milostivou vrchností — dodal žid s nevýslovným cynismem.

— Víte, pane Khone, co? — pravil farář. — Já si to rozmyslím a pak si dovolím pro vás poslati. —

— Phrosím, — ukláněl se žid při odchodu — 20 zl. za korec a peníze hned na prkno. —

Žid již držel kliku u dveří, ale ještě jednou se obrátil a s drzou dotěrností pravil:

— Já vím, že phan farář je jako na novotě a že, když se začíná zařizovat, bude potřebovati peníze. Zde phrosím dovoluji si nabídnouti 1000 zl. — — račte mi je splatiti dle možnosti. —

A sotva to dořekl, již vytáhl objemnou, bankovkami našpikovanou tobolku, z níž vyňal tisícovku a položil na stůl.

— Phrosím, nikdo o tom nemusí vě-

dět, a žádný to nevidí — já ji p. faráři zapůjčím, a bude-li potřebovat více, zapůjčím i více — —

— Prosím, děkuji panu Khonovi za velikou ochotu, zatím však nenalézám se v žádné tísní a kdybych i nalézal, věděl bych, kam se obrátiti — —

— Ale phrosím, nikdo to nevidí, nikdo o tom neví — nutkal žid.

— Ale teď již toho mám dost! — utrl se farář na žida.

Pokušitel, sebrav bankovku, blížil se ke dveřím, před nimiž však opětně se zastavil.

— Ještě bych si dovolil panu faráři nabídnouti dvě kravky švýcarky, phrosím, prima zboží na zkoušku. Já přítomně ve svém kravíně nemám dosti místa. Každá z nich dá týdně pět liber másla. —

— Dovolte, pane Khone — odmítal farář se zdvořilostí přímo nevyčerpatelnou nabídku. — Já slýchal, že plemeno to v Čechách se zrůdňuje. Já chci si držeti plemeno domácí. A zač by taková kráva přišla? —

— Phrosím, kráva ta byla na výstavě poctěna cenou, ale já bych ji p. faráři přenechal za 300 zl., rozumí se, též na splátky podle pohodlí. —

— Je mi líto, že ani tuto nabídku nelze mi přijmouti. —

— Phrosím, na splátky a na zkoušku.

— Rozhodně nepřijmu! — odmítal farář žida hlasem drsnějším, doprovázejeho při tom ke dveřím, jimiž žid konečně se vytratil.

— Toť je jako na poušti — smál se farář, když již žid byl venku — trojí pokušení měl na mne nalíčeno, a nejhorším bylo to třetí; proto, že bych ty krávy potřeboval. Jedné je málo.

— Co tu chtěl ten žid? — tázala se matka faráře, jež byla po odchodu žida do pokoje vklouzla.

— Chtěl ode mne najmout pole. —

— Mnoho-li nabízel? —

— Co byste myslila? —

— Deset zlatých? —

— Jednou tolik, a peníze hned na prkno. —

— Dvacet zlatých! — A to jsi mu je dal. —

— Nedal ještě a nedám. —

— Jen mu je dej; bylo by to nejmoudřejší. Považ, 20 zlatých za korec, to by dělalo 1200 zl. za rok. Ty peníze teď potřebuješ. Vydali jsme se. —

— Drahá matičko, nemohu, nemohu a

kdybych měl trpěti hlad. Lidé by řekli, že již i farář dal se na židovskou víru.

— A co hodláš s poli dělati? —

— To sám ještě nevím. Snad si je nechám. —

— Pro Bůh, jen to nedělej! Nebožtík pan farář udělal to také. Začal hospodařiti sám, vrazil do polí 6000 zl. — všecky své úspory a konečně byl rád, když na ně dostal pachtýře, který mu platil jen 8 zl. za korec. —

— Platil? —

— Nu, zůstával mu dlužen. Pan farář říkal, nejpoctivějším nájemníkem že je žid. —

— A přece pole židu nedal. —

— Protože tu Khon ještě nebyl. Proto, drahý Františku, rozmysli si to dobře. Pan Khon je poctivý žid. —

— Jděte mi k šípku, s těmi poctivými židy. Pan Khon je nejdrbanější ze všech. Já myslím, že až se odtud jako malý milionář odstěhuje do Vídně, že na zdejších polích neporoste než jen kamení. A proto já mu farní pole nedám.

— Dělej si, jak rozumíš. —

Po těch slovech odcházela matka, ale ve dveřích na někoho narazila.

— Fuj! — odplivla si — to jsem se lekla. —

— Koho to vidím? — zvolal farář —  
měho drahého medvěda. Maminko, přine-  
ste mu chleba a pivo, medvěd bude mít  
hlad. —

Skálořlam Beneš měl tisíc radostí, že  
opět viděl svého milovaného kněze.

— Tak co je tam nového? —

— Nic kalého — odpovídal úsečně.

— Vzpomínají, vzpomínají! —

— Snad ne? —

— Ba vzpomínají, ten nový se jim ne-  
líbí. —

— Proč nelíbí? —

— Protože je Němec — nix bémiš. —

— Ty bys tomu dal; vždyť si Němce  
přáli! —

— Je prý moc pyšný a má jen s pá-  
ny, chodí s nimi na hony. To prý byl  
ten Čech den a noc a pak —

— Co pak? —

— A pak — že jsem bez práce. —

— Ty bez práce? —

— Protože není práce. —

Faráři proletělo hlavou: Toho člověka  
mi posílá sám Bůh.

— Jak pak, ty roztomilý medvídku,  
nechtěl bys pracovati u mne? —

— Ve dne v noci. —

— Nu tak dobře. A rozumíš také ko-  
ním? —

— Iříve býval čeledínem  
u sedláem šeludo, lommu. —

— Tím lépe. Tak se tedy zde ulebeď.

Na to farář, obrátiv se k matce, jež ze zvědavosti se pozdržela, aby si zvláštního hosta po svém způsobu prohlédla, pravil:

— Tamhle tu paní teď ve všem budeš poslouchat, protože je to moje maminka. —

— I jej, jej — vycenil na ni své zuby, načež, utřev si rukávem nos a ústa, jal se jí líbati ruku.

— Prach sice nevynašel — pravila matka — ale kouká mu z očí poctivost. Necháme si ho tedy. Umíte štípat dříví? —

— A jak — odpovídal — já roztřískám každý pařez. —

— Nu tak, jděte do kolny, služka vás tam dovede. V malé chvíli na to rozléhaly se po faře rány hromotluka, a v téže chvíli skamarádil se s ním hlídač domu Blaff. A když naštípal dříví, jal se rýtí na zahradě. Pravil, že zahrada měla již dávno býti vyčištěna, je prý v ní mnoho zaschlých švestek, kteréž prostou rukou, bez motyky vyvracel. A hrušně též měly mnoho zaschlých větví, kteréž ořezával. P. Lánský jenž s okna na něho se díval, seznal, že medvěd kromě obrovské síly svých rukou

má též více zkušeností v hospodářství, nežli on sám, jenž po celý život zabýval se hlavně knihami a který nyní poznával, že musí se státi též praktickým hospodářem.

— Stojím tu — pravil k sobě — před velikým úkolem života. Tenhle Khon stává se již svrchovaně drzým židem; roste mu břicho, začíná hrdě vypínati hlavu, dělá již milostpána a uznává za zbytečnost tajiti se svými plány; je již malým millionářem. Jak by se před světem honosil, že má zde i faráře již v kapse, a mé působení zde zůstalo by bez úspěchu. Pamatuji se jako chlapec, že asi před 25 lety přišel sem jako pokorný, skromňoučký židáček s pytlem, jenž v hospodě sedával v koutku a lapal oběma ušima slova zdejších pánů agrárníků. Teď se z něho stal milostpán, jenž má ve službách otroky. Ti bývalí sedláci, kteří mu teď slouží, nejsou již ani trhany, nýbrž jak jim zde říkají: „v o t r o k y“. Jaká to dříve bývala zachovalá a proto i zámožná obec. Hrušov slynul daleko široko. Které děvče provdalo se v Hrušově do statku, pokládalo se za šťastné. Jak se to všechno za čtvrt století změnilo! Dobrá třetina zdejších statků je rozprodána. A přece zde působil vzorný kněz. Jak to přišlo? Ve své starobě vyjádřil



se mi o tom nejednou: Nebýti mne, byla by snad celá obec upadla do rukou žida. Liberální éra slavila sem vjezd. Několik učitelů postačilo, mládež otrávit, naplniti ji novým duchem, stav selský se jí znechutil, zatoužila po životě ve městě, nejraději v Praze, pantátové začali se svlékati ze starých poctivic, šatili se po městsku, osvojili si i městské způsoby, či nezpůsoby. Množství záložen usnadňovalo jim úvěr. Dokud nebylo tolik spořitelien a záložen, dluhy se nemohly dělati; snadnost úvěru na směnky ubíjela sedláky. Nyní sedláci v záložnách svůj úvěr vyčerpali, a protože vždy nové dluhy dělají, dluží se u žida. Lichvářství teď po venkově kvete hůře, než kdykoliv dříve. V takovém stavu nalézám zde vinici Páně. Co tu dělati?

Asi za týden na to zajel si do okresního města, aby nahlédl do knih a vypsalsi, kolik čísel v Hrušově dostalo již nové hospodáře. Bylo jich přes dvacet na stacích větších, nyní již rozdrobených, a skoro třicet na stacích menších, pod třicet korců výměry. Celá obec čítala 150 čísel, byla největší v okolí a měla přes 2000 obyvatelů, kromě obou přifařených obcí.

Sestaviv si všecko a promysliv vystoupil v neděli na to na kazatelnu, odkud měl

k lidu řeč na thema, jak plnění náboženských povinností prospívá obecnému blahobytu. Náboženství jest nejlepší ochranou stavu zemědělského, jež udržuje statky v celosti. Kdekoliv na venkově náboženství vymírá, tam statky se rozpadávají.

Pozornost posluchačů se stupňovala, což znáti bylo na tom, že se nekašlalo.

Na to kazatel uváděl, kolik statků v Hrušově — na nichž majitelé byli usedlí — dle matrik přes dvě stě let a zajisté ještě déle, protože ve švédských válkách matriky byly spáleny, se rozpadlo. Majitelé ti přečkali nejen válku třicetiletou, válku sedmiletou, válku francouzskou, ale přečkali i robotu a když konečně dočkali se časů lepších, když dočkali se všemožné svobody, tu odtud zmizeli. Čím se to stalo? Na to kazatel uváděl jména hospodářů dle čísel, kteří z obce se vystěhovali nadobro, někteří i daleko za moře, někteří do měst; na to bez uvádění jmen vyčetl pouze jména statků, jichž bývalí majitelé dosud v městě žijí, kteří však donuceni různými okolnostmi, statky anebo statečky své prodali. Otázku, proč se tak stalo, kazatel dovoluje si co nejšetrněji posluchačům předložit, a možná, že všichni dospějí k tomu náhledu, že do mnohých statků zažral se drak náboženského úpad-

ku, drak, jenž požíral ty ctnosti, jež hospodářství udržují pohromadě, především však spořivost, sebezapírání, uskrovnování se, prostotu mravu, vůbec všecky ty ctnosti našich předků, kteří svým potomkům přes všecku zlobu časů dochovali statky. A tolik konečně vás ujišťuji, že nenastane-li v ohledu tom obrát, budou ze statků mizeti jména další, a že jest k obávání aby za druhého čtvrt století nezmizela jména všecka. Na každém hospodáři, jenž v náboženských povinnostech nadobro zvlázněl, zle se to vymstí buď již za života, anebo v nejbližším pokolení.

Když kazatel skončil, začalo vzájemné pokyvování a mrkání na sebe, avšak kazatel jal se ohlašovati: Do stavu manželského vstoupiti míní — —

Celou tu neděli povídalo se o kázání. Škoda prý jen, že na kázání nebyli, kteří tam býti měli a kteří prý vůbec na kázání nechodí.

Pan řídící Chaloupka, jenž kázání poslouchal na kůru, P. Lánskému k němu blahopřál s dodatkem, že by mělo vyjítí tiskem, aby dostalo se do rukou též jiným osadám, do celých Čech, protože vylíčené v něm neblahé poměry zavládly skoro všude. Jen toho pan učitel litoval, že pan farář při kázání vedl si příliš mírně, že

měl přímo jmenovati to dračí plémě, jež sedláky vyžírá ze statků: především karban, pijanství, flinta, bezmezná domýšlivost a dále ženská parádivost. To prý je příliš málo, to prý je jen tak trochu pošimrá, oni se otřesou a žijí zase tak dále.

— A což, pane učiteli — pravil farář — nepřistoupil byste ke spolku mužů a žen, jež bych si troufal utvořiti k záchraně živností zde? —

— Já hned, okamžitě — odpovídal — a se mnou jich přistoupí ještě mnoho jiných. —

— Nuže platí! Slovo dělá muže. Račte promluviti ještě s jinými sousedy a též panímámami a sezvati je na příští neděli po požehnání do sálu „U koně“, kdež bych si dovolil míti přednášku a podati stanovy spolku, o jehož jméně bychom se dohodli.

Po těchto slovech se rozešli.

Farář byl souhlasem řídícího nemálo potěšen.

— A nyní — pravil k sobě — musím si obejíti všechny své sousedy faráře a zeptati se na jejich dobrozdání. —

#### 4. Další návštěvy.

##### U s o u s e d a p e s s i m i s t y .

P. Lánský jako nový farář měl ještě povinnost vykonati návštěvy u farářů ve vikariátě, při kteréžto příležitosti mínil se poučiti o hospodářském stavu obyvatelstva ve všech farnostech a pokud možná získati v nich spojence. Ačkoliv ke své installaci pozval všechny nejbližší sousedy, účastnili se jí všeho všudy dva faráři a tři kaplani, ostatní buď se omluvili, anebo vůbec neomluvili, z čehož P. Lánský právem soudil, že na vikariátě nebyl příliš vítaným sousedem, snad hlavně pro své mládí, a že v patronátním kněžstvu několik starších přeskočil. Vědělo se ovšem, že se tak stalo jedině přičiněním předchůdce, on sám že měl vinu jedině tu, že beneficium mu nabídnuté prostě přijal. Jakožto syn bohyně Štěstěny nebyl od sousedů náviděn, což snadno vycítil.

Jeho nejbližším sousedem byl Sedivý, farář ve Zhoři. Znal jej již dávno. Byl to starší pán, jenž trpěl pakostnicí. Přijal P. Lánského na pohovce, jsa obložený vatou. Počasí bylo pochmurné, a proto stěžoval si na nový záchvat, leč i při tom snažil se býti k němu vlídným, ačkoliv ne mnoho hovorným.

O svých ovečkách mluvil s rozhodným pessimismem. Hospodářské poměry ve Zhoři byly stejně neutěšeny jako v Hrušově, záchrana zhola nemožná.

— Marně se přáteli namáháte. Já sice vaší dobrou vůli uznávám, vy jste však dosud mladý zajíc, naše pány sedláky čili — jak se nejraději nazývají — agrárníky neznáte. Oni vás vyposlechnou, vašim důvodům se pousmějou, což si můžete vykládati všelijak a nejspíše asi tak: tomu ty nerozumíš, to je naše věc, my jsme od toho, my jsme kabrňáci. Mluvte jim jako anděl, vy jimi nepohnete, protože jsou to moderní „nadlidé“, kteří všemu rozumějí, a farář ničemu. Způsobem nepřilíš zdvořilým vám dají znáti: hleď si svého kropáče a nás nech na pokoji, my od tebe poučení vůbec nepřijímáme. Takové, přáteli, jsou zkušenosti mé. Z toho zároveň poznáte, že já na záchranné akci se nesúčastním.

— Ale přece — namítal P. Lánský — nejsou takoví všichni. —

— Prosím, tak to jen zkuste a přesvědčíte se, že jsem měl pravdu. —

Na to pan farář Sedivý zavedl hovor na předmět jiný, což bylo pokynem, že o věci té nepřeje si déle hovor vésti.

## U souse da optimisty.

Druhá návštěva platila p. Veselému, faráři v Sedlci. Byl to teprve padesátník kypícího zdraví, plných červených tváří a prořídých vlasů.

— To mám radost — vítal P. Lánského — to mne těší, že jste nás poctil svou návštěvou. — Na to obrácen ke dveřím do kuchyně, volal:

— Přineste sem něco k jídlu a pošlete pro pivo! —

Po jakémisi úvodu P. Lánský začal hovor o záchraně statků.

— Jak pak by ne? Proč by to nešlo? Může to jít, musí to jít. Já jsem stejného mínění; já měl úmysl ten již dávno, ale, to víte, příteli, nenašel jsem porozumění. Někteří by nejraději nedělali nic, podle pořekadla: Seděti za kamny a míti s celým světem pokoj.

— Ráčil jste již v ohledu tom něčeho podniknouti? — tázal se P. Lánský.

— Hm, co já pořídím? Já bych se byl rád s někým spojil, ale což pak myslíte, že jsem našel aspoň jednoho?

— Zašel jsem k faráři sousedu Šedivému, ale nechci se chlubit, jak jsem pochodil. To je mrzout, ten dívá se na svět černým sklem. —

\*

— Je chudák churav — omlouval ho P. Lánský.

— Ale pobyl jsem ještě u jiných a nepochodil jsem nikde. A to, příteli, bolí. —

— Ale snad nyní ráčíte se připojiti k nám — —

— Rozhodně; se vší horlivostí a silou. Těší mne velice, že konečně mezi námi našel se spolubratr plný energie a podnikavosti. —

— Myslil bych především — zříditi ve Hrušově Raiffeisenovku. —

— Znamenitě, geniálně — jen tak — tak to půjde. —

— Ráčíte zajisté též státi se jejím členem — —

— Ovšem že; já budu první, jenž upíše 100 kor. Upsal bych tisíc, ale bratříčku, to víte, časy jsou zlé. —

— Já jsem se odhodlal vydati leták. —

— Výborně, znamenitě! —

— V němž vylíčím smutný stav sel- ských — —

— Prosím, agrárnických, agrárnických — opravoval souseda hostitel.

— Stav agrárnických živností a spolu prostředky k záchraně. Směl bych snad doufati, že byste, pane sousede, mezi svými ovečkami k účelu tomu agitoval? —

— S největší ochotou; doufám že v pře-



ti, nejdéle v desíti letech všecky statky zde z lichvářských rukou vysvobodíme. —

P. Lánský byl nad míru potěšen, že u druhého souseda našel nejen porozumění, ale i ochotu, účastniti se na záchraně rolníků.

— Máte, pane sousede, též naději, že by vaše ovečky staly se též členy Raiffeisenky? —

— To bude, prosím, to hlavní. Přijdou se dlužit — —

Pan farář Veselý bezděčně pronesl případnou satyru na bídné hospodářské poměry.

— Tedy hlavně dlužit? — opakoval P. Lánský poslední slova svého souseda.

— K tomu přece jsou záložny — dotvrzoval soused.

Při odchodu P. Lánský uvažoval o své návštěvě v Sedlici, a zdálo se mu, že měl před sebou optimistu.

### U souse da k ř i k l o u n a.

Třetím sousedem byl Rundal, farář v Okurkově.

Byl to pán imponující postavy s mohutným hlasem, jenž pronikal trojí zeď. P. Lánský slyšel jeho hlas, když docházel k faře.

— Vy byste nejraději na poli zevlovali

a skotačili — jestli já na vás tam přijdu, tak vás vyplatím! —

Když P. Lánský se mu představil, byl žoviálně přivítán a když se po chvíli vy-  
tasil se svým plánem, otázal se ho:

— Máte již dovolení od konsistoře? —

— K tomu přece není zapotřebí do-  
volení! —

— To máte, příteli, pravdu. Jen si s konsistoří nic nezačínajte, sice vám to všechno pokazí. Ti páni tam jsou veskrz geniální v kažení všeho dobrého. Sedí tam ve svých kancelářích, dívají se do lejster a udělují samé nosy — — — Církvi bylo by nejlépe poslouženo, kdyby vůbec konsistoří nebylo. To ono se jim tam rozkazuje, ale dát je takhle do školy, nebo postavit na kazatelnu a říci jim: Tak, teď ukažte, co umíte! Ti by koukali. —

— Ráčíte, pane sousede, s naším plánem souhlasiti? —

— Ano, souhlasím, jen jestli se do toho nebude plésti konsistoř. —

— Račte být ujištěn, že nebude —  
odvětil P. Lánský s úsměvem.

— Protože ta nemá žádného uznání,  
— pokračoval souseď ve své filipice. —  
Tuhle já se na faře plahočím již třicet  
roků a myslíte že mi dala jen jediného

uznání? Ani toho muškátového límce se mi nedostalo.

Ale já bych myslil pane sousede, — ujal se P. Lánský slova, — že tohle jsou jen malichernosti, koho to těší, ať se o to uchází, já, upřímně řečeno, o ta vyznamenání nestojím.

— To se vám hezky říká. Ale já se musím stydět jít do školy a na kazatelnu. Lidé se mi smějí: všichni okolní faráři mají vyznamenání, jenom náš farář má doposud holou kleriku, to musil něco vyvésti — co pak asi? Vidíte, v tomto vězí.

— Nu tak, pane sousede, dejte těm pá-  
nům dobré slovíčko a dostanete nějaké vyznamenání. Prosím, neračte se na mne horšiti, dovolím-li si podotknouti, že vás nebeský pastýř opatřil takovým orgánem, že ho je slyšet zajisté až do konsistoře. Já na vašem místě zvykal bych si orgán ten zmírniti, zlahodniti. —

— Rozumím, rozumím — odvětil soused. — To je vám tak. Každé slovo od-  
tud je slyšet v sousední faře u toho „Nejdůstojnějšího“. Není sice nejdůstojnější, ale každé třetí slovo z jeho úst je „nejdůstojnější konsistoř“; v té on žije — —

— A kolik má již vyznamenání? —

— Mnoho jich sice dosud nemá, ale rád by je měl a nejvíce lační a žízni po

„paspulce“. To je jeho nemoc. Ale já, než bych pořád k nim lezl — — ať to vědí, co si o nich myslím. Eh tak, pane souse-  
sede, poslužte si — pobízel P. Lánského  
hřímavým hlasem.

Ze všeho hovoru P. Lánský poznával, že tento soused pro věc jeho je upřímně zaujat, ale že žije v domněnce, že se mu děje křivda.

— Proč mu nedají též vyznamenání-čka? — pravil k sobě — když na ně tolik stůně, a měli by páni od něho pokoj. Stal by se jejich nejoddanějším přítelem. Zdá se mi proto, že i nahoře panuje jakási umíněnost. Zde pan Rundal je sice co do hlasu lvem řvoucím, ale jinak je do-  
brákem. Ovečky dovedly ho dobře oceniti. Je prý sice hned hr hr, pouští hrůzu, kda však to s ním dovede, ovine ho kolem prstu. A nejlépe to s ním umí kostelník. Ten — milostpane sem, milostpane tam, — a vládné celou farou. Takové jsou povahy.

P. Lánský vystihl nejen slabou stránku tohoto souseda, ale i dobré jádro v něm a proto si umínil s ním další styky pěstovati a jej, pokud možná, s konsistoří smířiti.

Tolik již ze své poměrně mladé zkušenosti věděl, že křiklouni bývají nejlepšími lidmi — kdo to s nimi umí.

Křivdil ovšem rozhodně konsistoři, ale páni mu křivdili též a to tím, že opomenuli si jej usmířiti — pravou maličkostí, kouskem sukna kolem šije, což je pranic nestojí, anebo též zlatou obroučkou na prstu, již si každý rád koupí u zlatníka. Tento soused stonal na vyznamenání, a proto se z něho stal rundal.

### U souse da e l e g á n a.

Další návštěva P. Lánského platila faráři Ostrovskému z Ostrova. Byl-li šlechticem skutečným, nebylo známo, ale podpisoval se tak. Měl nevelikou faru až na konci vikariátu. Zvenčí vypadala hodně opršele, a rámce na oknech byly tak ohnilé, že bylo odvážné otvírati je při dosti malém větru z obavy, aby se nerozsypaly. Patronem byl jakýsi kobylník, jenž na kostel a faru litoval nákladu. A jako fara, byl sešlý i kostel, na jehož vížce viklal se železný kříž, který při bezvětří skláněl se následkem častých západních větrů na stranu východní. Toho dne vanul právě prudší podzimní vítr, jenž potřásl kostelními okny, jichž rozbitými tabulkami vrabčáci hráli si na schovávanou.

— To bude asi vnitřek fary vypadati též zbědovaně — myslil si P. Lánský.

Ale jak se podívil, když schůdek ke

dveřím lesknul se jakýmsi přižloutlým leštídlem. A když dovnitř na chodbu vkročil, spatřil ji touže barvou vyleštěnou. Zde přivítala ho dáma s manšetami a vedla po schodech do prvního patra k panu Ostrovskému z Ostrova. Ačkoliv schody byly již vetché, leskly se lakem, a podlaha na chodbě, ačkoliv namnoze již červotočivá, natřena byla hnědou, vonnou fermeží. Vypadalo to zde jako ve starém hradě. Na stěnách na chodbě viselo několik začouzených obrazů farářů z předešlých věků, z nichž jeden měl řez přes tvář, způsobený neopatrností služky při stírání prachu. Plátno bylo sice slepeno, ale řez přes tvář zůstal.

Když P. Lánský do pokoje — chceme říci do salonu — vkročil, vítal ho kněz asi čtyřicítiletý v taláru dle francouzského střihu s kolárem z doby Ludvíka XIV. Stará podlaha leskla se hnědou fermeží, stůl byl pokryt plyšovým ubrusem, na němž nebylo lze psáti.

Kdežto P. Lánský doma na svém stole měl roztomilý nepořádek, zde nebylo k spatření ani kouska papírku, nikdež knihy. U okna stál psací pult bez papíru a bez psacího náčiní. Ani známky nebylo, že by se zde též psalo. Knihy a matriky, jak z polozaskleněných dveří znáti bylo, byly

zavřeny ve dvou skříních. S oken visely krajkové záclony, na kteréž P. Lánský dosud se nezmohl, slovem celý pokoj ve vetché faře činil dojem elegantně zařízeného salonu.

Soused přijal P. Lánského ceremoniosně, chladně, nabídl mu plyšovou židli, a zapřádal se hovor o povětrnosti, chladném počasí a nastávající zimě. Ze salonu na P. Lánského vanula zima pod bod mrazu, a P. Lánský nepříjemně naladěný, nebyl by ani začal hovor o svém plánu, protože z celého přijetí necítil se k němu povzbuzena, avšak pan Ostrovský z Ostrova sám hovor ten načal.

— Těší mne — zapřádal hovor — že mám tu čest poznati p. apoštola — — jak pak to zní? —

— Prosím, apoštola trhanů — doplňoval P. Lánský.

— Velmi zajímavé, opravdu; a nyní, jak se dovidám, ráčíte zabývati se plánem podobným — —

— Mám ctižádost státi se ještě apoštolem židovských „votroků“ a pak snad ještě apoštolem proletáře — prozatím nevím ještě na čem se ustanovím. —

— Velmi zajímavé, opravdu velmi zajímavé. Líbo-li si zakouřiti? —

Po těch slovech p. Ostrovský z Ostro-

va se pozvedl a vedle ze salonu přinesl škatuli, naplněnou vonnými „trabuky“ — jež svému hostu nabídl.

— Prosím — omlouval se P. Lánský — já jsem slabý kuřák a kouřím-li kdy, kouřím jen ty „trhanské“ — dlouhé, za tři haléře jedno.

P. Lánský stával se bezděčně kousavým.

— Musím uznati — hovořil p. Ostrovský dále — že je to velmi zajímavý sport, zabýváti se povznášením trhanů, a jak jste ráčil podotknouti, též „votroků“. —

— Račte p. Ostrovský z Ostrova prominouti, u mne to není žádný sport, nýbrž ryzí láska k bližnímu. —

— Věru velmi zajímavé, opravdu zajímavé. —

Tato paušcizna, jak si pravil, P. Lánského urážela a proto, zvednuv se, jal se p. Ostrovskému poroučeti.

— Mám před sebou ještě návštěvu další — omlouval se.

Avšak této omluvy nebylo třeba, protože p. Ostrovský z Ostrova nenamáhal se hosta zadržeti.

— Zde to mrazí — pravil k sobě P. Lánský, když byl již venku. — To je mi přepodivný patron, jenž moji snahu nazývá sportem. Snad naposled u něho bude



sportem i duchovní správa z nedostatku sportu lepšího. —

### U souse da hospodáře.

Další návštěva platila faráři Ovesnému v Jeřicích.

Fara jeho podobala se panskému dvoru. Když P. Lánský vkročil do nádvoří, prohánělo se na něm hříbátko, kteréž veliký huňatý pes honil. Musili však oba dobře si rozuměti, protože hříbátko ke psu brzy sklánělo hlavu, brzy mu ukazovalo kopýtka. Krocanovi na dvoře ty skoky nebyly po chuti, protože stále na toho neposedu hudroval. Farář Ovesný právě stál na dvoře a volal na hříbátko, podáváje mu na ruce kousek soleného chleba. Měl vysoké boty a na sobě krátkou bluzu. Byla to markantní postava s výraznou, osmáhlou tváří, jež označovala energického hospodáře.

Když se mu P. Lánský představil, přivítal ho krátce, ale upřímně bez dlouhých komplimentů a vedl ho místo do fary do konírny, kde mu ukazoval klisnu a pár tažných koní. Promluviv na ně, všichni se k svému pánu obraceli a krky k němu natahovali v očekávání, že pro každého přinese kůrku chleba, v čemž se i neklamali. Poplácav každého, vyprávěl svému hostu,

že letos za klisnu s hříbátkem na výstavě dostal premii. Z konírny vedl P. Lánského do kravína, kde mu ukazoval cenou počtěná telátka z čistokrevného hollandského plemene. Též ovce měl, ale tvrdil o nich, že se teď již nevyplácejí, protože pokročilé hospodářství pastvy nepřipouští, a proto že se chovu ovcí vzdá.

Na to vedl hosta do sadu, kde právě dozrávaly vzácné druhy ovoce. Všecky stromy byly sice rozložené, ale nízké, takže ovoce na nich lze dosáhnouti rukou.

— Teď již ty stometrové jabloně a hrůšně vyšly z módy. Ty pěstovali naši předkové, nyní se pěstuje strom francouzský, nízký. Nevytrvá sice staletí, brzy se vysílí, ale nahradí se jiným.

P. Lánského sadařství vzorného hospodáře-kněze velice zajímalo. Těšil se každému pokroku a jako mladý farář přál si, aby si mohl zavésti něco podobného.

— Jak vy to máte ve své faře? — tázal se ho.

— Mám sice též zahradu a též hezkou, ale s vaší zde daleko se měřiti nemůže.

— Vy jste ještě mladý, můžete si všechno zařídit jako já — povzbuzoval ho soused. — Bude mne těšit, naštívíte-li mne častěji; pohřešuji, že naše novodobé duchovenstvo velmi málo hospodářským po-

krokem se zabývá. Jsou tomu povděční, mohou-li pole pronajmouti leckde třeba židovi, berou činži a o další se nestarají. Dříve bývali kněží rolníkům vzory v hospodářství; jak pak si jich má teď rolník vážit? Rolníku nejvíce imponuje kněz-hospodář, od něhož by se mohl něčemu přiučiti. Teď ti kněží jsou jen samá kniha, samé noviny, samá organisace — dejte mi s tím svatý pokoj. Proto vás, mladý člověče, před tím varuji; hleďte si hospodářství. Máte pěknou faru, na 60 strychů polí — doufám, že pole nepronajmete. —

— Pole vyžadují kapitálu — pravil P. Lánský s povzdechem — kterého já nemám. —

— Začněte s několika korci. Pořídte si dvě statné krávy, hollandanky, použijte jich k orání. Půl dne, někdy i celý den jim neuškodí. Jen je dobře krmte, dobytku je zdravé, může-li se denně na zdravém vzduchu projíti. Především třeba spolehlivého člověka, jenž by s němou tváří dovedl zacházeti. To je nejhlavnější věcí. Já jsem také pobyl kravařem. To není žádnou hanbou. Kdybych vám však směl raditi, tak zanechte všeho apoštolství. Zaslechl jsem, že hodláte prováděti nové apoštolství, jakobyste neměl dosti na apoštolství trhanů v Sichdichführu. Ze všeho vidím, že jste

idealista, protože jste ještě mladým. Sport tohoto druhu provádí se ovšem v mládí, ale dnes již nejste tak mladým, abyste se pouštěl do sportu nového. —

— Sport, sport — výtku tu slyším již po druhé a to z úst hospodáře praktického — pravil k sobě P. Lánský.

— Nejnevděčnější rolí — pokračoval soused hospodář — jest, chtít zachránit sedláka. Snad přece znáte národní píseň: „Sedlák, sedlák, šelma velká.“ Sedláci nechali se novou dobou svést do dluhů. Co se děje u vás v Hrušově, děje se všude. Dle písně prý sedlák zamazal chalupníka, ale tentokráte páni zamazali sebe dluhy a aby se očistili, skáčí do rybníka, vyprodávají se. Tak je tam jen ponechme, ať si pomohou sami ven. —

— Snad by to bylo přece nekřesťanské — odvážil se P. Lánský k poznámce.

— Vy sedlákovi se rozhodně nezavděčíte, podáte-li mu pomocnou ruku. Bude vás podezřívati, že to děláte ze zisku, protože soudí sám dle sebe. Sedlák zadarmo neudělá nic, pranic a bude se i při vaší záchranné akci tázati: Co za to máte?

— Dle toho — prohodil P. Lánský — nesměl bych se těšiti, že se naší akce činně účastniti ráčíte? —

— Já? Ani pomyslení. Já se držím

zásady: Sedlák upadl do jámy, tak ho tam nechme; on, když mu to půjde nad krk, vyleze z ní sám. —

— Zásada tato byla by nekřesťanská — nepastýřská. —

— To se vám, příteli, jen tak zdá. Sedlákům dnes vede se zle, protože spustili se zásad křesťanských, zahráli si na filosofy; až se navrátí k zásadám těm, povede se jim zase dobře. Naší povinností jest, zásady křesťanské jim hlásati — nikoliv zakládati jim záložny, aby do nových dluhů zabředali. Tak by nikdy k zásadám křesťanským se nevrátili. Zde platí lékařské: „Remota causa, removetur morbus!“ česky: „Nejez kyselé švestky, nebudou ti brněti zuby!“ V tom se, drahý příteli, rozcházíme. —

— Ano — souhlasil P. Lánský — rozcházíme a to zásadně. Já se přidržuji zásady, že kněz je povinen pečovati též o zlepšení hmotného stavu svých oveček, což platí i zde. —

— Dovolte, příteli, já vás z toho snadno vyvedu — stál soused na svém.

— Milerád se nechám poučit. —

— Uvrhne-li se obchodník nešťastným; protože nepoctivými spekulacemi na pokraj bankrotu, pak by dle vašich zásad z toho následovalo, zásobiti jej novým:

kapitály, aby v nich mohl pokračovati. — Nikoliv, řeknete sám: Zanech podvodu a nepoctivosti a zachrániš se! Poskytovat mu úvěru nového, bylo by tolik, jako jej v nepoctivosti udržovati. Nemám pravdu? Stejně je to i s naším rolnictvem. Naší povinností je, upozorniti jej na příčiny, proč jeho statky, po praotcích zděděné, upadají do cizích rukou. Nechce-li příčiny ty odstraniti, pak nechť jen trpí.

— Myslím, ctěný pane sousede, — stál P. Lánský na svém — že bude třeba akce obojí: Upozorňovati jej na příčiny úpadku, ale zároveň mu hmotně pomáhati zvelebováním zemědělství. —

— Ano, zde vám, příteli, dávám za pravdu — souhlasil praktický hospodář — proto je každý kněz jako vzorný hospodář povinen svým příkladem své ovečky poučovati a nikoliv pronajímáním polí židům dávati jim pohoršení. Já aspoň pokud živ budu, ani píď pole nepronajmu. —

— Prosím, i zde třeba činiti rozdíl. Mnohý kněz vyšel ze stavu, v němž nerozezná se žito od zemáků. Jak může takový kněz prováděti hospodářský pokrok?

— Takový ať jest z konkursu o rurální beneficium vyloučen. —

— Tvrdá to zásada — odpověděl P. Lánský. Dle toho by ani kongregace a kapi-

toly své statky pronajímati nesměly. Zemědělství je dnes vědou tak zdokonalenou, že vyžaduje odborné studium, jemuž nemůže každý kněz se věnovati. Mnohý k tomu nemá ani povolání, ba ani nezbytných fyzických sil, a mnohý pro pokročilý věk věnovati se mu nemůže. —

— V tom ohledu máte pravdu — souhlasil soused.

Hovor tento byl veden mezi obědem se stejnou výmluvností s obou stran. P. Lánský seznal ve starším spolubratru obratného, protože zkušeného debattéra, jehož důvody byly sice závažné, ale nikoliv přesvědčivé. Při rozchodu zůstal každý na svém stanovisku.

— Osmělím se — pravil P. Lánský — kdykoliv budu potřebovati rady v hospodářství, ku svému boдрému sousedu se přihlásiti. —

— Bude mne vždy těšiti. —

### U s o u s e d a m o d e r n i s t y.

P. Lánský odcházal od faráře Ovesného s mocnými dojmy. Viděl tu hospodáře v každém ohledu pokročilého, veskrz praktického a divil se nemálo, že pro jeho plán neměl porozumění. Hospodářský úpadek širokého okolí jest přece očividný.

.

Proč se zdráhal, účastniti se akce k záchraně zemědělství?

Snad i proto, že se toho potřeba dosud neviděla tak naléhavou, a že vůbec v rolnictvu samém pro akci tu nejeví se dosti porozumění.

S těmito úvahami pozastavil se též u souseda faráře Nováka, jenž ve vikariátě požíval pověsti modernisty. Byl přijat se vši okázalostí. Farář Novák čítal teprve něco přes čtyřicet a měl faru sice nevelikou, ale dobře zařízenou z někdejší lokálky, do níž si z města přinesl značných úspor. Kollatura nečítala ani 1000 duší — fara sedmistová. Nápadným mu byl silný zlatý řetěz od hodinek až přes krk. Hovor obrátil se brzy na účel návštěvy P. Lánského.

— Akce vaše, pane sousede, — pravil hostitel — jest zajisté záslužná a též nutná, ale v nynějších poměrech skoro beznadějná. Církev naše i v ohledu hospodářském uzavřela se modernímu pokroku. Místo, aby kněžstvo vyzýváno bylo k sledování a pokud možná i k následování pokroku ve všech oborech, církev zakládá novou společnost biblickou. To je jako pěst na oko. Otázkou starých dokumentů nenapadne dnes člověku pokročilému se zabývati. —



— Myslím však, že bible je základem  
vší vědy — odporoval P. Lánský. — Mo-  
derní věda podrývá již i dějepisné kvádry,  
podrývá důsledně i historičnost Krista. My-  
slím, že právě to jest nejčasovější — ve  
chvíli, kdy protestantismus biblí — zje-  
vením — pohodil. —

— Církev se národům odcizuje —  
zněla další námitka sousedova — lid ná-  
sledkem toho odcizuje se církvi, vlažní  
u víře — —

— Nepřišel jsem, pane sousede, —  
namítal P. Lánský — vésti s vámi boho-  
slovecký disput, avšak na vaši námitku  
odpovídám tolik, že vědci všeobecně hlá-  
saný atheismus jisté vrstvy v národech od  
Krista strhuje a vzdaluje.

— A pak — doplňoval modernista své  
námitky — církev své duchovenstvo nevy-  
chovává účelně, čehož nejpádnějším dů-  
kazem jest to, že akce vaše setkává se  
skoro všude s odporem. —

Prosím, pane sousede, ukažte své po-  
rozumění potřebám doby tím, že přihlá-  
síte se za člena našeho družstva.

— Což pak já, chudás! I kdybych měl  
k tomu s důstatek peněz, jsem po vika-  
riátě tak rozkřičen, že bych vaši akci roz-  
bil.

— Váš těžký, zlatý řetěz na prsou ne-

svědčí o nedostatku — namítal P. Lánský. — Ostatně, dovolte mi, pane sousede, — pravil P. Lánský, zvedaje se k odchodu — upřímnou poznámku: Vy, Modernisté, stavíte se do hněvného koutku, odkud své výtky jako kamení vrháte na církev. Nejsouce s to sami se povznésti k činorodému působení, libujete si ve stálém rundání na církev z uražené ctižádosti. Vy se považujete za nadlidi, ale skutečně jste ubožáky. Vy ve svém koutku máte dvoje dvěře: jedny, jimiž vcházíte a druhé, jimiž vycházíte — do apostazie. Nepřeji vám, abyste i vy nastoupil tuto cestu.

Po těchto slovech P. Lánský se sousemem chladně se rozloučil.

#### U p e n s i s t y.

Na zpáteční cestě bylo mu jeti lesíkem, zvaným: v Borůvkách, v němž bylo postaveno několik letohrádků od bohatých pánů z Prahy. V jednom z nich přes léto bydlil starší kněz na odpočinku, Radník, bývalý farář velikého benefícia. Ačkoliv týž s vikariátním kněžstvem málo se stykal, odhodlal se P. Lánský pozastaviti se též u něho.

Zastal ho v zahrádce při modlitbě z breviáře.

Ostýchaje se ho vyrušovati, procházel

se za akátovým plotem. Pejsek u nohou svého pána bdící, oznámil hosta, načež pán ohlédnuv se, spatřil P. Lánského.

Byl to stařec s dlouhými šedinami, úctyhodného vzezření, jenž spatřiv kněze, pozvedl se a šel mu v ústrety.

— P. Lánský, farář v Hrušově — představoval se.

— A to vy jste ten apoštol? — nu, to mne velice těší, že vás zde vidím. Prosím, račte si zde usednouti, blízko naproti mně, abych na vás dobře viděl.

Přivítání to P. Lánskému nemálo lichotilo.

— Kterak jste až sem zabloudil? —

— Jako nový soused konám návštěvy u sousedů a při té příležitosti nebyl jsem s to odolati pokušení, pozdraviti v naší krajině hosta tak vzácného.

— Podívejme se, — usmál se stařec — kterak umí lichotit.

— Je to příkazem společenské slušnosti, zvláště k veteránům našeho stavu.

— Já abych mluvil upřímně, po čas svého pobytu zde málo pěstuji styky s pány spolubratry zdejšího okolí a to proto, že pro jejich náhledy jevím slabého porozumění. Tak na př. zvláštní náhodou setkám se zde s dp. farářem Ovesným, jenž jako praktický hospodář požívá da-

leko široko nejlepší pověsti, a tu přišla řeč též na vás — s dovolením. Vzdával čest vašim vlohám a vaší pastyřské horlivosti a naposled dodal: „Škoda jen, že honí se za utopiemi, že nemá dosti praktického rozhledu. Bylo-li rozhodně odvážlivé, zahrát si na apoštola trhanů, je čirým bláznovstvím vystupovati teď jako apoštol židovských otroků.“

— Totéž mi nedávno řekl do očí -- doznával P. Lánský.

— Nu tak vidíte, že mluvím pravdu bez vší pomluvy. A právě z té příčiny přál jsem si vás, pane bratře, poznati. —

— Přál bych si zvědět i mínění vaší důstojnosti. —

— Kdybyste nebyl vy navštívil mne, byl bych v nejbližších dnech při odjezdu na vaše nádraží příležitostně navštívil vás.

— Jsem tomu velice povděčen, že jsem vaši důstojnost předešel a budu považovati za velikou čest, ráčíte-li při svém návratu do Prahy mne navštívit.

— Já s vaším úmyslem -- ujal se stařec opět slova — podniknouti záchrannou akci k vybavení rolnictva z rukou židovského upíra úplně souhlasím a prohlašuji dílo vaše za velmi záslužné v každém ohledu. Jsem o vaší činnosti v Sichdichführu podrobně zpraven a to od syna mého kolle-

gy, okresního soudce, který s pověstným partafírem Raglánem měl co činiti. Jako se vám podařilo zvítěziti na tomto vydřiduchu, tak bych si přál, abyste zvítězil i nad p. Khonem. Upozorňuji vás však, že s p. Khonem budete míti úkol těžší.

— To uznávám — souhlasil P. Lánský — a jsem na to připraven. —

— Dovídám se též, že hodláte založiti Raiffeisenku. Souhlasím úplně a jako důkaz mého souhlasu vkládám si do ní 10 tisíc zlatých jako základní kapitál, aby co nejdříve svou činnost zahájila — — prosím, žádných dlouhých díků. Jsem synem českého národa, vyšel jsem ze selského pytle a proto uznal jsem za povinnost, když ten pytel se trhá, dáti na něj záplatu. Račte jen sepsati stanovy záložny, a já rozhodně kapitál ten složím. — Peníze ty zahospodařil jsem si jako farář na dobrém beneficiu při spořivém životě. Slýchal jsem o prelátech církve, kteří nachovali si hojnost mamony v domnění, že zde budou věčně živi, ale zemřeli bez závěti. Smrt se na ně přiloudila jako zloděj, načež přišli dravci dědicové a roznegli všechno, a nyní sotva kdo za ně se pomodlí Otčenáš. Uvidím-li úspěch vaší záchranné akce, hodlám jí věnovati ještě více. —

Pobyt P. Lánského prodloužil se do sa-

mé noci. Starý kněz byl milým a při tom skromným chováním mladého faráře okouzlen a proto též svého hosta co nej příjemněji pohostil.

P. Lánský, byl-li dříve neúspěchem skoro všech návštěv u sousedů rozladěn, byl na konec nad míru potěšen.

Rozloučiv se co nejsrdečněji se starcem-knězem, pospíchal se srdce radostně tlukoucím domů, kdež ho s toužebností očekávala matka a sestřička, kteráž překvapila ho neméně příjemně, když mu na stůl vyložila z brusu novou tisícikorunovku.

— Toť se na mne dnes peníze sypou — zvolal P. Lánský.

— To jsou vykládala sestřička — úroky z kapitálu, nám ze Sichdichführu zapůjčeného. Pán Bůh mi požehnal, můj obchod se zmahá, takže těch tisíc korun mohu snadno postrádati. —

— Víš, Františku — pravila k němu matka — ten Medvěd se mi zamlouvá; přál by si ještě jednu kravku a trochu hospodářského nářadí. Bude prý orati kravkami a bude zaváděti poznenáhlu hospodářství. —

S tím František úplně souhlasil.

Byl to opět jeden z nejšťastnějších dnů P. Lánského.

## V. Zač přijde sedláku zajíc.

Známý již zemřelý mladočeský poslanec ve svých agitačních řečích po venkovských okresích velmi rád zabíhal do těch dob, o nichž pravil, že páni ubohému rolníku nedopřáli, aby si střelil na svém poli zajíčka. A páni byli tak chytrí, že honební právo dopřáli každé obci, jež se mohla vykázat 200 jiter obecních pozemků. Byl to dar opravdu danajský, daru horšího se obcím dostat nemohlo. Panští myslivci dobře vypočetli, zač pánům zajíček přijde, a proto se tito rozhodli ze svého výdělku též pantátům značný podíl přenechati.

V Hrušově ještě za živobytí předešlého faráře žil sedlák Klikorka. Měl sice jen chalupu, asi 30 korců výměry, ale protože měl pouze chlapce a holku a jinak i velmi šetrně žil, platil za zámožného. Chodil sice též do hospody, ale vyseděl v ní třeba do půlnoci při jedné sklenici piva a zanechal po sobě spoustu tabákového popele, protože za večer vybafal 4—5 kořínek tabáku. Rád si vyposlechl, co se ze světa vypravovalo, ale sám nevypravoval nic. Vyseděl celý večer s vyhrnutým spodním rtem, chvilkami pokyvoval hlavou a prohodil: „Ano, tak to je!“ a mlčel zase dále.

Když pak okolo 10. hod. večerní dal hospodě s Bohem, nešel ještě rovnou cestou domů, nýbrž zašel si třebaš hodný kus cesty a díval se nejen na hvězdičky, ale i na něco jiného, zejména při měsíčku, mebatolí-li se někde v zelí, anebo v řepě zajíc.

Pantáta Klikora byl totiž starým pytlákem, panským myslivcům dobře povědomým, s nimiž míval i časté styky před soudem. A rozneslo-li se časem, že pantáta na několik dní z obce se vytratil k nějaké prý tetě kdesi až za Prahou, říkalo se všeobecně: Aha, ta teta jmenuje se paní Šatlava. Někdy zase vrátil se z noční výpravy takořka jen o jedné noze, protože z druhé crčela mu krev, a panímáma měla potěšení hned za časného rána vymývati mu ránu a pokud možná vytahovati z ní zajecí broky.

— Kdyby tě, dědku, — hubovala — trefili někam jinam, abys to čertové flintistě ke všem čertům někam zahodil. Ty ještě toho kluka zkazíš. —

Klukovi tomu říkali Honza, a tak Honza byl jako posedlý na „honzy“, to jest na zajíce. On totiž byl od starého pytláka naveden, jak má zajíce nadháněti, ale flintu mu nesvěřil. Avšak Honzík dobře vystihl skrýš, do níž tatík flintu u-



schovával, a kdykoliv tatík na tu návštěvu k tetě za Prahou se odebral, Honzík flintu tatíkovi vyfouk a kráčel s ní po stopách otcových.

Do té doby právě přišlo uvolnění honebního práva.

Byla to radost, když se prohlásilo, že každá obec, ba i každý sedlák, mající 200 jiter pozemků, může si pohodlně, beze všeho ukrývání se před panskými myslivci střeliti a nechat upéci zajíčka, třeba i dva — zadarmo, leda za ten — jak se říkalo — náprstek prachu a hrstku broků.

V Hrušově utvořil se honební výbor, a honitba se dražební cestou propachtovála.

Starý Klikora té šťastné doby již neužil. Na stará kolena provalovaly se mu totiž na stehnech ty staré broky, jež mu v poctivicích uvízly, aneb: ta stará pytláčina jevila se ochromením celých údů.

— Nebylo také divu! — říkali susedé. — Kolikráte jen musil na svých nočních toulkách celé hodiny vyležeti někde v blátnivém příkopě, nežli mu ušák přišel na dostřel. Tu se toho nasbírání. —

Avšak pantáta Klikora mohl s klidem položit se na postel, případně i do hrobu u vědomí, že po sobě zanechá nástupce sebe důstojného.

Honební výbor zvolil si za starostu Jana Klikoru mladšího, jenž — té cti musil mu i nepřítel doznati — svému úřadu věnoval se cele, či správněji: vášnivě.

Byl-li někdy na poli při jakékoli práci, a pošeptal-li mu čeledín: „Pantáto, tamhle je ušák!“ nechal všeho, popadl flintu a běžel se psem za zajícem. Klikora mladší totiž nikdy nevyšel na pole bez flinty a bez psa. Flintu ukryl v některé bramborové brázdě a psa nechal revírovati po koroptych a zajících.

Nejvíce ho mrzely ty měsíce, v nichž honitba byla zapovězena; ale i tu se mu častěji podařilo zastřeliti zajíčka z panského revíru přeběhlého, ba časem i srnku, bez ohledu, byl-li to srnec, anebo koza.

Stalo se jednou, že v květnu na čekání zastřelil srnku, za níž však v patách přiběhla srnka malá jako kozlátko, plačící jako dítě. A když Klikora naložil matku na záda, kozlátko bědující běželo za ním, což mu lidé na polích velmi měli za zlé. Avšak Klikora v ohledu tom byl bezcitný a též nenapravitelný.

Stávalo se též v čas žní, v červenci, v čas nejpilnější práce, že mu potutelná děvečka na zdař Bůh, jen aby ho dostala z pole, pošeptala, že se někde za humny objevil zajíc — a tu hospodář nechal vše-

ho, i kdyby nakrásně nad hlavou rachotil hrom, popadl flintu a běžel za zajícem ku všeobecné veselosti ženců.

Proto stávalo se nejednou, že mu zmo-  
kla a zkazila se úroda, nastalo-li počasí  
trvale vlhké. Seno na louce mu nejednou  
pro zajíce splesnivělo. Z té příčiny též  
míval časté spory se ženou, která mu před-  
povídala, že má nejdražší zajíce a že se  
mu jednou stane, že ho zajíc bude státi  
celý grunt.

Mnohokráté též byl postižen četníkem  
s flintou o žních, krátce před 1. srpnem  
a musil též platit značné pokuty. A ko-  
nečně neopomenul důstojně vyplňovati mí-  
sto v šatlavě, jež tam po sobě zůstavil je-  
ho otec, kdykoliv byl od panských haj-  
ných postižen v knížecím revíru, a když  
soudce nechtěl uvěřiti, že by to byla pou-  
ze zmýlená z neznalosti hranice.

Začátky Klikory mladšího byly dosti  
smutné tím, že si ho nechtěla žádná bo-  
hatší nevěsta vzíti, ačkoliv byl — jak se  
říká — jinak ucházející. Nebyl ani šilhavý,  
ani na jedno oko slepý, ani hrbatý, nohy  
měl úplně v pořádku, protože na nich u-  
měl před četníkem utíkat jako zajíc, ale  
měl tu velikou chybu, že byl z pytlácké  
krve, že nebyl s to odolati pohledu na  
zajíce, aby za ním neběžel. Někdy ho za-

jíc stál fůru sena, protože je pro zajíce nechal zmoknouti a odvážel je domů až druhého dne — zmoklé, kdež se mu zapářilo.

Hlavní selské hony připadaly brzy po žních, dokud ještě koroptve „držely“, dokud ještě zemáky a řepa se nedobývaly, v nichž koroptve se skrývaly. Jakmile cukrovka z polí zmizela, koroptve na sto kroků se zvedaly a byly pro broky nedosažitelné. V řepě a bramborové nati koroptve vyčkají střelce na několik kroků.

V ustanovený den o deváté hodině kolem hospody shromažďují se honci, každý s dlouhým klackem, a brzy na to shromažďují se střelci se svými psy, jichž štěkot ozývá se na hodinu cesty. Na podzimní hony bývají pozváni páni z města, kteří buď přijíždějí po dráze, anebo na lehkých vozících se svými psy, ovšem každý střelec v bezvadném mysliveckém dressu. A konečně dostaví se dlouhý žebřinový vůz s tyčemi přes žebřiny přeloženými, na něž zavěsuje se lovecká kořisť, zající.

V určenou hodinu lovecká společnost vyrazí z hospody za ohlušného štěkotu psů.

Soused Klikora s mysliveckým rohem na krku kráčí v čele a řídí léče.

— Psy přivázat! — zní povel, načež každý střelec svého psa buď hvízdáním, anebo křikem, nejdříve po česku, a je-li pes nedoslýchavý, vystíhl-li zatím někde kočku, anebo myš, tajbluje naň po německu, patrně že pes má větší respekt před němčinou vrací se k pánu a nechá se klidně ku brašně na krátko přivázati.

Hned za vsí společnost rozchází se ve dvě strany u velikém, někdy až na půl hodiny cesty dlouhém oblouku. Každému střelci bývá přidělen jeden i dva honci, jichž úkolem je klacky do keřů tlouci, kdyby v nich po noční toulce, tvrdým spánkem usnul zajíc. S počátku jsou střelci od sebe na 80—100 kroků vzdáleni, tak že zajícům bývá snadno bez úrazu z léče vyklouznouti. A tu střelci na přeběhlíka pouštějí své psy, kteří zajíce pronásledují, až zmizí z očí střelců. A tu jest nemalým uměním psa nazpět zavolati, což děje se vždy česky i německy, ovšem za pomoci psích píšťalek. Selští stavěcí psi jsou zpravidla nedoslýchaví, bývají umínění, jejich běhy ráno jsou v plné pružnosti a síle a působí jim velikou radost, mohou-li ušáka na hodinu cesty pronásledovati. Když konečně psí kavalerie z pronásledování zajíce uhoněna ku svému pánu se vrátí, dostává se jí výprasku, kterýž pes kvittuje straš-

ným vytím. Bývají to pro diváka a hlavně pro fotografa, rozkošné výjevy ze selské honby.

Zatím léč na protější straně se uzavřela a nyní na daný signál trubkou, střelci postupují ku středu blíž a blíže. Začíná ostrá střelba — pif, paf, pij, paf, dolů i nahoru — po koroptvích. Psi vypouštějí se pouze za zajíci postřelenými, podaří-li se kterému okruh proraziti. Tu však ušákoví bývá těžko se zachrániti. Pes mu je v patách, uchvátí jej za krk a aportuje pánu a pán zajíce mu z tlamy vezme, pochválí a poplácá psa, načež honec zajíce odnáší na žebřinový vůz, jeho životní kariéra je ukončena, načež následuje doprava do města, do zvěřinářského krámu, odkud jej kuchařka odnáší do kuchyně, stáhne ho, prošpikuje mu běhy a hřbet a položí na pekáč.

Některému postřelenému zajíci podaří se uchýliti se někam pod mez, anebo do lesa k poslednímu vzdechu. Místo to dobře zapamatují si honci, kteří druhého dne jako piráti vycházejí na bojiště paběrkovati. A je též úkolem honebních společností toto paběrkování překaziti. Leč i přes to podaří se některému honci zajíce za mezí, anebo pod drnem odkrýti. A tu slavívá i chudšas zajecí hody s tím ovšem rozdílem, že žena,

anebo matka honce nedovede zajíci toaletu na pekáž upravit jako kuchařka. Proto mnohý honec svůj „paš“ zanáší raději i do fary, kdež si pan farář za korunku na zajíci pochutná.

Mezitím léč se všech stran přiblížila se ku středu až na dostřel. Bývá to běhanice zajíců brzy ku předu, brzy do zadu a mezitím oheň z ručnic zle mezi nimi řádí.

Zavzní povel, vystřelovat ven! Zajíci propouštějí se z vražedného kruhu ven, kdež střelci těsně vedle sebe stojící, do uprchlíků střílejí o závod, tak že málo kterému podaří se pak uniknouti. A kdyby se podařilo, neúprosné zuby několika psů ženou se za ním, načež i mezi psy začíná o zajíce tahanice, při níž vítězí ten nejsilnější. Avšak teď ani psům nechtívá se do zajíce, i kdyby některému sklesl pod samý čumák. Psi jsou totiž uhoněni, vyplazují jazyky, mají žízeň, v níž závodí se svými pány.

Honba trvá do 2.—3. hodiny s poledne. Třetí léčí v menších revírech obyčejně se ukončí. Zatím žebřinový vůz je zajíci naplněn. Žádného již psí zuby nebolí, visí pohodlně za zadní běhy na tyčkách a ze hlav a z boků mnohému doposud kape krev. Zajíci postřelení na konci léče při

\*

výstřelech z kruhu, bývají zavěšováni zvlášť, protože bývají na hadry rozstříleni někdy dvěma i třemi ranami najednou a proto nemají ceny, jako postřílení pravidelně do krku.

Rozumí se amo sebou, že střelci po 4—5hodinovém klopýtání přes brázdy a drny bývají nejen utrmáceni, ale i hladoví a žízniví. Střelci z města většinou odjíždějí se svými — obyčejně koupenými — trofejemi domů a že střelci domácí zastavují se v hospodě již napřed určené, kdež se děje dohra, či-li honba jiného druhu.

Zde je připravena pro střelce hostina. Několik před polednem zastřelených zajíců donese se do kuchyně, kdež kuchařka je k obědu připraví. Hostinský má pivo od čepu a jakousi zvláštní náhodou se stává, že zrovna v týž den do hospody zavítá kočovná kapela, sestávající asi ze dvou zpěvaček s kytarami a kapelníka s houslemi. Kapela naladí své nástroje a brzy spustí nějaký pochod, a po něm tklivou píseň o lásce, šťastné i nešťastné, o manželském životě šťastném i nešťastném, do něhož z nenadání zařadí se nějaká necudná odrhovačka a páni střelci popíjejí, popěvují si, sem a tam střílejí též očima po zpěvačkách napudrovaných a s kokrhely na hlavách.

Honební společnosti první léta rády



poslední léč konaly v hostinci žida Khona, kdež pro ně upravena byla skvělá večeře, k níž hostinský zásobil se nejen lahůdkami z města, ale i vínem a jemnými likéry.

Když nálada hostů byla nejveselejší a řekněme nejbujnější, tu ocitly se na stole nové karty, jakoby právě vyšly z pressu.

A ku podivu, právě k témuž dnu zavítali do Khonova hostince v elegantním obleku cizí páni — prý až z Prahy, kteří přivěsili se ku hře zpočátku jako kibicové, z nichž ale brzy vyklubali se pověstní „kozáci“ z Prahy, kteří znali karty. Z počátku hrávalo se jen o malé peníze, obyčejně „velus“ anebo „půl dvanácté“, na konec nejpestnější „makl“, hra to, při níž veřejně se krade.

Zde a při těchto příležitostech to bylo, že Sýkora a jiní též sedláci prohráli své statky.

Bylo to právě ten rok, když zemřel předchůdce P. Lánského, co přihodilo se při karbanu po honbě v Khonově hospodě. Toho dne zavítali dva pověstní „kozáci“ židé z Prahy. Přijeli jako obchodníci se sukrem na vozíku, koníkem taženým. Nabízeli sice hostům své cuckové suknu a na pohled velmi laciné, ale běda tomu, kdo se od nich napáliti dal. Ale vskutku byli to

pověstní „kozáci“, podvodní hráči se znamenými, na pohled novými kartami. Z počátku tvářili se, jakoby karty ani neznali. Přisazovali si pouze a „pouštěli chlu-py“, ale když pantáty nejlépe namlsali, pustili se do hry do opravdy. Tito obehřáli selské hráče o hezkých pár tisíc. Tobolka Khonova přes tu chvíli zásobovala pány padesátkami a stovkami. Tak se stalo i tentokráte. Sýkora pitím nešťastným až k opilosti rozjařen, prohrával stovku za stovkou; ale nicméně upozoroval, že oba páni z Prahy dobře si rozuměli. Za nimi stál kibic, Khonův šafář, jenž viděl do karet a jenž dával očima a posuňky kozákům znamení. Domácí hráči dlouho ničeho neznamenali, až konečně Sýkora na to kápl. Hrál se velus. A tu jednomu kozákovi z neopatrnosti padla přebytečná karte místo do rukávu na podlahu.

— Halt! — vykřikl Sýkora, položiv dlaň na bank, v němž byl chumáč bankovek. Budeme počítat karty. —

A nežli kozáci mohli bank uchvátiti, Sýkora přepočítával karty; bylo jich jen 30; a v tom již na „křesivo“ kozáka lítaly rány pěstí i sklenicemi. V malé chvíli kozáci z herny v malém pokoji se vytratili.

Tehdy žid Khon jal se domácí hráče chlácholiti a teprve když se postaral, že

prohrané peníze byly všem vráceny, kral se utišil. Hráči sami musili býti povděční, když noční výjev při karbanu byl zakřidován, aby z něho nepovstalo vyšetřování.

Zač tu sedlákům přišel zajíc?

Selské hony byly hlavními žněmi Khona a jeho společníků, kozáků z Prahy, což se ovšem teprv poznenáhla vyklubalo. Proto však přece nepřestávali Khonův hotel sedláci navštěvovati, protože byl blízko u nádraží, a mnoho cestujících, hlavně agentů, se zde zastavovalo a nocovalo. A tu časem i Sýkorovi, jenž se v karbanu zatím zdokonalil a uměl rozeznávat tajně a velmi chytře znamenání karty, podařilo se, některého hosta obehřáti.

Kapely kočovných hudebníků, jak již svrchu vyličeño, obojího pohlaví, stavovaly se zde často. Časem oznamovaly své koncerty též plakáty na stodolách. Hudba hlavně však oplzlé odrhovačky lákaly chasu. Ty dámy, jež hrály na kytaru, měly červeně ntařené tváře, načechrané vlasý a vyzývavé pohledy — —

Brzy se rozneslo po Hrušově, že následky ženských kapel nezůstávaly tajny, že vyžadovaly lékařského ohledání, což i dotvrdil místní lékař doktor Nápravník spolu s prosbou, aby k zamezení tohoto

zla užil p. farář nejostřejších prostředků, jsoucích mu po ruce. On že stále poukazuje na jedovatinu toho vředu, ale nahoře prý nemají pro to pochopení. Pan Khon snad má je tam všechny v kapse.

Tímto se ukázal vliv Khonova hostince pro mladší muže a chasu svrchovaně povážlivým. Blaho celých rodin bylo zde ohroženo. Hrušovští mládenci požívali v okolí nejhorší pověsti.

V tak smutném stavu nalézala se osada ve chvíli, v níž P. Lánský ze Sichdichführu svému otcovskému příteli na výpomoc dán byl. Postavení jeho bylo tu svrchovaně obtížné. Svého šéfa netroufal si sdělením holé pravdy rozčilovati, a starosta místní osvědčoval se jako slaboch.

Postavení P. Lánského utvářilo se příznivěji, když sám se stal farářem; tu teprve mohl dle svého nejlepšího uznání zakročovati. Věc byla tou měrou choulostivá, že musilo se počínati co nejopatrněji. Za spolupůsobení místního lékaře docíleno aspoň tolik, že koncertování kočovných „damských“ kapel pro celý okres bylo zakázáno, a četníkům nařízeno, hazardní hry v Khonově hostinci se vši přísností pronásledovati. a to zejména v čas hromadných honeb. Khonovi pak pohroženo odejmutím šenkýřské koncesse, bude-li v jeho míst-

nostceh účinkovati hudba se ženskými silami. To poněkud pomohlo.

P. Lánský nabyl přesvědčení, že žid Khon byl zlým démonem celého okolí, ale hlavně jeho farnosti.

Ukázalo se však brzy, že u nás nejlepší nařízení působí jen na chvíli, že jsou jako chvoště, jež ostře mete pouze na počátku, a že, když se poněkud omete, zlo, jež má býti vymeteno, dále lpí a jako jedovatá houba dále se rozežírá. Žid Khon uměl si tolik vlivu získati, že se strany, jež měla bdíti nad plněním zákona, oko zákona poznenáhlu pousínalo, až usnulo nadobro a stará neplecha otravovala ovzduší dále. Z Khonovy hospody začaly opět ozývati se kytary, citery, mandolíny a oplzlé zpěvy, a okolní chasa opět do ní pospíchala. Sotva že přišla sobota, rejdlilo se tam až do božího rána, ba nezřídka i přes služby boží. A hrálo se nejen na nástroje, ale i v karty o značné obnosy. Při každé hře některý soused to odstonal, z čehož povstával veliký nářek žen. P. Lánský dotazoval se závodčího na četnické stanici, proč to trpí, když je tu přísné nařízení? Tento mu však důvěrně sdělil, co mu bylo dáno za odpověď na příslušném místě: „Pořád nám s tím nechodte! Žid Khon platí řádně své daně,

on ve svých místnostech netrpí politické schůzky, a do ostatního nám ničeho není. Každý chce býti živ. Tomu nelze zabrániti, děje se to v Praze, proč by se to nesmělo dít i na venkově? Pokrok doby to vyžaduje. Úřadové nejsou tu proto, aby celý okres dle přání hrušovského faráře zklerikalisovali, anebo dokonce jeho klerikální allotria v ochranu brali.“

Nyní P. Lánský věděl, že žid Khon těšil se zvláštní přízni exekutivních orgánů.

A tu se P. Lánský rozhodl užití prostředku radikálního. Příští neděli vystoupil na kazatelnu a, vyprav si z Písma slova o desíti nečistých, jal se vykládati: Mezi egyptskými ranami vyskytla se též jedna, jež měla za následek, že na tělech Egyptanů vyskytovaly se vředy a pryskýřové, jež vyvolali všeobecné zděšení, které trvalo tak dlouho, až Farao slíbil, že poddá se vůli Hospodinově. Neznám většího neštěstí, jako usadí-li se v některé obci nekřtěnec, jenž jako jedovatý vřed rozežírání se v obci, ba i po celém okolí, před kterýmž tuto své ovečky co nejdůrazněji varuji. Víte z mnohé zkušenosti, jak zhubně zde ten vřed se rozežírání. Výrony z něho jsou tak pronikavé, že požraly zde již nejkrásnější statky a nejen pole, ale

i stavení. A čeho je mi nejvíce líto, že se usazují též na nejkrásnějších květech dospívající mládeže, o čemž nemíním podrobněji se šířiti. Pán Ježíš varoval před těmi, kteří zabíjejí tělo, ale mnohem důrazněji před těmi, kteří vraždí i duše. Když na otravné působení toho vředu u příslušných úřadů bylo poukázáno, vyšla sice záповěď, aby ty jisté neplechý více se netrpěly, avšak, jak to u nejlepších zákonů se stává, pozapomnělo se na záповěď, a vředovina z toho domu vší nečistoty jako morová rána rozežírá se do celé obce, do vašich stavení, až k vašim krbům, ba co je nejsmutnější, i do manželských loží a do kolébek.

Dojem těchto slov na posluchače byl uchvacující. Po několik dní nemluvílo se o ničem tolik, jako o jedovatém vředu. Jedni pravili, že tím vředem je Khonova hospoda, a druzí říkali, že tím vředem je prý pan Khon sám. Rozumí se, že se to brzy doneslo i k jeho uším. Byl všecek zaražen a zvolal prý: Což pak já jsem nějaký prašivý vřed? Na to se podíváme!

## VI. Pokus vraždy.

Nastal tichý, radostný podzimek, vybírání zemáků z polí, které v té době ozývají se zpěvy a veselými hovory děl-

níků. Zemáky z vyoraných brázd se vybírají, a ze zaschlé nati dělají se ohně, a ve žhavém popelu pekou se zemská jablka, která tvoří hlavní výživu chudšího obyvatelstva. Vlastně není člověka, jenž by neliboval si v těchto jablíčkách jako v nejchutnějším příkrmu, a jež naše hospodyňky umějí sterým způsobem připravovati.

Všude bylo poměrně veselo, jen u Sýkorů bylo smutno.

Sýkorův statek až do nedávna byl jeden z největších v Hrušově. Ke statku tomu náleželo skoro 200 korců polí, kromě lesa a luk. Říkalo se o statku tom, že koně na něm mohli by nositi zlaté podkovy, a že na jeho polích rostl i šafrán.

U Sýkorů říkalo se od nepamětných let. Jméno Sýkorů stálo v obecních knihách na předním místě, proto rychtářství v rodu tom bývalo takřka dědičné. Děd Sýkorův býval rychtářem ještě za doby roboty a ještě za doby nové zůstalo starostenství při něm. Rod ten žil tu jako mohutný staletý dub, dosud ještě svěží, přese všechny bouře věků. Následnictví v době nové přešlo na Rudolfa Sýkoru, jenž jako panímámu do statku uvedl si helvetku, jakousi Mínu z Černilova v Hradecku, s níž se byl v Praze seznámil na studiích a kdež si jí nechal namluviti. Postudoval



si celé čtyři roky, poznal pražský život, načež studie ty nechal. Studie ty probudily v něm vášně, jež se mu měly státí osudnými. Nad tím, že si do statku přivedl helvetku, starý otec, výměnkář, trápil se velice.

Před okny statku, hned u výjezdu do polí, na rozcestí pozvédal se vysoký kříž, postavený jedním z předků, vytesaný z dubové klády. Obraz Ukřižovaného, ačkoliv vyřezán byl ze silného plechu, dávno již byl provrtán rezi, ale dubový kříž přetrval všecky bouře.

Hospodářův otec ukazoval synu hospodáři ty díry v obrazu Ukřižovaného, jenž v té rezi vypadal, jakoby na něm byla zaschlá krev, avšak mladý hospodář otce odbýval nevrle. Zatím starý hospodář dal vlastním nákladem zhotoviti nový obraz Kristův z plechu silně postříbřeného. Dřevo kříže bylo nahoře pobito silným plechem, aby déšť nemohl do dřeva vnikati. Plech ten též zrezavěl, a do kříže zatékalo. V mraze vlhkost ve dřevě promrzala, a dřevo dostávalo dlouhé pukliny. Mezitím zemřel starý výměnkář, a jeho dědic kříže si nevšímal. Více než 100 let stál kříž a vzdoroval všem bouřím, až asi před třemi roky vichřice jej porazila. Obraz Kristův padl tváří na kámen a odtrhl se od

těla. Kříž naložili na vůz a složili v kolně, kde naň naházeli slámy a různého haraburdí, a ačkoliv zvěčnělý p. farář usiloval o obnovení kříže, ale nestalo se to. Farář věděl, čím návodem se to dělo. Hospodář sám nebyl zlý, a dalo se s ním jednati, měl však ženu, z níž se vyloupila fanatická helvetka.

Hospodář se vymlouval, že kříž jest pro všecky, a že vlastně obec měla by ho postavit znova, ale obec poukazovala, že kříž stál na pozemku hospodářově, a že je to tudíž povinností jeho. Konečně pan farář jal se sbírat po krejcárku na obnovení kříže. A když kříž byl hotov a měl býti v den povýšení sv. Kříže postaven, hospodář Sýkora zapověděl kříž na svém pozemku vztýčiti, ať prý si ho postaví kam chtějí, jemu že stojí v cestě.

Na to pan farář dal kříž postavit na bývalém hřbitově u kostela, tedy na pozemku zádušním, kde i do dneska stojí. Katolíci v obci do dneska si vypravují, že kříž ten stál na pozemku „u Sýkorů“, že však hospodář, vlastně jeho Jezabel, nechtěla ho tam trpěti.

Z manželství toho vyšlo pět dětí, tři dívky a dva nejmenší chlapci, jež vesměs byly odchovány v helvetské víře, protože

jejich otec vlivem tchána byl v helvetském kostele oddán.

Od tohoto manželství Hrušov stal se semeništěm helvetů, kteří následkem špatného hospodaření několika sousedů v Hrušově se zakupovali. Byl tedy Hrušov se dvou stran ohrožen, židem Khonem a helvety, dvojí to popud pro nového faráře, aby hájil křesťanský ráz obce proti židu a katolický proti helvetům. V této chvíli helveti stáli se židem v alianci, při čemž žid po své úskočné povaze učinil pokus, nového faráře k sobě upoutati, čili, jak P. Lánský se vyjádřil, „votrokem“ ho učiniti. Mladý Sýkora ve svém manželství necítil se šťastným a to proto, že jeho žena, ačkoliv její přínos byl dosti skrovný, od počátku snažila se manžela si osedlati. K tomu jsou helvetské dívky již z domu vedeny. Ženské jsou vlastně apoštolkami helvetismu. Jejich rodiče vyhledávají statky, na nichž má se stát hospodářem mladík slaboch, načež na něho rozestřou síť. Uloví-li ho, pak stanou se pány nejen statku, ale velmi často i obce, do níž se všemi lokty vtírají. A tak se stává, že při své rozpínavosti i při sebe menším počtu do- tlačují se na starostenství v obci, zejména tam, kde katolíci jsou neuvědomělí, či, jak se říká, bačkorami. Projděme všecky nábo-

žensky smíšené obce v Čechách a najdeme všude pravidlo toto stvrzeno. A nemohou-li někde s helvetským kandidátem na představenstvo proniknouti, snaží se aspoň prosaditi nějakou katolickou bačkoru.

Takový statek ulovili helveti v Hrušově, jenom že se jim to přece nějak hatilo. Mladý Sýkora přestal ženu míti rád, začal se jí toulat, začal pít a hrát.

Žid Khon zařídil si v hospodě salonek pro lepší společnost, v němž hosty obsluhovala sklepnice vyznání židovského, kterouž si Khon přivezl s sebou z Prahy. Byla to, jak Berliňáci říkají, „Animirmamsel“, jež měla hosty nejen lákat, ale i povzbuzovat k utrácení. A vskutku podařilo se jí přilákati několik hrušovských hejsků k zábavám, k pití a ke karbanu. Mezi hejsky svobodnými bylo též několik ženatých, a to především Sýkora, a pak též mladší páni učitelové, kteří občas pořádali zábavy a též přednášky, k nimž pozvali si některého pána z Prahy.

Žid Khon měl to velmi fortelně navlečeno, poznenáhla ovládnouti celou obec — za pomoci korrupce. A když to měl nejlépe nastrojeno, stal se farářem v Hrušově P. Lánský. To byla pro Khona událost. Proto nedivme se, že přišel jako pokušitel sáhnouti mu na zoubek.

Při zkoušce té P. Lánský obstál sice skvěle, ale čím více se poohlížel kolem sebe, přesvědčoval se, že korrupce následkem náboženského úpadku prožírala již celou obec.

Toliko malé zadostučinění měl v tom, že žid Khon byl v té míře rovnoprávným, že nečinil rozdíl mezi katolíkem a helvetem a že fendoval a parceloval statky obou bez rozdílů.

Sýkora z počátku měl u Khona veliký osobní úvěr. Mohl bez rozpaku židovi sahati do tobolky pro stovky na pouhý směnečný podpis. Vždy po půl letě se to súčtovalo. Konečně dostal Sýkora od okresního soudu vyrozumění, že během jednoho roku bylo mu na statek vtěleno 70 tisíc korun. Paní Sýkorová o tom nevěděla, protože Khon na úřadě zařídil to tak, aby vyrozumění o vtělení dostalo se hospodáři přímo do ruky.

S hospodářem Sýkorou v hospodě u žida hodovaly, pily a karbanily též úroky, jež v několika letech vzrostly do té výše, že žid na statek uvalil sekvesturu. Nehnal statek do exekučního prodeje, nevyháněl hospodáře ze statku, nýbrž ustanovil si na statku sekvestorem svého šafáře, též žida, jenž držel v evidenci nejen pole, ale i krávy při dojení. Nyní teprve otevřely se

paní Sýkorové oči. Otec její zatím již zemřel, a její manžel stal se „votrokem“ žida.

Do té právě doby připadá založení Raiffeisenovky v Hrušově, v jejíchž stanovách bylo výslovně uvedeno, že ústav má právo intervenovati při exekučních prodejkách a parcelacích statků.

Sousedé, když v přípravné hromadě dověděli se, že farář má v rukou 20.000 korun základního kapitálu, upisovali se po stu korunách, někteří více, někteří méně. Nejmenší podíl byl 20 korun. I bylo brzy upsáno 10.000 korun, což tvořilo značný obnos 30.000 korun. Záložna hned na počátku těšila se v Praze velikému úvěru.

Nejen záložny, ale i spořitelny nabízely hrušovské Raiffeisenovce úvěr.

Nyní farář Lánský vypověděl židu Khonovi boj.

Nešťastný Sýkora chodil jako zmámený. Nyní teprve lezlo mu do hlavy, jaký život vedl. Přátelství mezi Khonem a Sýkorou přestalo nadobro. Sýkora přestal do hostince jeho chodit, protože mu Khon přestal nalévat, a slečna číšnice neměla již pro něho úsměvů.

Paní Sýkorová ucházela se u svých souvěrců o pomoc, odkud jí však nekynula.

Na statku vázlo vtělených dluhů přes 50 tisíc korun, a kdož ví, stržilo-li by se v exekuční dražbě tolik při nejnižším podání. Statek o 200 korcích úrodných polí mohl míti cenu se vším všudy 100.000 korun. Při parcellaci mohlo se za korec pozemků na splátky docílit až 500 kor., ano více, za luka jednou tolik. Les byl již vysekán a židem odvezen. Každý se divil, jak Sýkora v několika letech mohl nasekati tolik dluhů; ovšem že málo kdo věděl, že úroky obnášely více, než zapůjčený kapitál. Sýkora sám ve střízlivé chvíli zaklínal se, že ani polovičku těch dluhů neudělal. A Khon se ani nehájil. Měl svého advokáta, který na chlup vypočetl, že těch dluhů je přes 50.000 kor. V exekuční dražbě koupil žid statek za nejnižší podání — 50.000 korun.

Nyní se Khon odhodlal, Sýkoru vyhnati ze statku nadobro, a to k radě exekutora žida, jenž dokazoval, že parcellace dopadne pro něho výhodněji.

Velikými plakáty dal rozhlásiti, že parcellace statku bude provedena 2. listopadu — tudíž o dušičkách.

O Všech Svatých dostal P. Lánský návštěvu velmi vzácnou, dosud nevídanou. Přišla k němu paní Sýkorová všecka sklíčena, vedouc s sebou všech svých pět dětí,

\*

z nichž nejstarší byla 18 let a nejmladší chlapeček 4 roky.

Byla smutečně ustrojena. Na hlavě měla černý hedvábný šátek. Lidé ji viděli s dětmi do fary se bráti a soudili z toho, že se jí musilo náramně zle vésti, když se ke kroku tomu odhodlala.

— Mám k panu faráři snažnou prosbu — pronesla ze stísněného srdce.

P. Lánský posadil ji na pohovku, a děti jako kuřátka schoulily se k ní. Bývala ještě před 10 lety hezkou, kyprou paničkou, ale od té doby jaksi se tratila, tváře jí vadly a tělo vysýchalo.

— Prosím pro Boha pana faráře — prosila se sepjatýma rukama, aby se mých dětí ujal. —

— Proč jste, paní, nepřišla dříve — odpovídal farář — dokud byla pomoc snadnější? —

— Doufala jsem v pomoc svých lidí, ale ti mne opustili. —

— A já bych vám pomoc nabídl, ale nejsa o ni požádán, netroufal jsem si zakročiti, aby se mi nevytýkalo, že jsem urval statek protestantské rodině. —

— Já tomu rozumím — odpovídala paní — a zítra bude již parcellace. Žid připravuje hostinu pro dražebníky. Již dnes se tam na dražbu pije, aby dražebníci do-



stali kuráž, a ráno bude se píti znova. A tu bych snažně prosila, aby pro mé děti zdejší záložna vydražila několik korců nejbližších polí, abychom hlady nezemřeli. —

Skličená paní v této chvíli měla vzružení velmi bolestné.

— Kde je váš nešťastný manžel? — tázal se farář.

— Ten je již na třetí den pryč, a my se po něm nepídíme, ale bojím se přece, aby si něco neudělal. —

— Buďte, paní, ubezpečena — těšil ji kněz — že učiním pro vás vše, co bude možného. Vydražíme pro vás polí tolik, pokud nám bude možno. —

Paní Sýkorová chtěla knězi políbiti ruku, on však si nedal.

Mezitím vešla do pokoje farářova matka, jež paní Sýkorové podala ruku a vyjádřila jí upřímnou soustrast, načež postarala se dětské drobotině o zákusky ke kávě. A děti při své bezstarostnosti brzy se rozveselily. Ba, nejmenší, Venoušek, brzy vyšplhal se staré matce na klín a objal ji kolem šije, žvatlal:

— Pjosím vás, žekněte mamince, aby tojik nepjakala. —

A matka dítě políbila a pohladivši mu kučeravé vlásky řekla:

— Buď jen hodný, modli se a poslouchej maminku. Pán Bůh jí pomůže. —

Na to znovu dítě políbila a udělala mu na čele křížek, čemuž matka nebránila.

Když paní Sýkorová odešla, zavolal si P. Lánský svého Medvěda a pravil k němu: — Zde máš dvě koruny a jdi dnes ke Khonovi do hospody, dej si tam nalíti pivo a dávej pozor, co se tam děje. Přiber si ještě někoho s sebou, dívejte se čtyřma očima, a pak mi to povíte. —

A Medvěd zamrkal očima a slíbil, že bude oběma dávat pozor.

— Ten žid — pravil k sobě P. Lánský po odchodu Medvědově — stává se již příliš troufalým; on se odvažuje lidi dříve opít a pak je jako stádo hnáti do dražby.

Druhého dne — o dušičkách — k 10. hodině začala dražba jednotlivých parcel polí. V Khonově hospodě byl pokrytý stůl pečeněmi: hovězí, telecí, vepřovou — dle výběru. Pivo se přinášelo v konvích.\*)

Lidé jedli a pili o přetrž, vždyť to bylo zadarmo. Kdy pak se jim něčeho takového dostane! Neostýchali se jísti a pít i zámožnější lidé, protože to bylo zadarmo. —

---

\*) Vyličeno dle skutečné události na Bilínsku v letech osmdesátých minulého století. Pozn. spis.

Z hospody v určenou hodinu vyšlo se ku dražení polí a sice nejbližších kolem stodoly, kdež rozkládaly se dva lány nejlepších polí, každý o šesti korcích. Tyto žid nerozparceloval v tom přesvědčení, že na obě větší parcelly vyskytne se hojnost kupců.

Dražbu řídil obecní písař s obecním strážníkem.

Všeobecně bylo nápadné, že ku dražbě dostavil se též četník, patrně od žida k asistenci dožádaný, kdyby některý, pitím rozjařený dražebník začal vyhazovati kopejtkem. Všecko bylo nalíčeno, jako na drátku.

Podívení obecenstva ještě více vzrostlo, když k dražbě dostavil se též farář, kolem něhož sběhly se Sýkorovy děti. Matka jejich zůstala opodál státi.

P. Lánský před písařem se vyjádřil, že bude dražiti též, nikoliv pro sebe, nýbrž pro ty ubohé děti, čemuž nejvíce se divil Khon.

První provolání: Šest korců polí první třídy 3000 kor. Kdo dá víc?

— 3005 kor. — nabídl farář.

— 3005 kor. ponejprv, kdo dá víc? —

Khon ze zadu strkal do zámožnějších sousedů a posuňky dával na jevo, aby při-

hazovali, avšak žádný se k tomu neměl z ohledu na přítomné děti.

— 3005 kor. po druhé, kdo dá víc? —

A když nikdo více nepodával, obecní písař volal:

— 3005 kor. — kdo dá víc? — nikdo nedá víc? — 3005 korun po třetí. —

Při zápisu farář jmenoval Sýkorovou, na jejíž jméno pole byla vydražena.

Přešlo se k dražení druhé parcelly, stejně veliké, za tutéž cenu.

— 3000 korun — znělo provolání.

Farář opět přihodil pět korun.

— 3005 korun ponejprv, kdo dá víc? —

Nové a to důraznější strkání žida do sousedů. Do jednoho strčil palcem tak silně, že při hojnějším náběru piva a bezpochyby též vína, soused málem byl by se překotil, což vyvolalo hlasitý smích.

— 3010 korun — hlásil týž občan, rozkuráživ se.

— 3010 kor. ponejprv, kdo dá víc? —

— 3020 kor. — hlásil farář.

— 3020 kor. po druhé, kdo dá víc? —

— 3030 kor. — zvolal kdosi ze zadu.

— Vždyť vidíte, že pan farář též těchto 6 korců draží pro sirotky — domlouval mu kdosi.

— Jaké sirotky — utrhl se na něho soused — vždyť mají ještě tátu na živě.

— Lépe, kdyby ho neměly.

— 3030 kor. po druhé, kdo dá víc? —

— 3100 kor. -- hlásil P. Lánský s dodatkem: To je moje poslední nabídka. —

— 3200 kor. — ozvalo se.

— 3200 kor. po druhé, kdo dá víc? --

— 3300 kor. — ozvalo se se strany protější.

Khon vzadu mnul si radostí ruce a bručel si do vousů: Již to jde. —

— 3500 kor. — vykřikl kdosi.

— 3500 kor. po druhé, kdo dá víc? —

— Proč na mne přihazuješ, ty otro-po? — rozprádala se hádka. — Já bych měl ta pole nejbliž. —

— Já mám právo jako ty, žebroto — zněla odpověď.

— Kdo je žebrota? — Abys věděl 4000 kor. —

— 4000 kor. po druhé, kdo dá víc? --

— 4500 — ozval se vzdorovitý hlas.

— Pivo — usmál se farář -- koná svou povinnost.

— 4500 kor. po druhé, nedá nikdo víc? —

— 5000 kor. — vykřikl soupeř.

— Za 5000 kor. již nestojí — zněl úsudek rozváznějších sousedů. — Jsou tu u stodoly ve škodě. Za 4000 kor. ještě stály, ale za 5000 již nestojí. —

— 6000 kor., aby's darebáku věděl —  
ozval se vzdorný hlas.

— 7000 — zněla stejně vzdorná od-  
pověď s přídavkem: Co ty můžeš, mohu  
já taky. —

— 8000 — vykřikl odpůrce.

— Lidičky — ozval se farář — mějte  
přece rozum, vždyť ta pole za to nestojí.

— Tak proč na mne přihazuje? —

— 9000 — aby's věděl, že mi nemáš co  
poroučet. —

— 9000 kor. po druhé, nedá nikdo  
víc? —

V tom mezi oběma závodníky strhla  
se rvačka, začali do sebe pěstmi vrážeti.

— Pánové, pamatujte se, — napomínal  
je četník, ovšem že marně. Oba soupeři  
ocitli se na drnu.

Mezi tím, co sousedi rváče, patrně o-  
pilé, od sebe trhali, třeskla střelná rána,  
po níž žid Khon chytil se za levé rameno  
a klesl k zemi.

— Kdo to střelil? — tázal se četník.

— Sýkora! Tamhle utíká do polí.

Dražba byla rázem přerušena.

Paní Sýkorová při jménu svého man-  
žela padla do mdlob, a děti se srdcervou-  
cím pláčem seskupily se kolem matky. Byl  
to výjev hrozný.

Četník, zanechav všeho, rozběhl se za Sýkorou do polí.

Avšak Sýkora daleko neutíkal. Zastavil se u lesíka, obrátil se a šel četníkovi v ústrety.

— Mne nemusíte vázati — pravil k četníkovi — zde máte revolver. Dovolte jen, abych směl dáti s Bohem mé manželce a dětem — snad na vždy. —

Četník, povděčen jsa, že nemusí užítí násilí, rád k tomu svolil.

Byl to svrchovaně tklivý výjev: loučení otce se svou rodinou.

Delikvent konečně obrátil se k sousedům, posmekl před nimi klobouk a zvolal: S Bohem sousedé, vícekrát se snad neuvidíme, načež pozastaviv se u Khona, jemuž z kyčle valila se krev, loučil se s ním slovy: Shebni pse, tys příčinou všeho neštěstí, — načež rychlým krokem před četníkem odcházel.

Mezitím dostavil se lékař, který ohledav ránu, prohlásil ji sice za těžkou, ale nikoliv za smrtelnou.

P. Lánský v nedělním kázání neopomenul způsobem nejšetrnějším opět vyličiti, k jakým důsledkům vede náboženská vlažnost, hlavně opomíjení křesťanských povinností. Náboženství je ochranným štítem člověka, aby neupadl do nezřízených

vášni. Napomenul rodiče, aby především dávali dítkám i čeládce příklad plnění těch povinností a aby je záhy chránili před líhovými nápoji, karbanem a nočními toulkami. Nebylo mu třeba mnohých slov, protože památka letošních Dušiček příliš hluboko vryla se posluchačům do paměti.

Žid Khon dal se zavézt do Prahy na kliniku, kdež ale teprve v šesti nedělích do jisté míry se vyléčil. Rána v levé kyčli těsně prolétla vedle srdce, jež sice nebylo zraněno, ale značně zesláblo. Bylo pacientu doporučeno, aby ani dost málo se nerozčiloval, vůbec aby z venkova se vystěhoval, kdež si nabral tolik starostí. A p. Khon rady té též uposlechl. Odhodlal se z Hrušova se vyprodati a pozemky nějakému židu jinému přepustiti.

Z radosti nad odjezdem Khona byl by P. Lánský dal zvoniti všemi zvony.

Od dušičkové události Khonova hospoda zůstala opuštěna. Nástupce Khonův marně se namáhal obecenstvo tanečními zábavami a koncerty přilákati.

Vyšetřování se Sýkorou pro pokus vraždy brzy doznělo k prvotnímu líčení. Sýkora doznal všecko, vyšetřujícímu soudci takměř se vyzpovídal. Uvedl příčiny, pro kteréž připravil se o největší statek v Hrušově. Byla to nejdříve flinta, pak chlast a



karban, a vůbec bezbožný život, jenž ho k pádu přivedl.

Byl pohnán před porotu, kteráž v uznání všech okolností rozhodla, že obžalovaný v tom okamžiku, když Khon jídlem a pitím rozjařené sousedy hnal ku dražbě, a když jeho statek byl rozparcelován, byl uchvácen lítostí a hněvem až k okamžité nepřičetnosti, v níž spáchal zločin, k němuž se přiznával.

Na otázku státního zástupce, zanášel-li se již dříve úmyslem p. Khona zastřeliti, odpověděl obžalovaný záporně, načež porotci nad ním 10 hlasy vyřkli: nevinnen. Soud uznal ho pouze vinným pro nedovolené nošení zbraně, vyměřiv mu pokutu 20 korun.

Na chodbě k porotní síni očekávala ho manželka, s níž společně šel domů.

Zároveň okresní soudce parcelační dražbu Sýkorova statku prohlásil za podvodnou a proto i za neplatnou, že majitel statku p. Khon jídlem a pitím dražebníky ku svévolnému přihazování animoval, což dle svědectví četníka vedlo ku rvačce.

Žid Khon vystěhovav se z Hrušova, začal svůj majetek tam vyprodávati. Hospoda jeho byla velmi prostorným stavením. P. Lánský prohlédnuv si ji důkladně, odhodlal se, proměnit ji v hospodářský ústav s po-

kusnou stanicí pro zemědělský dorost obojího pohlaví. Hoši škole odrostlí měli zde míti příležitost odborně se vzdělati a dívky měly zde míti hospodyňskou školu. Plán jeho došel souhlasu zemského výboru a zároveň slíbena mu podpora. Dostalo se mu neočekávané podpory též od prvního dobrodince a zároveň zakladatele hrušovské záložny, pensisty Radníka, který potřebný kapitál pro hospodářský ústav daroval.

Hrušovská záložna brzy slyнула po celých Čechách, a požívala úvěru takměř neobmezeného pod správou nejen energického, ale i opatrného faráře Lánského. A medvěd, jenž by se byl spokojil s potahem kravským, měl potěšení, že dostal potah koňský. Z medvěda vyvinul se nejen spolehlivý, ale i dovedný čeledín, na něhož mohl se pán spolehnouti.

Sýkorův statek P. Lánský od žida koupil za cenu, za níž on sám ji soudně vydražil, načež záložna na svůj účet vzdálenější pozemky ve veliký celek spojila a novému hospodářskému ústavu ku vzdělávání vykážala. Sýkorovi 12 korců z jeho statku na splátku přenechala. Člověk ten od svého šťastného výsledku vyšetřování změnil se na dobro. Přestal vůbec navštěvati hospody, hleděl si své práce a byl pil-

ným navštěvovatelem chrámu a ku všeobecnému podivení, též jeho manželka, která se nadobro od svých lidí odvrátila. Říkala: Opustili mne, když mi bylo nejhůř, proto držím se těch, kteří nám prokázali největší milosrdenství. Své děti dala v katolickém náboženství odchovati.

Uspěch P. Lánského byl dokonalý, nejen hmotný, nýbrž i duchovní. Hrušované začínali na dílo P. Lánského, totiž na Raiffeisenovku býti hrdi, začali spořiti a do ní ukládati.

## VII. Žaloba.

Žid byl již dříve dojel si ku svému advokátovi, aby mu na P. Lánského napsal žalobu pro urážku na cti a dále ještě pro rušení držby. Lidé prý následkem kázání fanatického kněze přestávají choditi do té „židovské vředoviny.“ A od té chvíle prý jeho počestnému lokálu říkají: „U prašivého vředu“, anebo též „U prašivého žida.“ Cítí prý se též v ostatních obchodech zkráceným a poškozeným.

Došlo prý již k tomu, že hrušovská mládež mu na vrata čmárala: „U prašivého žida,“ což prý je následek klerikálního štvání hrušovského faráře.

Khon podal na P. Lánského žalobu ještě před dušičkovou událostí v Hrušově,

nemaje tušení, co jej mezitím potká. Tehdy nalézal se na vrcholu své moci.

Vyšetřující soudce po vyslechnutí značného počtu svědků, obeslal si též kazatele samého, který bez obalu vypověděl, ce všechno kázal.

— Nazval prý jste p. Khona prašivým vředem.

— Toho významu jsem sice neužil, ale utvořil-li si lid z obsahu mého kázání takový úsudek, nic proti němu nenamítám. A prosím, aby svědků dalších k výslechům potahováno nebylo, já беру všechnu zodpovědnost na sebe.

Výsledek všeho vyšetřování byl, že na P. Lánského byla podána žaloba pro těžkou urážku na cti, dále zneužívání úřední moci, a konečně pro rušení držby.

Celá věc musila vzbuditi rozruch ve vyšších kruzích, protože státní zástupce vyžádal si zaslání akt od okresního soudu, po jichž přečtení podal na P. Lánského dodatečně žalobu pro rušení veřejného pokoje. Tímto věc nabývala pro něho tvářnosti dosti povážlivé

— Jsem tomu povděčen, — pravil na to, — dostane-li se věc do širšího proudu, aby se ukázalo, jaké moci již u nás nabyl Israel.

Vídeňské listy tuto veskrz místní a jinak neznačnou afféru braly na přetřes a rozfoukaly ji na ohromný balon, kterak prý v Rakousku klerikalismus vždy opovážlivěji se rozepíná, a lid rozeštvává. Naproti tomu naše listy vlastenecké celou věc umlčovaly, protože se tu jednalo jen o katolického faráře, který jim vůbec nestál za řeč.

Na říšské radě byla známým židovským poslancem podána interpellace: ví-li pan ministr o řádění klerikálního kohouta P. Lánského v Hrušově a okolí, a co hodlá proti tomu učiniti?

Věc tudíž byla výborně aranžována. A ke všemu neštěstí připětla se k tomu affaira Sýkorova při dražbě, a listy vídeňské přinášely úvodníky: „Vražda ve Hrušově. Klerikální antisemitská setba dozrává. Je to ovoce nerozhodnosti, ustavičného hovění vlády klerikálním, antisemitským kohoutům. K tomu to musilo dojít — až ku prolití krve nevinného občana.“

Hrušov rázem stal se světoznámým. Se všech stran sjížděli se tam turisté, prohlédnouti si bojiště. Vyšel-li si P. Lánský z fary, byly na něho namířeny fotografické aparáty, a farář měl brzy potěšení, že jeho fotografie byly k dostání

ve všech trafikách, a vedle nich též fara a jeviště krvavé události. Senkýři dělali znamenité obchody, a mnohý židáček ze zvláštní piety k panu Khonovi utrl si na tom místě kytičku, anebo zvedl ze země Khonovou krví skropené kamínek aa památku.

Při té příležitosti vídeňské listy vyhrabaly z prachu redakčních archivů listy, jež před osmi roky rozepisovaly se o počáteční činnosti P. Lánského v Sichdichföhru, na důkaz, že antisemitismus vězel mu v krvi již na začátku jeho kaplanské kariéry a jelikož tehdy neměl příležitosti na židech, jichž tehdy v Sichdichföhru ještě nebývalo, se osvědčovati, obral si za předmět své činnosti německý ráz obce a prostředkem mu k tomu vítaným byla nejnižší chátra, o níž dosud je pochybno, ranžují-li se též k tvorům lidským, čehož nej názornějším dokladem je to, že si ze Sichdichföhru odnesl čestný přívlastek „A p o š t o l t r h a n ů“. Ale již tehdy ukázal své klerikální kopejtko v tom, že dul podnět k vyšetřování a uzavření obchodu váženého občana Raglana.

To prý se musí tomu klerikálnímu kochou'ovi doznati, že je svrchovaně vychytralým, a že se mu podařilo za nos si povoditi i okresní soud, který Raglanův ob-

chod zavřel, a zároveň docílil i toho, že okresní hejtman, jenž mu nechtěl na vějičku vsednouti, z trestu byl přesazen. Spojí-li se to všecko v jeden celek, máme před sebou gordický uzel, k jehož rozuzlení bude zapotřebí meče bohyně spravedlnosti. Doufáme však, že tentokráte nebude slepá.

Výsledek všeho byl, že z Vídně na zemský soud v..... vyšel pokyn, aby vyšetřování s P. Lánským bylo pokud možná urychleno, tak aby celá affaire do nejbližšího zasedání říšské rady byla vyřízena.

Brzy na to obdržel P. Lánský dopis od konsistoře, v němž se mu tónem kategorickým nařizovalo, aby celou věc objasnil. A P. Lánský nemeškal, nýbrž šel a napsal dvojí list: jeden konsistoři a druhý svému biskupovi. V prvním vylíčil celou věc úředně, totiž o zhoubném vlivu parceláře žida, jeho lichvaření a pohoršlivém působení na mravnost lidu. Biskupovi pak vylíčil všecko ještě důkladněji, s jakými těžkostmi musí dnes katolický kněz zápasiti.

Mínění lidu bylo rozděleno. Bylo vrtkavé jako povětrnost. Nechalo se vésti míněním vlasteneckých listů, jež na straně P. Lánského nestály. Nebyl jim národním

pracovníkem, nepořádal výlety různých jednot do uzavřeného území, nekonal sbírky k národním účelům, nebyl jejich mužem, a proto se ho neujímaly, byl jim cizím.

Nyní v celé kollatuře měl úhrnem přívrženců málo, pokud jim přístupny byly listy katolické. P. Lánský nebyl mužem reklamy. A nyní karta proti němu se obrátila, proto mu ubývalo přívrženců.

Khon pouštěl na celé okolí hrůzu, kteréž lid podléhal — zrovna jako za onoho času. Pro strach židovský mnozí známí svému faráři se vyhýbali.

Konečně přihlásili se také někteří z jeho kněžských sousedů, aby všecko blíže vyzvěděli a úsudek si učinili.

P. Lánský podobal se tu trpícímu Jobu, jež, když se mu začalo špatně vésti, navštívili tři jeho přátelé: Elifaz, Baldad a Sofor, kteří byli ihned s úsudkem hotovi.

Soused Elifaz propustil několik slov o nedostatečné pastorální opatrnosti. Baldad to vzal z prudka: Co bych se staral ještě o ten nevděčný lid! Nechal bych ho tam, kde je a hleděl bych si svého hospodářství. A Sofar byl ze všech nejmoudřejší. Mínil totiž, že třeba při všem počínání tázati se „Nejdůstojnější“, aby se nepochytilo. Při těchto přátelích bylo mu nej-



milejší, mohl-li je doprovázeti z fary a ukázati jim nejbližší cestu domů.

Nejvíce starostí působila mu matka. Její starostlivé oči vystihovaly všecko. Kdo uměl do jeho „zlatého srdce“, jak mu říkala, dívati se až na dno, co se v něm dělo, ne-li ona, a přece při tom ani slůvkem nečinila mu výtky, že neměl tak a tak jednati. Ačkoliv se dosti přemáhal před matkou, nebyl s to zatajiti starosti, jaké měl s nastávajícím soudem. Býval častěji zamyšlen. Netajil ničeho před matkou, kteráž kde chodila za něho se modlila.

### VIII. Tchoře.

Ze všech nejresolutněji vedla si sestřička, kteráž, když večer po uzavření krámu do fary na návštěvu docházela, pravila jednoho dne:

— K čemu je ti, Františku, toho všeho třeba? Já bych jim sekla vším a řekla bych: Mějte mne rádi. Ty potřebuješ odpočinku, ty nám pokašláváš. V Sichdichföhru mohl jsi se uběhati a zde zase samým přemýšlením vysýcháš jako louč.

— Vid', holka, — pravila matka — pozoruješ to také. —

— Já býti na tvém místě, vzala bych si na rok dovolenou a vyjela bych si do Italie. —

— A kde bych k tomu nabral peněz?  
— tázal se bratr.

— Já ti dám co budeš chtít. Můj obchod jde znamenitě. Takové úroky nese těch několik stovek, jež si nám do obchodu dal. Dnes mám dvanáct dělnic. Mám nejnovější mody, — třeba to nebylo pravda — protože každá děvečka chce se dnes po pařížsku nosit. Tu se vydělají peníze. U našeho obchodu platí: Vždy něco nového, nezastarat se! Hlavní věcí je střih, jímž zakryje se každý hrb a každé vole. Ženské teď zde na nic neobětují tolik peněz, jako na parádu. —

— Divím se ti, že jsi do svého obchodu tak brzy se vpravila. —

— To se stalo zrovna náhodou. —

— Tak vypravuj — pobídl ji bratr — to mne velmi zajímá. —

— Když jsi, pane bratře, odjel do Sichdichföhru, usadil se zde z Prahy žid Hal-ler, jenž si zde zřídil filiálku své konfekce. Najal si zde celý dům — koupený od p. Kohna na návsi. —

— Býval to druhdy statek, z něhož sedlák byl Khonem vypuzen — doplňoval farář.

— Zadek statku dal přestavěti a zříditi v nich výkladní okna, do nichž zvěsil nejnovější mody. Na to lid drží. Musí to

lákat, pak se na ně oči lepí. Paničky a služky z kostela šly rovnou cestou sem. Mistrovou v krámě byla slečna, křesťanka, horlivá katolička. Pan šéf sám ji posílal v Praze do kostela, protože byla poctivá. Říká prý: pobožní lidé jsou poctiví. Obchod mu zde na počátku vedla paní, vychytralá židovka. Já s tou slečnou brzy se seznámila protože měla strýčka kněze, ovšem již zemřelého. Ta mne pohnula, abych vstoupila u p. Hallera do práce, protože potřeboval někoho, který by zdejší poměry a lid znal, to víte, hlavně proto, kolik by směl každé panímámě dávat na úvěr.

— Co se mi zde hrozně nelíbí —  
svěřila se mi — je to hrozné tchořování. Je to hrozné, jak se teď tchoří. Plné pytle obilí donášejí se k nám, za něž co do ceny sotva třetina dá se zboží. Máme dnes na sýpce obilí všeho druhu tolik, že ho snad dříve nemíval ani sedlák. —

— A co s obilím děláte? —

— Všecko odveze se do „židovny“ ke Khonovi. Nešťastný sedlák, jenž má paradivou panímámu — —

— A k tomu několik dcer — dodal farář.

— Já jsme tu slečnu uposlechla a vstoupila do konfekce, a to se rozumí, že jsem otvírala oči. Přilnuly jsme k sobě jako se-

stry. Ona mne naučila stříhu, ale tak, aby to židovka nespozorovala.

— Víš — pravila jednou ke mně — tohle, co má ten pražský žid, mohla bys míti ty. —

— Tehdy jsme od pana bratříčka dostali tu první stovku.

— Máš-li jen několik stovek, zaříd' si konfekci sama, a žida odtud vyhodíme. Já ti v Praze ukáži prameny ke koupi, a pak si zařídíme kšeft svůj. — Já ovšem byla při tom. O prvních židovských svátcích zajeli jsme si do Prahy k těm pramenům a k nejbližší pouti o Narození Panny Marie otevřely jsme konfekci svou. To žid koukal a mrkal očima. Slečna zatím ještě zůstala u žida. Já začala s jupkami, krásnými, dle nejnovějšího — ovšem pařížského — stříhu s krátkými, pouze k lokti sahajícími rukávy, na ruce necované dlouhé rukavice, — holky mohly na nich nechat oči. Brzy pořídila jsem si velikou pannu, na niž jsem zavěsila ty „nejnovější pařížské mody“. A nežli přišlo posvícení, měla jsem obchod v květu, a v tu chvíli slečna od žida ke mně přestoupila. Od ní jsem se přiučila všem obchodním fortelům. —

— Bylo by to všecko — uchoпил se slova farář — všecko hezké, kdyby to nemělo svůj háček. —

— Jaký háček? —

— Háček ten, že venkovský lid vašimi konfekcemi svádí se k parádivosti, pro kterou již mnoho pantátů přišlo o statky. To je dnes na sedláka příliš mnoho: flinta, chlast, karban, studie selských synků, ženská parádivost, tu se nedivím, že na živnostech tolik dluhů přibývá. —

— Což já to zastavím? Stala jsem se konkurentkou žida a nedřu lidi jako on. Neberu od panímám tchořů, leda darem za správkou anebo za přešití housku másla, bochník chleba, ale obilí neberu. Poradím lidem co se sluší a nesluší, a lidé jsou mi za to vděční. Kdyby panímámy zde platile hotovými, byl by to nejkrásnější obchod. Chci-li zboží odbyti, musím dávat na splátky. Dobře ještě, že mám tak hodného bratříčka, který mi do začátku několik stovek zapůjčil. —

— Nezapůjčil — opravoval sestru farář — nýbrž dal. —

— A já to považuji za půjčku. Peníze se mi teď scházejí tím způsobem, že chceli která panímáma pro dcerušku míti nové šaty, musí starý dluh splatit. Mám přízeň lidu, a krám žida je dnes prázdný. Chce prý se obchodu zde vzdáti a přestěhovati se jinam. Já se odvážila k zápasu se židem a vyhrála jsem. —

— To je následek toho — praví bratr kněz — že lidé povrhli národními kroji. Dočetl jsem se v knihách, že dříve matky odporučovaly svým dcerám a vnučkám po sobě šaty zlatem vyšíváné. Dnes by vnučka za celý svět neoblékla se do spenseru nebo do sukně po babičce, leda do divadla na jeviště. Tím též mnohé živnosti přicházejí na buben. Běda otci, jenž má několik dcer, z nichž žádná nechce dotrhávat šaty po své starší sestře, protože každá chce míti nové. —

— Takový je nynější svět — podotkla sestra — my jej nepředěláme, a já se též dle toho řídím. Doba kanafasek již se nevrátí, ty vezmou naše babičky s sebou do hrobu. Nynější svět libuje si v samých cárech a hadrech, jež jsou nesmírně drahé, protože se brzy roztrhají. Měli byste některou děvečku teď vidět, když jde od muziky domů. Když jde k muzice, vypadá jako princezna, a když jde od muziky, vypadá jako chvoště s cejchem na zádech.

— Jakým to cejchem? —

— Inu od dlaní tanečníků, kteří dosud netančí v rukavičkách. Oni své tanečnici, jak ji drží na zádech, vytiskují celou dlaň, protože ji mají od tabákových cumlů a od holinek potřísněnou.

— Brrr! — smála se matka.

— Služky dnes na parádu obětuji nejen všecku svou službu, ale i čest. —

— Hrozné to poměry — podotkl farář.

— A tu já se držím zásady: Když chceš míti dle pařížské mody šaty, tak plať. — V našem obchodě mnoho se vydělá dvojím způsobem. Musím předně míti na skladě „nejnovější látky“, ovšem ne z Paříže, nýbrž z Prahy — rok staré, a za druhé míti nejnovější mody. Jakmile saisona přejde, ztrácejí látky na ceně. A tu se to dělá tak: dá se do výkladní skříně oznámení: „Za příčinou pokročilé saisony prodávají se látky za výrobní cenu, a hejli chytají se znova, protože to není pravda. Vydělá se i tehdy ještě, jenom že ne tolik. A konečně prodají se látky i rok staré, přeleželé a poněkud již vyrudlé. Tu zase přicházejí chudší matinky a kupují zbytky na šatečky dětem, a tu jim prokazují dobrodiní, že jim zbytky dávám co nejlevněji, což má zase tu výhodu, že si vyčistím krám. Na podzim, když není mnoho práce šijeme pro chudou školní mládež k Ježíšku dárky, což jí dělá nesmírnou radost a mně získává přízeň lidu. To se budete p. bratře diviti, co připravíme letos dětem k Ježíšku, jen kdyby Pán Bůh dal, aby to s vaším soudem dopadlo dobře. Jen tolik vám musím říci, že žid

Khon některé svědky si předchází. Mně to pověděl ten váš Medvěd, jenž je vidí chodit do židovny a ze židovny. Ten Medvěd se nezdá, ale má za ušima. — Teď brzy již začne obchod se zimními látkami, a přicházejí obchodníci z krkonošských hor, ze zastrčených vesnic, a skupují všechny zbytky šmahem. Tak na příklad včera tu byl hausírník až od Sichdichführu, jenž tebe dobře zná a zkoupil mnoho věcí.

— Nu a co říkal? —

— Že tam jsou Němci s tvým nástupcem nespokojeni. Hlásí se od naší víry pryč — — jak pak tomu říkají — —

— Pryč od Říma! —

— Ano tak. Ti dolenní pořád chtějí míti svůj extra kostel, a že jestli prý jim ho naše vláda nepostaví, že přijdou Němci z rajchu a kostel jim postaví. Chtějí míti kostel a to zadarmo. Teď tam chodí kazatelé z Německa a káží jim. —

## IX. Před porotou.

Z vyšších kruhů, jak již řečeno, naléhalo se na to, aby process P. Lánského vyřízen byl co nejdříve, protože nabyl rázu eminentně politického. Bylo tu znáti vliv „Alliance Israelite“, kteráž všemi prostředky vyžadovala zadostučinění za učině-



nou jí urážku. Bylo vyčítáno rakouským soudcům, že nechali proklouznouti Sýkoru při porotním líčení. Výmluva, že tak učinila porota, v nejvyšší radě „Alliance Israelite“ se nepřipouštěla, a proto měl soud tento příležitostně býti obnoven připsáním všeho na vrub P. Lánskému, jenž ovšem neměl o tom tušení, ale dobře to vystihl jeho obhájce.

Předsedou porotního soudu byl ustanoven osvědčený kriminalista, rada zemského soudu Pfeiffer, jenž byl postrachem všech politických zločinců. Veřejným žalobcem ustanoven byl sekretář zemského soudu, mladý ještě právník dr. Zurichter, jenž soudil po postupu a do něhož kladeňy všechny naděje, že se mu odsouzení P. Lánského podaří. Týž z porotců odmítl, pokud mohl, všecky rolníky, kteří působení P. Lánského znali. Zasedli tudíž v porotě lidé, místních poměrů neznalí, až na jednoho, což obhájce dr. Starý uznal za povážlivé znamení. Nejvíce proti faráři agitoval bývalý pachtýř polí Vrána.

P. Lánský, odslouživ si časně ráno, ještě za tmy, mši sv., v níž svůj osud úplně doporučil vůli Boží, a rozloučiv se s matkou a sestřičkou, vsednul v nejlepší náladě do vozu, jenž ho měl přímo dovézti do krajského města. Rozumí se, že ve městě

stal se předmětem všeobecné pozornosti, a že hlavně dámy v porotní síni svými binokly si ho okukovaly. Byloť pro ně pochoutkou jednou zase míti před sebou kněze na lavici obžalovaných. Tahy tváří jeho byly rozhodně zajímavé. Čtenář nám promine, podáváme-li teprv nyní jaksi podobiznu jeho.

Rty jeho svíraly se velmi vážně, ale když se usmály, byl úsměv z nich blahovolný, důvěru vzbuzující. Nos měl ostrý, na vyhublou tvář nepoměrně veliký. Čelo měl vysoké, obloukovité, vlasy v předu prořídle a již prošedivělé. Celé vzezření jeho činilo dojem myslitele, vůle rozhodné, energické. Jakmile otevřel ústa, jeho oko se rozzářilo a hlas jeho zněl jako zvon ze srdce a zněl i k srdcím posluchačů. Podobal-li se v mlčení škarohlídu, změnil veskrz svou podobu, jakmile začal mluvit ke shromáždění. Tu z něho smál se lidumil, a i když měl někomu říci něco nemilého, znělo to tak srdečně a soucitně, že nikdo nemohl se cítit uraženým. Duch, jenž mu z tváří vyzařoval, i přes to nebyl nakloněný k shnilým kompromissům. Povahy toho druhu buď vítězí, anebo čestně padají.

Pozorovatelé církvi nepřátelští — jak i v německých listech bylo podotknuto — z jeho tváře vyčetli kněze fanatika, svár-

livého klerikála, bojovníka za zájmy Říma. Jeho nacionále znělo: František Lánský, 33 roky starý, syn dělníkův, katolík, povoláním kněz a farář ve Hrušově, dosud zachovalý. Vysvědčení domovské obce bylo co nejlepší.

U dlouhého stolu zasedli žurnalisté. Zvláštní referent dostavil se až z Vídně, patrně vyslaný Alliancí židovskou. Praha byla zastoupena též.

Přesně o 9. hod. předseda soudu Pfeifer zahájil porotní líčení, vyzvav státního zástupce k přečtení žaloby. Tento začal: Slavný zemský soude! Páni porotci! Předmětem dnešního líčení jest kazatelna a sice kazatelna katolických kněží, proti níž zákonodárné sbory vydaly již mnohá opatření proti zneužívání. Ty doby již minuly, v nichž kazatelé směli bezohledně posuzovati nejen činnost státních úřadů, ale i činnost privátních osob. Jak lze kazatelny, s níž má se ozývati odpouštění, milosrdenství a láska k bližnímu, zneužítí, toho byl podán doklad, jenž pro svou výstřednost stal se předmětem dnešního líčení. — Páni porotci! Vidíte před sebou muže, katolického kněze, dosud sice bezúhonného, jež však již z první stanice do Hrušova předcházela pověst, že pod záminkou chrániti zájmy železničního dělnictva, tak zva-

ných trhanů, osoboval si právo bezohledné kritice podrobovati vrchní správu stavby dráhy.

Mezi řečí státního zástupce činili si oba, obhájce i obžalovaný, pilně poznámky.

— Musí se dodati — pokračoval státní zástupce — že některé výtky jeho byly oprávněny, ale mnohé též neoprávněny, o nichž ostatně rozhodl okresní soud. Rozhodně neoprávněným bylo, že přítomný zde P. Lánský, jenž si byl tehdy již vydobyl čestný název „apoštola trhanů“, svoje pozorování neposlal přímo příslušnému soudci, nýbrž k docílení většího theatrálního efektu známému radikálnímu poslanci s několika fotografickými snímky, jenž ovšem nemeškal uchopiti se velmi vítané příležitosti interpelovati ministra železnic, čehož následek byl přísné vyšetřování skutečných i domnělých zlořádů v butykách partafírů.

Tímto skutkem vydobyl si P. Lánský u dělníků laciné popularity. Avšak třeba dodati, že nic na světě není tak vrtkavého, jako přízeň davů a zejména trhanů, jejichž apoštolem se stal, což se i brzy ukázalo. Toliko šťastné náhodě měl co děkovati, že ušel útoku se strany svých přívrženců, kteří ve své přízni jsou nevypočítatelní, podobajíce se dravcům, kteří i

když se nejvíce plazí, utrhnou tu ruku, která je krmí a hladí.

Avšak pokoje milovné občanstvo sichdichfürské zhrozilo se této popularity místního kaplana, jenž následkem choroby svého šéfa počínal se vždy samostatněji. Začal proti vůli všeho okolního kněžstva, hlavně však vikáře, dosavadní jednojazyčný ráz kollatury proměňovati ve dvoujazyčný, a též proti vůli všech německých občanů, což mělo za následek, že po smrti svého faráře při vypsání farního konkursu ohradili se proti dosazení P. Lánského za faráře sichdichfürského, což jej tou měrou roztrpčilo, že když faru obdržel jeho soupeř, místní rodák a ovšem i Němec, stante pede ze své stanice odjel, nevyčkáje ani svolení konsistoře.

Musím doznati a doznávám milerád, že povaha obžalovaného je uhlazená, ohebná, až ku podivu hladká, a že se mu v domovině rázem podařilo vydobýti si přízeň svého stárnoucího a již slabomyslného šéfa, jenž o to se postaral, aby po tříletém kaplanování stal se jeho nástupcem. V době svého kaplanování podařilo se mu obeznámiti se se všemi místními poměry, jež vzbuzovaly jeho nespokojenost. Nejvíce jej znepokojovalo, že mnozí majitelé statků následkem hýřivého hospodaření upadali

do dluhů, což mělo skoro pravidelně za následek exekuční prodeje a parcelování pozemků. Doba nová zaváděla nové způsoby života po venkově, kterýmž hospodářové nebyli přivyklí, což mělo za následek, že upadali do dluhů. Kdo za to?

Když po třech letech P. Lánský stal se v Hrušově farářem, uznal za vhodné, shoditi škrabošku a soustřediti všechn svůj hněv a závist' na jednu osobu, všeobecně váženého obchodníka, průmyslníka a statkáře p. Samuela Khona, kterýž vynasnažil se hned na začátku jemu se zavděčiti.

(Třeba podotknouti, že p. Khon byl v porotní síni přítomen a měl po svém uzdravení vzezření dosud chorobné. Při jeho jméně mnozí se na něho obrátili, aby spaířili jeho tvář dosud ubledlou, útrpnou. Právě si kapesníkem utřel slzu s oka z pohnutí nad řečí státního zástupce. Tato pósa nevinného trpitele činila, dle všeho, na porotce značný dojem, protože nejeden z nich blahosklonně mu pokynul.)

Dovolují si zde uvésti především: Pan Khon, hned když P. Lánský stal se farářem, nabídl se mu za nájemce polí, jenž uvolil se vždy hotově platit 20 zl. za každý korec výměry. (Při těchto slovech P. Lánský začal se usmívati.) Pak nabídl mu

dvě statné hollandské dojnice na splátky. (P. Lánský usmíval se ještě více.) A do třetice všeho dobrého, nabídl mu do začátku tisíc zlatých půjčky beze všech úpisů a ručitelů. (P. Lánský propukl v hlasitý smích a za ním celá zadní část síně spustila veselé haló.)

— Co je vám, p. obžalovaný, zde do smíchu? — utrl se na něho předseda, načež pěstí pohrozil smějícím se v porotní síni.

— Prosím, pane předsedo, tohle by rozesmálo i mrtvého — omlouval se P. Lánský.

— Od té chvíle — pokračoval veřejný žalobce — zdá se, jakoby všecka zášť P. Lánského soustředila se na p. Khona. Pod záminkou Raiffeisenovy záložny založil banku k vykupování pozemků, jež byl p. Khon způsobem legálním buď zakoupil, anebo soudně zabavil. Raiffeisenka to mělo jméno, ale banka to byla. Odkud k tomu nabral peněz jest dosud tajemstvím; nejspíše strana klerikální, jež tehdy začala se tvořiti, peníze mu k tomu poskytla. Jeho banka, čili oficielně Raiffeisenka, dělá ročně obrát mnoho set tisíc, ačkoliv její činnost dle stanov obmezena jest na velmi úzký kruh. Nyní žádný rolník v Hrušově nechodí již k p. Khonovi dlužit se pení-

ze, jako dříve, nýbrž do banky P. Lánského, o němž jest známo, že dříve — jakožto dělníkův syn — býval chudý jako kostelní myš. Pozemky p. Khonovi zastavené, bankou P. Lánského se vykupovaly. Na to svou antisemitskou zášť začal obracet proti lokálu p. Khona, při čemž neštil se ani sprostého denunciantství —

— Prosím p. předsedu soudu — přerušil obhájce řeč státního zástupce — aby nedopustil zde mého klienta urážeti. On dosud odsouzen není a proto žádám, aby moje poznámka byla protokolována. —

— Udával — pokračoval státní zástupce — u četníků, že se v místnostech zvláště k tomu zařízených hazardně hraje, že prohrají se značné obnosy od synků rolnických, ba i od jejich rodičů. Patrně tímto udáváním měl v úmyslu připravit p. Khona o hostinskou živnost. A když to nepomohlo, přistoupil k udávání horšímu, jež záleželo v tom, že p. Khon do svých místností zve damské kapely, a že se tam pak páší nepravosti toho druhu, že jejich následky začínaly se jeviti ve vředech a boulich, což P. Lánského popudilo k takovému běsnění na kazatelně, že p. Khona nazval jedovatým, někteří dokonce tvrdí „s m r a d l a v ý m v ř e d e m z J u d e y“. Označení toto tvoří teď přečin urážky na



cti, o němž bude pánům porotcům rozhodovati. Avšak ani tím nebyla jeho zášť ukojena. Prosím velectěné pány porotce, by všecko, co se v Hrušově za farářování P. Lánského dělo, považovali za jeden veliký fakt, za soustavný čin, k němuž všechno, co se v Hrušově v poslední době dělo, soustředivě spělo. Postupem P. Lánského proti p. Khonovi živena byla v občanstvu zášť vždy vášnivější, že všeobecně nenáviděn byl jako jedovatý, prašivý židovský vřed na těle obce, jenž musí stůj co stůj prostředkem jakýmkoliv býti vyhlazen, vyříznut, případně i vystřelen. Mním zde neblahý případ občana Sýkory. (Všeobecné vzrušení.) Případ je dosud v živé paměti všech. Občan Sýkora nešťastnou shodou různých okolností upadl do dluhů, v nichž hledal útočiště u p. Khona. Dluhy stále rostly, až mu přerostly přes hlavu, a následek byl veskrz obyčejný, že p. Khon, aby k svým penězům přišel, když všecko upomínání zůstávalo bez výsledku, hledal útočiště u soudu, u něhož si vymohl exekuční prodej, případně i parcelaci pozemků. A při této příležitosti provalila se P. Lánským soustavně živená a pěstovaná zášť proti židům vůbec a proti p. Khonovi zvláště, jež neštítí se prostředku žádného. Třeskla z revolveru ze zadu rána, a p.

Khon svíjel se ve své krvi, a vrah jako Kain dal se na útěk. Co se dělo dále, je známo. Zločinec byl pohnán před porotu, a porota ve spravedlivém uvážení, že pravým intelektuelním zločincem je někdo jiný, jenž mu vtiskl do ruky smrtonosnou zbraň a jenž nabíjel revolver: ten nástroj v ruku někoho jiného, jenž mu ruku řídil, jenž i mířil zákeřně ze zadu, neodsoudila, ona si posečkala na vinníka pravého, kterýž tuto před vámi páni porotci sedí na lavici obžalovaných a kterýmž jest P. František Lánský, toho času farář ve Hrušově. Nyní, páni porotcové, jest na vás, o vině jeho se přesvědčiti z líčení, jež v této chvíli bude provedeno. Skončil jsem.

Obžaloba státního zástupce učinila na posluchače mocný sice, ale nestejný dojem, pro i proti němu.

Nyní pravil předseda soudu:

— Pane obžalovaný jste obviněn z přečinu urážky na cti, ze zločinu rušení veřejného pokoje vyzýváním k zášti proti spoluobčanům. Táži se vás: Přiznáváte se ku věcem, vám v obžalobě za vinu kladeným? —

— Vinu — odpověděl P. Lánský — kterou mi p. státní zástupce imputuje, se vši rozhodností odmítám. Činil jsem pouze

svou povinnost, jak mi kázalo svědomí jakožto katolického kněze a vlastence.

— Dobře — pravil předseda — to nám povědí svědci. —

Nejen obhájce, ale zvláště P. Lánský pozorovali, že ze svědků vybráni byli skoro veskrz lidé, závislí hmotně na p. Kohnovi, a že ze svědků jeho nebyl předvolán ani jediný, což i obhájce před soudem zjistil. —

— Ty bohyně spravedlnosti — zvolal obhájce, — zahal zde tvář svou! —

— Žádám pana obhájce — zvolal předseda přísně — a by slavný soud a pány porotce neurážel. —

— Tohle — pokračoval obhájce — co se zde děje, je strašná satyra na spravedlnost. —

— Uděluji vám za to první důtku. —

— I třeba deset za sebou. —

— Za tato slova — pravil předseda — měl bych vás dle práva vyloučiti z obhajování; chci však býti spravedlivým k obžalovanému, jenž má právo míti po boku obhájce, jehož si zvolí sám. Předběžně však oznamuji, že s p. obhájcem zde bude po skončení tohoto procesu zavedeno disciplinární vyšetřování. —

Na to předseda k soudnímu sluhovi: — Uveďte sem svědka Jana Krákoru! —

Po těchto slovech do porotní síně vstoupil muž asi padesátiletý, plachého pohledu, na jehož očích bylo znáti, že si někde připil na kuráž.

— Vy se jmenujete Jan Krákora? — tázal se předseda.

— Ano, ponížeň prosím. —

— Žádné prosení — napomenul ho soudce — zde stůjte a odpovídejte na otázky, jež vám předložím.

— Byl jste vy tu neděli, dne ..... na kázání faráře Lánského? —

— Poňžeň prosím, byl. —

— Kde jste stál? —

— Poňžeň prosím, pod kazatelnou. —

— Vždyť to je lež! — ozval se hlas z posluchačstva — vždyť ani v kostele nebyl; já ho viděl před samým polednem vycházet ze židovny. —

P. Lánský poznal hlas svého Medvěda.

— Vyvedte toho člověka odsud! — velel předseda.

Mezi svědky byla též povolána pí. Sýkorová a to proto, že byla vyznání helvetského. Tuto dal si předseda předvolati.

— Praví se, že vy, paní, byla jste též tu neděli na kázání hruškovského faráře.

— Ano, pane předsedo, byla jsem. —

— Náhodou, anebo chodíte na jeho kázání pravidelně? —

— Chodím pravidelně, protože se mi jeho kázání zamlouvají. —

— Viděla jste, paní, na tom kázání též svědka Jana Krákoru? —

— Prosím, ten pán do kostela vůbec nechodí, jeho kapličkou je židovna. —  
(Všeobecný smích.)

— Proč říkáte, paní, židovna? —

— Protože je to u nás všeobecné. Říká se buď „židovna“, anebo i „šizovna“.

— Opravdu, hezkou pověst má p. Khon —  
— pravil obhájce polohlasně.

— Povězte nám, paní, jakých slov užil hrušovský farář o místnostech p. Khona.

— Řeknu to přímo, jak jsem to slyšela na své uši. Pan farář nazval pana Khona jedovatým vředem z Judey.

— Řekl snad smradlavým vředem? —

— Nikoliv, řekl jen jedovatým vředem z Judey. —

— Co jste si, paní, při těch slovech myslila? — tázal se předseda.

— Myslila jsem si, že má pravdu. —  
(Veliká sensace v porotní síni.)

— Kde jste při kázání stála? —

— Seděla jsem v druhé lavici, abych všecko dobře slyšela, co káže.

— Proč chodíte na jeho kázání? —

— Protože se mi zamlouvají. —

— Jste, paní, snad pro něho zaujata?

— Nejsem, ale pan farář nám prokázal veliké dobrodiní. —

— Jaké dobrodiní? —

— Když nás pan Khon chtěl vyhnat ze statku, pan farář zachránil mi pro děti tolik polí, abychom hladem nezemřeli. (Znamení souhlasu.)

— Vaše rodina pěstuje zajisté styky s farou? —

— Nikoliv, nepěstuje. Můj nešťastný muž s panem farářem vůbec se nestýkal, on do kostela nechodil. Kdyby byl chodil, mohli jsme dosud míti statek celý. —

— Kam chodil? —

— Chodil do židovny. A kdo jednou zapadne tam, ten o statek přijde. —

Obhájce smál se do dlaně, a p. předseda mrzutě popotahoval se za kníry, státní zástupce nápadně praštil zákoníkem o stůl.

— Můžete, paní, odstoupit — pravil předseda.

A pan Khon po výpovědi paní Sýkorové uznal za vhodné z porotní síně odstoupiti též.

Kterýsi porotce svému sousedu polohlasně šeptal: Ta jim to všechno zbryndala. —

Po odchodu paní Sýkorové předseda soudu měl se státním zástupcem poradu,

mají-li býti další svědci předvoláni A rozhodlo se, že předvoláni býti mají.

Na to byl předvolán chalupník Matěj Mrákota.

Když tento do porotní síně vkročil, P. Lánský se usmál. Tomu člověku vyrval chalupu z rukou p. Khona, ale posledně si jej pohněval, že mu nechtěl půjčit peníze na vola a to proto, že jeho žena jej pro Boha prosila, aby mu nic nepůjčoval, protože by to v židovně propil. A tento Mrákota žil v ustavičných mrákotách, a proto svědčil na faráře, že se cítil slovy jeho při kázání: smradlavý židovský vřed — znepokojeným.

— Rekl farář do opravdy smradlavý, židovský vřed? — tázal se soudce.

— Ano, řekl. —

— To je taky takový „židovský vortrok“! — bylo slyšeti ze zadu zabručení Medvěda, který se opět do porotní síně vloudil.

— Zas je tu ten chlap! — huboval předseda. — Vyhoďte ho! — Na to, obrácen k svědkovi:

— Kde pak jste vy při kázání stál?

— Já, prosím, nestál jsem tam nikde.

— A kde jste byl? —

— Já, prosím, doma spal. Já na kázání nechodím. —

— Jak jste se mohl hlásiti jako svědek? —

— Protože si to doma povídali, jak prý pan farář žida vyplatil. —

— S těmi svědky vůbec je veliký kříž — pravil předseda.

Nemalou naději kladl P. Lánský na svědka dra. Nápravníka, jenž o působení p. Khona byl by mohl podati nejlepší, protože nejkompetentnější svědectví. Avšak právě toho svědka předseda soudu zamítl z důvodu, že prý je příliš zaměstnán svou praxí, než aby na celý den mohl z místa se vzdáliti. Okolnost tuto dal obhájce protokolárně zjistiti.

Načež místo lékaře předvolán byl bývalý nájemník farních polí Vrátný, jenž dříve nemohl přijíti Khonovi na jméno, nyní však stal se mu přítelem, aby ze msty mohl svědčiti na faráře. Ale ani on tu neděli nebyl na kázání, nýbrž je slyšel od jiného.

— Snad od žida! — prohodil obhájce.

Na to státní zástupce přednesl svou řeč, v níž skoro všecko opakoval, co byl již v obžalobě uvedl. Nedovolával se svědků, nýbrž uváděl jako nejzávažnější důvod přiznání se obviněného, jenž p. Kohna nazval: *J e d o v a t ý m v ř e d e m z J u d e y*, což prý k' odůvodnění žaloby pro urážku



na cti dostačí. Pan Khon je prý ctihodným členem lidské společnosti, jenž před soudem doposud ani nejmenší závady neměl. Mnohem horší je prý však provinění obžalovaného proti sociálnímu řádu, štváním proti jisté třídě obyvatelstva. Tím jedovatým vředem je vlastně moderní antisemitismus, jenž všude rozkřikuje: Nekupujte od židů! Za tímto heslem byly nejnižší davy poštvány proti židovským obchodníkům, jež, jak známo, v Praze vyvrcholily se ve vytloukání a drancování židovských obchodníků. I kdybych žalobu pro urážku na cti panu Khonovi pustil mimo sebe, i kdybych ji odvolal, protože z výpovědí svědků nabyt jsem přesvědčení, že u něho opravdu nebylo všecko v pořádku: musím za to se vším důrazem pány porotce prositi, ano žádati, aby obžalovaného odsoudili pro zločin pobuřování a rušení veřejného pokoje. Celé dosavadní působení obžalovaného, jak jsem byl již pověděl, třeba považovati jako jeden veliký fakt, směřující k rozeštvání davů proti největším podporám států, přinášejícím největších obětí v podobě daní. Celý antisemitismus má tento ráz a má účel, přivoditi dávno již předpověděný kladeradač. Působení obžalovaného musilo konečně vésti k takovému stupni rozkladu všech sociálních sva-

zků, že by mu byl málem padl za oběť život lidský a bylo toliko náhodě co děkovati, že nepadl. Vy, páni porotcové, jste většinou sami buď obchodníci, anebo živnostníci, nuže, suďte dle sebe. Vy od rána do večera staráte se o své rodiny, vy hlavně k vůli jejich zaopatření vedete obchody, vy vůbec nemyslíte na nebezpečí, jež vám z každého kouta hrozí, že ruka zákeřná může ohrožovati váš život a oloupiti rodinu o otce-živitele. Vám ani ve snu nenapadne, že by život i existenci vaši mohl ohrožovati muž, jenž doposud považován jest jako vtělený symbol všeho pořádku, ba ještě více, jako anděl míru a lásky i snášelivosti ku svým bližním. Ale kterak musíte cítit se zklamáni, když katolický kněz, jemuž tento ideální úkol je svěřen, s místa nejposvátnějšího vrhá kal a bláto na své spoluobčany, ba když je nepřímou vyzývá, aby způsobem zákeřnickým postupovali proti svým spoluobčanům. Avšak bohudíky je tu ještě jedna instance, jež žádnou měrou nedopustí, aby k tomu povšechnému kladeradači došlo. Zde v soudní síni, pánové, zříte posvátný obraz nejvyššího strážce občanského řádu, jenž ustanovil soudce, aby neúprosně stihali bez ohledu na osobu každého, kdo by jakýmkoliv způsobem občanský klid poru-

šoval. Na vás, páni porotcové, kteří zde zastupujete nejvyšší autoritu státní, jest, abyste vyřkli po právu a spravedlnosti nad mužem, jenž proti nejpřednějšimu požadavku každého vzdělaného člověka, proti občanskému míru, těžce se prohřešil: vinen. Vy, páni porotcové, máte povinnost nejen k samým sobě, ale i ku státu, abyste bez ohledu na osobu svůj výrok pronesli a zajisté, že jej i pronesete. Polehčující okolnost u něho jest pouze jedna, a to dosavadní bezúhonnost, za to ale jest přitěžující, jeho nevšední vzdělání, jeho důležité sociální postavení, jeho veliká úřední zodpovědnost. Z té příčiny nemám nejmenší pochybnosti, že nad ním vyřknete všemi hlasy: vinen.

Po řeči státního zástupce předseda soudu se pozvedl a řečníku blahopřál.

Nelze popřít, že řeč jeho učinila na posluchače mocný dojem.

Na to předseda soudu obrátil se k obžalovanému s otázkou: přeje-li si též ku svému ospravedlnění promluvit?

— V každém ohledě, — odpověděl P. Lánský s jakýmsi šibeničním humorem: běží-li komu o krk, brání se, dokud může, — kteráž slova vyvolala veselost.

Na to ukloniv se před soudci a porotci začal:

— Veleslavný soude a velectění porotci. Když jsem právě před rokem své místo zde nastoupil, konal jsem obvyklé návštěvy u všech místních autorit. Složil jsem poklonu p. starostovi, pak p. řídícímu a pak i místnímu lékaři. Vzkročiv k němu do přijímacího pokoje, uzřím v něm plačící matku slepého dítěte, dcerušky asi šesti-leté. Snažil jsem se ji potěšiti.

Brzy na to otevřel dvéře pan doktor a spatřiv matku, pravil: Je mi líto, že vaší dcerušce nemohu pomoci, bude nejlépe, dáte-li ji do Prahy na Hradčany do ústavu nevidomých dětí. Tam jí sice nepomohou také, ale ulehčí jí její osud —

— Zdá se mi, pane obžalovaný, — přerušil mu řeč pan předseda, — že ten úvod je příliš dlouhý a poněkud nemístný.

— Prosím, p. předseda, právě teď jsem u toho vředu. (Veselost.)

— Tak pokračujte. —

Na to přijal mne místní lékař a mezi řečí pravil: Máme zde jedovatý vřed — ta jsou jeho slova, jež proto sám jsem nevynašel, — k němuž od několika let vedou cesty všech nešťastných dětí. Matka tohoto dítěte je manželkou rolníka, jenž je denním hostem zdejší „židovny“. —

Tak pravil doslovně. V té „židovně“ každého týdne pravidelně hraje damská ka-

pela. To ostatní vám nemusím povídati. máme zde za těch pár let, co ta damská kapela hraje, tři slepá dítká a dvě hluchoněmá. Já jako lékař seznať jsem, že slepota tři dítek a hluchota, jakož i výtoky z uší vyšly z toho jedovatého vředu. Následkem toho jsem manželkám po bedlivém ohledání zapověděl všecky styky s manželky, a dvě z nich daly se již s manželky od stolu a lože rozvésti. —

— Musím vás, obžalovaný, upozorniti — připomenul mu předseda — že pan státní zástupce žalobu v příčině toho jedovatého vředu nechal padnouti, a že tudíž vaše hájení v příčině té jest již bezpředmětné.

— Poznávám, že moje hájení nenalézá vlídného přijetí u pana předsedy. Proto vynasnažím se, býti co nejstručnější a ponechám další hájení mému ctěnému obhájci. Jen tolik si dovolím podotknouti, že celé líčení na mne činí dojem světoznámého řečníka ve francouzské revoluci, jenž pravil: „Dejte mi tři psané řádky, a já toho člověka přivedu na šibenici.“ Nevím, odkud přišel povel, ale povel je tu, vycifuji to z dosavadního průběhu líčení, že mám býti stůj co stůj odsouzen.

— Za výrok tento uděluji vám důtku.

— Jednu, nebo deset, je mi jedno. Od-

volávám se zde pouze na svědectví paní Sýkorové, která pod přísahou vypověděla, že jsem s jejím manželem neměl žádných styků, on že vůbec na moje kázání necho- dil, a co nejhlavnější, že ten neblahý vý- střel na p. Khona udál se o celých 14 dní před mým kázáním, tvořícím dnes předmět obžaloby. Tomuhle se říká: Něco za vlasy přitahovat. —

(Předseda v té chvíli převrací lejstra. Hledá patrně data o výstřelu a o kázání.)

— Zpravďuje se tu bájka o beránku a vlku, jemuž beránek, níže pod ním sto- jící, zkalil vodu. Má řeč udála se o 14 dní později, proto jsem nemohl revolver p. Sýkory nabíjeti a ruku jeho na záda p. Khona mířiti. (Tak jest! voláno z ně- kolika stran.) S těmi svědky je to též pro- žluklé. Jeden svědek mezi kázáním byl v židovně zrovna u samého vředu a napájel se tím jedem z Judey, a druhý dokonce doma spal. A konečně co se té banky tkne, tu dovoluji si před svědky uvést, že naše Raiffeisenka je řízena přesně dle stanov. Ano, vládnu velikými kapitály, ale nkioliv od strany klerikální. Ty kapitály byly mi dány k dispozici, abych jimi vy- kupoval statky našich rolníků po praotcích zděděné, ze zajetí židovského. Svým, ve- skrze reelním postupem získal jsem si dů-

věru největších peněžních ústavů v Praze, od nichž jsem byl zmocněn k tomuto svrchovaně vlasteneckému úkolu. Pan Khon dobře vycítil, že jeho doba již minula, a že v Hrušově stal se vůbec nemožným, a proto též dal Hrušovu vale a vystěhoval se do Prahy. A já denně na kolenou děkuji Pánu Bohu, že se mi podařilo svou kollaturu od toho jedovatého vředu z Judy osvoboditi. A nyní, páni porotcové, sudte dle svého nejlepšího uznání. Já se před Bohem v ohledu tom cítím čist. Vyřknete-li nade mnou: „Vinen,“ přijmu to bez reptání. Dokončil jsem. — (Hlučný souhlas.)

Po řeči P. Lánského nastalo intermezzo.

Oči všech obracely se k němu. Půl kopy damských binoklů bylo na něho obráceno. Nyní teprv osobnost jeho jaksi vynikla. Řeč jeho nebyla dle řečnických pravidel vypracovaná, nýbrž z okamžité nálady v sebeobraně pronesená a proto zůstala po sobě mohutný dojem, jež brzy na to zvýšil jeho obhájce, z jehož řeči stručně vyjímáme:

Můj ctěný pan klient po své řeči zanechal mi málo látky k své obraně. Mně zbývají již jen paběrky. Především osmělím se řeči p. veřejného žalobce vytknouti,

že po celé přelíčení ani jednou nepojmenoval mého p. klienta s příslušným titulem pan, kdežto tímto slůvkem nikdy nepomenul pojmenovati žalobníka. Můj ctěný klient až do této chvíle odsouzen není, on na venkově zaujímá čestné postavení, tudíž mu i toto označení vším právem přísluší. Je to ovšem jen maličkost, a snad i malichernost, je však velmi příznačná, již staré právnické přísloví označuje slovy: „Favor judicis centum codices valet — přízeň soudce vydá více, než sto zákonníků“. A jiné právnické pravidlo nenalezlo v této síni, věnované bohyni spravedlnosti, místa: „Favores sunt augendi, odia restringenda.“ Zdá se mi, jakoby zde byla šibenice postavena dříve, nežli měli odsouzence. Pan státní zástupce snesl sem všecko odiosní, kolik ho v životě mého pana klienta naléztí mohl, a věru divím se, že nepokusil se prohledati též jeho pleny, kdež by byl zajisté dosti skvrn našel. Po řeči pana státního zástupce podíval jsem se bezděčně na mého ctěného klienta a tázal jsem se v duchu: Je možná, aby země takového — prosím s dovolením — vyvrhla ještě nesla? Obraz, jaký o něm p. státní zástupce podal, byl by mne musil vésti k' výtce: Proč již dávno země pod ním se neotevřela a jej nepohltila? Avšak u-



kázalo se i zde, že od vážného k směšnému jest jen malý krok, a obraz, jaký nám o něm podal zvrhl se v karrikaturu. Jako právník bezděčně jsem se tázal: Jakým právem bylo sem zavlčeno působení p. faráře Lánského v Sichdichführu, kdež byl kaplanem? Co mělo to s nynější affairou co činiti? Či snad mělo se p. Khonovi zalichotit tím, že jemu po bok postaven byl podvodný a násilnický partafír Raglan, usvědčený před soudem bezčetnými podvody? Ano, v jistém ohledu oba tito pánové jsou si podobnými; myslím však, že p. Khonovi bude to co nejméně lichotit. A musím zajisté čest vzdání jeho útlocitu, že z jeviště odtud proti všemu očekávání zmizel. Všichni se nadáli, že z prvního porotního soudu vrátí se do Hrušova jako triumfátor, neboť ačkoliv útočník Sýkora sedmi hlasy proti pěti uznán byl vinným a proto odsouzen býti nemohl, byla nicméně většina na straně p. Khona; však ani to ho ve Hrušově zadržení nemohlo. On sám vycítil, že ve Hrušově stal se nemožným, čili, jak venkovský lid se vyjadřuje, že jeho židovna jest opravdu „jedovatou chýší“, nakažlivým vředem z Judey v celém okolí. Jak ale jeho affaira před porotním soudem mohla býti imputována, čili za vinu kladena

mému ctěnému klientu, to při všem přemýšlení nechápu, a bude zajisté unikem v právnickém světě. Je to monstrum tak kolosální, že bych pranic se nedivil, kdyby nejnovější revoluce na planetě Martově též byla mému klientu přičítána. Je to opravdu doklad k výroku, uvedenému mým ctěným klientem: „Dejte mi tři psané řádky, a já každého přivedu na šibenici.“ Vždyť dnes již nežijeme v době francouzských Jakobínů, anebo římských tyranů, aby každý směl býti před soudy vlečen a odsuzován na udání lečjakého slídiče. Doufám však, že pocit pravdy a práva v lidských srdcích dosud nevymřel, a proto ve vši důvěře skládám osud svého ctěného klienta v ruce pp. porotců. (Hlučná pochvala obecenstva.)

Na to státní zástupce pozvedl se ještě ke krátké ledabylé replice, aby se mu nemohlo vytknouti, že na řeči obžalovaného a jeho obhájce neuměl anebo netroufal si odpověděti.

Mínění obecenstva, P. Lánskému z počátku dosti nepříznivé, proměnilo se během líčení v souhlas. Ba, nejedna dcera vyvoleného národa, namířivši si binokl na P. Lánského, byla unešena k výroku: „Ein sehr interessantes Gesicht! Und spricht

nicht übel. Der Khon hat's halt zu toll getrieben.“

Zatím předseda soudu zpola přednášel, zpola předčítal porotcům resumé, čili souhrn líčení. K utvrzení viny obžalovaného snesl všecko, co byl státní zástupce ve své obžalobě na počátku přednesl, se srozumitelným poukázáním, že obžalovaného odsouditi musejí.

Mezi porotci zasedali tři židé: jeden majitel cukrovaru, druhý nájemce šlechtického panství, a třetí velkoobchodník s kůžemi. Čtvrtým byl vrchní ředitel velko-statku, původně Němec z rajchu, jenž delším pobytem v Čechách se naturalisoval a trošičku též přiučil česky; vyznání byl luteránského a jevil se velikým příznivcem a podporovatelem ruchu „Pryč od Říma!“ Pátým byl vyšší bankovní úředník v pražské filiálce úvěrního ústavu. Šestým byl svobodný myslitel a professor Hýral z Prahy, jenž si v Hrušově od pana Khona zakoupil množství pozemků, na nichž si vystavěl villu, a o němž se tvrdilo, že jest „zednářem“. Sedmým byl hospodářský správce, osmým jakýsi stavitel; dále dva agrárníci z okolí Hrušova a konečně dva menší průmyslníci z okolí již vzdálenějšího.

Porada porotců netrvala ani půl ho-

diny. Když do porotní síně se vrátili, přečetl vrchní porotce, svobodný myslitel a prof. Hýral, za hlubokého ticha výrok poroty, jenž zněl: František Lánský, farář ve Hrušově, uznává se dle § . . . . vinným osmi hlasy proti čtyřem.

Výrok tento vzbudil veliké překvapení obecnostva, jež jistě očekávalo, že bude osvobozen. Avšak farář Lánský i obhájce dle sestavení porotců tušili napřed odsouzení a proto nebyli překvapeni. Na to po krátké poradě předseda soudu pronesl ortel: „Šest týdnů žaláře.“

— Dovoluji si — pravil obhájce — ohlásiti zmatečnou stížnost. —

Tímto bylo jedno z nejsensačnejších přelíčení ukončeno.

## X. Odsouzen.

Stmívalo se, když P. Lánský loučil se se svým obhájcem, vsedaje do kočáru.

Medvěd, drže otěže v rukou, bručel.

— No tak jen nebruč — pravil k němu pán — a jeď opatrně.

P. Lánský dle toho, jak do celé intriky nahlédl, viděl, že odsouzen býti musil i kdyby byl mluvil hlasem andělským. „Alliance israelite“ poznala v něm kněze nevšedního, svým záměrům nebezpečného, a

proto P. Lánský odsouzen býti musil. Za tímto účelem byla i porota sestavena. Jednalo se tu jen o jeden hlas, a toho P. Lánský nedosáhl. Co se stane dále? Bude zmateční stížnost míti úspěchu?

Dle průběhu porotního soudu nesliboval si do ní ani dost málo. Prorazila-li „Alliance israelite“ zde, prorazí tím snáze i tam.

Prvním, co mu na mysli tanulo, bylo: Co tomu řekne matka? Bude zarmoucena, bude se přemáhati, bude hledět miláčka svého, své zlaté srdéčko, potěšiti. To jediné jej kormoutilo.

Nelze tvrditi, že oddával se stoickému klidu. Jeho ústrojí duše bylo příliš jemné, než aby na tento obrat nereagovalo. Věděl dobře, co bude následovati. Obhájce pravil, že mu, když bude nejhůře, zbyde císařská milost. Ale jak žádati o milost, o odpuštění, když na sobě necítil nejmenší viny?

A další následky odsouzení. Dle květnových, nám od Bismarka diktovaných zákonů, po známé — dle Andrassyho — nám vnucené maršrutě, mělo následovati zbavení beneficia, tudíž sesazení. O svou existenci neměl starosti ani nejmenší. Jednu útěchu měl, že obchod sestry tou měrou kvetl, že byla s to uživiti nejen matku, ale i jej samého, kdyby nechtěl přijati ně-

kde místo kaplanské, anebo zámeckého kaplana. Mohl pohodlně zůstat ve Hrušově a vésti dále Raiffeisenku a vysvobozovati zemi po otcích zděděnou ze zajetí židovského. A zajetí to trvalo dosud v ohledu dvojím: hmotném a duševním. Což to hmotné dařilo se mu znamenitě. Tu jedovatou chýši z Judey vypudil a zařídil v ní ústav k odbornému vzdělání selského dorostu obojího pohlaví.

Avšak osvobozování duševní nepostupovalo dle jeho přání. Poznal, že u nás víra otců mnohem více je ohrožena, než řeč matek. Tuto sice vším úsilím hájíme a uhajujeme, ale nepodaří-li se nám zachrániti též víru otců, všechno naše úsilí bude marné.

Všechny naše dějiny nás učí, že bez víry otců nelze uhájiti řeči matek. Proto nepřátelé vším úsilím i násilím vrhají se na víru našich otců, při čemž naše vlastenecké listy statečně jim pomáhají. A právě zde jeví se v našem lidu veliké neporozumění, ba časem i zaslepenost.

Proto kladl všecken důraz na osvobození obé. Má-li býti otcovská zem národu zachována, musí býti zachován i starý otcovský mrav, hlavně Svatováclavská víra. Proto musil se vším důrazem vystoupiti proti otravnému vředu z Judey, jenž v li-

du, hlavně v dorostu otravoval všechen křesťanský mrav. Ty vředy nejevily se pouze na čele, na rtech, za ušima, pod pažďemi, ale i v ostrávených řečích, v celém smýšlení, jež svádělo k hýřivému životu, k manželské zpronevěře, a v nechuti ke každé namáhavé práci.

Viděl před sebou budoucnost národa zkalenou, otrávenou. A to jej nejvíce zarmucovalo. V těchto myšlenkách došli zdraví domů již herky pozdě. Matka nicméně jej na stupních u dveří očekávala. Byla již o všem zpravena. Políbila syna kněze a přitiskla k svým zvadlým rtům tak silně, jako nikdy dříve.

Zadávala se mu do očí a pravila:

— Vždyť já svého Františka znám — ten se nedá! Bránil jsi se statečně, pověděl jsi jim toho tolik, že by se vlastně měli stydět. Mám z tebe radost; nic si z toho nedělej, však Pán Bůh tě neopusti. —

V téže chvíli přišla i sestra. Hospodyňka uvařila čaj, a téhož večera rozpředl se v čeledníku fary tak radostný hovor, jakoby byli všichni vyhráli veliký los.

Prvním ovocem osudného procesu bylo, že po mši sv. na faře přihlásila se paní Sýkorová i s dětmi, že navrací se k víře otců a že stane se katoličkou.

— Jaké důvody pohnuly vás, paní, k tomuto kroku? — tázal se farář.

— Důvody jsou tyto: Byla jsem v otcovském domě přísně odchována v helvetickém vyznání. V našem domě byli katolíci považováni za lidi méně cenné, řeknu to přímo, za hloupější, nežli my. Na kázání jsem každou neděli slyšela útoky na katolickou církev a na kněžstvo. Katolíci byli nazýváni modláři, pověřčivými lidmi a fanatiky, kteří by každého kacíře nejraději upálili. I nebylo divu, že jsem byla naplněna záští proti katolíkům. Stalo se, že jsem byla provdána za katolíka. V rodinné radě bylo ustanoveno, abych snažila se získati lásku syna největšího sedláka v Hrušově. Seznámili jsme se v Praze. On se na mne chytil. Taková praktika panuje u helvetů: Provádá se za katolíky, pokud možno do velikých živností, v nichž dědicem jest jediný syn. Sýkorův statek se nám velmi zamlouval, protože byl největší v celé obci. Náš dvojtíhodný pán byl tomu velmi povděčen.

— Ty uděláš — pravil ke mně — průlom do ryze katolické obce. Za tebou budou následovati jiné naše dcery a v 10 neb 20 letech opanujeme celou obec. —

Ale přišlo to jináče, nežli jsme se nadáli. Můj muž, okusiv pražského života,



doma v něm pokračoval. Koupil si flintu a k ní honícího psa, dělal si známosti s lesníky, chodil s nimi do hospody, nejčastěji do židovny, platil za ně, naučil se pít, odvykal práci a přicházel mi pozdě domů. To ostatní, velebný pane, víte. Můj muž špatně hospodařil, dělal dluhy u žida na směnky, o nichž já nevěděla, a já doma mohla se udržet a uplakati, šlo to s námi pořád hloub, až ocitli jsme se na bubnu. V té době stal jste se, velebný pane, zde farářem a založil jste Raiffeisenku. Od té doby jsem pilně vaše počínání pozorovala a porovnávala je s obrazem, jaký nám náš „pán“ o katolických kněžích podával.

— Vždyť to není pravda! — zvolala jsem, uvnitř rozhořčena — aspoň zdejší farář není takový. Kromě toho vyzvíдалa jsem od sousedek, co si o okolních farářích povídají, a slyšela jsem skoro o každém chválu. —

— Mají prý také své slabosti — který člověk jich nemá! — ale celkem jsou to hodní páni, kteří to se svým lidem upřímně myslí.

— A což proti helvetům nekážou? —

— Co pak vám napadá! Jděte a poslechněte je. Kážou skoro všichni hezky, nikomu nenadávají, bývá to milé poslechnutí. —

Začala jsem tedy choditi na vaše kázání a nechci vám, pane faráři, lichotiti, ale každé slovo vaše mile mne v srdci zahřívalo. Nejvíce se mi líbila vaše matinka; byla bych z toho srdce ráda se k ní přiblížila. Pozorovala jsem bedlivě vaše skutky a nic špatného jsem v nich nenalezla. A v té chvíli Pán Bůh navštívil nás tou ranou. Marně jsem se ohlížela po pomoci u našich lidí; opustili mne, vyčítali mi, že jsem neuměla svého muže vésti, jej ovládnouti. Tehdy chtěla jsem si zoufati, avšak pohled na ubohé děti přivedl mne na cestu — k vám, velebný pane. Sám Bůh ví, jak ten krok byl těžký. Vzala jsem si na pomoc své děti, aby jejich nevinné tváře vás k milosrdenství pohnuly. Nebylo toho potřeba. Přijal jste mne se vším milosrdenstvím, a vyrval jste nás z drápů toho žida, aniž by jste sebe menší zmínky anebo narážky na mé vyznání učinil. A nyní do toho všeho přišlo vaše kázání. Přihlásila jsem se za svědkyni, a přijali mne, ovšem v očekávání, že jako helvetka budu svědčiti proti vám, v čemž se ovšem sklamali. Pověděla jsem jim pravdu, protože se mi lež hnusí, a když jste byl nespravedlivě odsouzen, tu to ve mne zaburácelo rozhořčením, že něco takového dnes mohlo se státi. To je příčina mého kroku.

Zhnusily se mi všecy lže našich pastorů o katolické církvi, miluji pravdu, pravdu tu nalézám v katolické církvi a přála bych si, aby můj nejmenší Venoušek jednou stal se podoben vám. —

K slzám pohnut vyslechl P. Lánský bodrou helvetku.

— Žehnám Bohu — pravil — že mi dal pro pravdu trpěti. Ovoce, jež z utrpení mého dozrává, jest velmi sladké. Nyní teprv ve svém životě chápu, jak sladké jest trpěti pro spravedlnost. —

Od té doby Venoušek byl denním hostem na faře a miláčkem farářovy matky.

I jinak P. Lánský pozoroval, že ovečky jeho stávají se k němu jaksi přítulnější. Až doposud pozoroval u mnohých k sobě jakousi chladnost, odcizenost, ale od svého odsouzení vidíval je skoro pravidelně na kázání.

Kostel od té doby vždy více se plnil, ačkoliv o svém odsouzení dále se nezmiňoval. Pracoval, chodil do školy horlivě, jako dříve. Jeho Raiffeisenka nabývala vlivu vždy většího nejen hmotně, ale i duševně, především ubývalo v místě opilství, jež nejvíce rozšiřovala židovna, kteráž proměněním v ústav přestala býti židovnou.

Jeho ústavu dostalo se od zemského výboru nejen uznání, ale i hmotné pod-

pory. Zařídil v něm též školu hospodyňskou, v níž dívky z okolních míst nalézaly vždy více zalíbení. Měly tam celé hospodářství, měly kravíny, kurníky, učily se zacházeti s mlékem, vyrábění nejen másla, ale i sýra, slovem, stávaly se z nich praktické hospodyňky, láska k polní práci opět se navracela.

Tak minulo léto a nastala zima.

Jednoho dne dostane od krajského soudu vyrozumění, že jeho zmateční stížnost byla zamítnuta a dáno mu na vědomí, že mu zbývá již jen císařská milost, chce-li se vyhnouti následkům svého odsouzení.

Odhodlal se u věci té se poraditi se svým biskupem a pak dále s advokátem.

Biskup mu rozhodně radil, aby jel do Vídně a aby císaře osobně o prominutí trestu prosil, kteréž prý mu jistě bude uděleno, jakožto knězi úplně zachovalému.

— Kterak mohu o milost prositi, — namítal P. Lánský, — když jsem se ničeho nedopustil. Já volám po spravedlnosti, nikoliv po milosti. —

— Milý synu, — odpověděl biskup, — musíš věděti, že nepřátelé církve nechávají si mnoho záležití, aby tě z duchovního úřadu vytiskli, aby tebe svrhli s kazatelny, na níž tak zdárně působíš. Na žádném jim

tolik nezáleží, jako na tobě a proto nasadili všechny páky, aby právě tebe z kněžského působení vyrvali. Poznali tě a též ocenili v Sichdichführu a byli to titíž nepřátelé: zednáři a židé, kteříž prosadili, abys se tam nestal farářem. To ti mohu říci, protože jsem do těch věcí zasvěcen.

Od biskupa zajel si ku svému obhájci, jenž mu radu biskupa schvaloval a co nejdůrazněji doporučoval.

— Napište si — pravil — supliku a doručte ji císaři sám, ale nezapomeňte v suplice uvést, že prosíte nejen o promínutí trestu, ale i následků trestu, protože by se snadno státi mohlo, že by na to krajský soud poukázal.

— Ale to se přece rozumí samo sebou, — namítal P. Lánský, — že odpouští se trest, odpouštějí se i následky trestu.

— Nikoliv, milý pane. V ohledě tom se již ne jeden kněz zklamal.\*) Ty následky trestu jsou velmi důležité pro vaše další působení. Závisí na nich vaše další farářování. Nyní by se vám rozhodně nelíbilo, jíti někam za kaplana, snad opět do nějakého Sichdichführu. Naše květnové zákony kněze k těžkému žaláři odsouzeného, prohlašují za nezpůsobilého k samostatnému

---

\*) Mezi nimiž byl též autor tohoto spisu.

vedení duchovní správy. — A máte již svrchovaný k tomu čas. Vyžádal jste si od soudu šestinedělní lhůtu k uspořádání svých záležitostí, lhůtu další vám nepovolí. Proto nemeškejte a jeďte do Vídně.

Rady této P. Lánský okamžitě uposlechl. Doma na svém stole našel dopis od zemského soudu, odevzdaný místním představenstvem, v němž se mu nařizuje, do tří dnů nastoupiti svůj trest, jinak že bude četníkem k zemskému soudu dopraven.

— Co je to? — tázala se ho matka, pozorujíc na jeho tvářích nepříjemné překvapení. —

— Panu předsedovi zemského soudu se po mně stýská, píše si pro mne.

— Však já to již vím, — odvětila a horké slzy se jí řinuly s očí. — Tak přece tě chtějí dostat do kriminálu.

— Ještě tam nejsem, — odvětil, skládaje si do vaku kleriku a něco prádla. Napsav ještě k jednomu ze svých sousedů prosbu, aby ho na několik dní zastal, ještě téhož dne do Vídně odjel.

Dostati se k císařské audienci, jest věci snadnou.

P. Lánský napsal si supliku, představil se v kabinetní kanceláři a byl okamžitě do seznamu nejbližší audience zanešen. V au-

dienční předsíni stálo asi padesát vysokých hodnostářů vojenských i státních, se řády na prsou. Stálo též několik prostých invalidů se suplikami v rukou. Byli tam též sedláci v selských krojích, ve vysokých botách a konečně též jedna matinka v obnošeném oděvu, jež si přes tu chvíli slze s očí stírala.

P. Lánský přisedl si k ní.

— Proč matko pláčete? — tázal se jí.

— Jsem vdova, muž mi nedávno zemřel, mám pět dětí, z nichž mi nejstaršího právě odvedli na vojnu. Tak jdu o něj prosit.

Audience u žádného netrvala dlouho, sotva jednu minutu, čehož si P. Lánský povšimnul.

V malé chvíli došlo na něho.

Otevřel dvéře a stál před císařem, sedícím u nevelikého stolu.

Když P. Lánský vkročil, císař se zvedl. Přednesl prostě, že je odsouzen k žaláři, podával císaři supliku.

— Máte snad se svou osadou potíže?

— tázal se ho císař.

— Vaše Veličenstvo — odpovídal P. Lánský, hledě císaři přímo do očí, — mám těžký boj proti karbanu, opilství, zkáze mravů u mnohých osadníků. —

— Záslužna to činnost, učiním pro vás, co mi bude možno. —

Tím byla audience ukončena. V kabinetní kanceláři bylo mu slíbeno, že jeho audience bude co nejdříve vyřízena.

Po audienci nastoupil cestu domů, aby zde rázem rozloučil se s matkou a nastoupil cestu do žaláře.

## XI. V žaláři.

„Kriminál“ — jak tu místnost nazývá lid — v krajském městě jest dle starého zvyku přívěskem radnice, dokud městské magistráty vykonávaly hrdelní právo. Nyní krajské soudy mají zvláštní místnosti k vyšetřovací vazbě. P. Lánský byl odkázán hlásiti se v radnici. Zde mu však správce žaláře řekl, že v této chvíli nemají pro něho, jako kněze, místnost zvláštní, protože přítomně všecky jsou obsazeny, a že proto musí za vděk vzíti, bude-li přidělen ještě k jednomu trestanci.

— Víte, velebný pane, — hovořil starý povídavý žalářík — teď není tak snadné dostati se do kriminálu. Konkurence jest veliká, žadatelů nesmírně mnoho. Teď už skoro aby na místečko v kriminále vypisovaly se konkursy, zrovna jako na uprázdňené hodnostářství. U nás musí každý kan-



didát několik neděl napřed býti ohlášen. Kdyby nebylo zvláštní náhodou uprázdněno místo na numeru 13., nebyl by se velebný pán ani sem dostal, leda že bych jej vzal k sobě do rodiny, kde máme svůj pokojíček. —

— Já bych nerad vaši rodinu — pravil P. Lánský — obtěžoval, a pak nevím, byli by pan předseda s tím spokojen. Já vezmu zavděk s místem třeba u trestance. V tom případě bych však prosil, abych se směl převléci do obleku trestanců. Nerad bych se na procházce spoluvězňům představil s odznakem katolického kněze. —

Přání tomuto bylo vyhověno. Strážník jeden odvedl P. Lánského do skladiště, kdež mu vybral mundur z ruského plátna, v němž, protože byl postavy přihublé, vyjímal se náramně směšně. Spodky nebyly, jako obyčejné kalhoty, sešívané, nýbrž jen knoflíky ze zdola nahoru spojené a visely na něm jako sukně. Do kazajky s dlouhými rukávy byly by se vešli dobře dva, a „holcmice“ padala mu přes uši.

— Takhle velebného pána fotografovati! — podotkl žoviálně žalářík.

— A prosil bych — smál se P. Lánský — aby mne fotograf v tom munduru vyblejsknul. Moje matka bude míti radost. —

Těž tomuto přání bylo vyhověno.

— Přejete si, velebný pane, oběd z hostince? — tázal se žalárník.

— Nikoliv, vezmu za vděk stravou žalární. Když již jsem zde, chci všecko zkusit, jak to je. Nejsem zde pro parádu. —

— Váš soused — poučoval kněze žalárník — je člověkem trochu, snad i hodně mimořádným. —

— V jakém ohledu? —

— Chce se pořád věšet, jinak však není nebezpečný. Pan rada by si přál, abyste, velebný pane, dle možnosti na něho působil. —

— Krásné nadělení. Co pak je to za člověka? —

— Zabil manželku a tchýni a byl odsouzen k smrti provazem. Čekáme na vyřízení Býval vojákem, pobyl bezpočtukráte ve „štokhausé“ — má toho snad na svědomí ještě více, a proto ho páni odsoudili na šibenici. —

— Je tohle všecko? —

— Myslím, že je, až na to, že stále proklíná Pána Boha. —

— Více již slyšeti nechci. —

Na to, vstrčiv si starý, silně ohmataný brevírek a růženeček, jež stále u sebe nosil, do kapsy, pravil k žalárníkovi:

— Nu tak, ve jménu Páně, mne k němu dovedte. —

Na to železné dvěře do žalářní kobky se otevřely, a P. Lánský stál před svým šlofem, soudruhem, případně i kollegou. Byl to muž něco přes třicet let starý, pomalý sice, ale ramenatý, vybledlý, chorobných tváří, na nichž zračil se veliký vnitřní zápas.

Přivítali se podáním rukou. Ten šlof změřil si nedůvěřivě nového souseda.

— Co jste zač? — tázal se ho.

— Já jsem sluhou všech lidí — odpovídal P. Lánský.

— Jaký máte „kšicht“?

— Odsoudili mne, že prý jsem postřelil žida. —

— To jste dobře udělal; škoda že jste ho nedostřelil. —

— Ale kamaráde. Já jsem úplně nevinen. —

— Nu, ale přede mnou přece nemusíte zapírat. Tady jsme nevinní všichni. My si to můžeme povědít ve vší důvěře. Já to na vás nevyzradím. —

P. Lánský teprve nyní se domyslí, že v žalářích všichni mají se za nevinny.

— Čekám toužebně, — pokračoval spoluvězeň — na vyřízení svého „kšichtu“. Věřte mi, kamaráde, že mne již mrzí celý svět, a že bych si přál každé chvíle z něho vylítnout; ale co pak oni mi dají u-

mřít? Těší se na moji popravu a proto vzali mi šátek s krku, ba i kapesník. Musím to teď dělat takhle. —

Na to dvěma prsty chytil se za špičku nosu a vyrazil nosem vzduch.

— Tohle je již pode vší kritiku. — A proto kamaráde, prosil bych vás — ne pro Boha — protože v něho nevěřím, pomozte mi se oběsit. Ta obluda — žalářník — brejlí sem ustavičně. —

— Kdybych jen věděl jak? —

— To je snadné. Vy mi zapůjčíte s krku svůj šátek, anebo ještě lépe své šle, já si je zde k pryčně přivážu, udělám oko a vstrčím do něho hlavu, kleknu si a zastavím v sobě dech. —

— Jde to tak taky? —

— A jak krásně. Mohli bychom to zkusit třeba hned. —

A již vězeň chápal se šátku na krku P. Lánského.

— Dovolte, příteli — bránil mu tento — teď za dne to nepůjde. Strážník beztoho nás z chodby pozoruje. Snad až bude tma. —

— Máte pravdu, pravdu. —

— Víte, kamaráde, — pokračoval po chvílce — vy se mi líbíte, k vám bych měl důvěru. Vy máte do sebe něco příjemného. Vám bych se svěřil se vším. —

— Můžete být ubezpečen, že vás nevyzradím. Já umím mlčet. —

— To je to nejhlavnější — odvětil, zaklepav P. Lánskému na rameno.

— Máte taky ženu? — tázal se po chvílce.

— Nemám, mám jen matku. —

— To jste šťastným člověkem. Já zase nemám, nepoznám matku, ale poznám, co je žena a co tchyně. Víte, žena je na světě největším netvorem, ta mne připravila až sem. —

— Jak to, příteli? —

— Inu, zpronevěřila se mi, a já ji za to zabil, ale to mne pranic nebolí, kdyby nebylo věci horší, co jsem ještě nikomu nepověděl. Ta věc mne pálí jako peklo.

— A já tu — pokračoval odsouzenec hned na to — nemám nikoho, komu bych se svěřil. Víte, kamaráde, s těmi kšichtami je to jako s jídlem, když z hladu spolknete třeba kus holinky. Pak vám to leží v žaludku a nedá pokoje, až je to venku.

— Proč si nezavoláte k sobě kněze a nesvěříte se mu? —

— Dejte si pokoj s těmi flandáky, já jim nevěřím, ani co se modlí. —

— Je mezi nimi mnohem více hodných. Nechal jste se špatnými listy proti nim poštovati, proto vás omlouvám. —

— A možná; ale já dosud žádného hodného neviděl a nechci vidět. —

— Proč nechcete vidět? —

— Protože u nich každé třetí slovo je Bůh, a já o Bohu nechci ani slyšet. Či je to nějaká spravedlnost, jednomu do klínu naházeti všechny poklady světa a druhému nedopřáti ani sousta chleba? A ti kněží, to je teprv banda! Oni kážou lidem, aby byli hodní a nekradli pánům, sice že přijdou do pekla, a za to se mají dobře, rostou jim břicha — nechci o nich ani slyšet. Peklo je zde na zemi, když člověk nemá co jíst, peklo je, když si člověk živí ženu a snáší jí modré s nebe, a ona mu za to je nevěrná, to je peklo, já takové peklo zažil a proto jsem nejen ženu, ale i její matku, která ji porodila, se světa sprovodil. Protože peklo je již zde na zemi, tak nemůže býti po smrti. Vidíte, že ne? —

— Co se toho týče — odpověděl P. Lánský — já jsem sice již také zkusil mnoho, ale peklo jsem zde dosud nezakusil, já bych rád peklu unikl zde na zemi i po smrti.

— Tak vy taky jste z těch, kteří ještě v peklo věří? —

Víte, kamaráde, co? Já jdu ve všem „sicher“. Já si myslím: Což kdyby přece

byl Bůh a pak i peklo? Tak si život zařídím tak, abych do pekla nepřišel. —

— Vy mluvíte jako kněz. Kdybych na vás neviděl ten mundur, myslil bych, že jste kněz. Vy taky jako kněz vypadáte. Ale proto přece k vám chovám důvěru. Víte, až mne tu nebude, a vy se zase ven dostanete, tak bych vás o něco prosil. —

— Rád to dle možnosti splním. —

— Nežli jsem tu nevěrnici se světa splodil, měli jsme spolu holčičku, rozto milé to dítě. Kam se podělo nevím a nemohu se dozvědět, co se s ním stalo. —

— Udejte mi své i dítěte jméno, rok jeho narození, bydliště, milerád je vyhledám, a bude-li třeba, o ně se postarám.

Při těchto slovech kněze v očích odsouzence zaleskla se slza, jež i kněze k slzám pohnula.

— Jak pak, příteli, — pravil kněz — podaří-li se mi vaši dcerušku nalézt? —

— Jmenuje se Julinka — pravil vězeň — poznáte ji po zmrzačeném malíčku na pravé ruce. Přiskřípla si jej kdesi a přední kloubek si uskřípla. Nyní jí bude asi osm let. Narodila se v horské Lhotě a byla v Holákově pokřtěna. — Prosím vás, jenom jí nic o mně nevypravujte. Povězte jí, že jsem umřel, konec a dost. —

— Ale směl bych se s ní za vás pomodlit? —

Otázka ta ho zarazila. Po malé chvíli pravil:

— Tak dobře, pomodlete se s ní za mne. Je-li Bůh, tak prosbu andílka vyslyší. —

— A proč se sám nemodlíte? —

— Protože mne nikdo modlit neučil. Moje matka taky se nemodlila. Ta dělala dámu, a můj otec v Boha nevěřil. Já se tomu naučil od něho. —

— Jak vás, příteli, lituji! —

— Nelitujte mne, teď je již všechno ztraceno. Mně bylo souzeno, státi se zlo-  
synem. Vyhodili mne do světa jako štěně, jež z hladu naučilo se hrýzti. Protože jsem nedělal dobrotu, dali mne do polepšovny, pak do učení v obchodě. Z obchodu přišel jsem na vojnu, kde jsem slyšel jen samé nadávky, klení, až trámy nad hlavou praskaly, a slova, jež i teď ještě stydím se opakovat. Pak jsem přišel do „štokhausu“, a když jsem přišel z vojny, tak jsem se oženil, a tu teprv bída honila se s nouzí. Žena myslila, že já budu živit ji, a já zase myslil, že ona bude živit mne, a tak jsme se živili každý na svou pěst — až to všecko prasklo. Ale to mne nejvíc tlačí v srdci, jako spolknutá kost, že jsem za-



vraždil ještě holku. Víte, příteli, byla to taková — — chtěla na mne peníze, a já jsem jí dal, ale nožem a pak jsem utekl, a nikdo to dosud neví. U soudu se po vrahu mnoho neptali, protože to byla taková — — a nikdo o tom neví, ale je to zvláštní, že ta vražda chce ven jako spolknutá kost.

— Vy jste první, co se vám s tím svěřuji. —

— A nevíte, nebyl-li někdo na místě vašem z té vraždy obviněn? —

— To nevím. Ostatně možná dost. —

— Víte, kamaráde, to je věc velmi vážná. Kdybych vám směl raditi, tak až vám ta poslední cesta nastane, hleste se k soudci a vyznejte se z té vraždy; pro případ, že by snad někdo z té vraždy byl obviněn, ulehčíte sobě poslední okamžik života. Já se za vás chci modliti. —

— Poslouchejte, kamaráde — pravil souzenec, upřev na P. Lánského zraky — vy jste kněz. —

— Z čeho tak soudíte? —

— Protože tak dovede mluvit jenom kněz. Takhle k nám ve „štokhause“ mluvil též vojenský kněz. —

— A uposlechl jste ho? —

— I kde pak. Ale dovolte mi ještě jen jednu otázku. —

— A ta by byla? —

— Prosím, mluďte ke mně pravdu —  
pravil prosebně, skoro plačtivě — jsem  
již na odchodu z tohoto světa. Nenavedli  
vás, abyste se dal přestrojiti za trestníka?

— Proč by to byli udělali? —

— Abyste ze mne vytahal mé zločiny.

— Ani ve snu jim to nenapadlo. S  
vámi světský soud je již hotov. Kdybyste  
na svém svědomí měl ještě sto zločinů, oni  
se po nich shánět nebudou. Váš život jest  
uzavřenou knihou, kterou co nevidět ote-  
vře nebeský soudce. Nuže, slyšte, příteli.  
Jako že nad námi je nebeský soudce, tak  
je pravda, co vám nyní povím: Ano, jsem  
knězem a jsem též odsouzen, ale čekám  
každé chvíle, že budu propuštěn. Věřím  
pevně, že sám Bůh mne poslal sem k vám,  
abych vám ukázal cestu, po níž máte se  
bráti na věčnost. Vy jste ve mně kněze  
vycítil. Já nejsem zdejší, nýbrž z obce  
několik mil cesty odtud, a pravdu jsem  
mluvil, když jsem řekl, že jsem byl nevinně  
nařčen z postřelení žida, jež vlastně po-  
střelil někdo jiný. —

V tom okamžiku otevřely se dvěře, a  
do žalářní kobky vkročil státní zástupce,  
jenž oběma vězňům přinesl zprávu: knězi  
radostnou, že Jeho Veličenstvo císař pán  
prominul mu ostatní trest i následky tre-

stu — načež, obrácen ke druhému, zvěstoval mu, že Jeho Veličenstvo trest smrti potvrdil, a že tento má býti o 6. hod. ranní vykonán. — Přejete si kněze a pak nějakého přilepšení? —

— Kněze mám zde — pravil odsouzenec.

— To se to zde hodilo, jako v žaláři egyptském. Jeden vězeň propouští se na svobodu, a mne odvedou na šibenici. Tu prosbu — pravil, klekaje před knězem se sepjatýma rukama — mám, velebný pane, k vám, abyste mi prokázal tu lásku a doprovodil mne na mé poslední cestě. —

— Tu prosbu z lásky k Ukřižovanému milerád vyplním — pravil P. Lánský, načež obrácen k státnímu zástupci dodal: Prosím o pohostění ještě přes noc, abych směl se zde do rána ještě pozdržeti. —

Státní zástupce s nemalým obdivem pohleděl na kněze, jenž jevil ochotu, odsouzence na poslední cestě doprovoditi.

Od toho okamžiku vězeň choval se jako dítě. Přijal s povděkem a políbil ruzenec, jež mu kněz předříkával.

— Dosáhnu-li jen u Boha slitování? — tázal se přes tu chvíli.

— Dosáhl-li je kající lotr na kříži, proč byste vy je nedosáhl? —

Vyseděli spolu přes půlnoc. Kněz mu

vypravoval příběhy ze životů svatých, jak i největší hříšníci, lupičové a vrahové dosáhli milosrdenství, což jej velmi potěšilo. Teprve ke 2. hod. ranní oba si vedle sebe ulehli ke krátkému odpočinku. O 5. hod. ranní sloužil P. Lánský za duši odsouzenec mši svatou, při níž on, kleče, modlil se růženec.

Přesně o 6. hod. ranní dostavil se do kobky popravčí mistr, jemuž se odsouzenec po dobrém odevzdal. Na to nastal osudný pochod. Kněz jej vedl pod paží, předříkávaje mu: Pod ochranu Tvou utíkám se — —

Teprv na stupínku rozloučil se s ním políbením na čelo. Na to odsouzenec promluvil naposled:

— Odprošuji Pána Boha a všechny lidi za dané pohoršení a prosím, abyste se za mne modlili, a zde prosím — pravil ku knězi — tento růženec odevzdejte mé dceři. Doufám pevně, že se vám podaří ji nalézt, a vyřiďte jí můj pozdrav, a aby se za mne na něm modlila — a nyní s Bohem světe! —

Poprava byla v několika vteřinách vykonána, a srdce v pěti minutách tlouci přestalo.

P. Lánský hned po popravě, v hloubí duše dojat, stíraje si slzy s očí, spěchal

do náručí matky. Se rty, na nichž cítil ještě políbení čela odsouzence, líbal tváře své matky, děkuje Pánu Bohu, že mu prokázal milost nevinného utrpení, aby mohl duši kajícího hříšníka na věčnost doprovoditi.

— Konečně — zvolal — drahá matko, je po všem utrpení, a doufám, že budeme od tohoto okamžiku šťastni. —

— Víš-li pak — vyprávěla mu matka — jak se vrátil jeden z tvých nepřátel z porotního soudu domů? —

— Kdo? —

— Doktor a professor Hýral. Tento — jak mi pan dr. Nápravník pověděl — ještě s několika pány oslavoval tvé odsouzení banketem. Poseděli si přes půlnoc, bumbali prý, co se do nich vešlo, naposled prý bouchaly též zátky. Páni z banketu teprve ke druhé hodině rozešli se domů. A ráno pan professor nemohl vstávat. Asi prý o čtvrté cítil zabolení v pravém stehně, jako kdyby se ho chytaly křeče, Vztahoval ruku ke zvonku a nebyl s to jí zvednouti. Chtěl volati o pomoc, nebyl s to jazykem hnouti — —

— Ranila ho mrtvička — usmál se kněz. — Není se též čemu divit; je mu již přes 60 let, byl hezky přitloustlý, u takových šampanisování vyplácí se zle.

— Pobyl prý kdesi v sanatoriu v Praze, odkud však poslali ho sem na venek na zdravý vzduch. Chodí sice do blízkého lesíka, ale chodí velmi bídně. Svými rouhavými ústy nemůže již mluvit, žvatlá jako dítě. —

Prvním, jenž P. Lánskému přišel blahopřáti, byl právě dr. Nápravník, jehož svědectví pan předseda soudu tak se strchoval.

— Nyní — pravil — ctěný příteli, máte svou osadu z nejhrubšího vyčistěnu. Jedovatý vřed z Judey je vyříznut, jedovatý bodlák je proměněn v užitečný strom, jenž zde v několika letech způsobí obrod.

— Milý pane doktore — odpovětil farář — zbývá býlí dosud dost, musíme míti trpělivost. Všecko najednou vypleti nelze.

— Komplotu horšího jakživ jsem neviděl. —

— A přece jim Pán Bůh všecky nitky, co nejchytřeji nalíčené, rozmotal. —



# OBSAH.

	Strana
I. Farářem . . . . .	3
II. Návštěvy . . . . .	9
III. Pokušitel . . . . .	18
VI. Další návštěvy . . . . .	33
U souseda pessimisty . . . . .	33
U souseda optimisty . . . . .	35
U souseda křiklouna . . . . .	37
U souseda elegána . . . . .	41
U souseda hospodáře . . . . .	45
U souseda modernisty . . . . .	51
U pensisty . . . . .	54
V. Zač přijde sedláku zajíc . . . . .	59
VI. Pokus vraždy . . . . .	75
VII. Žaloba . . . . .	95
VIII. Tchoře . . . . .	101
IX. Před porotou . . . . .	108
X. Odsouzen . . . . .	136
XI. V žaláři . . . . .	148

# Sebrané Spisy PETRA KOPALA.

„Podávajícе čtenářům do rukou *Sebrané Spisy Petra Kopala*, můžeme směle tvrditi, že mu podáváme četbu dobrou, jádro zdravé, pravý to domácí chléb.“  
(Z našeho prospektu.)

Vydány celkem 34 sešity (à 50 hal.), v nichž obsaženo 1307 str.

**Všechna díla vyšla v samostatných svazcích brožovaných i vázaných.**

Vydání dvoje, na laciném papíře a na skvostném papíře. Ceny vydání skvostného jsou uvedeny v závorkách.

Pořad prací:

- Dílo I. **Mojžíš**. Novodobý sociální obraz. Stran 123. Cena 45 h. (Na skv. papíře 1 K 10 h.)  
Dílo II. **Sebevražednice**. Obrázek ze smíšeného manželství. Stran 91. Cena 35 h (1 K).  
Dílo III. **Sebevrazi**. VSTUP. Obraz prvý: MACECHA. Obraz druhý: ROMEO A JULIE. Stran 175. Cena 65 h (1 K 90 h).  
Dílo IV. **Do Kartouz**. Obraz z truchloher života. Svazek I. MATČINA KLETBA. Str. 370. Cena 1 K 40 h (3 K 30 h). — Svazek II. MEMOARY KOCOURA. Stran 375. Cena 1 K 40 h (3 K 30 h).  
Dílo V. **Chudý boháč**. Obsahuje 21 kapitolu. Stran 187. Cena 70 h (1 K 70 h). **Bedříškov**. Příběhy jeho sirotků v (Pokrač. povídky „Chudý boháč“) Str. 196. Cena 75 h (1 K 80 h).  
Dílo VI. **Devatero řemeslo a desátá žebrota**. Kusá povídka. Stran 194. Cena 75 h (1 K 80 h).  
Dílo VII. **Miroslavín aneb rozluštění otázky sociální**. Stran 160. Cena 60 h (1 K 45 h).

Objednávky přijímá a vyřizuje

**Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba**  
v Praze-II., Pštrossova ulice 200.



# APOŠTOL TRHANŮ

ROMÁN

PETRA KOPÁLA.

Cena K 1·40.

V PRAZE 1910.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ  
V. KOTRBA.

# APOŠTOL TRHANŮ.

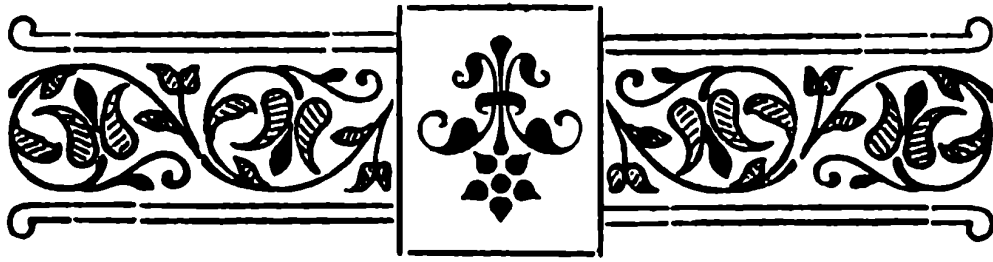
ROMÁN OD

PETRA KOPALA.

DÍL III.

V PRAZE 1910.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA V. KOTRBA.



## 1. Ze žaláře.

Neočekávaný obrat v osudu faráře Lánského: ze žaláře, pouze třídenního, způsobil nemalé pohnutí v obyvatelstvu celého okolí. V sobotu se farář ze žaláře vrátil a v neděli z plna srdce zapěl u oltáře: „Tebe Bože chválíme!“ — před tváří lidu velmi četně shromážděného a jej radostně vítajícího. Ukázalo se, že převalná většina lidu svého duchovního pastýře miluje a jeho dosavadní působení schvaluje. Nejváženější sousedi u sakristie jej očekávali a ruku mu tiskli, rodiče s dětmi se k němu tlačili, z očí všech zářila radost. Starý pan učitel s doktorem doprovázeli ho do fary a P. Lánský vedl je do svého pokojíka, v němž si matka jeho všecko posluhování vyhradila. Zde na psacím stole měl fotografie obou rodičů a sestry a svou větší uprostřed a stranou ještě jednu,

\*

kterouž ani doktor, ani učitel hned nerozpoznali. Představovala někoho v munduru pradivném, s holcmicí až přes uši sahající, v kazajce šedivé a v kalhotách pytlových s knoflíky po stranách.

Teprve, když páni zadívali se do zářivých očí obrázku, bezděčně zvolali:

— Totě přece náš pan farář!

— Upomínka na žalář! — pravil P. Lánský s úsměvem, ale nikoliv bez pohnutí při vzpomínce na všecka přestálá utrpení od prvních začátků, až do žaláře.

Lékař, pohledě znaleckým okem do bledé, vyhublé tváře faráře, pravil:

— Nyní bude třeba promluvit s vámi vážně. Pozoruji již dávno, že váš život podobá se plápolající svíci, protože vypřahněte poněkud. Poproste svého biskupa, aby vám dal spolupracovníka. —

— Naplním brzy — odpověděl na to — leta svého otce. Mám před sebou úkol ještě veliký, a jest u Boha, bude-li mi dáno jej se zdarem provésti. Ostatně nepřál bych si, aby mi matka zatlačila oči. —

— U vašem věku — odpověděl doktor — lze přiměřenou životosprávou i při slabém těle vysokého věku dosáhnouti. —

— Rozumím vám, pane doktore, a rád bych dle vaší rady se zachoval, mně však není dáno žítí na odmírku přesně dle pro-

vázku lékařského. Víte, pane doktore, jaký úkol ještě před sebou mám, nedávno teprve započatý, rozdělaný; je to záchranu středního stavu před pohromou hmotnou a duševní. Jako dělníkův syn viděl jsem to na své první stanici, jak kapitalismus na dělnictvo neúprosně ulehá, je k zemi tlačí, je vykořisťuje, jak vystřebává mu nejdříve mozek a srdce a pak i jeho svaly, a jak dělnictvo v neporozumění toho, co se s ním děje, nechává se tímtež kapitalismem štváti proti svrchovaně útěšné nauce Kristově, jakoby tatáž mu vyssávala všecku energii k odporu. V tom pozůstává ohromný blud naší doby, jenž nese jméno sociální demokracie. —

— Co se dělo v Sichdichführu provádělo se i zde na půdě po otcích zděděné. Tam to byl Raglan ve službách velkokapitalismu, zde žid Kohn, jenž střední třídu, rolnictvo, nejdříve zbídnil mravně, pak i hmotně. Po Khonovi zbylo ještě mnoho jedovatiny, a mým úkolem jest, zdejší lid povznést z úpadku obojího — podaří-li se mi to. Pohříchu zdejší rolníci nepostřehují, že proti nim poštváno jest dělnictvo. Shora je tiskne kapitalismus, velkopřůmysl a zdola sociální demokracie. Mně běží hlavně o to, abych tyto dva stavy spolu smířil, aby si pod Křížem bratrsky podaly ruce,

tak aby ani dělník, ani rolník neupadali do stavu nejhroznějšího, — proletářského. — Ten jest první program mého působení v budoucnosti. —

— Schvaluji jej úplně — odpověděl lékař — avšak s tím dodatkem, abyste vždy bral ohled na své chatrné zdraví. —

Po těchto slovech přátelé se rozešli.

\*

Nyní třeba důkladněji se rozhlédnouti po osadě, v níž P. Lánskému bylo působiti. Ve chvatu událostí, dříve již vylíčených, neměli jsme pokdy, po způsobu romanopisců o idylické kráse obce a okolí se šířiti.

Hrušov sám o sobě mnoho krásy této neměl. Byla to větší vesnice, která rozkládala se po obou stranách silnice. Náves byla dosti prostranná, byla to vlastně rozšířená silnice. Několik největších statků s prkennými lomenicemi, vroubených lipami a topoly, tvořilo jakousi ohradu kostela, dosti prostranného, kolem něhož, na hořejším konci návsi, vysoko nad střechu kostela, až k samé věži, pozvedaly se dvě mohutné lípy, mezi něž teprve nedávno postaven byl kříž z dubového dřeva. Fara o jednom patře vzdálena byla asi 50 kroků od kostela. Dvě hospody o jednom pa-

tře s farou byly největšími budovami obce. Za návsí na obou stranách táhlo se ještě několik menších statků čili chalup a domků, obydlených zemědělskými řemeslníky: kovářem, dvěma koláři, sedlářem, několika truhláři, obuvníky a krejčími. Dva kupecké krámy držely se těsně vedle kostela. Za každým statkem dozadu rozkládala se objemná hospodářská stavení a za nimi pole.

Na dolenním cípu Hrušova byl panský dvůr, nad nějž vynikal obstarožný zámek, jenž právě v této době na rychlo se opravoval pro knížete Jaroslava, jenž se byl právě z cesty kolem světa navrátil k důtklivému přání starého knížete, jenž roztočil se po klidu. Byl tu ještě jeden syn, mladší Evžen, jenž byl rytmistrem u dragounů a jenž otci pomáhal statečně statky zadlužovati po způsobu, či nezpůsobu mnohých šlechtických synků. Byl to vlastně mazlík staré kněžny. Jediná sestra, nejstarší, byla provdána za nějakého, taktéž prodluženého uherského magnáta. Na statcích knížete vázlo mnoho dluhů, kterých nasekal otec starého knížete jakožto generál jízdy v napoleonských válkách, vlastně on dluhy, po robotě zbylé, značně rozmnožil. Robota panstvu nepřinášela požeňování. Správcové na panstvích dřeli sedlá-

ky, aby za svými pány do Vídně, do Paříže a do Londýna mohli posílati hodně peněz, při čemž ovšem nezapomínali na sebe a na své rodiny. Činili tak v dobrém uvážení, že když páni v cizině peníze rozhazují na koně, psy, dostihy a divadelní krasavice, z nichž země nemívá užitku prážádného, třeba značnou část potu robotníků zadržeti pro vlastní syny a dcery v zemi.

Z toho lze poznati, že dědictví nástupce po starém pánovi bylo dosti žalostné.

Křivdili bychom však hospodářskému úřednictvu, kdybychom vinili je všecky ze zpronevěry na panství. Byli mezi nimi též hospodáři pokročilí, kteří zasazovali se upřímně o povznesení, hlavně o zvýšení příjmů statků, avšak do vrchní správy statků zahrnul se starý šlendrián, o jehož odstranění marně se zasazovalo několik mladších sil. Cítili všichni, že při tom šlendriánu nemůže to v době naší pozůstatí, a že statky buď budou šmahem pronajaty, nebo upadnou do sekvestrace.

Avšak k svému radostnému překvapení dozvěděli se, že mladý kníže po svém návratu z cest oženil se s bohatou kněžnou, jejíž přínos statky před katastrofou zachránil.

Též hrušovská obec byla příjemně pře-



kvapena zprávou, že nástupce statků s kněžnou, jež chotě svého obdařila již slibným potomkem, hodlá se usaditi v hrušovském zámku z piety k svým rodičům, kteréž nechtěl ze starého sídla ve městě vypuditi jako výměnkáře do domu v Praze. Hrušovský zámek byl k obývání velmi příjemný. Měl prostranný, ovšem značně zanedbaný park, jenž vybíhal do lesa na návrší. Les ten ovšem za účelem zpeněžení dříví byl v paseku obrácen, následkem čehož potok z něho vycházející v létě skoro nadobro zasýchal, a též mlýn s ním. V poslední době však les zase zarůstal mládím.

## 2. Ideální patron.

Mladý kníže vrátiv se z cest, stál na tom, aby zaveden byl nový způsob hospodaření a přistěhovav se, jal se projížděti všecky své statky.

K panství Hrušovskému náleželo několik dvorů.

Kníže a farář znali se z mladších let.

Kterého dne byl P. Lánský velmi mile překvapen návštěvou knížete.

— Uznal jsem za povinnost, — pravil bez okolků — nejdříve navštívití pane faráři vás a vysloviti vám nejen uznání, ale

i svůj obdiv za to, že jste postavil se proti tomu jedovatému vředu a že jste stkvěle zvítězil.

— Pustil jsem se sice v nerovný boj, ale s pomocí Boží vyhráli jsme, — odvětil P. Lánský.

— Sledoval jsem pilně váš process a mohu vám k výsledku jeho blahopřáti. Věděl jsem dobře, že proti vám zosnováno bylo spiknutí, jemuž jste musil ovšem podlehnouti, ale podlehl jste vítězně. Pan Khon ve své semitické zášti upadl do jámy, kterou vám vykopal. Důkaz, že vskutku byl tím jedovatým židovským vředem, podařil se tak skvostně, že stal se zde nadále nemožným. Já mu též z našich statků dal vyhazov, což vám, pane faráři, bude známo. Sotva že Khon proti vám process pozvedl, dopsal jsem svému otci, že je to pro veliký náš rod zahanbující skándál, že právě takový žid je nájemníkem našich statků, a dopsal jsem zároveň židovi, že, nechce-li býti vyhozen, učiní nejlépe, zadá-li si o propuštění ze závazků nájemníka. A on pokynu toho uposlechl, či spíše uposlechnouti musil. Chtěl totiž nasaditi sem nějakého žida z příbuzenstva, avšak já se tomu co nejrozhodněji opřel. Brzy po vašem odsouzení zaslal mému otci prosbu, aby byl uvolněn ze závazků jako ná-

jemce hrušovského dvora, prý k důtklivé radě lékařské. Rána ze Sýkorova revolveru prý mu značně oslabil srdeční sval, a nyní prý musí odjeti do kterýchsi lázní. Z toho prý následuje, že nemůže již věnovati se s toutéž energií hospodářství jako dříve. Nechali jsme omluvu tu platit. —

Zprávu tuto přijal P. Lánský z úst knížete s velikým potěšením.

— Nyní — pokračoval kníže — běží mi především o jednu velice důležitou věc. Rád bych se totiž účastnil vaší záchranné akce k uvolnění otcovské půdy nějakým příhodným způsobem. Schvaluji úplně, že jste zde zřídili Raiffeisenku. Je to nejvydatnější způsob svépomoci, a já se vší ochotou přihlašuji se za jejího člena s větším obnosem, s tou výhradou, že vy, pane faráři, budete státi v čele záložny. Neptejte si, aby její stanovy byly sdělány šablonovitě, dle záložen jiných, Raiffeisenky nevyjímaje, nýbrž na základě poměrů zdejších. Vy, pane faráři, jako předseda musíte míti diskrecionární moc půjčky povolovati, anebo odmítati. —

— Ale přece stanov bude třeba — namítal farář — nemá-li všecko odium na mne padati. —

— Zařídte si to dle libosti, ale tak, aby to vedlo k osvobození otcovské půdy

z rukou nesvědomitých spekulantů. Přál bych si, abyste, pane faráři, bral ohled na lidi nejchudší, na ty, jichž posledním útočištěm bývá mošna. Žebrotu každý počestný člověk těžce nese a vynakládá všecko, aby se jí zbavil. Toliko člověk otrlý provádí žebrotu řemeslně. Na svých cestách po Anglii a Americe přesvědčil jsem se, že mnohému chudšasovi může býti pomoci pětkou, anebo i zlatkou. Mnohý americký millionář začal se sirkami. Slavný Franklin začal též s ničím a vyšinul se nejen na bohatého, ale i velikého muže. Proto prosím, abyste, dle možnosti, z mého fondu bral ohled na ty nejchudší, kteří budou chtít učiniti se samostatnými. S politováním pozoruji, že zdejší lid utíká z půdy po otcích zděděné, a proto rád bych v něm vymírající lásku k ní opět oživil. Způsob, jakým by se to dít mělo, bude se vám zdáti zvláštním a snad i mimořádným, avšak já si jej odkoukal v cizině a přesvědčil jsem se, že vede k cíli. Též v Anglii utíkají sedláci z rodné půdy do zámořských osad, aby tam naučili se teprve pracovati a hospodařiti, jak doma nikdy nepracovali a nehospodařili. Ani v Anglii všichni sedláci dosud nevědí, jakého významu v zemědělství má stroj. Proto bych veskrz v souhlasu s vaším plánem zde na

svém dvoře rád zavedl vzorné hospodářství se všemi odbory, jež by bylo zároveň pokusnou stanicí a spojilo se s vaším podnikem. Nabyl jsem přesvědčení, že naše česká půda dosud není odbornicky prozkoumána, jaké plodiny by se na ní s nejlepším úspěchem dařily. Hospodářství v Německu jest značně pokročilejší. Naše pšenice a ječmen skoro již se nehodí k vývozu, protože namnoze jsou zrudněny. Pak není ovšem divu, zaplavují-li nás Uhři svou moukou, protože mají půdu úrodnější, nežli my. Co se nám nedostává na půdě, musíme nahrazovati vědou.

Naše ovocnářství leží v Čechách namnoze ladem, my neumíme lepší druhy ovoce vypěstovati a pak je i zpeněžití. Stejně se to má se zelinářstvím. Němci a Francouzi nemají o nic lepší, spíše horší půdy nežli my, a přece k nám vyvázejí jisté druhy zelenin. A konečně to zdá se býti k veliké škodě našeho hospodářství, že se k nám přivážejí 80 mil daleko smradlavé a nechutné ryby z Německa, kdežto bychom je mohli míti lepší, chutnější a lacnější doma.

Za tím účelem dám hrušovský dvůr upravití v pokusnou stanicí ku vzdělání zdejších synků a dívek ve vzorném hospodářství. — Byl jsem proto vaším plánem

přímo unešen, a spěchám jej nejen doplniti, ale i rozšířiti. Výchova na našich školách není dosti praktická, ovšem co učitelové nemají sami, nemohou dávat dětem. A dokonce naše hospodyňky neumějí z kravínů těžit. Hospodářství, jaké vedly za panování Khona zde, bylo přímo zlotřilé tím, že k němu zanášely své tchoře. Selka, jež dělá tchoře, je marnotratnice, jež okrádá svou rodinu. Ovšem lakota mnohých manželů je k tomu svádí. Ale dělají tchoře, aby mohla hověti parádě, považují za marnotratnictví. I selka musí umět počítati. Kravín v hospodářství dělá ročně velikou rubriku. Proto rád bych zde dle vašeho plánu zavedl též školu hospodyňskou. Bude-li jen zdejší lid pro ní míti pochopení. —

P. Lánský byl hospodářským programem svého patrona unešen a byl přesvědčen, že lid pro něj poznenáhlu získati se dá. —

— Každá novota — pravil — má své počáteční obtíže, a lidu třeba do ní se vžítí.

— Správcem zdejšího dvora — jak vám známo — ustanovil jsem Hrdličku, muže to praktického, opravdu lidového, jenž bude hleděti důvěru vaši si vydobýti. —

— Zdejší rolníci považují se za ná-

ramně pokročilé co do dělání dluhů a odhazování starých krásných zvyků, z nichž je hlavně co želeťi toho, že v neděli přestávají s čeládkou choditi do kostela. Až do nedávna totiž pantáta a panímáma chodili do kostela na ranní, a čeládka pak na velkou mši sv. Zde v neděli služby Boží se střídaly; jednou byla ranní a po druhé hrubá, protože zde byl povždy jeden kněz pouze. Teď se již i po venkově pořádají plesy v sobotu, načež v neděli se vyspává, takže málokdo na kostel pomýšlí. Zvyk ještě horší zahnizďuje se zde, že pantátové rádi si v neděli vyletí do města, kdež vždy několik zlatek utratí, dokonce jedou-li s sebou i panímámy, a čeládka pak doma hospodaří, jak hospodaří, darmo povídat. Čeládka teď ráno kostelu odvyká nadobro, za to však odpoledne stráví v židovně, anebo v jiné butyce. O pánech měl bych též něco na srdci. —

— O jakých pánech? — tázal se kníže.

— O pánech úřednicích na panských dvorech. Nežaluji na nikoho, není to můj způsob. Je to vůbec všeobecné. Páni též v neděli vyjíždějí si do města. Dříve mívali vždycky v sobotu své úřední schůze u ředitele, kdež každý správce své věci si přednesl, teď však si je skoro vesměs přeložili na neděli. Je jim to tak pohodl-

nější. V neděli se nepracuje, takže po vyřízení svých věcí sejdou se kdes v hostinci a popíjejí, pokarbaní si. Paní správcová též nerada zůstává doma; jezdí s sebou s dceruškami, pozdrží se ve městě mnohdy až do večera, načež ve stavu rozjařeném jezdí se domů, což rozhodně nemůže prospívati blahobytu úředníků. A tak páni i nepáni v neděli i ve svátek zanedbávají dům Boží, nikoliv snad jen na jednom panství, nýbrž skoro již na všech v Čechách. Je to vlastně následek toho, že u naší šlechty rozhostil se zlozvyk povolávati na statky úředníky z Německa, neznalé naší řeči, naší víry, našeho lidu. Český synek sotva se dotlačí na panských statcích k nějakému podřízenému postavení. Bylo by na výsost k přání, aby naše šlechta byla čestější, národnější. —

— Jsem tomu velmi povděčen, že jste mi to, pane faráři, řekl přímo. Buďte ubezpečen, že na svých panstvích poznenáhla postarám se o nápravu. Já totiž příště každou neděli jeden ze svých patronátních kostelů se svou manželkou navštívím. Když mne tam moji úředníci spatří, honem za mnou do kostela přiběhnou. Tak si zase zvyknou choditi do kostela. Neučiní tak z náboženského uvědomění, nýbrž aby se mi zavděčili; to mi postačí.



Mně na tom záleží, aby plnili svou náboženskou povinnost a aby rolnictvu nedávali pohoršení. Při této příležitosti přesvědčím se též o stavebním stavu svých patronátních kostelů. Když již patronem kostelů jsem, chci též své povinnosti vůči nim plnit. Doznávám, že je mnoho patronů, kteří kostely považují za mrzutý přívěsek, za břímě, zejména ti, kteří jsou až po krk zadluženi. Možná, že toto zadlužení těsně souvisí s návštěvou chrámu Páně. Je-li úředník svých náboženských povinností dbalý, zajisté svému pánu věrněji hospodaří, nežli úředník neznaboh. V ohledu tom hodlám zavést reformy od základů. Chci svým úředníkům slušné zvýšiti tou měrou, aby nemusili dosazovati z mého. Který pán nedostatečně platí své úředníky, okrádá se sám. Za to budu míti právo na větší výnos svých statků. Nechci aby moji lesníci v lesích zimou mrzli, aniž aby hospodářští úředníci uprostřed úrody zemské zmírali hladu, což je nepřírozené a což se též na velkostatkářích velmi zle mstilo. Naše šlechta měla by si hospodářství mnohem více všimati a hezky doma se držeti. Musí-li správa statku za svým pánem do Paříže, do Londýna, do Kaira a Bůh ví do kterých Peklovič pořád jen posílati peníze, jež se rozhazují na

koně, na psy, na sázky, pak je pro každého úředníka pokušení veliké, aby též z panství něco užil. Myslí si, máme to všechno posílati za pánem, uštípněme si z toho též něco pro sebe, případně obohacujme se. Má-li všechno padnouti na koně, psy, sázky a snad i na zpěvačky a tanečnice kdes v cizině, proč by z panství též netrávily naše děti? Rozmařilost pánů naučila úředníky zpronevěře, to si nesmíme zapírati. Proto já tímto nehospodářským systémem sám sebe nechci déle okrádati, nýbrž chci, aby každý, kdo mi slouží, měl se u mne poměrně dobře a též mi dobře sloužil. — Pak ovšem na ubohé patronátní kostely na panstvích nic nezbyvalo, a odkud pak mělo přicházeti požehnání Boží? Z té příčiny jsem si umínil, pokud patronátních kostelů se tkne, co bylo zanedbáno poznenáhla doháněti. Jeť přece hanbou, musí-li lid, navštěvující chrám Páně, viděti jej opršalý, dřravý nejen na střeše, ale i v oknech, dvéře rozdrchané, dlažbu vyšlapanou a oltáře červotočivé. Tu ovšem kostelní lupiči mají snadnou hru a vykradou z kostela poslední kalich a poslední ornát. Lid tomu zbědovanému stavu svých chrámů poznenáhla si přivyká a myslí si, že to ani jinak býti nemůže. Musíte však, pane faráři, doznati sám, že i

páni faráři toho všeho nesou spoluvinu. Mnohý ani dost málo nedbá čistoty svého chrámu. Všude bývá prachu a pavučin plno, kostel zametá se sotva jednou za měsíc, o mytí ani řeči. Z oltářů visí špinavé cáry. To by přece nemusilo býti. Lid pak soudí veskrz správně: Opršalý kostel, zpuchřelé oltáře, špinavé, otrhané kostelní prádlo: opršalá, zpuchřelá, špinavá víra. Proto jsem si umínil své kostely jeden po druhém navštěvovati jako patron a chci dělat svou povinnost; nechť i páni faráři konají svou povinnost, myslím, že pak i lid spíše bude choditi do chrámu Páně, a že pak spíše něčím k okrase domu Božího přispěje. Vidí-li lid svůj kostel spustlý, pak naň zanevrou, nemají ho v úctě, dokonce vidí-li časem jinde kostel v pořádku. Pak ovšem říkají: Náš ubohý kostelík je se všech stran opuštěný, jako ten žebrák! V ohledu tom měli by páni faráři více dohlížeti na kostelníky. Proto bych vás, pane faráři, prosil, abyste tento můj úmysl všem důstojným pánům na mém patronátě sdělil. —

Slova knížete mile rozehřála P. Lánského.

Na to kníže též důkladně si prohlédl hrušovský kostel a slíbil poslati svého stavitele, aby mu podal seznam nutných oprav.

### 3. Po odchodu Khona.

P. Lánský po svém návratu ze žaláře měl brzy příležitost přesvědčiti se, jaký rozruch v celém okolí process jeho způsobil. Skoro každý větší list dle svého směru přinesl z něho podrobnější zprávy. Listy české neopomenuly ovšem poukázati, jak neblaze Khonova hospoda v obci řádila. Zejména ženské četly process s velikou pozorností a dohadovaly se z něho věci, jež manžely jejich rozhodně netěšily. Kolovaly nevalně lichotivé pověsti o manželské věrnosti mužů, což zase hrušovských paní nemile se dotýkalo. Pověstné „manželské omyly“ neslouží žádné obci ku cti. Okolní paničky paničkám hrušovským se posmívaly, že nedovedou své manžely na cestě věrnosti udržeti. A kdo povahu ženskou zná, ví, že něco takového je s to některou nadobro rozrušiti, o čemž brzy přesvědčil se P. Lánský.

Brzy po návratu oznamovala matka synu faráři návštěvu:

- Je tu paní Peroutková s dítětem.
- Co mi chce? — tázal se.
- Chce se dáti s mužem rozvést. —
- Pěkné nadělení — odpovětil farář.

Když do své kanceláře vkročil, představila se mu žena asi 30letá, vysoké, vel-

mi úhledné postavy, držící za ruku holčičku asi pětiletou, jako andílek roztomilou. Na tvářích matky jevila se rozhořčenost.

— Prosím, — započala svou obžalobu — nelze to déle vydržeti, musíme se rozejít. Jaký jsme měli krásný život! — Při těchto slovech polily ji slzy. — Jak jsem ho dříve měla ráda, tak ho nyní nenávidím — protože — protože (dodala se vzlykotem) těžce urazil mou čest jako ženy. Já kdybych měla tu moc, na kusy bych ho roztrhala a toho žida s ním, protože mi všechn život otrávil. Ano měl jste, velebný pane, pravdu, když jste ho nazval jedovatým vředem. — — Co se já muže naprosila: Nechoď do židovny, co tam máš, lákají tě snad ty ochechule? On však mých výstrah nedbal — —

P. Lánský jako znatel lidských srdcí dopřál paničce, patrně roznesené, volného slova. Když se vymluví, ulehčí se každému, načež bývá přístupnějším moudrému slovu.

V tom do úřadovny vkročil mladý, asi 35letý muž — —

— Prosím — začal se hájiti — nevěřte jejímu žvastu, protože na něm není slova pravdy. —

— Ty lháři, nestoudný lháři — osopila se na něho žena, držíc jednu zařatou pěst vzadu a druhou mu před očima a postoupíc

o krok před něho, jako lítice jala se mu vyhrožovati, a děvčátko plačící přitulilo se k ní. Zdálo se, že žena na manžela se vrhne. Příchod manžela v této chvíli vhodným nebyl, a dojem, jejž činil, nebyl příliš dobrý. Začal něco o nevinné zábavě, a P. Lánský viděl, že má před sebou člověka, jenž vůči své manželce cítil se vinným.

Manželé ti měli v Hrušově kupecký krámk, v němž prodávali kávu, cukr, zeleninu, mouku a pod. Obchod jim šel dobře, stále jej rozšiřovali, ba již i několik korečků polí si přikoupili.

— Musí dojít k nejhoršímu? — tázal se P. Lánský.

— To já, prosím, také říkám — navažoval manžel.

— Jaký to život — odpovídala žena. — My spolu již nikdy se nesejdeme. Všecko bych mu byla odpustila, kdyby byl karbanil, pil — jen tohle mi neměl dělat. Já, když si na to vzpomenu, tak bych se zbláznila. A já také nevím, co se se mnou stane. Kdykoliv zde na dítě se podívám, tak se všecka krev ve mně bouří, a tu kdybych měla po ruce nůž, vrazila bych ho buď do sebe, anebo do něho. Já již nevím, čím jsem. Já mu byla věrnou ženou, já bych byla spíše umřela, než jediným pohledem

se mu nevěrnou stala, a právě proto jsem tutéž věrnost vyžadovala na něm, on mne však hanebně zklamal. Já nejsem jako jiné ženy, které si z toho nic nedělají, já chci míti svou čest, čest rodiny, čest manželskou čistou, tohle já nesnesu. —

— Jste, paní, o nevěře svého manžela přesvědčena? — tázal se jí P. Lánský.

— Jak pak bych nebyla. Já to vůbec těžce nesla, když do židovny začal chodit, já mu v tom bránila, on si však nedal říci. On dobře ví, jak jsem citlivá, že mne rozčiluje, kdyby na jinou ženskou třeba jen usmál. On však do židovny chodil přece, a přicházel domů vždy později.

— V tom přece nespatřuji ještě zpronevěru — namítal farář.

— Prosím, račte počkat, až to dopovím. Jednou přišel domů až po půlnoci — hodně rozpařený. Já ovšem nespala. On se svléká a chce si lehnout, ale v tom jakoby mne něco praštilo přes nos. Ucítím mi od jakživa odporný zápach pižma. —

— Kde jsi to byl? — vzkřiknu na něho a již se zvedám s postele.

— Aby's věděla — odpovídá — byl jsem v židovně — nedělej hlouposti. —

— Tak si tam jdi zase — pravím. — My dva se již nesejdeme. To ti přísahám — —

— Je tomu tak? — tázal se farář manžela.

Tento však se odmlčel.

— Nenadál se, že jeho zpronevěru prozradí pomáda. On se zapřísahal, že to není pravda — ten bídník. Tu ostatní noc jsem oka nezamhouřila. Přeležela jsem na podlaže. Druhého dne, abych se jistě přesvědčila, jdu do židovny pro láhev vína — jen abych měla záminku. A sotva že vkročím do šenkovny, vidím tam ochechuli naparáděnou, vlasy měla přes čelo, jako Turkyně turban a na deset kroků páchla pižmem. Vlastně celá židovna páchla pižmem. Viděla jsem dost, více jsem si věděti nepřála. —

— V tom pižmovém ovzduší musil nachichnouti každý — namítal farář. — Kdy to asi bylo?

— Zrovna před vaším processem. —

— Od toho již minulo několik neděl, a jelikož pan Khon již ze židovny se vystěhoval, myslím, že byste se mohla spokojiti slibem, že vám pan manžel již nikdy nedá příčiny k žárlivosti — —

— Ve mně to vře po všechem čas, já si nemohu pomoci — odpověděla.

— Máte snad ještě matku? — tázal se farář.

— Kdybych měla matku, tak bych sem



nebyla přišla, ale půjdu zatím k sestře do města. —

— To učiňte, paní, — souhlasil farář, jenž viděl, že její rozčilení mohlo by snadno vybočiti v katastrofu.

— Jděte jen — pravil k manželu — teď domů, dopřejte své paní klidu, doufám, že se to všechno zase vyrovná. —

Manžel rady kněze uposlechl.

— Nechci Hrušov do nejdelší smrti ani viděti. Zde mne všechno dráždí, všechno se mi přičí. —

Po jejím odchodu P. Lánský dlouho o výjevu tom přemítal.

— Znáš tu paní — pravila k němu matka — od malička. Nebylo jemnějšího stvoření. Zůstávali vedle nás. Byli sice chudí, ale poctiví. Růženka byla ze tří dětí nejcitlivější. Dáti jí křivého slova, anebo jen ukázati křivý pohled, rozplakalo ji. To dítě hodilo se spíše někam do kláštera, nežli do manželského života, a dokonce ne k tomu sprosfáku, jenž nerozpakuje se otrávití jí život. On by zasluhoval výprašku. —

— Nejsou stejné povahy — odvětil matce kněz. — V jiných manželstvích se perou, dávají si nejhorších jmen, utíkají od sebe a přece se zase sejdou. U této se opravdu bojím, aby si něco neudělala. Smí-

ření zde pokládám za pochybné. Pro tu bývalo by lépe, kdyby se nebyla vdala. Život zde na venkově, v němž musí se časem dosti tvrdě zápasiti o skývu chleba, poskytuje mnoho úrazů, klopýtá se o balvany pohoršení, a do života takového povaha tak citlivá rozhodně se nehodí. Muž tento byl by zasluhoval ženu ráznou, kteráž by si pro něho do židovny chodila, jemu tam po případě i vyčinila. To by mu bylo bývalo zdrávo. Muž ten je vlastně ničema, jenž si ženy takové neuměl vážiti. Měla by přijíti někam do sanatoria, ne-li do blázince. —

Manžel tento, když od něho žena odešla, upadl nejen ve Hrušově, ale i v celém okolí v posměch — pro tu pižmovou pomádu. Mezi lidem říkalo se o manželu, jehož manželská věrnost byla trochu pochybná, že zapáchá pižmem, ve kterémž ohledu ženské jazyky nebylo lze na uzdě udržeti.

Peroutkův krám odchodem manželky začínal se o nedělích a svátcích prázdniti.

Peroutka zakročil u soudu o rozvod. Buď aby se manželka jeho s dítětem vrátila a dělala dobrotu, anebo aby dítě vydala a zůstala si, kde by se jí líbilo. A soud konečně nemohl jinak uznati, než že paní Peroutková libovolně z domu odešla

a dítě odvedla. Námitku pižmového zápa-  
chu ze židovny soudce prohlásil za ženský  
rozmar, rozhodně nedostatečný k rozvodu.  
Soudní lékař na základě všeho, co se v  
Hrušově o bývalé židovně vypravovalo,  
prohlásil paní Peroutkovou za hysterickou,  
a soud pronesl výrok, že dítě má jí býti  
odňato a otci navraceno. S výrokem tím  
byl Peroutka velmi uspokojen, protože jej  
posiloval v naději, že za dítětem vrátí se  
domů i matka, v čemž se však zklamal. Se-  
stra její byla by též ráda své sestry se  
zbavila, protože jí svým stálým hučením  
o zpronevěře svého muže otravovala do-  
mácnost a proto též jí domlouvala, aby  
se vrátila domů a učinila konec hloupým  
řečem.

Avšak na to všecko paní Peroutková  
odpovídala, že se raději i s dítětem utopí,  
nežli by šla domů. A její duševní stav —  
jak se P. Lánský vyjádřil — byl dle toho,  
že mohlo se něco podobného u ní očeká-  
vati. Byl to zajisté případ velmi choulosti-  
vý, jenž u mužů v Hrušově vzbudil reakci  
zvláštního druhu.

— Já — vyjádřil se řeznický mistr Se-  
kera — kdyby mně žena tohle vyvedla,  
dal bych jí jednu, až by jí hlava ulítla. —  
Po těchto slovech veliký řeznický pes u je-  
ho nohou na celý čumák si zívá, bezpo-

chyby na doklad, že jeho pán něco velmi nemoudrého prořekl.

Tento silný, opravdu řeznický výraz, v krámě při sekání masa pronesený, vzbudil mezi muži živou ozvěnu.

— Nu — říkalo se na to — hlavu by jí právě uraziti nemusil, ale jedna by takové ženě neškodila. —

— Jen abyste se, páni, nemýlili — obrátila na to paní Votočková, jež si poručila dáti půl libry masa — já, kdyby muž opovážil se na mne sáhnout, hodila bych mu, co bych měla po ruce, na ciferník. —

— To by zasluhoval — souhlasily všechny panímámy.

I nastalo ve Hrušově rozdělení duchů mužských i ženských.

— Toho všeho je vinna ta z..... židovna — rozhodoval tu při starý výměnkář Musil. — Nebýti židovny, nebylo by domácích rozbrojů a žilo by se v bázni Boží jako dříve. —

— Má pravdu — souhlasily ženské — kdyby mužové seděli doma za pecí, nemusilo býti ničeho. —

— To by tak hrálo! — odpovídali zase mužové.

— To ale povídáme — ujala se slova paní Špalková — kdyby sem zase někdy

mělo přijíti nějaké pižmo, tak se chopíme chvošťat, namočíme je dříve, a pak je zbiřmujeme. —

Poznámka tato vyvolala všeobecnou veselost.

Asi ve čtrnácti dnech na to objevil se na faře mistr Šídlo s obvázanou hlavou.

— Co se vám stalo? — tázal se P. Lánský.

— Prosím, chci se taky dát rozvést — dopověděl skuhravým, skoro plačtivým hlasem.

— Co se vám, mistře, přihodilo? —

— To víte, pane faráři, že každý švec musí slavit modré pondělí. Tak já je tuhle slavil taky a přijdu v pondělí domů v pravé poledne a sháním se po obědě. Moje stará spustí na mne hned celou litanii všelijakých jmen; — je sice malá, ale vězí v ní deset rohatých. Já ji napomínám, ale to jako kdyby házel hrách na zeď. Míchala právě bramborovou kaši. Já sáhnu po potěhu a chci ji jen tak špásem trochu zlinýrovat, ale co ona udělala?

— Nu, hodila vám kaši i s hrncem na hlavu. —

— Nu, tak jste to ráčil již slyšet? —

— Vždyť je toho plná ves. —

— Jak povídám, s těmi ženskými není teď k vydržení. Byl jsem u doktora, chtěl

sem si dát „visum perpetuum“, ale p. doktor se mi vysmál. —

— To dobře udělal — pravil farář — víte co, dejte si na tu popáleninu na tváři pop, a on vám to vytáhne. —

— To by mohlo býti dobré — začal se mistr usmívati.

— Nu tak, jen jděte hezky domů, dejte paní mistrové dobré slovo a bude zase dobře. —

— Ona je takto veskrz pořádná osoba, pracuje za tři, ale ďas ji bere, když přijdu nadrátovaný domů. —

— Nu tak drátujte hezky na třínožce a nikoliv na lavici v hospodě. —

Po těch slovech mistr se poroučel.

— Takhle by byl jeden rozvod zažehnán — prohodil farář za odešlým.

Ten hrnek s bramborovou kaší zasluhoval by býti uložen do musea. —

Manželské sváry byly smutným pozůstatkem židovny, kterouž Peroutková svým smutným osudem učinila zlopověstnou.

Brzy totiž ubohou našli v mlýnské nádržce utopenou. Teprve nyní se ukázalo, že její žal byl opravdový. Její povaha byla tak citlivá, že nebyla s to snést ani stín manželské zpronevěry. Počestného, jak by-

la sama, přála si míti i svého manžela. Žena taková musila by se provdati za světce, jakých na světě je již málo.

Na její pohřeb přišlo velmi mnoho žen. Byla považována za mučednici manželského stavu. Její hrob byl po všechn čas pokryt věnci a kyticemi, a ženy i dívky k němu putovaly. Byla to sice úcta poněkud přehnaná, ale v poměrech, v jakých ocitla se hrušovská kollatura, pochopitelná. Ano sám kníže, dověděv se o jejím žalostném osudu, poslal jí na hrob věnec.

P. Lánský byl události této do jisté míry povděčen. Měť v osudu nešťastné paní mocného strážce manželské věrnosti.

Třeba však ještě o jednom případě manželské surovosti se zmíniti.

V Hrušově měl svou dílnu mistr Perlík — kovář, který si též rád přihnul a býval též občas návštěvníkem zlopověstné židovny. Byl z těch manželů, kteří rádi na své ženy pouštěli hrůzu, kdykoliv proti nim reptaly, že mnoho propijí a ještě více prohrají. Zlozvyk ten ze židovny, když byla zrušena, přenášel se do hospody „U koně“. Měl se svou manželkou čtyřletého Karlouška, jež měl náramně rád, což mu však nebránilo, že se na jeho matku častěji ubroukal. Byl to starý voják, jenž byl z vojny zvyklý na pořádek, že totiž

chtěl, aby ho žena poslouchala na slovo, a on aby nad ní dělal kaprála, což manželce připadalo, jak říkala, náramně hloupé. Rád na ni pouštěl hrůzu. Z počátku jako dobračka nechala si to kaprálování od něho líbiti, při čemž se dřela od rána až do večera, ba časem chápala se i perlíku, když jim dělník utekl. Kaprálování nechtělo se jí líbiti, a konečně nebylo divu, že odpor se vzmahal i v ní. První bylo, že začala muži odmlouvati, což bylo v jeho očích velikým prohřešením proti manželské supernaci. Aby tuto uhájil, bral na ženu provaz, jenž visel v kovárně na přivazování koně do klece, nechtěl-li se dáti okovati. Avšak všečen její odpor i vzdor byl marný, protože rámě její bylo slabší. Avšak brzy spozorovala, že její Karloušek, jenž se začal již batoliti, kdykoliv taty mamí byl, dával se do nehorázného křiku, až oběma rodičům zalehaly uši, což svědčilo, že má plíčky pevnější, nežli kovářské měchy. Tak to mezi manžely trvalo do čtvrtého roku Karlouškova. Ale tu kdysi při jídle, při němž mistrová držela chlapce na klíně, manžel „rozsatanil“ se pro vlas v polévce. Byl to její vlas, to nemohla popříti. A tu manžel z furie popadl talíř i s polévkou a hodil jej na ni.

Tato však dopálila se a řekla mu: Nu



tak dobře; budeš bez polévky — anebo si jí ze země vyliž!

— Tak ty na mne tak? — čertil se bývalý kaprál a již sahal po provaze. Avšak malý Karloušek, chytiv se matky kolem krku, spustil na plný měch: Já mamí nedám — nedám — — a otec, maje již ruku rozpřaženu, když spatřil planoucí očka svého dítěte, zalekl se a ruku zadržel. Byl by musil uhoditi chlapce a to přece nechtěl.

— Aha, vidíš, koukej se, — zvolala žena — přece na tebe někdo vyzrál, — a objevši chlapce se vši mateřskou něhou, hladila ho a říkala mu: Máš dobře, andítku, nedej maminku bacat. — A Karloušek opravdu od té chvíle nedal maminku bacat. Tato intervence dítěte furiantství otce zlomila. Otec zastyděl se dítěte, a Karloušek stal se ochráncem své matky, čehož P. Lánský obratně použil v kázání tím způsobem, aby rodičové chránili se před dětmi vyčítati si své hříchy. — Nedopusťte — pravil doslovně — aby děti staly se soudci rodičů. Děti dobře vědí, kdo z rodičů má pravdu, a kdo druhému dělá křivdu.

#### 4. Na automobilu.

Sýkorův Venoušek byl na faře denním hostem. Sotva že se ráno ustrojil a pomo-

dlil, již pospíchal na faru — k babičce, tak totiž říkal farářově matce a tato navzájem nepojmenovala ho jinak, než: má malá sýkorka.

— Jsi již tu? — vítala ho skoro každého rána a Venoušek ode dveří běžel k ní, políbil ji v tvář a jedním škokem k ní na klín.

— Ty malá sýkorko, teď by jsi rád něco do zobáčku, vid' — a již sahala po škatuli na prádelníku, v níž uloženy byly sucharky.

— Já jsem měl včera oplatky s cukrem, — chlubil se Venoušek.

— Od koho pak? —

— Přišel k nám strýček z Černilova.

— Strýček z Černilova? — tázala se pí. Lánská překvapeně.

— A co pak u vás chtěl? —

— Chtěl, abych jel s ním, ale já mu řekl, že raději zůstanu u babičky.

— To jsi mu řekl? — na kteráž slova následovalo přitisknutí jeho svěžích tváří k prsoum staré paní.

— A pak s maminkou něco mluvil a maminka plakala.

— A jak vypadá ten strejček? —

— Je tolik ošklivý — —

— Proč ošklivý? —

— Protože maminku rozplakal.

— A za ním přišel ještě jeden strýc a pak ještě jeden a ti všichni mluvili do maminky — —

— A co mluvili? —

— Inu, aby to nedělala — —

— Co nedělala — —

— To jako, aby nechodila sem.

— A co maminka? —

— Maminka jim řekla, že jí nemají co poroučet.

— A co oni? —

— Oni řekli, že se na to podívají, a pak se ještě pohádali.

— Pohádali?

— Dívali se také na hospodářství. Koukali se do chléva, na naše telátko a líbilo se jim —

— To telátko? —

— Líbilo se jim všecko.

— A kde byl tatínek? —

— Ten právě zapřahal kravky. Jel orat. Tatínek si jich ani nevším. Zabuřel jen: Co tu ti krkavci chtějí?

— Krkavci, krkavci! — říkal jsem po něm. — A ten strýc hrozil mi prstem a řekl mi, že jsem uličník. A potom si jich maminka ani nevšimla, nepřinesla jim ani chleba. A oni do ní ještě něco mluvili, ale maminka před nimi zavřela dvéře. A to je všecko. —

— Tak už víc nevíš? —

— Ano, ještě něco. Ten veliký strýc, když odcházel, chtěl, abych s ním jel, ale já jsem utek sem. —

Když po chvíli stará paní synu faráři to vypravovala, zamyslíl se a pravil:

— Páni helveti rádi by překazili její návrat. Co nevidět nastane vánoční Boží hod, o němž paní Sýkorová hodlá složit vyznání víry, což helvetům leze za nehty. A nemýlí-li se, rádi by si Venouška vzali.

— To by se mohli opovážit! — zvolala matka.

— Musíme býti opatrní. —

Nedaleko Sýkorova statku bydlil chalupník Piskora helvetského vyznání, jemuž do Hrušova dopomohla pí. Sýkorová za svých mladších let, dokud ještě bývala horlivou helvetkou. Namluvila mu poslední dceru chalupníka Chládku. Piskora byl biblařem, jenž v Hrušově v neděli odpoledne pořádal biblická kázání, jež pozůstávala ze čtení a výkladu bible. Shromažďoval kolem sebe asi tucet posluchačů různého stavu: selských pantátů, chalupníků, baráčníků a též čeledínů, konečně i z dvou, tří ženských. Vystřídalo se posluchačů více, mnozí přicházeli, aby si helvetského kazatele vyposlechli, co v něm asi vězí, a když si vyposlechli, odcházeli s poznámkou: To náš

farář v kostele dovede to lépe vyložit! — a nepřicházeli více. Někteří však zůstali a sice z opposice k faráři. Předně proto, že na světě není člověk ten, aby se zalíbil lidem všem, a nezalíbil se jim ani P. Lánský. Ačkoliv byl uctivý a přístupný všem, neuměl, co bylo černého přemalovávat na bílé, a bílé na černé a neuměl mlčeti, když měl mluvit. Nepřátelství těch datovalo se ještě od Khona, když farář upozorňoval, jak ten jedovatý vřed rozeřívá se do obce. Kázal-li časem proti obžerství a karbanu, potahoval to jeden i druhý na sebe, jako by právě jeho mínil. Ačkoliv Raiffeisenka působila velmi dobře, měla přece tu nemilou stránku do sebe, že jednomu i druhému musil býti odepřen úvěr, anebo musil některý zapomněnlivý dlužník advokátem býti upomínán, ba i žalován. Ba jeden z dlužníků byl tak naivní, že otázal se:

— A to se zde taky musí platit? Já myslil, když to vede p. farář, že se platit nemusí. —

Podobných mrzutostí nadělal, čili byl nucen nadělati si P. Lánský, pro něž mu některá ovečka do helvetského suchopáru zabloudila.

Občas dojížděl do Hrušova pán z Prahy, s černým plnovousem, jenž sběhlým o-

večkám též něco pověděl. Uměl sice dosti česky, ale zadrhoval silně německy. Tentýž však s úhrnným výsledkem rozhodně spokojen nebyl. Ty které ovečky sice na to jeho kázání chodily, ale ani jediná neodpadla, ba, jak se později ukázalo, pí. Sýkorová, jejich hlavní opora, chystala se s rodinou k odpadu.

— To by byl skandál! — zvolal ten pán z Prahy — to se nesmí státi! —

— A co ještě horšího — sděloval Piskora — z toho nejmenšího má se státi flandák. —

— To musíme překaziti, ať se děje, co děje — pravil — i kdybych ho měl někam zavésti. — Slovem, bude zde zapotřebí čilejšího agenta, který by stal se střediském ruchu: „Pryč od Říma!“ Mám jej již vyhlédnutého. —

— Prosím, kdo je to? —

— Je to ždímal. Se svou biblí daleko to nepřivedete. Musí se to vzít za jiný konec. Založíme zde obec svobodných myslitelů. Co nevidět, ždímal se zde usadí. —

— Ale vždyť ten chlap již seděl — namítal Piskora.

— Pst! — ani slova více. Nyní ještě musím důrazně promluvit s tou nevěrníci, načež zase odjedu. Na shledanou! —

Po těch slovech ten pán jako černý duch na svém automobilu zmizel.

\*

Po návratu P. Lánského ze žaláře rozhostil se mu v osadě klid. Lidé sice o celém případě ještě si pohovořili, avšak poznenáhla všechno se uklidnilo. Nastalo uspokojivé ulehčení jako po těžké nemoci tím, že „jedovatý vřed“ z obce byl vyříznut, a že otravné zápachy z něho do okolí se nešířily.

Přes zimu v bývalé židovně mnoho se přestavovalo.

Vážnost P. Lánského u lidu nemálo rostla, když na své oči viděl, že kníže do Hrušova častěji chodí a na přestavbu bývalé židovny v hospodářský ústav dohlíží. Kníže všechno skvěleji zařizoval, nežli P. Lánský dle svých skrovných prostředků v úmyslu měl.

Krátce před Vánocemi objevil se v Hrušově opět automobil.

— Kdo v něm přijel? — zněla otázka.

— Týž pán z Prahy — odpověděl šofér.

— Ale neznám ho. Objednal si automobil, zaplatil, a já ho sem dovezl. Bezpochyby ten pán dělá si výlety jen tak pro zábavu.

Pán ten byl asi padesátiletý, černých vousů a dosti vlídného vzezření. Když vi-

děl zástup chasy kolem automobilu státi, dal šoferovi pokyn, aby některé kousek popovezl.

To bylo radosti a vypravování těch hochů, kterým štěstí toho se dostalo.

Ten pán dělal též výlety do okolí. Musilo jej dle všeho velice zajímati. Jezdil též kolem fary ven do polí.

— Antomobil, antomobil! — volal Venoušek s překroucením jména, když ten povoz spatřil s okna.

Ten pán s automobilem pozdržel se ve Hrušově po celé tři dni, krouže kol dokola jako dravec.

Právě sedal do automobilu, když pasačka k večeru doprovázela Venouška z fary domů.

— Antomobil, antomobil! — volal Venoušek, zastaviv se před ním.

Ten pán hlasem lahodným pravil:

— Chtěl bys se také svésti? —

Venoušek sice neodpovídal, ale na očích bylo mu znáti dětskou chtivost.

— Nu tak si s ním přisedni — nutkali pasačku chasníci, — když ten pán to dovolí.

Pasačka nedala se po druhé pobízeti. Vzala chlapce do náručí a přisedla si vedle pána do kožichu zahaleného.

Tento, spatřiv vedle sebe chlapce, u-



šklíbl se jako mefisto a dal šoferovi pokyn, aby letěl.

A stroj zahučel, zatroubil a již letěl ku předu — —

Téhož dne k večeru vrátila se pasačka do fary bez chlapce, všecka ubřečena.

— Co se stalo? — tázali se všichni.

— Ten pán mne nedaleko za vesnicí s vozu shodil a s Venouškem ujel. Venoušek plakal, chtěl za mnou s vozu, ale on ho již někam do horoucích pekel zavezl.

Únos chlapce — patrně pečlivě připravený — rozrušil nejen faru a Sýkorovu rodinu, ale i celou obec. Něco neslýchaného!

Nyní farář viděl, že helveti si umínili, celou jeho akci zmařiti. Matka Venouškova tonula v slzách.

— Ti lidé jsou schopni všeho! — říkala.

— Kam myslíte paní — tázal se farář — že chlapce zavezli? —

— Myslím, že nejdříve do Prahy, a pak sám Bůh ví kam. Mají spojení s Německem.

Medvěd druhého dne, jak se rozednilo, vyjel si na vozíku k sledování stopy automobilu. Cesty byly podzimními plískanicemi rozměklé. Medvěd stopu automobilu vystihl směrem ku Praze, kam z Hrušova

bylo dobrých šest mil cesty.

Lidé z hospody pamatovali si značku automobilu: N 579.

Na základě této značky zahájilo četnictvo pátrání.

Na pražské policii číslo automobilu bylo zanešeno. P. Lánského pudilo to do Prahy, ale při nejlepší vůli nemohl se z osady vzdáliti pro nastalý Hod Boží vánoční. Automobil náležel sice známé firmě, která jej pronajímala komukoliv. Šoférovi jenž pána toho vezl, nabídnuta prostřednictvím policie značná odměna, kdyby pána toho, jež do Hrušova vezl, zjistil. Poznal by jej prý podle podoby, ale jméno jeho nezná.

Unos ten způsobil sensaci též v Praze, ba i soud se jím zabýval, ale ku podivu, ten pán s černým plnovousem jakoby byl z Prahy zmizel. Jindy prý ho šofér potkával v nejživějších ulicích, ale od té chvíle jakoby se byl propadl.

Sýkorovic rodina byla pohřížena v největší zármutek. A což teprve stará paní Lánská! Ona nezažila radosti, aby směla chovati vnoučata vlastní, ve starobě své okřála, cítíc ve své náruči tlouci srdéčko dítěte. A to srdéčko najednou zmizelo, jakoby se propadlo. To ji naplňovalo nevýslovným zármutkem.

A P. Lánskému v tomto okamžiku tanulo na mysli dítě odsouzencovo, jehož stopy nebyl s to též se dopátrati. Dvě nové starosti ulehly na něho.

Slavnost návratu byla poodložena. V té bolestné náladě matka nebyla schopna vyznání víry skládati, a farář s tím i souhlasil.

### 5. Působení Raiffeisenky.

P. Lánský při zakládání peněžního ústavu pro lid neměl tušení, jakých rozměrů dosáhne. On jako syn dělníka neměl sice v rukou nikdy větší obnos peněz, ale ze zkušenosti nabýval vždy jasnějšího přesvědčení, že peníze jsou velikou mocí, zvláště v rukou kněze. Z Písma sv. znal výrok Kristův, že v jistých poměrech je dovoleno činiti si přátele z mamonu. Proč by se jí nemělo užívatí též v zájmu církve, zapřahovati ji do pluhu, kterýmž vzdělává se vinice Páně, proč by nemohla býti oslem, nesoucím břímě?

Když sám se stal farářem na rurálním beneficiu takořka bez groše, viděl, v jakém postavení nalézá se skoro veškero duchovenstvo, ve výživě na hroudu zemskou poukázané. Kde který kaplan anebo katecheta má postavení takové, aby na něm mohl si

ustřádati tolik hmoty, kolik ji třeba k zavedení hospodářství, jak se říká, v režii?

A kolik je vůbec kněží, kteří po 10—15-letém kaplanování přinesou si s sebou na faru tolik duševní pružnosti, aby jim dostačovala též k polnímu hospodářství, jež vyžaduje kapitál dvojí: hmotný a duševní? Otázka tato čeká teprv na své rozřešení. A pokud zvláště Hrušova se týkalo, P. Lánský teprv poznenáhla přehlížel spoustu, jakou mu židovna zanechala. Viděl mnoho krásných živností rozbitých, takořka roztráskaných. Některé živnosti Khon přivedl na buben, a jiné do toho neměly daleko. Do Hrušova na časté exekuční dražby pozemků hrnuli se všeho druhu spekulanti, kteří vůbec hospodářství nerozuměli, aniž jaké vůle k hospodaření měli, kteří však vydražovali si pozemky na zdař Bůh, protože se i hluboko pod cenou prodávaly. A tu P. Lánského při pohledu na to bolelo srdce.

Nejbližší následek toho byl, že s hmotným klesáním lidu šlo v zápětí i klesání mravní. Lid ztrácel lásku k rodné půdě, stěhoval se do měst, někteří i za moře. Mnozí hospodáři stávali se rovnými svým čeledínům, kteří se jim posmívali a na ně pokřikovali:

— Koukejte se tamhle na pantátu! Ne-

dávno ještě měl statek, a teď mu z něj nezbyla ani lopata, kterou v ruce drží. —

Proto hned od počátku v něm uzrál úmysl, zříditi v Hrušově Raiffeisenku.

Ve dne, v noci o tom přemýšlel, kudy chodil všude viděl jen záložnu, viděl ji i v polévce na stole, viděl ji jako sůl na veздеjším chlebě. Až konečně došlo ke skutku. —

Podívil se, když byl záložnu jako proutek do země zakotvil, jak vzrůstala, jak mohutněla, jak své ratolesti rozkládala do celého okolí. Několik obrázků nám to znázorní.

Do fary zavítá upracovaná a utrápená žena, v níž P. Lánský poznává bývalou panímámu Vítovskou.

— Vítám vás, Vítovská, co pak mi nesete dobrého? Posadte se! —

— Mnoho nenesu — odpovídala, usedajíc na židli — ráda bych si asi 100 zl. výdlužila. —

— 100 zlatých — opakoval P. Lánský — a nač to? —

— Víte, velebný pane, přišli jsme o statek. — Při těchto slovech polily ji slze. — Nezbylo nám, než jen trochu harapátek. Máme tři děti. Dorůstají již. Jedna holka slouží u sedláka, druhou mám u sebe doma, a hoch chodí do školy. S naším sta-

rým již nic není. Chrchlá — to mu zbylo po všem hospodaření. A tu jsme si s holkou o svém smutném postavení pohovořili a dohovořili se, že bychom si mohli zavéstio bchůdek s mlékem do města. Koupili bychom si vozíček a trochu puten a plecháčů, a k tomu dva psy a jezdili bychom se psím potahem do města. Holka zapřáhne se k voji, a já ze zadu budu tlačit, a půjde to. Já mám ve městě známosti, dokud jsme ještě tam jezdívali s koňmi.

— A stačíte se stovkou? — tázal se farář stárnoucí již panímámy, obdivuje při tom její hrdinnost.

— Já myslím, že stačíme. Co má člověk dělat?

— Tak dobře, přijďte si v neděli pro peníze, já to zatím sprostředkuji.

— Zaplať jim to Rodička nejsvětější, — zvolala, sahajíc faráři po ruce, načež plna radosti odešla.

— Heroismus ženy z lidu! — zvolal farář. Dříve jezdívala s párem bujných ořů, dnes chce jezdit se psí károu. Kdož by ženě takové nepomohl?

Jindy zase zaklepal na dvěře pantáta asi padesátiletý, ve vysokých, ublácených holinkách.

— Aj, koho to vidím, — zvolal farář

— nemýlím-li se, mám před sebou pantátu Stryhala — nu, posedněte si.

— Děkuji, nebolí mne nohy, nebudu dlouho zdržovati.

— Přejete si?

— Abych to řekl zkrátka, přál bych si půjčku asi 150 zlatých. Chci si založiti furberk do Prahy. Je na prodej starý, objezděný lehký vozík tak na jednoho koně. Dohodli jsme se starou, zaříditi si kšeft s drůbeží. Koníka mám již vyhlédnutého za 80 zlatých, vozík za 40 a to ostatní do obchodu. — Kdyby to bylo možné?

— A což příteli, — tázal se farář, — barvičku již nehrajete?

— I kdež pak, ta potvora mne zbarvila. Teď karty ani nechci vidět.

— Máte-li pak kaventa? —

— I mám, můj švagr se chce za mne zaručiti.

— Váš švagr? — Vždyť ten sám nic nemá, a pak myslím, že si rád přihne?

— No, za kaventa se ještě hodí, — dodal dobrácky.

— Víte, příteli, co, — tenhle kavent není nám dostačitelný. Ale pošlete sem svou ženu, s tou já si promluvím, — a pak uvidíme.

— Zaplať vám to Pán Bůh, — děkoval,

— chceme se přičinit, abychom dostáli svému závazku.

— Má hodnou ženu — pravil farář za odcházejícím, — ta je mi kaventem nejlepším.

A netrvalo to dlouho, šoulá se do dveří babička již asi šedesátiletá — uplakaná. Oči má plné slz, na nose visí jí kapička, kterou si zástěrkou utírá v okamžiku, když chce faráři políbit ruku.

— Proč pak pláčete? — tázal se ji kněz soustrastně.

— Eh, prosím, to já pláču pořád od té doby, co syn prohospodařil grunt. Jsem teď na výměnku, ježž mi nevyplácí. Musila bych umřítí hlady, kdybych neměla kozu, o kterou jsem přišla. Bylo to mé všecko.

— Přišla jste o kozu? — Jak se to stalo?

— Sám Bůh ví, co si vzpomněla.

— Snad jste jí nepřála dobré jitro?

— I přála jí to nejlepší, měli jsme se tolik rády. To vám byla koza za všech nejlepší. Nikomu nechtěla dáti mléko, jen mně. Když jsem byla v poli, volala, plakala pro mne. Když jsem se vracela s travičkou, volala jsem na ni z daleka, a ona se mi ozývala. Já jsem se její mlékem živila. To vám, velebný pane, bylo mléko! Sám pan doktor řekl, že se znamenitě hodí pro soucho-



tináře, když se pije ještě teplé, hned po vydojení. To prý, kdyby měli v lékárně na prodej, že by za ně stržili veliké peníze.

— A za moc-li stála ta koza? —

— Já bych ji nebyla dala za celý svět, ale takové jsou všechny kozy, něco jim napadne, natáhnou nohy a je po všem.

— A teď byste si koupila ráda kozu novou? —

— Ano, ano, uhodli to.

— A mnoho-li potřebujete? —

— Dobrá koza stojí dnes 15 zlatých, ale já bych prosila jen o desítku, pětku jsem si uspořila.

— A jakou máte hypoteku? — tázal se babky kněz se čtveráckým úsměvem.

— Hypoteku? — opakovala si, uprouc při tom své uplakané oči na kněze.

— Hypoteku mám tuhle, — pravila, nazvednouc své upracované ruce. Já dovedu ještě pracovat.

— Nu, tak dobře, ta hypoteka nám postačí. Chcete tu desítku míti hned? —

— Nu, kdyby ji měli nazbyt.

— Nu tak, zde ji máte, — pravil kněz, vyloživ bankovku na stůl.

— I zaplať jim to Rodička nejsvětější, — poskočila babka ke stolu a desítku opatrně složila.

— Mám kozičku již vyhlídnutou, je

zrovna z toho plemena. Já jsem sousedce přenechala kůzle a již po třetí kozlátka vrhla, teď budou nejlepší. —

— Já se budu za velebného pána modlit a také za maminku — — po kterých slovech jako by do její nohou vlezla mladická pružnost, poskočila ke dveřím.

— Co za radost způsobí kousek té mamony chudáku! Syn připraví matku o poslední sousto a kdož by teď stařeně půjčil desítku? I zde záložna působí blahodárně. Modlitby chudiny budou ji požehnáním.

Poslední slova stařenky, oplakávající svého miláčka kozu, že bude se modlit za to, že jí půjčeno bylo deset zlatých na novou kozu, vyvolala úsměv na rty P. Lánského.

— Divná to záložna, — pravil k sobě, — za kterou chtějí se lidé modlit. Ovšem, lépe je, modlí-li se za její zdar, nežli proklínají-li.

Těšilo jej, že právě chudí lidé utíkají se k záložně v důvěře, že jim pomůže, že založí jim samostatnou existenci a že se nemusejí nikoho prosit.

— Prodej mléka, kuřat, másla, vajec, byly počátky průmyslu v Hrušově, první přímé styky s Prahou. A poznenáhla těch styků přibývalo. Usadil se totiž ve Hrušově obchodní zahradník, jenž pronajav si ně-

kolik lánů polí podél potoka, pěstoval květiny, hlavně na hroby nebožtíků a pak i zeleninu, jež se dovážela z města obyčejně špatná a drahá.

Později usadil se v Hrušově strojník, jenž spravoval složitější hospodářské stroje a vyráběli nové.

Hospodářský ústav vábil do Hrušova okolní obyvatelstvo a v několika letech zmáhal se zde průmysl a obchody. Hrušov stával se střediskem nejen koláturny, nýbrž i celého okolí, k čemuž značně dopomáhala záložna svým eskontem směnek na krátkou lhůtu.

Půjčky poskytovaly se vždy v neděli po mši sv. Záložna byla zatím umístěna ve faře — v kaplance. Jak již bylo uvedeno, pokladníkem záložny byl řídící učitel. Brzy však ukázala se potřeba, ustanoviti za pokladníka zkušeného odborníka a řídící učitel od faráře převzal úřad revisora účtů, jenž se uvázal v povinnost prováděti revisi účtů kdykoliv, třeba denně. Pokladník musil denně předkládati seznam všech druhů peněz v bankovkách i v kovu, tak že revisor jedním hmatem mohl se přesvědčiti o správnosti účtů. V ohledě tom P. Lánský mohl se na starého učitele spolehnouti. P. Lánský určil tak schálně. Chtělť k záložně přivábit též dělnický lid, jenž nejednou

si již stěžoval, že od statkářů při všem je odstrkován a z téže příčiny nachyloval se k zásadám sociálně-demokratickým, což bylo vždy nebezpečným v době žní. Chtěl dělníky stejně připouštět k roli, jako statkáře, k čemuž naskytla se mu příležitost parcelováním statků, prováděným od Khona. Dělník, jenž stal se majetníkem několika korečků polí, na nichž pěstuje si plodiny zemské a živí si kravku, případně jen kozu, přilne s celou duší k hospodářství. Je na to hrdý, že má svůj domov, že má kde být. Proto právě dělníkům všemožně pomáhal, aby když si na splátky pomohli k „políčku“, pomohli si též k domečku. Pak dělník srůstal s rodnou zemí jako dub, zapouštěl kořeny vždy hloub a jeho děti, jež osud často zanáší do světa, k svátkům s radostí pospíchaly k tomu baráčku ve vsi, v němž měli svůj domov rodiče. Baráček ten stával se jim stejně milým, jako statkáři jeho rozsáhlý dvůr, anebo jako šlechtici jeho hrad. Pro tu třeba jen doškovou chaloupku chudás dal by život pro ní by bojoval, jako bojoval do posledního dechu před švédskými paliči. Kterak jinak smýšlí o své domovině člověk, nemá-li v ní svého rodného krovu! Přestává cítiti a toužiti po něm, a opouští vlast bez politování, bez žalu, ba často i s proklínáním.

Proto zásadou P. Lánského bylo, aby pokud možná, každý dělník měl svůj domov, svůj krov, v němž o svátcích shromažďovali se synové a dcery, usazení jinde. Kdo nezná venkov, neví, kterak blaživý pocit vzbuzuje vědomí, že mají svou vlastní doškovou chaloupku, v níž v bázni Boží byli odchováni.

A výsledek byl též dle toho, že totiž dělnický lid z Hrušova přestal se do města stěhovati. Zázrak ten způsobila záložna, o čemž P. Lánský měl brzy přesvědčiti se příhodou zvláštní.

Po odchodu Khona obecenstvo svou přízeň věnovalo „Koni“ na návsi nedaleko kostela, v němž nejen v neděli, ale i všedního dne scházelo se dosti sousedů a též čeládky.

Senkovna dosti prostorná měla dvě řady zeleně obarvených stolů se staromodními židlemi. Kolem první v čele sedali páni zemanové a u druhé, blíže dveří, čeládka a— dělníci. Druhdy mezi oběma býval jakýsi stavovský rozdíl tím způsobem, že třída menší pánům do hovoru se nepletla. Dříve šenkýř rozdíl mezi oběma řadami stolů označoval sklenicemi. Páni měli sklenice leštěné a dělníci neleštěné, jak vůbec ze sklárny vyšly. Leč rozdíl ten poznenáhla přestal, protože dělníci z nich ne-

chtěli píti. Do těchto sklenic šenkýř nejraději naléval při muzice, protože při povstalé rvačce chasy nebylo jich příliš škoda. Avšak moderní demokratismus opanoval i stoly v hospodách a pilo se všeobecně ze sklenic leštěných.

Kterousi neděli sedělo několik dělníků u druhé řady stolů a bavilo se hrou v karty. Všichni ovšem nehráli. Většina dělala „kibice“. Hrál se „mariáš“ o krejcer, při čemž klouby tlouklo se o stůl, až se strop třásl. Jinak to u této třídy lidu nejde. Klouby jsou proto, aby se jimi tlouklo, zejména má-li některý hráč v ruce tak zvaný „lajer“. Po hře vzniká obyčejně hádka, jež trvá tak dlouho, dokud nerozdají se karty znovu. Pilo se pivo, ale i kořalka. Skupiny hráčů byly někdy dvě i tři. K jedné z nich přisedl si v neděli odpoledne baráčník Špachta, přisedl si k řadě, jež byla již na samé hranici k řadě stolů, kolem nichž seděli pantátové. Kouřil z dýmky, dal si však nalíti kořalky, dle svého starého zvyku. Byl to muž asi čtyřicetiletý, postavy hranaté.

— Nu tak, kmotře, — oslovil ho jeden hráč — nepřisadíte si taky? Hrajeme „očko“; mariáše jsme se již nahráli dost, teď na chvíli, než bude večer, zahrajeme si „očko“. —

— Nepřisadím — odpíral rozhodně Špachta.

Po chvílce opět jeden hráč do Špachty zavrtal:

— Nu tak, dává se právě nový bank, přisadte si. —

— Nepřisadím — odpíral po druhé Špachta, avšak s menší rozhodností, nežli po prvé.

Je to známý psychologický postup, jakým způsobem vadnou a slábnou i nejlepší předsevzetí. Špachta díval se na postup hry, jenž stále se měnil. Mezitím Špachta dopil a dal si nalíti novou sklenku.

— Nu tak sousede, — oslovil ho hráč vedle — zdvihněte za mne kartu, zde máte krejcar na sázku, pro štěstí, já se zatím podívám na hvězdičky. —

Na to se zvedl a odešel.

Zdvořilost velela, aby Špachta za souseda kartu zvedl. Avšak soused venku jaksi dlouho na hvězdičky se díval, a Špachta ten krejcar „pro štěstí“ byl již dávno prohrál a zatím ze své kapsy krejčárky přísazoval, a netrvalo dlouho, stará, sotva napolo potlačená vášeň, jako hádě, jen napolo přišlápnuté, vyrůstala znovu.

Špachta, jak se říká, byl v tom. Při hazardní hře platí staré přísloví o nešťast-

né příležitosti. Starý karbaník nesmí vůbec karty vidět.

Asi po hodině, když byl Špachta přes zlatku v „očku“ prohrál, dvěře do šenkovny se pootevřely, a v nich objevila se ženská hlava, obvázaná kosmonoským šátkem.

Spatřivši Špachtu u stolu při karbanu, pošinula se dále do šenkovny, a za ní tělo, ne veliké, drobné tělo v sukních. Držíc jednu ruku v zadu, druhou sáhla Špachtovi do ruky po kartách, vytrhla mu je a vrhla na podlahu, ale v tom již nad hlavou Špachtovou vznášela se hrubá vařečka, jež dopadla na hlavu, při čemž bylo slyšeti slova:

— Tak ty darebáku, tak — a my tuhle chceme se ze záložny vypůjčit peníze. Jak pak ti pan farář může něco půjčit, když sedíš u karbanu? —

A milý Špachta, postavy skoro obrovité, se pozvedl, hodil čepici na hlavu a kráčel před ženou, jež mu sahala sotva po prsa, jako beránek.

Když se o tom P. Lánský dověděl, zasmál se energii ženy upřímně a s ohledem na záložnu vyjádřil se:

— I kdybychom nepůjčili jemu, půjčíme jeho ženě. Té ženě všecka čest. Kdyby všechny ženy uměly včas zakročiti, nepravím s vařečkou, nebylo by tolik karbaníků



a pijanů, a statky zdejší přestaly by přicházeti na buben. —

V neděli na to, po mši sv., bylo zasedání výboru záložny, v níž mělo se rozhodovati o půjčkách. Přišlo několik žadatelů, mezi nimi i Špachta. Povahu jeho bylo znáti po kejklavé chůzi. Byl to kolohnát, jenž neuměl přímo státi na nohou a vykračovati si jako jiný člověk. Měl též plachý pohled.

Když vstupoval dveřmi do pokoje, bylo za ním vidět ženskou ruku, která za ním zavřela dvěře, což bystrému oku P. Lánského neušlo.

— Co si, Špachto, přejete? — tázal se ho.

— Prosím poníženě, nějaké peníze — soukal ze sebe.

— Peníze, příteli, se zde nerozdávají, nýbrž řádným lidem půjčují — odpověděl mu na to farář.

— Tak bych poníženě prosil půjčit — doplňoval Špachta svou prosbu.

— Povádal jsem, že půjčujeme jen řádným lidem — upozornil ho farář — jste vy řádným člověkem? —

— Nu vědí, já si časem zavdám — mumlal ze sebe — ale jinak nekradu, neloupím — —

— To byste tu, příteli, již nestál —

usmál se farář — ale poslyšte upřímné slovo. Vám záložna při nejlepší vůli půjčit nemůže, ale půjčí vaší ženě, — zavolejte ji, stojí bezpochyby za dveřmi. —

Na to Špachta, obrátiv se, pootevřel dvéře, jimiž do pokoje vklouzla malá žínka, živé letory s trnkovými očima a s ručkama jako dítě. Patrně že poslední slova farářova zaslechla.

— Mnoho-li si přejete? — oslovil ji farář.

— Prosím, milostpane, prosila bych 500 korun. —

— Nač to potřebujete? —

— Vědí, rádi bychom si postavili barák a pak i stodůlku. —

— Za 500 obé nepostavíte. —

— Snad nám Pán Bůh zase pomůže, něco si zatím přivyděláme. —

Prostota ženy učinila na členy záložny dobrý dojem.

— Máte-li pak nějakou hypoteku? — tázal se pan řídící.

— Prosím, máme tři korečky polí, na něž jsme sice ještě něco dlužni, ale s pomocí Boží se vysekáme. —

— Víte co — pravil farář — my si do zástavy vezmeme vás, vašemu muži bychom peníze nepůjčili. —

— Zaplať jim to Pán Bůh, já se za všechny budu modlit. —

A již chtěla odejít, strkajíc před sebou muže.

— Poslyšte, — pravil P. Lánský — ještě na slovíčko. —

Na to oba manželé se obrátili.

— Ukázala jste — pravil k ní farář — nedávno, že umíte vařečkou dobře zacházeti. Já bych myslil a také od vašeho manžela očekávám, že neposkytne vám již nikdy příležitosti, abyste si ho musila odváděti z hospody a dokonce ne s vařečkou.

— I to já mu za to neručím — odpověděla s významným úsměvem. — On je jinak dobrý chlap, pracuje taky do úpadu, ale tu židovinu nesmí vidět. —

Po těchto slovech v největší svornosti manželé spolu odcházeli.

Vyjádření faráře, že hodnou ženu považuje za nejjistější hypoteku, rozneslo se brzy po celém okolí a způsobilo, že by byly ženy za svého faráře daly život.

Stalo se též každému vydatným doporučením, mohl-li dokázat, že ve hrušovské záložně požívá úvěru.

A na obrátku bylo zase špatným vysvědčením, nechtěli-li někomu v záložně nic půjčiti.

Jednu dobrou stránku parcelace Kho-

nova do sebe měla, k níž on bezděčně přispěl, že poskytla chudému lidu příležitost k zakoupení pozemků. Dříve sedláci mezi sebou tvořili jaksi uzavřenou kastu a neviděli rádi, když některý z nich odprodal kus pole nádenníkovi. Později se však přesvědčili, že když ve Hrušově usadilo se mnohem více dělnických sil, velmi dobře hodily se sedlákům v čas pilné práce. Baráčník na svém kousku pole nebyl s to se uživiti a proto rád si u sedláka něco přivydělal. Každý baráčník snažil se získati si přízeň některého pantáty, aby mu zoral jeho políčko, přivezl fůru uhlí a pod., začož mu rád pracoval na poli. A nejen to, panímámy z ochoty stávaly se kmotřenkami baráčníckých dětí, a všichni vzájemně prokazovali si účast při pohřbech a svatbách, a děti obou vedle sebe bratrsky seděly ve škole a modlily se v kostele.

Měl však P. Lánský brzy zakusiti pravdu slov, že zlato, čili peníze, v podobě jakékoliv, dělá přátele i nepřátele. Jelikož zisk ovládá více méně vsecky lidi, rostla mu přízeň a nepřízeň dle míry tohoto zisku.

Do schůze záloženského výboru přišel též majitel „suchého mlýna“ Prášek. Mlýn jeho náležel dříve knížeti a byl vystavěn na potoku s přiměřenou nádžkou, čili ryb-

níkem. Dokud na návrší, vzdáleném asi dvě hodiny cesty, rozkládaly se lesy, míval potok i mlýn dosti vody. Sotva že však lesy ty padly za oběť modernímu lupičskému hospodářství, prameny nahoře zasýchaly. Přišel-li prudký déšť, voda proudem valila se dolů, a přestal-li déšť, přestala i voda, a mlýnu dole na rybníce dostalo se přívlastku „suchého“. Když se páni přesvědčili, že voda pouze na jaře a k podzimku na několik neděl mlýnský žernov do pohybu přivádí, mlýn i s některými pozemky kolem něho prodali. Majitelem mlýna stal se pan Prášek, starší to již muž silné, kostnaté postavy, jenž výboru záložny předložil plán na přeměnu mlýna v „amerikán“, vyloživ zároveň všechny výhody, jež by Hrušovu takový mlýn přinesl.

— Mnoho-li by ta přestavba stála? —  
tázal se P. Lánský.

— 200—300.000 —zněla odpověď.

— Zlatých, nebo korun? —

— Zlatých. —

— Příteli, tolik peněz naše záložnička nemá a kdyby je měla, nevrazila by je do podniku takového, v němž by se utopila. Záložna byla zřízena k podporování zemědělství a nikoliv k zakládání průmyslových podniků, a tu bych vám radil, abyste se o-

brátil na Průmyslovou banku v Praze nebo ve Vídni.

— Ale — namítal mlynář — vždyť záložna má veliký úvěr. —

— Ovšem že má, a nebylo by nesnadné sehnati i takový obnos, ale to zase jen v nejkrajnější potřebě, kdyby na př. uhodila neúroda, veliký požár, povodeň a pod., ale takovou oprátku na krk si nehodíme. —

Na to mlynář odešel a sotva že byl za dveřmi, bylo slyšet nadávání a lání z jeho úst.

## 6. Dva sousedi chudšasové.

Na vikariátě nalézali se dva sousedi faráři ve zbědovaných hmotných poměrech: farář Tvrdý a dr. Bohatý, jejichž jména byla v příkrém odporu s jejich stavem. — Tvrdému bylo by spíše příslušelo jméno Měkkýš, a Bohatému Chuděrký, poněvadž oba stali se obětí svého dobráctví.

Tvrdý byl po vikariátě povšechně znám pode jménem „náš Pepíček“. Tak mu říkali jeho nejbližší příbuzní. Říkali mu náš Pepíček, když ještě studoval, náš Pepíček když se stal knězem, náš Pepíček, když se stal farářem. Důsledně, když byl Pepíček jejich, byla jejich i fara, na níž stal se farářem. A sotva že stal se farářem, již

se k němu přistěhovala vdova seestra se třemi malými dětmi, z nichž jedno ještě chovalo se v kolébce. Přinesla s sebou několik set hotových peněz, jež bratru faráři do začátku zapůjčila a zároveň s dětmi do fary se uvelebila.

— Budeme tu společně žíti, jako dříve doma. —

A náš Pepíček, jako dobrák, byl s tím srozumněn. Postará prý se též o její děti.

Sestra vdova vedla tedy našemu Pepíčkovu hospodářství. Služkou na faře byla též příbuzná, a čeledínem starý farářův strejha z otcovy strany. Z fary ozývalo se vřískání dětí. Následek byl, že náš Pepíček ve faře úplně zmizel, a že více méně neobmezeně vládla jeho seestra, jež byla obdařena dobrou vyřídilkou. Se starým strejhou mívala často půtky o schoře, jež zanášel k židovi, aby prý měl na tabák. Schoře dělala též služka Manča. „Náš Pepíček“ měl kromě svého dobráctví ještě tu slabost, že po denní práci potrpěl si na sklenku z panského pivovaru, jež kromě nabubření žaludku, nemívala jiných následků. Měl-li to, pak si s jeho farou mohli dělati, co chtěli. Byl chudý, jako kostelní myš. Dluhů u řezníka, šenkýře a kupce bylo do mnoha set, protože z fary brali všichni na dluh, až prý do nejbližších žní.

Druhým ubožákem ve vikariátě byl dr. bohosloví Bohatý.

Když P. Lánský všecky sousedy-faráře si objížděl a sháněl souhlasu pro svůj plán, byl u některých vítán na oko sice vlídně, ale co do věci odmítavě. Tak se mu vedlo u souseda dra. Bohatého v Psovinkách, jenž měl faru na tomtéž patronátě, ale jen o něco málo menší, nežli on. Dr. Bohatý byl též jeho konkurrentem, a když propadl naproti kaplanu, přetrhl všecky s ním styky, a proto též návštěva u něho byla co nejkratší, tudíž nestála za zmínku.

Fara jeho vydobyla si v okolí zvláštní pověst. Byla plna psů různé velikosti, kteří každého příchozího vítali s ohlušným řevem.

V kuchyni a čeledníku, kdež se jídalo, měl každý pes své místo na pohovce. Při jídle byl pán psy a pejsky obléhán. Na procházku s pánem vybíhali tři, kteří po každém vyjití na náves pobouřili celou ves.

— Pan farář jde na procházku — říkali lidé.

Když ráno služka šla pro maso, běželi s ní všichni tři psi, kteří u řezníka všechno všudež očuchali. Proto řezník snažil se služku co nejdříve odbýti. Denně brala pro psy za 10 kr. jater, o něž se doma rvali.

Z té příčiny sousední faráři přezdělali



této kolatuře Psovinky. A z téže příčiny P. Lánský s tímto sousedem pěstoval styky co nejmenší. Ale k nemalému překvapení jednoho dne ze své kanceláře zaslechl ohlušný štěkot vesnických psů.

— Co se to děje? — tázal se matky.

— Milý Františku, — pravila matka — přichystej se na návštěvu zvláštní. Pan farář dr. Bohatý je zde.

— Snad ne se svými psy? —

— Bezpochyby, to by přece celá ves nebyla vzhůru.

Hosty na stupni u dveří očekával „Blaf“, jež byl velmi nemile překvapen dvěma huňatými pejsky, kteří beze všech okolků na něho skákali, ale „Blaf“ na oba hosty vyceniv zuby, zlostně zařval a hned na to se vzdálil, aby neupadl do pokušení, oba vyklepati za ouška.

Prvním výkonem pejsků bylo, že na zdi a na chodbě pozvedaly zadní běhy.

— Ale to je neslušné, — domlouval jim dobrácky jejich pán, — musíte přece vědět, že nejste doma.

Před P. Lánským omlouval se, že nebyl s to přenést přes srdce nechat je doma. Prosili a panáčkovali prý tolik dojemně, že je s sebou vzítí musil. A sotva že P. Lánský hosta svého uvedl do hostinského

pokoje, uvelebili se dotěrní psi na plyšové pohovce.

— To se zde nesmí, — domlouval jim pán, — však já to na vás doma povím.

Aby odporné psy dostal z domu, P. Lánský navrhl hostu, že ukáže mu své hospodářství a zároveň požádal hospodyni, aby připravila zákusku dole v čeledníku, avšak i zde psi způsobili poplach. V kuchyni totiž na chlebové peci měl svůj oblíbený pelech Režon, mohutný kocour zrzavé srsti, jež si hospodyně sebou přivezla ze Sichdichführu. Na toho pejskové začali hafati, avšak Režon, nerozuměv žertu, zježil se, a prsknuv na ně, dal každému svými pazoury políček, a pejskové s úpěnlivým kňučením žalovali to svému pánu, který ovšem v tomto případě v jejich prospěch zakročiti si netroufal.

Po tomto úvodě soused vytasil se s pravým účelem cesty. Potřeboval peníze.

P. Lánský ovšem účel ten předem vyčítil a měl proto již odpověď připravenou. Farář dr. Bohatý byl na patronátě znám jako muž nejen nadaný, ale i učený. Znal několik jazyků, ano tvrdilo se, že se i v sanskritu pohrabal. Byl by snad hodil se někam na universitu za profesora lingvistiky, ale ne za faráře na rurální faru, Leč i do takové by se byl snad vpravil,

kdyby jej nebylo potkalo jiné neštěstí, veliké neštěstí, jež mu otrávil celý život. Pozůstávalo v tom, že neuměl vybrati si hospodyně, jež by byla hospodářství nejen rozuměla, ale měla i tolik ráznosti, aby je byla vedla, když pan farář mu nerozuměl.

Nebyla to osoba zlá, ano byla i dobrou kuchařkou. Uměla dělat nákypy a piškoty a vařit a péci všechny druhy masa, ale nevěděla, jak se rodí telata; byla to prostě řečeno dáma. Byla kterýmsi přítelem dru. Bohatému vřele doporučena, a on jako dobrák si ji — k svému velikému neštěstí — vzal.

„Náš Pepíček“ stal se obětí svých příbuzných, a dr. Bohatý obětí své nehospodyně. Měla tu velikou nectnost, že měla ráda psy a kočky, ráda si pospala, ráda dobré věci vařila a také papala, u čeládky neuměla si získati vážnosti a svého pána v několika letech utopila v dluhách.

Farář dr. Bohatý byl bohatým na vědomosti, ale chudšasem v hospodářství, do něhož naprosto se nehodil a v němž též svému stavu málo nadělal cti, nikoliv proto, že by snad byl zhýralým, nýbrž proto, že byl veskrz nepraktickým. A tento k P. Lánskému přišel dlužit si peníze.

Farář byl nucen 40 korců polí pronajmouti kterémusi sousedu, jenž mu ná-

jemné odváděl jako almužnu. Neplatil ji půlletně, nýbrž po desítkách, ba po pět-kách. Ačkoliv fara i při tom nesla skoro 2000 zl., nebývalo v ní často ani groše.

— Sám Bůh ví, kam se ty peníze tam propadají — uvažoval P. Lánský. Hospodyňka měla ovšem sestru, provdanou v Praze za malého úředníka, ale ani ten s rodinou faru tak neužíral, jako lahůdkář, jemuž se dluhovalo již několik let za čaje, rum, koňaky a pod. Slovem faráři Bohatému bylo vyhrožováno konkursem, a proto potřeboval při nejmenším 500 zl. k okamžitému uspokojení věřitelů, hlavně řezníka doma, lahůdkáře a damské konfekce v Praze.

Nebylo proto divu, že jeho žalostné poměry byly po celém vikariátě známy. Jednoho nadbytku tam bylo — psů, již byli miláčky hospodyňky.

Na jeho prosbu o půjčku P. Lánský odpověděl:

— Což o těch 500 zl. by nebylo zle; ale jest otázka jiná: Zdali jimi katastrofa, vám hrozící, bude odvrácena. Těch 500 zl. by se všelijak rozplývalo, tu a tam na dluhy, a v krátké době nastala by vám nová miserie. Říkám vám to prostě, vy se konkursu neubráníte, začož máte co děkovati své nešťastné domácnosti. A v uvážení

všech těchto věcí chci provésti dávno již chovaný plán. Zanáším se úmyslem, vedle naší záložny zříditi jakousi filiálku pro vikariátní kněze. Vím z vlastní zkušenosti, do jak těsných poměrů upadá kaplan, dopustí-li naň Pán Bůh farářství na rurální faře. Chci proto poprositi všechny pp. faráře vikariátu k poradě v mé faře za příčinou zřízení Raiffeisenky pro vikariátní kněze. Chci za souhlasu p. biskupa navrhnouti utvoření výboru pp. bratří, kteří by sami rozhodovali, mnoho-li úvěru každému poskytnouti by se mohlo. Kněží by si sami svůj odbor spravovali a ovšem i za případné ztráty ručili. Co tomu říkáte? —

Na návrh tento měl p. farář Bohatý odpověď zápornou, on že by nejraději stal se prostým členem záložny.

— Prosím — odvětil na to P. Lánský — račte si podati žádost k výboru záložny.

Žádost tu farář Bohatý měl již hotovou v kapse, kterouž P. Lánskému doručil s prosbou, aby ji co nejvíce podporoval, on že nutně 500 zl. potřebuje.

— Ráčíte-li, pane sousede, míti kaventa, bude žádost v týdnu vyřízena. —

— Proč právě u mne má býti kavent? — tázal se.

— Prosím, tak je to v stanovách. Buď hypoteka, anebo kavent. —

Po té farář Bohatý se svými pejsky v nevalné náladě se poroučel.

— Tolik zkoušek odbyl — pravil P. Lánský, za odcházejícím — a dosud se ne-naučil ze všedního života, že  $1 + 1 = 2$ , a že  $1 - 2 = -1$ . Z této neznalosti vyrostlo mu tolik dluhů. Otázka hospodářská — jak bych řekl — je podezdívkou každé fary. Je-li podezdívka dobře založena, pak to jde.

Ve vikariátní poradě rozhovořil se, že teď na patronátních farách musí býti zaveden jiný hospodářský systém. Nepřijde prý na to, umí-li hospodyňka dobře vařit, nýbrž rozumí-li též hospodářství. Přijde doba a je snad již tu, v níž nebude nikdo chtít farní pole najímati, protože sedláci utíkají pro dluhy ze statků, a bude-li farář chtít býti živ, musí se věnovati hospodářství sám. Hostiny se teď již na farách nedávají, k čemu tedy toho vaření a smažení po farách? A tu rozhodně do fary se nehodí ty dámy, jež pochodivše do některé kuchyně v Praze, pak v novinách své služby nabízejí slovy: „Nejraději na faru.“ Jakoby ve faře dosud byl ráj, v němž pečení holubi lítají do huby, a v němž by pa krátké době stávaly se vševládnoucími.

Hospodyňka, jež rozumí hospodářství, nemůže dosti býti placena. Celá budoucnost

kněze-faráře závisí na tom, jak to pochytlí s hospodyní, jež by nerepresentovala dámu s manšetami, nýbrž Martu, pečlivou nejen o svého pána, ale i o jeho kravičky, telátka, čuňátka, husičky a slepičky.

Život těchto dvou kněží byl otráven dluhy následkem nedostatku osobní energie. U faráře Tvrdeho během let horšily se poměry stále více, protože se mu do fary přihrnul každý lenoch z příbuzenstva, jenž si dělal na ni stejné právo, jako farářova sestra. Docházelo mezi nimi nezřídka ke rvačkám. Konečně pohoršení tomu učinila konec smrt tím, že ubohá oběť příbuzenstva zachvácená byla — jak se u lidu říká — „brantem“ nejdříve nohy pravé a později levé.

Korunou všeho zla bylo, že po smrti „našeho Pepíčka“ příbuzní o těch několik harapátek, zbylých po faráři, ještě se s rvali.

P. Lánský měl zadostučinění, že nyní, když záložna byla utvrzena jako věž, okolní páni s ním navazovali styky, ne pouze k tomu, aby z ní se dlužili, nýbrž že uznávali jeho nevšední nadání a energii.

S počátku, když měl spor se židem, ne jeden soused tvářil se povážlivě, že prý P. Lánský žene to do krajnosti, že není dosti pastorálně opatrným. Když byl od-

souzen, tu ti přátelé Jobovi vystupovali: — Nepovídali jsme to, že to takhle dopadne? Přehnal to, přepepřil to. —

Ale když konečně všechno dobře dopadlo, tu se říkalo:

— Má z pekla štěstí. —

Stejně to bylo se záložnou. I zde se mnoho prorokovalo, nejvíce to, že to se záložnou vezme smutný konec, a že by zde měla konsistoř zakročiti, že by se to tomu mladíku — již 35letému — nemělo trpěti a pod. Ale když záložna se zmáhala a nabývala rozkvětu, tu najednou sousedi obraceli a říkali:

— Je přece jen chlapík; kdo by to byl do něho řekl. —

A nyní začali páni sousedi své úspory též záložně svěřovati, a tu v P. Lánském uzrál plán, vedle Raiffeisenky občanské zřídit Raiffeisenku kněžskou pod správou kněží. Měla by pro kněze zvláštní výhody. Především nemusil každý vrabec na střeše věděti, mnoho-li který kněz má uloženo a mnoho-li dluhů.

Na poradě, za účelem zřízení kněžské Raiffeisenky svolané, došel plán jeho všeobecného souhlasu. To si však P. Lánský vyhradil, aby o půjčkách rozhodoval zvláštní výbor, jelikož odium nepovolených půjček na sebe bráti nechtěl.



Zároveň došel z konsistoře přípis, v němž zřízení kněžské Raiffeisenky nejen se schvalovalo, ale i doporučovalo. Dále že patron kostelů ve vikariátě, kníže . . . . . podal vyjádření, že při farních konkursech o rurální fary bude dávat přednost kompetentům hospodářství znalým, čímž patrně narážel na smutný osud faráře dra. Bohatého, jenž následkem konkursu byl donucen zadati si buď o výměnu benefícia za faru bez polí, anebo jít do pense.

P. Lánský měl i své nepřátele.

Zmínili jsme se již předem, že ve Hrušově hlavně vlivem profesora ve výslužbě utvořil se klub svobodných myslitelů, jenž kolem sebe soustřeďoval mladší učitelstvo ze širšího okolí, studentstvo, částečně i hospodářské úřednictvo z okolních velkostatků, a pak též některé z těch sedláků, kteří ve studiích přivedli to do čtvrté třídy gymnasiální a pak musili přestati a chápati se biče. Tito byli nejdomyšlivější, dávali na sobě znáti, že jsou něco víc, než ostatní. Říkali o sobě, že stojí nad čarou a jejich sousedi pod čarou, oni že jsou jako nadlidé, a ti druzí podlidé. A tito, jako kdysi fariseové, plížili se za každým krokem svého faráře, hledajíce jej v něčem přistihnouti. Vycítil, že před nimi musí se míti na pozoru.

Kolem faráře soustřeďovaly se v obci všechny živly konservativní, zachovalé a důsledně i křesťanští; kolem Hýrala všechny živly zhýralé, zotročené, nevěrecké. Tomu i přál: rozlišování duchů!

## 6. Sediák svobodný myslitel.

Ve Hrušově od dob nepamětných na velkém statku žil rod Srbků. Tři byly zde největší statky: Sýkorův, Pilníkův a Srbků, z nichž každý měl přes 150 korců pozemků. Místní rychtářství mezi těmi třemi se střídávalo. Když se do sytosti narychtářoval Sýkora, předal „právo“ Pilníkovi, anebo Srbkovi. Rychtářství přinášelo sice čest, ale též mnohé obtíže.

V době, v níž P. Lánský studoval, stal se u Srbků hospodářem Václav, jenž se brzy zmodernisoval. Především nedobře se oženil, pojav za manželku dívku z města. Pobyla v krajském městě u jakési tety, přivykla fintivému životu a jelikož mnoho věna neměla, byla ráda, když po její ruce sáhl synek z velkého staku.

Starý Srbek synu po sobě zanechal též trochu kapitálu. Nadešla stkvělá doba pro hospodáře v letech šedesátých a sedmdesátých předešlého století, cukrovka leckdes platila skoro dvě zlatky za starý cent. Pše-

nice starý korec až 12 zlatých, ječmen 6, 7, i 8 zlatých a žito též tolik. Tu sedlákům peníze do kapes se hrnuly.

Sedlák po nedávné robotě stal se svobodným pánem, když si zaplatil své daně, neměl mu nikdo co poroučeti, jaký div, že leckterého mladšího pantáty chytala se zavrať.

Z těchto byl právě Václav Srbek. Když se P. Lánský ve Hrušově stal farářem, mohl Srbek čítati již hezky přes padesát let. Měl dva syny a dceru, staršího syna dal na studie a pro mladšího měl do zásoby statek.

Jeho panímáma nedobře mu odchovala děti. Z dcery mu udělala rozmazlenou slečinku, k práci ji nevedla a sama též mnoho nepracovala. Když se stala tělnatější, najala si děvečku, která uměla vařit a péci chleba, ale nerozuměla kravínu.

A pantáta se syny brzy se chytil flinty a zdržoval se více v hospodě, nežli při hospodářství. Doma ho to jaksi přestávalo těšit; slovem, ti dva manželé k sobě se nehodili. Platí i v hospodářství: Svůj k svému. Kdo je ze selského pytle, nemá prý do městského pytle lézti, a Srbek hodil na sebe pořádný městský pytel.

V hospodě „U koně“ na návsi denně se scházeli hospodáři, zejména v čas vyko-

pávání cukrovky. Časem též zavítali páni ke Khonovi, jenž měl pro ně vždy nějakou lahůdku. Jak již ve 2. díle bylo pověděno, do Hrušova vyšlapali si brzy cestu kočovní hudebníci, hlavně damské kapely.

Václav Srbek nebyl hýřilem sprostým, rád se chlubil svým majetkem. Rád vytahoval z náprsní kapsy tobolku, napěchovanou stovkami a padesátkami, z níž vytahoval chumáče bankovek.

Když platil, rád též vytahoval tobolku a z ní chumáče bankovek, jakoby hledal tu nejmenší k placení. Byl to zkrátka selský pučejiř, renomista. Aby se mu něco nestalo, pošílávala panímáma moudrého čeledína Lopatu za ním do hospody, kdež naň měl dávatí pozor.

Když se rozkurážil, zpíval si:

Já jsem volný myslitel,  
všech i císaře živitel.  
Nebojím se Boha, čerta  
na faráře poštvu chrta.

Když byl při kuráži, rád vyčastoval celou společnost. Tu mohl každý píti dle chuti.

— Pijte jen hoši, — povzbuzoval společnost — sedlák Srbek to všecko zaplatí.

A hoši pili.

Když pak druhého dne žádal šenkýře

o účet a na tabuli se mu křídou vyhrnuly třeba dvě nully, tu se sice podrbával za uchem a umínil si dáti pozor, ale dobré předsevzetí trvávalo až do nejbližší příležitosti, když zase několik stovek do tobolky shrábl.

Jednu sobotu po veliké výplatě za cukrovku bylo opět v židovně hlučno. Hudba hrála a k hudbě se zpívaly písně, jež mládež rozehřívaly a starý Srbek opět platil. Hudebníkům a zpěvačkám házel pětky. A tobolka napěchovaná opět jako na ukázkou z kapsy na stůl vybíhala.

Starý Srbek, drže křenovku v ústech, zadíval se na hudebníky a na zpěvačky a zapomněl dýmat. Před sebou na stole měl tobolku otevřenou jako knihu, z níž čouhaly veliké i malé bankovky. Srbek sahá po schránce na sirky, ale žádnou nena-  
hmátl.

— Podej mi, zevloune, sirku, — zabručel dobrácky na sklepníka.

Tento poskočil, sáhl do kapsy po škatulce, vyndal jednu, škrtl a podal ji Srbkovi. Tento však dříve si popel navrchu dýmky přicpával, a zatím sirka již dohořívala.

— Počkej jen, počkej! — zvolal Srbek — já si hned zapálím. Kus papíru! Na to vyndal z tobolky pětku, složil a o dohoří-

vající sirku ji zapálil a pak k dýmce přiložil.

Nastalo všeobecné podivení a volání:

— Jejej, on si zapaluje pětka dýmku. To je přece škoda! —

— Jaká škoda! — okřikl všecky Srbek. — Já se jmenuji Srbek a mohu si to dopřáti. Já jsem volný myslitel, všech i císaře živitel. Nebojím se Boha, čerta, na faráře pošlu chrta. —

Byli v hospodě též někteří, kteří nad tím kouskem potřásali hlavou. Téhož večera Srbek pětka házel po hudebnících. A od toho večera říkali mu: „S r b e k, v o l n ý m y s l i t e l.“

V téže chvíli, když se to v židovně stalo, trhl sebou v koutě, kdež nepozorovaně při sklenici piva seděl a pokuřoval si Srbkův první čeledín, či jak mu říkali, šafář L o p a t a, muž statný, asi třicetiletý, jenž při všeobecném podivu se pozvedl a rovnou cestou k Srbkovi šel.

— Pantáto, prosím vás, nedělejte to! — domlouval mu dobrácky.

— Ty mi nemáš co poroučeti — utrh se na něho Srbek, — tumáš taky pětka. — Na to hodil po něm pětka. Bankovka padla na poslintanou podlahu. Srbkův šafář ji zvedl, o kalhoty otřel a na stůl před sedláka položil se slovy:

— Ačkoliv jsem potřebný, mám ženu a dítě, v tomto okamžiku přijmouti jí nemohu. Pantáto, prosím vás pěkně, pojdte se mnou domů. Je těch peněz věčná škoda. —

Většina přítomných se Srbkovým čeledínem souhlasila a chválila jej za jeho poctivost, avšak hospodář byl jednou v ráži a proto svého věrného služebníka neuposlechl.

— To je tu Sodoma! — vzkřikl Lopata na žida, jenž se svými zraky na marnotratném sedláku pásl.

O události té dozvěděl se druhého dne farář, jenž k ní podotkl:

— Jak dlouho může takové hospodářství trvati? Ten Lopata zasluhoval by býti na jeho statku nejen šafářem, ale i hospodářem. —

Toto, jak již podotknuto, stalo se na začátku farářování P. Lánského.

V téže době dorůstaly Srbkovi děti. Říká se: Dokud děti dorůstají ke kapse, působí rodičům největší radost; jakmile však přerůstají kapsu, začínají do ní sáhat. A přerostl jí starší syn Ludvík, jenž šel již do osmé třídy, přerostla jí též Minka, jež byla dána do Prahy do vyšší dívčí školy.

— Čemu pak — tázal se farář otce —  
hodláte Míňku vyučiti? —

— To jen tak — odpovídal Srbek —  
aby dostala trochu „šlejfu“, aby se mohla  
pochlubiti, že pobyla taky v Praze. Která  
teď nepobude v Praze, je to již hanba.  
Moje stará taky tomu přeje. —

— A co chcete, příteli, míti ze stu-  
denta? —

— Co jiného, než advokáta! —

Avšak advokát se z něho nestal, pro-  
tože propadl při maturitě ne pouze z je-  
dnoho, nýbrž z několika předmětů a byl by  
musil opakovati. To se mu však nechtělo.  
Kromě toho byl již roztoulaný, dostal troj-  
ku z mravů, a ředitel mu upřímně radil, a-  
by šel domů k hospodářství, nechtěje vů-  
bec připustiti, aby opakoval na témže ú-  
stavě, protože byl ostatním žákům k po-  
horšení.

Když však otec stál na tom, aby pro  
blízkost města směl opakovati na tomtéž  
ústavě, ředitel mu to vymluvil tím, že na  
jiném ústavě dostane se mezi jiné kollegy  
a do jiného ovzduší, s čímž pantáta i sou-  
hlasil. Avšak když při zápisu po prázdni-  
nách Ladíček s trojkou z mravů objevil se  
na ústavu jiném, nepřijali ho tam.

— To je nějaká prašivá ovce — pravil



přímo ředitel. — Jděte si s ním někam do Prahy, snad ho tam někde vezmou. —

Ale nevzali ho ani v Praze.

— Jen si ho, pantáto, nechte doma! — zněla rada všech ředitelů.

A tak si pantáta Srbek nechal Ladíčka doma, aby pomáhal tatínkovi pětky z tobolky vytahovati.

Od té doby pantáta Srbek ani v „židovně“, ani „U koně“, ani kdekoliv jinde pětkami po hudebnících neházel, aniž si více kdy pětka zapaloval dýmku.

Těž bylo k pozorování, že se pantátovi Srbkovi tobolka v kapse tenčila, že hubeněla, že, jestliže dříve vypadala jako vypasená šenkýřka, později zhubeněla jako souchotinářka.

Slečna Mína vrátila se po druhém roce z Prahy nadobro. Ačkoliv vyšší dívčí škola v Praze má několik ročníků, bylo jí tu řečeno, jen aby zůstala doma, že na selku je učená již dost.

Doma nebyl k práci ani Ladíček, ani Mínka. Ladíček nejraději chodil do polí s flintou, a Mínka, když měla státi u ženců, vystrojila se jako dáma, v bílých škrobených šatech s háčkovanými rukávníky a se slunečníkem k posměchu žencům, kteří ji tak dlouho uráželi, až ji od sebe zapudili.

— To mám teď kříž — říkal pantáta Srbek — dva povaleče mám doma. —

Ale těšil se právě toho roku, že několik tisíc shrábne za řepu. Řepa se znamenitě uvedla. Peníze za řepu ponechal si až prý najednou. Slečna Mína strojila se ku vdavkám. Zalíbila se jí červená čepice přednosty hrušovské stanice. Ta červená čepice působí na venkovská děvčata přímo čarovně. Známe mnoho případů, v nichž selské dívky na té čepici se zachytily a šeredně se zklamaly. Pod červenou čepicí zhusta blýskal se narudlý nos, a konec kariery byl, že červená čepice byla sesazena.

Avšak od neštěstí toho zachránil sestřičku bratříček. Ten totiž tatínka zavedl do židovny, kde papínek zase do staré slabosti zapadl. Začal opět všechny častovati, avšak šenkýř jaksi se k tomu neměl, na výslovnou záповěď pana studenta. Též nedovolil tatínkovi tobolkou po starém zlovyku se renomovati. Když ji totiž vyložil na stůl, pan student tobolku sebral a do své kapsy strčil, aby prý tatínek nemohl peníze rozhazovati. Pan student byl velmi vychytralý. Umínil si opítí otce, aby pak o peníze mohl jej oloupiti.

Když otec byl, jak se říká, na mol, vzal ho opatrný synáček pod paždí a vedl domů, kdež ho uložil do postele. Když pak

ráno starý Srbek sháněl se po penězích, jež k sobě byl vzal Ladík, zmizel Ladíček a s ním i tobolka. Kam se poděl, z počátku nikdo nevěděl; dověděli se o tom teprve později, když byl všecky peníze proflámoval. Bylo po svatbě s červenou čepicí.

Hledali ho nejprve v Praze, pak ve Vídni, ba i v Pešti, ale nenašli ho nikde, protože asi po 14 dnech přišel domů sám, ale postrkem z Hamburku jakožto obtížný cizinec. Utratil prý přes 4000 kor.

Ladíček rozhořčil na sebe celou rodinu, nejvíce však ženské, protože značnou část věna Míniina prohýřil. Otec sáhl po biči, jenž u dveří na polici visel. Matka na něho vzala chvoště, sestřička smeták, a nyní na něho doráželi; nejvíce sestřička, protože jí zkazil vdavky s červenou čepicí. Mladší bratr stál opodál, spínal ruce a plakal.

— A co na mně chcete? — odpovídal Ladík drze. — Já jsem chtěl taky zvědět, jak chutná doutník, zapálený pětkou. —

— I tohle ještě! — rozzuřil se otec a začal syna šlehati.

— To víte — bránil se ještě drzeji, skřípě při tom zuby. — Já jsem se měl po kom povésti, zrovna jako sestřička po mamince. —

V tom však šlehl otec nezdárného syna přes tvář, na níž ihned naskočil rudý

pruh. Syn, skočiv na lavici, sňal se stěny dvojku. Ale tu již otec, zahodiv bič, vrhl se na syna. Nastal mezi oběma zápas o zbraň.

— Tak ty na svého otce s flintou! — řval starý Srbek, tahaje mu oběma rukama flintu z ruky, a jsa dosud silnější, nežli syn, hlaveň k sobě přitáhl. V tom však vyšla rána a starému Srbkovi roztržila spodní čelist. Starý svalil se na podlahu, a v malé chvílce byla podlaha zalita krví.

To když spatřily ženské, vyběhly na dvůr a jely se do světa ječeti.

— Syn zastřelil otce, ten nezdárný syn! Kde jste, dobří lidé? Pomoc, pomoc! Zastřelí nás všechny! —

Lidé z okolních statků se sbíhali, a šafář Lopata vyběhl z konírny, dívat se, co se děje. V tom však ve světnici třeskla rána druhá, a když Lopata do světnice přiběhl, ležel na zemi syn, krváčeje z prsou. Při životě byli otec i syn. Zaječími broky lze sice se postřeliti, ale ne snadno zastřeliti.

Nyní všechno hrnulo se do světnice, ale moudrý Lopata dav lidu zastavil. Přišel též ze stanice četník a divil se, jak mohli z jedné ručnice býti postřeleni dva.

— Patrně tu syn nejdříve střelil otce

a pak sebe, — tak soudil četník, a veřejné mínění souhlasilo s ním.

Otec, přidržuje si rukou roztráštěnou dásně, nebyl s to promluvit. Za to syn probral se brzy z domnělého zastřelení a vypověděl četníku, že v zápase o dvojku mezi otcem a jím vyšla mu rána do čelisti a on v domnění, že otec je zastřelen, namířil druhou ránu sobě na srdce, ale tomu nebyla dána víra.

V malé chvíli přišel též dr. Nápravník, jenž ohledav rány obou, prohlásil ránu otce za horší, ránu pak syna za lehkou, protože byla mířena ze spoda nahoru, a vyšla nad srdce do žeber. Vymyv a obvázáv rány obou, kázal oba: otce a syna naložiti na vůz a odvézti do okresní nemocnice. Četník je tam doprovázel.

Cestou teprvé, když krev v obou vychladla, rozhovořili se oba a částečně i udobřili a otec vydal synu svědectví, že syn naň vůbec nemířil a že rána vyšla jen náhodou, na co však četník odpověděl:

— Vidíte, vy nešťastný hochu, otec chce vás zachrániti, vypovídá ve váš prospěch.

Četník patrně výkladu otce nevěřil a proto vyšetřujícímu soudci čin jako pokus otcovraždy vylíčil, čímž se stalo, že z ne-

mocnice byl dodán k zemskému soudu do vyšetřovací vazby.

Událost ta rozvířila nejen obec, ale i všecko okolí, daleko široko. Všeobecně se mělo za to, že nezdárný syn namířil na otce, že chtěl nejdříve zastřelit jej a pak i sebe, škoda prý, že na sebe špatně mířil. Avšak znalci, vesničtí střelci, ihned vysvětlovali, že ze hlavně dvojky dobře na sebe mířiti nemohl.

Ubožáckou roli v tomto výjevu hrály ženské: matka s dcerou, kteréž celý tento děsný výstup vyvolaly. Chtěly si okamžitý vztek na synu vylíti chvoštětem a smetákem, rozdráždily otce a popudily nešťastného hochu k sebeobraně s osudným zakončením.

Takový byl v pravdě průběh celé události, jež čím dále rozletěla se do kraje, tím hroznější přibírala na se tvářnost. Stala prý se v Hrušově přeukrutná vražda. Nezdárný syn zastřelil otce a pak i sebe. Pověstí tou ovšem musil zabývati se soudce.

P. Lánský byl touto vesnickou událostí nevýslovně trapně dojat. Kořen všeho zla spatřoval v nevhodném oženění selského synka s děvou z města, jež hospodaření na statku nerozuměla a k němu též

opravdovou láskou nepřilnula. Dobrá hospodyňka — dle jeho přesvědčení — musí v tom ústředí, v němž má po celý život působiti, býti zrozena, musí vyrůst mezi kuřátky, housátky, kachničkami, telátky, kravičkami, ba i mezi čuňátky, jež dovedou býti velmi přítulnými. Pak ji celý dům ctí jako svou královnu, čeládka má k ní úctu, protože ví, že všemu hospodářství rozumí. A hospodyně takovou chová v úctě i hospodář, jenž se jí do jejího oboru neplete. Přívlastek: panímáma je velmi čestný a věru měšťáci nemají ani tušení, jaké úctě taková panímáma se těší a jakého vlivu požívá. O ní vším právem platí slova epistol, předčítané na den sv. Ludmily: „Ženu silnou kdož nalezne?“

Brzy po té události došel od zemského soudu na farní úřad přípis o vyhotovení křestního listu Ladislava Srbka a zároveň dostavil se do fary obecní posel o potvrzení vysvědčení od obce v příčině zachovalosti vyšetřovaného. Vysvědčení od obce bylo patrně napsáno v prvním dojmu povšechného rozhořčení na syna a znělo pro něho krutě: že byl již od maličkosti nezdárným synem, že se nic neučil, že toulal se s flintou, chodil po hospodách atd. Avšak P. Lánský vydal mladíkovi vysvědčení zvláštní. Vytkl především, že v obecné

škole býval pilným a hodným, následkem čehož otec odhodlal se jej dáti na studie. Že ve studiích později neprospíval, stalo se vinou zvláštních poměrů nejen domácích, ale též poměrů na středních školách. Zdá se, že netěšil se valně přízni své matky, aniž měl před sebou příklad vzorného chování otce a dále nynější ústředí na středních školách není též dle toho, aby mladíka v mravních zásadách doma nedosti utvrzeného, zachrániti mohlo. Jeho čin byl výsledkem nedostatečné výchovy domácí a dále středoškolského ústředí. A konečně podotkl, že otec jeho byl renomistou, jenž v podnapilém stavu rád se chlubil napěchovanou tobolkou a že nazýval se sedlákem „volným myslitelem.“

Toto vysvědčení farního úřadu mělo za následek, že P. Lánský byl předvolán jako svědek k porotnímu líčení, o němž bude níže podrobněji pojednáno.

Majetkový stav Václava Srbka zoufalým ještě nebyl. Hotové jmění sice zmizelo, ano přibyl i nějaký dluh a bylo zapotřebí jen trochu více pořádku v domácnosti a mohlo všecko zase obráceno býti k dobrému. Scházela tu však mravní síla. Paní Srbková byla dříve čuchnou, a po té události byla by z Hrušova nejraději utekla. Nic ji zde netěšilo.



— Tu ostudu já zde nesnesu! —  
říkala.

Chodila za mužem do nemocnice a hučela mu do uší, aby statek prodal a odstěhoval se do města, kdež by mohl koupiti si krásný činžák. Byloť její ideálem, státi se domácí paní, podpírati si boky, vykračovati si v županu z perské látky a konečně by se ve městě vynašel ženich jináci, nežli ten pán v červené čepici a rudým nosem.

A starý Skrbek s plánem tím souhlasil. Jej — s rozbitou a sešivanou čelistí — na vesnici též nic netěšilo. I po vyležení musil choditi s obvázanou bradou a tváří — obvazu toho druhu ve městě nikdo si nevšimne.

Nežli se to všecko provedlo, hospodařil šafář Lopata na statku ke vší spokojenosti. On též pantátovi mluvil do duše, aby statku se nezbavoval. Nabízel se mu za nájemníka statku. Varoval ho před koupí domu ve městě, a pantáta by si byl dal říci, avšak panímáma tomu nedopustila. Chtěla celý statek stůj co stůj přeměnit na peníze a žít ve městě z kapitálu.

— Kapitál, — namítal opět Lopata — kdo jim neumí dobře zacházeti — což bylo patrně namířeno na rozhazování pěttek —

snadno se rozkutálí a dokonce, dostanou-li ho do rukou ženské.

Ale všecko bylo marné.

— To on by rád, — namítala panímáma — na statku se usadil, slézá se s farářem, ten ho založí penězi a budou to spolu míti na polovičku. Statek se rozparceluje a prodá.

Tak rozhodla nastávající milostpaní.

Leč právě v tom čase vyšla záповěď dalšího parcelování živností, a výsledek byl, že Srbků statek koupil farář na účet Raiffeisenky s vytknutým účelem, že statek se prodá na splátky, jakmile by se našel domácí člověk, jenž by jej za výhodných podmínek přejal. Šafářem statku byl ponechán Lopata, jenž původně z čeledína vyšinul se na skutečného pána statku.

Srbkova rodina na to vystěhovala se do města.

P. Lánský Lopatu velice si oblíbil a pomáhal mu ku předu.

Nyní odhodlal se P. Lánský vyznání víry paní Sýkorové dále neodkládati, nýbrž vykonati je co nejméně nápadně, s čímž ona byla úplně srozuměna.

— Snad mi pak dají ti zlí duchové pokoje — pravila.

— Máte snad tušení, kde asi by váš Venoušek byl? — tázal se farář.

— Myslím, že ani v Praze již nebude, nýbrž že ho zašantročili do ústavu někde do cizozemska, kde mu budou přelevňati mozek.

— Bojím se, aby mu nepřevrátili srdce,  
— podotkl farář.

— O to nemám strach, to dítě má svou hlavičku, je to hlavička helvetská, — usmála se.

— Právě proto mám strach.

— Já ho nesdílím. Chlapec ví, že se nám vedlo zle a že jsme u pana faráře našli pomoci, že já do fary chodím, a že též on ve faře nejen měl se dobře, ale byl chován na klíně staré paní, a to mu již nikdo z hlavy nevytlučte.

Vyznání víry matky a čtyř dítek bylo ustanoveno na příští neděli před službami Božími bez předešlého oznámení. Ke sv. zpovědi a stolu Páně měla přistoupiti celá rodina i s otcem, jenž opět vydobyl si její vážnosti a lásky.

Skutkem tímto Sýkora jaksí obnovil svou otcovskou autoritu, do níž mu nesměl nikdo zasahovati.

Právě tu neděli naproti kostelu na hospodě „U koně“ v hořením patře objevil se nový štít, na němž písmem daleko viditelným četlo se: „Assecurazioni Generali di Trieste“, pod nímž se ozna-

movalo pojišťování všeho druhu nejen proti ohni a krupobití, ale i na život a na dožití. Vlastně bylo tu spojeno assekurací několik, jichž zástupcem byl a se doporučoval Cyprian Ždímal, jemuž majitel „Koně“ poskytl přístřeší v hospodě.

Když paní Sýkorová štít ten a jméno četla, překvapením zvolala: To je štír z našich lidí, t. Helvetů, ten býval u nás doma a prodělal toho již velmi mnoho. Je též u soudů známou osobností. Je to nebezpečný člověk.

Zpráva tato faráře překvapila velmi nemile.

— Pěkné to nadělení, — zvolal.

Z Prahy věděl, že u této pojišťovací společnosti jsou též zednáři a nepřátelé církve. A právě této společnosti agent vystrnadil se mu v kolátuře.

Ještě téhož dne odpoledne Cyprian Ždímal na vrata všech statků a stodol nalepil sáhodlouhé plakáty, jimiž neušetřil ani faru. A nežli se P. Lánský nadál, měl potěšení ve faře přivítati agenta, doporučujícího se přízni pana faráře, jenž prý bude hleděti co nejdříve vydobýti si důvěru všech občanů. Zároveň se pokoušel pana faráře pojistiti na život.

— Fara a kostel — pravil — jsou beztoho pojištěny — ale vynasnaží prý se

právě pro pana faráře podmínky udělají co nejvýhodnější. Prospělo by prý mu velice, kdyby směl se honositi, že mezi pojištěnými na předním místě nalézá se též duchovní pastýř.

P. Lánský netroufal si agenta hned předem odmítnouti, nýbrž své rozhodnutí odložil na některý den jiný.

— Snad tedy zítra, anebo pozejtří, — určoval si agent.

— Nelze mi to určit, — odpovídal farář vyhýbavě, snaže se při tom dojem jeho zjevu vystihnouti.

Byl to muž asi padesátiletý, zrzavých, již prošedivělých vousů, vypoulených, uhrančivých očí, svráštělého čela, vřeštivého hlasu a vlasů dlouhých, jež měl sčesány přes plešatou hlavu. Byl to zvláštní typ člověka, jenž na faráře činil dojem, že kam zaleze, nelze se ho snadno zbavit a že již pro jeho nezbednost, vyhoví se jeho přání.

Farář zpozoroval, že mu z náprsní kapsy čouhá zelený papír.

— Snad se zabýváte též jinými věcmi? — tázal se ho.

— To jsou prosím letáky — jichž jsem ku přečtení dostal od svého přítele, — odpovídal vyhýbavě, zapínaje svůj dlouhý, černý kabát, aby letáky zakryl.

— A jak vidím, — usmál se farář, —

čouhají vám ze šosů letáky žluté barvy. To se bezpochyby jaksi mimořádně zabýváte též kolportáží? Nesměl bych se do těch letáků podívat?

— To víte, pane faráři, — odpověděl, cítě se vyzrazena, — časy jsou zlé, — člověk se musí oháněti všelijak.

— Kdybych věděl jistě, že se nebudete zabývat kolportáží — — (ostatně doslechl jsem, že jste vyznání helvetského) — tak bych se u vás dal pojistiti, ale musil bych dříve o tom býti přesvědčen.

Agent začal před knězem se ošívati a měl se k odchodu.

— Myslím, že jsem uhodil na to pravé, že kolportáž zde je vaším účelem hlavním, a pojišťováním jen zaměstnáním vedlejším, — pravil farář k odcházejícímu, pevně mu hledě do jeho vypoulených, uhrančivých očí, jako na doklad, že se jich nebojí.

— Vy, pane, jste mužem jisté minulosti — —

— Tak, tak? — obrátil se agent drze, — jak to, pane, můžete o mne tvrdit? —

— Což jsem tím již řekl něco zlého? Rekl jsem pouze, že jste mužem jisté minulosti, minulost má přece každý — —

Apropos — prohodil farář na zdařbůh otázku — Jste pane ženatý? Máte rodinu?

— Jsem vdovcem, rodinu nemám, — a již se chápal kliky, aby zmizel.

Otázkám dalším patrně se chtěl vyhnouti.

Z fary pospíchal na náves. Však ale na dvoře přivítal jej „Blaf“ prudkým štěkotem a doprovázel až na náves.

— Musí to býti nějaký dareba, — pravila pasačka, — „Blaf“ si ve dne všimne málo koho, ale tohohle by sežral. —

Po odchodu agenta P. Lánský se zamyslíl.

— Nové soužení, — pravil k sobě — přišel sem nepřítel člověk, jenž mi bude zde rozsévati koukol, otravovati obec. Khona jsem se zbavil a snad nepřítele horšího dostal jsem na krk. Co tu činit? Neníliž člověk ten zasvěcen též do únosu chlapce? Návrat matky do lůna církve musíl pobouřiti celý protestantský svět, jenž sem vysílá nejprohnanějšího agenta pro odpadlictví. Moje osada s celým okolím je vyhlíd-nuta za pole rozvětvené činnosti, proti níž třeba zorganizovati zdejší lid — ano, lid, jenž neprohlíží, co se kolem něho děje. Oči jeho jsou zavřeny. Těch starostí můj předchůdce neměl.

Ale pojednou se zvedl a pravil: Budeme se bránit. Tak snadno, jak si hel-

veľa myslí, mne neudolá. K čemu mám zde Raiffeisenku? Zavedu u ní též odbor pojišťovací a soustředím-li kolem ní rolnictvo, Česká banka poskytne pojištěným značnější výhody. Musím o tom poraditi se se zkušeným odborníkem, řiditelem Hrdličkou.

Povaha P. Lánského k zápasu byla jako stvořena. Tichý, mírný byl jako dítě, každý mohl si ho ovinouti kolem prstu. Ale když probuzen v něm byl odpor, pak byl nezlomný, což dokázal v boji s Raglanem a později s Khonem. Tu, jak se říká, byl by raději padnul, nežli ustoupil. V zápase jeho energie rostla.

Nyní vycítil před sebou nepřítele nového. Vycítil jej v plné síle. Odvážil se helvetům vyrvati rodinu a za to měl býti potrestán. Usadili mu do obce nepřítele člověka, jenž mu měl celou vinici zaneřádit koukolem. Nuže, půjdeme v boj nový!

Brzy po vyvěšení firmy na hospodě nahýbala se z bytu Cypriána Ždímalá dáma kyprých tvarů a drzého vzezření.

— Co je to zač? — tázal se P. Lánský a jeho praktický rozum mu pravil: To není jeho žena, nýbrž něco horšího, tak to umějí svobodní myslitelé.

Dáma ta v nepřítomnosti Ždímalá po-



jistky též přijímala. Vyznala se tudíž ve kšeftu.

— Co je to zač? — tázal se farář.

## 8. Slepák.

Skoro každou neděli a svátek buď hned po službách Božích, anebo i odpoledne bylo slyšet z hospody „U koně“ na návsi asi sto kroků od kostela brnkání na harfu a zpěv. Týž zpěv zazníval, kdykoliv byla „U koně“ schůze.

Z počátku farář se tázával, kdo to zpívá a dostával za odpověď:

— To slepák. —

— Co za slepáka? —

— Je jich zde několik, ale ten, co zpívá, je Réza Silkova. Je to sirotek po Dorce. Smutná to historie.

Její matka kdes u sedláka sloužila a vy-sloužila si toho „slepáka“. Dítě sice přišlo na svět zdravé, ale neopatrností babičky dostalo do očí zánět a osleplo. Matka jeho, nejsouc s to sebe a dítě uživit, utekla od něho do světa a tam zemřela. Otec dítěte, selský synek, byl poručníkem donucen několik stovek na dítě složit. Dále byla obec nucena dítě ošetřovat a živit. Svěřili je žebračce, staré Hátě v pastoušce. Každý očekával, že dítě, jsouc vlastně kojeno bí-

dou a nouzí, zemře, ale nezemřelo. Stará Háta krmila je kůrkami, nadávkami a bitím, a dítěti to všecko šlo znamenitě k duhu. Stará Háta z dítěte těžila. Chodila s ním žebrotou. Všude vypravovala, co s dítětem zkusí, a ačkoliv to byla lež, podarována byla všude. Vlastně zakoušelo dítě od babizny, která je jinak nepojmenovala, nežli „slepák“, kterýž přívlastek mu i zůstal.

Dítě bylo svrchovaně zanedbané, což bylo znáti na tom, že přes tu chvíli podrbovalo se v hlavě.

— Vy jedibabo — říkali Hátě lidé — aspoň byste mohla to dítě vyčesat. —

— A prosím, já na to již nevidím — vymlouvala se babka.

Z hadříků po jiných dětech baba na Rézu spíchla sukénku a jupičku, na zimu vyprosila mu někde starý „šůt“, a toaleta „slepáka“ byla hotova.

Při této výchově nemohlo se jinak státi, než že dítě nadobro bylo spustlé. Naučilo se nadávat, lhát, vzdorovat, odpor klást vždy větší, čím bylo starší. Tehdy nad ním slitoval se nebožtík farář Stránský a mnohými přímluvami dostal je do Prahy, do ústavu na Hradčany. Tam by Milosrdné sestřičky nejlépe uměly vypravovati, co za

kvítko dostaly a co dalo práce, než je vyčistily a vydrhly.

Na „slepáka“ platil něco pan farář, něco se dalo ze sirotčích peněz, a něčím přispěla obec.

V jiném ovzduší dítě na těle i na duši nejen okřálo, ale i rozkvetlo v hezkou panenku. V ústavě odložilo své nezpůsoby, především lhaní. Naučilo se mnohým věcem: čtení, psaní, počítání na zvláštním písmu, pak i pletení různých věcí a konečně i zpěvu a hudbě.

Dítě v ústavě cítilo se šťastným. Když mu po čtyřech letech sestřička pověděla, že musí nazpět do domovské obce, zakrylo si ručkama tváře a dalo se do bědování a prošení, aby je domů do té hrozná bídy neposílaly, raději že skočí s okna anebo do Vltavy. Výjevy na hradčanském ústavě při loučení jsou k nevypsání. Žádnému dítěti nechce se odtamtud domů. Byly tam chovány jako v peřinkách, ve vši totiž lásce. K sestřičkám přilnuly více než k matkám. A konečně co doma? Co se z nich doma stane? Dvanáctiletí chlapi a dívky mají již z toho rozumek, že doma se tak míti nebudou, jako v Praze. I v Praze je pro ně blaze, jenom že v Praze zůstatí podaří se málokterému. Musí zase nazpět buď

♦

k rodičům, anebo, nemá-li jich, do staré bídy a dodejme: mnohdy i hanby.

Tak se stalo i s Rézinkou. Všechny pláč a úpěnlivé prošení nepomohlo jí, musila do domovské obce, do Hrušova. Pro jiné děti přijel aspoň otec nebo matka, ale pro Rézinku přišel obecní zřízenec, s nímž šla na dráhu a drahou domů.

Ale co s ní doma? K jaké práci? Kdyby aspoň mohla pásti husy. Uměla plésti a pletla též punčochy když jí dali bavlnu, ale to se stalo málo kdy. Teď se punčochy pletou velmi lacino. Uměla plésti koberečky ze soukenných zbytků. Ale těch zbytků nebylo. Uměla plésti různé věci z rákosí a poutků, avšak na venkově neměli pro to porozumění.

Co s ubohými dětmi po vyučení v ústavě na venkově, na vesnici? Patřily by všechny do nějakého ústavu, v němž by pro ně přiměřeného zaměstnání se dostalo. Tím, že z hradčanského ústavu musejí opět domů, těm nejchudším prospívá se málo. Ty z lepších rodin mohou se zdokonalovati dále, ale ty nejchudší jsou na tom skoro stejně zle, jako dříve. Ty v ústavě zažily časů lepších a přinesly si domů trapné upomínky, že se dříve měly lépe a že se mají zle.

Rézinka nedostala se nazpět k staré Hátě, protože ta již zemřela, ale dostala

se k babě ještě horší, než byla ona. Nyní teprve dospívajícím rozumem všecku svou bídu chápala.

Ale konečně člověk zvyká všemu i nejhoršímu. Nejen smysly, ale i srdce se otupuje.

Údělem Rézinky byla harfa. Čím se měla živit? To, čemu se naučila v ústavě, doma provozovati nemohla. Lidé na venkově neměli pro to pochopení. A tak se stalo, že skoro všecko zase zapomněla, prsty jí pro jemnější práce otupěly.

Když P. Lánský stal se v Hrušově farářem, poznal jí při zvláštní příležitosti. Vraceje se z polí, zaslechl před sebou na cestě hubování. Pohlédnuv před sebe, spatřil dívku již hezky dospělou v zápasu s trkavou kozou, kterouž držela na provaze. Když přišel hezky blízko, poznal, že má před sebou slepou dívku — „slepáka“. Dali jí — slepé — pásti kozu na mezi podél cesty. Koza měla sto chutí vyskočiti na mez a pustiti se do zelí, jehož vůně ji dráždila. Avšak pasačka ji do škody nesměla pustit. Když koze do škody jíti bránila, dostala na ni koza vztek. I začala svou pasačku na rohy nabírat. Ubohá pasačka musila se oběma rukama koze bránit, aby jí oko, ovšem slepé, nevypíchla, což rabiátní kozu ještě více dopálilo. I začala ji rohama dusat. Pa-

sačka dala se do křiku a pak do pláče. A k tomu právě přihodil se P. Lánský, jenž kozu zakřikl a holí ji pohrozil, čemuž koza ovšem porozuměla a zlostně k tomu zamečela, jakoby na pasačku žalovala, že ji nechce pustit do zelí.

Na to farář sám došel do pastušky, v níž bydlila, a přimluvil se za ni, aby jí — slepé — kozu pásti nedávali.

— To je s tím „slepákem“ kříž — zabraučela baba, jež Rézinku měla na vychování.

A právě té neděle, když P. Lánský ubíral se do schůze „U koně“, zaslech! zvučný altový hlas ke zvukům harfy:

„Andulko šafářova,  
husičky nemáš doma;  
husy jsou v ječmeně,  
Andulko, vyžeň je;  
vyžeň je z ječmene ven,  
dříve, než bude bílý den.“

P. Lánský zastavil se na cestě a naslouchal krásnému hlasu, jenž otevřeným oknem z hospody melancholicky zazníval.

— To zpívá „slepák“ — zněla odpověď chasy, na náves vybíhající.

Po první sloce ozýval se refrain řvavých, chraptivých hlasů chasy s obligátním tlučením na stoly:

„Vyžeň je z ječmene ven,  
dříve, než bude bílý den.“

— „Slepáku“ tumáš, zpívej dále — slyšel řvavý hlas. A brnkání na harfu a zpěv pokračoval:

„Já bych je ven vyhnala,  
jen kdybych se nebála;  
má máma vedle spí,  
jak se hnu, všecko ví.  
Já nesmím z komůrky ven  
dříve, než bude bílý den.“

A opět se ozýval řvavě refrain:

„Já nesmím z komůrky ven  
dříve, než bude bílý den.“

Sprostou tuto píseň s textem prosai-ckým a nápěvem zpitvořeným znal P. Lánský již ze všech flašinetů a aristonů. V kročiv do šenkovny, spatřil hned u dveří v dusivém tabákovém dýmu zpěvačku s harfou v ruce. Byla vymóděna. Měla červené kartounové šatečky, načechrané vlasy a v nich nahoře červenou mašli. Vedle harfenistky seděla babka s vráskami na tvářích. P. Lánský dvéře do šenkovny jen pootevřel, aby viděl toho „slepáka“, s nímž se v polích na cestě setkal a jej z rohů kozy vysvobodil. Sotva že se farář ve dveřích objevil, nastalo v šenkovně utišení. A ba-

ba, naklonivši se ku zpěvačce, pošeptala jí hlasitě:

— To je farář. —

— Rézinko — oslovil ji kněz — ty zpíváš „Andulku šafářovu?“ —

Lehký nach zalil tváře děvčete ještě nezkaženého.

— Ó prosím, já umím také jiné písně zpívat — odvětila a nabravši struny do plných akordů, začala zpívat:

O sanctissima, o piissima

Virgo Maria.

Mater amata, inviolata

ora, ora, ora pro nobis — —

Její sonorní alt dojal i chasu tou měrou, že rázem ztichla, načež zpěvačka rozvinula všecko své umění. Basové struny rozezvučely se mohutným chorem, v němž struny hořenní vyjímaly se jako hlasy andělíčků. Bylo znáti, že vyučila se dobře hře na harfu.

— To jsi si pamatovala ještě z Prahy pravil k ní farář, když přestala. — Kéž bys všecko z Prahy si pamatovala, čemu jsi se tam naučila; hlavně ta spasitelná naučení. Ostatně já tě teď již s očí nepustím.

Na to v těch vyhaslých očích zaleskla se slza, a Rézinka, zvednuvši se z lavice, sahala knězi po ruce.

— Tu máš! — vtiskl jí P. Lánský zlat-



ník do ruky — a nezpívej zde již. Půjď zítra ke mně. —

Na to i baba sahala knězi po ruce, ale tento, obrátiv se ve dveřích, šel naproti do sálu, kde jej již očekávala četná společnost.

Smutný osud slepé dívky obrátil se od té chvíle ve šťastný. P. Lánský vzal si ji do fary k své staré matce v náhradu za Venouška, jež jí uloupili.

Matka byla radostí unešena, když Rézinku slyšela zpívati ke zvukům harfy. Ze začátku se jí sice zalekla, protože byla slepá, ale každým dnem líbila se jí více.

Matka ráda zpívala nábožné písně, a Rézinka při své bystré paměti píseň hned po ní zpívala a na harfu ji doprovázela.

Bývaly to na faře koncerty. Lidé na cestě před farou se zastavovaly. Ba i „Blaf“ nalezl ve zpěvu zalíbení, protože dovoloval si též svým psím hlasem zpěv doprovázeti, v čemž však byl co nejdůrazněji zakřiknut a pohrozeno mu vyhazovem. Tímto způsobem staré matce příjemně ucházel zdlouhavý zimní čas.

Pan řídící Rézinku přiučil též hře na varhany. A když pak v kostele její krásný hlas k varhanám se rozezvučel, lidé rádi chodili do kostela.

## 9. Nesnáze s podpisy.

Kteréhosi dne přišel do fary obecní sluha.

— Zde pan starosta nechá se poroučet a prosit o podpis na dvě vysvědčení nemajetnosti. —

Farář, vzav spisy do ruky, čte jména: František Křikava, Václav Šedivý. Prvnější chce dostati slepou holčičku do ústavu slepců na Hradčanech v Praze, a druhý hluchoněmého chlapečka též do ústavu do Prahy.

— Poslouchejte — pravil farář obrácen k sluhovi — tohle je přece švindl. Jak pak mohu podepsati tuto lež, že pan Křikava, jenž má statek asi 80 korců výměry a myslím skoro bez dluhů, jenž nedávno provdal starší dceru, dal jí výbavu za několik tisíc a věna aspoň 10.000 kor, že chce býti od obce prohlášen za nemajetného? —

Sluha místo odpovědi se usmál.

— A dokonce pan Šedivý, jenž má statek o 40 korcích a vede při tom čilý obchod se dřívím, i ten že by chtěl býti prohlášen za nemajetného, snad naposled za žebráka? Ten zase má syna studenta, který ho stojí měsíčně aspoň stovku. —

Nový úsměv sluhy s dodatkem, že prý se to tak děje vůbec.

— Co vůbec? Tam v Praze na ústavech šetří se s každým krejcarem, sbírá se a hledají se dobrodinci, a zde se děje podvod; nic jiného to není. Na jednu dceru hodí se všecka paráda, dá se jí vyšší vzdělání, jež stojí ročně při nejmenším 300 zlatých, a druhá dcera, kterou připravili o Boží světlo, ta se vyhodí na ulici. Ta ubohá holčička má památku ještě ze židovny, a možná, že ten chlapec taky, a teď chtějí, aby v Praze jim jejich děti léčili a vychovávali zadarmo. Já vysvědčení takového rozhodně nepotvrdím. Když chtějí své děti do ústavu v Praze dostat, ať si na ně platí. Řekněte panu starostovi, že se nechám poroučeti a že ta vysvědčení nepodepíši. —

Sluha, opět se usmáv, sebral spisy a odešel.

— Víím, — pravil farář po jeho odchodu — že bude zle a že si na sebe poštvu ty dva lidi, ale zjevný podvod přece nelze mi potvrditi. A vůbec s podpisy druhu tohoto zde na venkově tropí se švindl. Proč to nesvěří četníkům, aby dle pravdy vyšetřili stav jmění, proč má všecko shrnouti se na faráře? Jako bych to věděl: Starosta řekne: Já to vystavil a podepsal, ale farář

nechce, a všecká zášť vyleje se na faráře.  
— A P. Lánský měl pravdu.

Asi za hodinu přihrnul se na faru pan-táta Křikava a spustil:

— Co pak jsem já panu faráři udělal, že mi to nechce podepsati?

— Protože je to všecko lež, — odpovětil P. Lánský s důrazem.

— Tak, tohle prý je lež a dříve u jiného, to nebyla lež? — načez jal se uváděti jména jiných.

— Co se dělo u jiných, do toho mi nic není. Já vysvědčení taková podpisovati nebuou, protože nechci ty ústavy v Praze okrádati.

— Okrádati, okrádati, vždyť to přece z jejich kapsy nejde.

— Kdyby to šlo z kapsy mé, možná, že bych to podepsal. Ale zde bych svým popisem způsobil, že by dítě opravdivého chudáka do ústavu přijato nebylo, protože do něho přijato bylo dítě vaše.

Avšak všecky důvody faráře nechtěly jíti do hlavy Křikavovi, který teď na svůj ústní flašinetl natáhl jinou:

— Tohle je mi krásný duchovní pastýř, který takhle zachází s ovečkami — —

— Tak vy pane přicházíte na mne s takovouhle? Poslyšte, já vám něco řeknu. Ačkoliv jsem podpis na to vysvědčení od-

mítl, byl bych přece pracoval k tomu, aby vám s ohledem na zdejší poměry, něco, snad i polovička byla slevena, ale když vy si zalézáte na mne s takovou, tak jen s Pánem Bohem plaťte celý plat. Co jste to za otce? Na starší dceru vyhodíte půl statku a toho ubohého mrzáčka by jste vyhodil ven, máte svědomí? Chcete abych vám ještě něco řekl, anebo, aby vám to řekl pan doktor?

Po těchto slovech pan Křikava pojednou zkrotnul.

— Tak prosím, kdyby to mohlo býti za polovičku? — jal se prositi.

— Tohle je ovšem jiná, — odvětil farář — o to se pokusíme.

Na to oba se rozešli v nejlepším přátelství.

— Takhle se to musí dělat — smál se farář — ti lidé by člověka ohýbali na všechny strany.

Křikava sotva zašel, když ve dveřích se objevila paní Šedivá v slzách jako utopená.

— Tohle nám, milostpane, neměli dělat! — škytala pláčem.

— Co pak vám, paní, schází? — tázal se farář s líčeným soucitem.

— Nu, vědí, s tím chlapcem!

— A tak, myslíte s tím podpisem, čili nepodpisem? —

— To již vědí. Vědí, jaké máme vydání s tím naším studentem.

— A jak vidím, k ničemu to nevede. —

— Ten nás stál již hrozné tisíce.

— Bude-li pak kdy hotov? —

— To ví jen Bůh, a teď, když nás Pán Bůh navštívil s tím chlapcem — —

— Hluchoněmým —

— Tak to ráčíte dobře vědět — na toho přece nemůžeme již vynakládat.

— Nenakládejte tam na toho, na nějž jsou peníze čistě vyhozené, nýbrž nakládejte na mrzáčka, tu budete mítí Zaplať Pán Bůh.

— Ale vždyť od toho jsou v Praze ti páni, co na ty děti nakládají?

— Prosím, paní Šedivou, aby se nemýlila. Ti páni v Praze jsou tak milosrdní, že nakládají jen na děti chudé, na sirotky, ale na děti rodičů zámožných, kteří na syna studenta platí ročně 1000 zlatých, na ty nenakládají.

— Na toho mrzáčka, prosím, nám již nezbývá.

— Ovšem, ale zbývá vám ještě na dceřku, které již chystáte věno.

— Tu přece zaopatřit musíme.

— Jaká jste to matka, — promiňte mi, že vám to musím říci přímo, — na všechny děti máte peníze, jen na toho mrzáčka jich nemáte.

— Ten se již jako mezi ně nepočítá.

— Čím dál, hezčí! Naplodit mrzáků a a pak je vyhodit ven — to dovedete!

— Vždyť já za to nemohu.

— Dobře máte, vy za to nemůžete, a nejsem též oprávněn rozsuzovati, kdo za to může, já jen tolik povídám, že když jste měli a máte dost peněz na druhé děti, proč byste se chtěli chovat jako krkavčí rodiče k ubohému mrzáčkovi?

Na otázku tu zůstala panímáma odpověď dlužna, teprve po chvíli napadlo jí:

— Nu, až se můj muž vrátí domů, ten bude činit, ten sem na nich přilítne.

— Jen mu vyřídte, co jsem vám zde řekl, ostatně, ať si přilítne, já se ho neleknu také; konec a dost, tohle jednou musí přestat. Kdyby neděl se podvod těmi výkazy nemajetnosti, mohlo by do těch ústavů v Praze přijato býti o polovic ubožáků více. V Praze se na ty ústavy žebře, a venku sestry mrzáčků vykračují si v hedvábí, anebo bratři jejich podíl proflámují. Táži se, jaký to máte mateřský cit, že mrzáčky své zavrhuje, jako by to nebyla

vaše krev? Proto promiňte, já lež takovou svým podpisem potvrdit nesmím.

Když odešla, oblékl se farář a šel rovnou cestou k dru. Nápravníkovi.

— Prosím vás, příteli — pravil k němu — musíte za mne příští neděli míti přednášku, do vašeho oboru spadající. — Na to oba o ní blíže se dohovořili.

Hrušovské přednášky dobývaly si vždy většího věhlasu. Chodili na ně i lidé z okolních vesnic. P. Lánský míval plnější taneční sál, nežli kostel. Neřekl to sice veřejně, ale doznával si to sám, že na tu vějičku vsedli hlavně lidé, kteří na kázání do kostela nechodili.

Měl vlastně kazatelny dvě: Jednu v kostele, druhou v hospodě, a třeba doznati, že poslednější čítala posluchačů více, než prvnější.

Zde měl několik statečných pomocníků: doktora, správce Hrdličku, k nimž přibyl ještě třetí, kníže Jaroslav, jenž slíbil, že bude též přednáseti.

Každý přednášel ze svého oboru.

Když příští neděli dr. Nápravník zasedl u stolu, ozvalo se se všech stran vřelé přivítání.

A doktor začal: Divím se, že již dávno nebylo zde zařízeno sanatorium a já



právě přemýšlím, jak by to šlo. Tolik mrzáků a mrzáčků všeho druhu jako zde, ne našel jsem dosud v žádné obci. — (V sále nastalo ticho, že by bylo slyšet upadnutí špendlíku.)

Jako lékař napočítal jsem ve svém obvodu dítek slepých 7, hluchoněmých 3, s krticemi přes tucet, dětí rachitických 9, stížené padoucníci 2. U dospělých z příčin pochopitelných nelze mi pouštět se do podrobností, ale jako lékař musím zde zdůraznit, že mrzáctví dětí těsně souvisí s chorobami dospělých. Veliké štěstí je, že dobrotivá smrt většinu těch mrzáčků předčasně se světa smetla a že zbavila rodiče pohledu na ně. Nemusím zde již vykládati a dokazovati, že mrzáctví malíčkových a choroby dospělých skoro veskrz poukazují na jeden pramen zla, kterýž pohnal zdejšího pana faráře před porotní soud a též do žaláře, ovšem pouze na tři dni, z něhož vyšel jako vítěz. (Výkřik: Židovna!) Dnes se vám musím přiznati, že vlastně já jsem byl vinen, že pan farář přišel před porotu. Já jsem to byl, jenž mu při jeho první návštěvě ukázal ten otravný pramen, z něhož se všecka nákaza prýštila, a on, přímý a rozhodný, jaký vždy byl, bez bázně na ten pramen poukázal.

Nyní ovšem třeba též nésti následky

té otravy, kteréž především sahají do kapses.

Zlomí-li si někdo nohu, musí ji léčiti na své útraty. Je-li zlomenina složitější, musím jej poslati do Prahy na kliniku, protože k tomu nemám patřičných přístrojů a nemám hlavně k tomu místností. Vrazí-li si někdo něco do oka, neb do ucha, musí útraty za léčení též nésti sám. Oslepne-li na jedno, anebo na obě oči, je to jeho věcí. V posledních letech — jak jsem již poukázal — buď narodilo aneb stalo se několik dítek nevidomých, a tu mnozí, nechci právě tvrditi, jejich rodiče, usmyslili si následky jejich slepoty uvalovati na jiné. Že v Praze je několik ústavů pro slepce, to ještě neznamena, že by do nich musili přijímati ty ubohé děti a je v nich léčiti, vydržovati a vyučovati zadarmo, anebo skoro zadarmo. Ty ubohé děti mají věru osud velmi zlý, protože je rodiče takořka vydědují. Ostatním dětem, zdravým, shromáždují věna, vynakládají na jejich studie, a jen ten ubohý slepáček je vyděděn a vyvržen na ulici, na toho vlastní matka zanevívá a odpírá mu otcovského podílu. To je kruté, protože nespravedlivé. Nechť ne-se následky jejich zmrzačení, kdo je zavinil. Myslím, že mi rozumíte, a že mi není třeba vyjadřovati se srozumitelněji. V po-

slední době je zdejší okolí téměř zaplaveno slepými muzikanty. Oni se téměř po hospodách předbíhají. Následek toho jest, že útrpnost, člověku vrozená, k nim se otupí. Proto musíme hleděti k tomu, aby se jim v ústavech v Praze dostávalo vzdělání takového, aby po návratu z nich nemusili ubožáci vytloukati živobytí pouze harfou, kytarou, nebo tahací harmonikou. A tu vidím se nucena ozvati se proti zlořádu, jenž tropí se vystavováním výkazů chudoby, neb nemajetnosti od obce. Nejlépe by ovšem bylo, aby zmrzačené děti nepřicházely na svět. Kde je zdravá duše ve zdravém těle, tam je též zdravý plod; kde však kmen je nezdravý, otrávený, tam je též takový plod. Proto děkovati musíme zdejšímu panu faráři za to, že ten jedovatý vřed vyřízl, a že v letech příštích naše obec a celé okolí budou mrzáčky tohoto druhu ušetřeny. —

Tato řeč odborníka byla vyslechnuta bez hlučného sice souhlasu, ale bylo znáti, že učinila na posluchače hluboký dojem.

Po přednášce doprovázel farář doktora k jeho bytu. Na cestě rozmlouvali o novém obyvateli Hrušova: Cypriánu Ždímalovi.

— Je prý to nebezpečný člověk — pravil farář.

\*

— Je již starší — odvětil doktor — a divím se, že u věku značně již pokročilém usadil se zde. Proč se jen vystěhoval z místa, kde byl dříve? —

— Bezpochyby že byl k tomu donucen, anebo zvláště sem vyslán. Třeba se na jeho činnost jinde pozeptati. Dle všeho soudím, že agentura pojišťovací bude jen španělskou stěnou, za níž se bude skrývat činnost jiná. Poznal jsem to z toho, že mu z každé kapsy čouhaly nějaké spisy, bezpochyby letáky. —

— Mně předvádí k prohlížení pojištěnce, od nichž bere splátky na pojistky. Třeba lidi na to upozorniti. —

— Bude třeba mu pilně hleděti na prsty. —

V nejbližších dnech farář za oknem jeho bytu „U koně“ spatřil pohlednice všech druhů, před nimiž kupila se mládež a čeládka. Pohlednice šly na odbyt. Poznání ukazovaly se též pohlednice necudné, a konečně i nahotiny.

Asi za měsíc pan řídící u kteréhosi žáka našel pomalovaný a umouněný dvouarchový sešit s nápisem: „Z a z d ě n á j e p t i š k a.“

Na otázku od koho to má, odvětil, že od toho pána, co má tu assekuraci, a jiní prý mají také takové, ale s jiným nápisem:

„Rudochova pomsta.“ Napřed je obrázek, jak Indiáni svlékají bělocha za živa z kůže. Na jiném sešitu stkví se nadpis: „L o v e c na p r e r i í c h.“ Zde zas je vidět Indiány s bělochy společně honit lvy a tygry. A sešity ty jdou prý silně na odbyt — jsou po 6 krejcarech — dva aršky.

— Nová otrava — povzdechl si farář — a to hlavně čeládky a děti.

Asi po šesti nedělích přinesl mu kostelník leták, jenž měl název: „J e c í r k e v k a t o l i c k á p r a v á ? — P ř e č t i s i t o a p a k s i o t á z k u t u z o d p o v ě z !“

Nyní farář viděl, že se mu v kolatuře usadil vřed ještě jedovatější, nežli byl Khon.

— Co tu činit? —

Došel si na radu k správci Hrdličkovi v příčině pojišťování obce. Otázal se ho, byly-li by pojišťovací ústavy ochotny hrubšou Raiffeisenku pověřiti jednatelstvím pro pojišťování. Nikoliv tak, aby Raiffeisenka pojišťovala na svůj účet, nýbrž aby byla jen jednatelkou, ale tak, aby pojištěnci požívali jistých výhod.

— K tomu — pravil Hrdlička — ústavy všecky rády svolí, protože záložna přivábí mnoho lidí, a pak že budou míti úplně spolehlivého agenta. Získá tím nemálo zdejší záložna sama. a pak i lidé. Ústavy pojiště-

né obce budou zásobovati hasičskými přístroji. —

Asi týden na to skvěly se na záložně hrušovské veliké tabule, oznamující: „Pojišťování proti ohni, proti krupobití, pojišťování na žití i dožití.“

Když to Cyprián ždímal četl, zadrbal se oběma rukama za ušima, nejdříve pravou, pak levou a pak oběma.

### 10. Utopila dítě.

Ve Hrušově v pastoušce v opatrování žebračky Háty bylo hluchoněmé děvče, sirotek po chudých rodičích Červenkových, Kačenka. Když mu bylo osm roků, hleděl P. Lánský, tehdy ještě jako kaplan ve Hrušově, aby se dostalo do ústavu hluchoněmých v Praze. Žádal proto na obci příspěvek na ni, aspoň pětku měsíčně, on že za dívku se přimluví, aby se do ústavu dostala. Avšak obec k tomu nesvolila. Omlouvala se, že má na starosti příliš mnoho mrzáků: slepých, hrbatých, zkřivených, padoucníků stížených, na jejichž živobytí a ošacení musí přispívati. A tak Kačenka Červenková zůstala doma a pásala za svou ošetřovatelku husy, časem též ošetřovala děti. Kačenka nebyla zlá, ale byla, jako všichni

mrzáci, popudlivá. Když ji děti škádlily, honila je a házela po nich kamením. — K malým dítkám v kolébce chovala se něžně, neublížila jim. Proto jí matky rády děti svěřovaly, musily-li do polí.

Mezitím Kačenka dospěla do čtrnáctého roku.

Doma do školy chodit nemohla. Učitel, maje plnou školu dětí jiných, nemohl se s ní zabývati. Ačkoliv byla chápavá, neuměl jí učitel ani hláskování naučiti a proto se příliš nehněval, přestala-li chodit do školy, v níž jej svým křekem, když ji děti dráždily, vyrušovala.

Panímáma Horáková vzala ji k maličkému, protože sama v domácnosti od dítěte přes tu chvíli musila odbíhati. Hluchoňemá chůva chodila s dítětem na procházky až za ves, k vesnickému potoku, do něhož naděláno bylo několik studen k vůli napájení dobytka, když chodil z pastvy domů. —

Jednoho dne prolétla Hrušovem poplašná zpráva, že Kačenka zakopala dítě panímámy Horákové.

Otec dítěte jsa ještě na poli, když to uslyšel, s bičem v ruce běžel domů a z domu k označenému místu, s patrným úmyslem, aby vražedníci nejdříve zmrskal a pak do vody hodil. Se všech stran ozývaly se

nadávkou a hrozbou na hluchoněmou, která, když viděla, co se děje, s hrozným křikem dala se na útěk a lidé za ní. Děti a psi starým předběhli a byli jí v patách, která s pěnou v ústech již v útěku umdlávala.

Křik a řev pronásledujících byl hrozný.

Podél potoka měl též farář svá luka. Byl právě venku, ohledáváje stroužky, jsou-li v pořádku. Hluchoněmé děvče pudem po zachování vedené, zamířilo k němu v okamžiku, když již ruce pronásledovatelů holemi a klacky na ni dotíratí začali.

Věrný Blaf, spatřiv pronásledovatele, postavil se jim hrozivě na odpor, jakoby nechtěl dopustiti, aby tolik lidí vrhalo se na jednoho.

Děvče skleslo u nohou P. Lánského již bezduché. Z prsou se mu vydíraly chropotné vzdechy.

— Co lidi myslíte? — tázal se jich P. Lánský.

— Chceme ji zabít, tu pot . . . .

— A co udělala?

— Zabíla dítě.

— Zabít ji nedám — pravil kněz, stavě se před hluchoněmou.

V patách za pronásledujícím davem pospíchal i četník.

Z nesouvislých řečí lidu farář nemohl rozpoznati, co se vlastně stalo.



— Viděli jste to? — tázal se farář.

— Neviděli sice, ale dítě je mrtvé.

Hluchoněmá poznenáhla přicházela k sobě, avšak nikdo z ní nebyl s to dostati vysvětlení, jak se to stalo. Ona sama byla chorobně rozechvěna a jelikož pořád ještě lidé pěstmiia holemi jí hrozili, tulila se ke knězi, který uchoпив ji za ruku, vedl ji ke vsi, k místu, kde dítě bylo utopeno. Matka tu s mrtvým dítětem v náručí stála, hořekovala a hluchoněmou chůvu proklínala.

— Že jsem já tu pot . . . kdy do domu vzala. Cikáně by bylo mého drahého broučka lépe opatrovalo. —

Dojemný byl pohled na plačící matku a na mrtvé nemluvně.

Dr. Nápravník ohledav dítě, mohl jen zjistiti jeho smrt zadušením.

Četník a po něm hned soud začali věc vyšetřovati. Doktoru Nápravníkovi byl svěřen úkol, dívku nějak vyslechnouti a o příčetnosti její podati dobrozdání.

Lékař v příčině té konal s farářem časté porady.

Dodati se musí, že soud hluchoněmou po několika dnech z vazby propustil, když se byl farář zavázal, že ji u sebe až do úplného vyšetření podrží. A pak farář sám se velice zajímal, aby záhadné usmrcení

nemluvněte bylo vysvětleno. Hluchoněmá, když s ní bázeň spadla, byla poslušná a nikoliv zlomyslná, úskočná. Nepouštěl ji z fary ven, aby jí lidé neublížili, pracovala pilně v domácnosti a na zahradě. S Medvědem a Blafem vycházela co nejlépe. Ve faře cítila se šťastnou.

Na dítěti poznal lékař, že bylo dříve utopeno a pak teprv zahrabáno, jen tak mělce do písku vedle vody. Na těle nebylo znáti ani stopy po škrčení, ani podlitiny. Hluchoněmá chůva tedy neužila násilí.

Byl z Prahy povolán z ústavu hluchoněmých učitel, jenž měl dívku obviněnou z vraždy dítěte vyšetřiti. Znalec počínal si názorně. Vyprosil si od jedné matky dítě a šel s ním k té studni u potoka. Dítě patrně bylo zde utopeno.

Učitel z Prahy v přítomnosti hluchoněmé chůvy dítě vzal do obou rukou, nazvedl a dělal, jako by je házel do vody.

Ale v tom dala se Kačenka do křiku a chytala dítě za nožky, chtějíc je učiteli vyrvati.

— To by — pravil odborník — svědčilo, že neutopila dítě schválně. Jak bylo dítě utopeno, nebyl s to ani znalec z Prahy při nedostatečně vyvinuté řeči hluchoněmých na venkově seznati. Konečně po dlouhých pokusech dověděli se na ni tolik. Bylo

horoko a ona se potila, pot jí tekl po tvářích. Svlékla se nejdříve sama a pak i dítě. Sama se vykoupala a pak chtěla koupat i dítě, jako to dělají maminky. Strčila je do vody, načež ukazovala, jak dítě naklonilo hlavičku, na doklad že bylo mrtvé. Co teď s ním? Tolik věděla, co se dělá s mrtvolou. Vykope se jáma a dá se do ní mrtvola. To udělala též ona hned vedle vody, a do jamky dítě položila, načež je hlinou přikryla. Snad se dítě teprve ve hlíně udusilo. Tak nějak se to stalo. Dlouho-li dítě ve vodě nechala, utopilo-li se ve vodě, anebo udusilo-li v hlíně, nebylo lze určit, avšak učitel z Prahy vyslovil své přesvědčení, že hluchoněmá chůva dítě ji svěřené, zůmyslně nezabila. A soudce po výslechu všech svědků přidal se k náhledu znalce, že smrt dítěte nelze Kačence připsati. Soud si to vysvětlil tak. Chůva neznajíc účinek studené vody na útlý život nemluvněte, dítě do vody položila, dítě hned na to ve vodě se zalklo a snad i zadusilo. Když chůva viděla, že se dítě nehýbe, soudila, že je mrtvé. Dobře vědouc z častého názoru, co se s mrtvými lidmi dělá, vyhrabala ve spěchu a strachu do země díru a dítě pohřbila.

Soud na to chůvu z obžaloby propustil.

Naučení z toho bylo to, že vlastně obec zavinila smrt nemluvněte, protože dívku

hluchoněmou do ústavu neposlala. Omluva matky dítěte soud dal víry, že neměla příčiny chůvu ze zlé vůle podezřívati. Matce též nemohla se spoluvina připsati, protože času letního ošetřovatelů na venkově se nedostává.

Tím se sice skončilo vyšetřování, ale jedna věc zůstala nerozhodnuta, co s hluchoněmou? V obci byli lidé doposud proti hluchoněmé zaujati. Nikdo ji do domu nechtěl. Lidé sice připouštěli, že je mírná a poslušná, ale rarach tomu věř, kdyby na ni měl přijíti rapl, mohla by snadno něco vyvésti; leda jen k polní práci. Ale tu hluchoněmá stavěla se na odpor sama. To pronásledování, či-li ta divoká honba za ní utkvělo jí hluboko v mysli, učinilo ji nervosní. Bála se též sama jíti ven, třeba jen pro něco ke kupci. Ve faře byla volná ku vši práci, ale ven ji dostati nemohli.

— Pomalu stane se z fary asyl, — smál se P. Lánský. — Hrbáčka již mám a teď k němu se druží hluchoněmá.

Měl však radost, že jeho matce oba mrzáčkové nepřekážejí. Matka, byvši oloupena o Venouška, dostala náhradu ve slepé harfenistce, která písňe z kancionálu doprovázela na harfu, což ji nevýslovně těšilo.

— Škoda jen toho krásného hlasu — říkal farář — kdyby byla vidoucí, mohla by

si ročně vyzpívati tisíce. Avšak dobře to tak milý Bůh řídil, že ji nepustil do světa. Pan učitel cvičil ji na varhany. Na pianě trochu se hráti naučila v Praze a při její neobyčejném nadání, varhany pod jejími prsty brzy konaly divy a k tomu její podivuhodný hlas! Když v neděli před kázáním zahrála a při tom zazpívala: Otče náš, milý Pane, — tu lid netroufal si ani spolu zpívati, chtěje, aby tím více vynikl její hlas.

A to přivedlo P. Lánského na myšlenku, nacvičiti s ní naše krásné rorátní zpěvy. Pan řídící vyhledal ze školy několik chlapců a dívek se zvučnými hlasy, vycvičil je a když nadešel advent, byl Hrušovský kostel časně ráno naplněn též lidmi přespolními, kteří zpěvy z doby Karla IV. byli nadšeni.

Když P. Lánský na své oči viděl, kterak rychle staré rorátní zpěvy u lidu se ujaly, rozhodl se, zaváděti i staré vánoční písně z kancionálu s průvodem varhan v původním rytmu. Bolestně nesl, kterak se u nás krásné staré kostelní písně rozloučovaly vinou varhaníků. Zpívalo se i v Hrušově skoro k usnutí. Lid skoro již jiné písně ku mši neznal, nežli Bože před tvou velebností a některé ještě jiné písně z němčiny převedené. Na svých cestách po Haliči o prázdninách přesvědčil se, že polský národ zachoval si doposud rytmus a tempo

starých katolických písní a proto umínil si staré kostelní písně ve svém kostele vzkřísiti. Dal jich několik na lístky natisknouti, po lavicích v kostele rozložiti a jeho rozto-  
tomilý slepáček je prováděl a svým hlasem doprovázel a lid za jeho hlasem si pospíšil a velice si líboval nový způsob zpěvu.

Lidé z okolních far přicházeli do Hrušova vyposlechnouti si rozkošný kostelní zpěv.

— Ten „slepáček“ — chválil si farář — je mým spolupracovníkem a pomáhá mi kostel naplňovati. Nejsem již poukázán na milost těch mladých pánů ze školy, kdyby starý pan učitel měl zemřít, anebo již na kruchtu chodit nemohl.

A dále ze všeho chování hluchoněmé dívky nabyl přesvědčení, že se jí smrt dítěte přičísti nesmí. Její rozum zůstal nedostatkem sluchu a řeči do jisté míry obmezený. Viděl na ni příklad, že přičetnost vůbec i při jiných zločinech: krádeži, žhářství a pod., u hluchoněmých značně je menší, než u ostatních lidí. Litoval, že neměl kličku k jejímu srdci — k řeči — aby v něm vyčetl tajemné písmo její duše. Bůh zajisté bude jednou jinak soudit nás s plnými smysly, nežli ty chudasy, jimž jeden i druhý smysl schází. Stopoval ji též při němé tváři a přesvědčil se, že nemohl do-

stati lepší ošetřovatelky krav, telátek a koziček nad ní. Neuměla sice k nim promluvit, ale sotva že drůbež a dobytek zaslechl její nezvučný, ječivý hlas, letěl a běžel k ní. Ba i ta holota vrabčí neostýchala se sedati ji na dlaň a zobati z ní zrní.

### 11. Medvěd zasahuje do běhu událostí.

Z někdejší klidné, zastrčené vesnice stalo se rušné městečko, či spíše město, jehož jméno ozývalo se vždy častěji v obchodním světě, hlavně působením Raiffeisenky, jež povzbuzovala podnikavost a stavební ruch. Nad střechami nízkých statků a baráků rozepínaly se elektrické dráty, jež rozbíhaly se k nádraží a odtud do čtyř uhlů světa. Světoběžní agenti podávali si zde dveře, za nimiž přicházela kočovná divadla, hudebníci, komedianti a kejklíři. Zabíhali až sem „bratři Slované“ z Dalmacie s červenými fezy, dlouhými troubely, střevíčky, korálky a dýmčičkami, ba ne jeden medvěd z bosenských lesů zavítal až sem k obveselování mládeže. Dobré i zlé stránky novověkého ruchu jevily se hlavně zásluhou místního faráře, jenž snažil se z obou ve prospěch křesťanské osvěty těžiti.

Jeho druhá kazatelna následkem usa-

zení „U koně“ asekuračního agenta byla přenesena do hostince protějšího, „U zeleného stromu.“ Nejbližší toho následek byl, že klubko volných myslitelů táhlo se za ždímalem ke „Koni“. Nebyl to klub, nýbrž jen klubko asi desíti pokrokářů, bývalých studentů, kteří si zde utvořili svůj vzdorný kroužek, v němž konaly se přednášky a též zábavy.

Kterési neděle, když lidé právě vycházeli z kostela, vzbuzovaly pozornost veliké plakáty, oznamující, že příští neděli odpoledne zavítá do Hrušova slavný Machr z Prahy na přednášku.

Zpráva tato P. Lánskému křostejnou ovšem nebyla. Znepokojovala ho v mnohém ohledu. P. Lánský poštval si bezděčně proti sobě místní pokrokáře, ale hlavně skutečné i neskutečné studenty, proti jejichž nedoučství nejednou se ozval.

Vystoupením pověstného Machra ve Hrušově měl býti proti němu vyhozen hlavní trumf, jenž měl zde zakotviti nový radikální, protináboženský směr.

Byl ovšem tak opatrným, že ani slovem proti němu se neozval. Toliko před matkou pozmínil se, že ho nedělní schůze znepokojuje, a matka zase bezděčně před medvědem prohodila, co se příští neděle připravuje. Měla to býti první většího druhu de-



monstrace proti dosavadnímu působení faráře v Hrušově a v nejbližším okolí. Viděl patrně, že se tu proti němu pracovalo spojenými silami, jež řídil Ždímal dle návodu pána s černým plnovousem z Prahy, jenž byl unesl Venouška. Když to nešlo v Hrušově s helvetismem, šlo to snáze s volným myšlenkářstvím k otřesení víry a mravnosti v lidu.

Zatím obávaná neděle nadešla. K většimu účinku byly dvěře k hostinci „U koně“ a okna taneční síně, v níž měla se přednáška konati, chvojím a bílými a červenými stuhami okrášlena. Tři kočáry vyjely na nádraží slavnému řečníku v ústrety. Ždímal v čamaře v průvodu volných myslitelů měl jej přivítati. A rozumí se samo sebou, že na náměstí očekával je zástup zevlounů.

Z váženějších občanů nikdo se této demonstrace nesúčastnil, a prostranný sál byl sotva do polovičky naplněn. Konečně vlak z Prahy přijel, z něhož slavný řečník vystoupil a za volání „Sláva!“ a „Nazdar!“ do kočáru byl uveleben. Řečník byl poněkud nemile překvapen malou návštěvou sálu, což se vysvětlovalo vstupným po 40 hal., kdežto do jiných přednášek se vstupné vůbec nevybíralo. Avšak pro vzácnost řečníka mnohý Hrušován 20 krejcarů

obětoval a to — jak se pořadatel důvěrně svěřil — pro mnohé výlohy, s přednáškou spojené, z nichž největší byla ta, že slavný řečník vyhradil si za svou přednášku 200 kor., kteréž spolek musil dříve vyklopiti, než řečník ústa svá otevřel.

Kromě toho mělo se všechno dítí přesně dle určeného času, protože řečník ještě téhož večera chtěl býti v Praze ve své posteli.

Za všeobecného ticha — přesně o 3. hodině — řečník jal se přednáseti. Sotva že však několik vět přednesl, začalo se zvenčí něco ozývati, jako hvízdání na píšťalku, doprovázené hřměním velkého bubnu. Sluch posluchačů bezděčně se bystřil. Hvízdání a bubnování se blížilo, až najednou ozval se pokřik: „J s o u t u s m e d v ě d e m!“

Sotva že zpráva ta do sálu vnikla, posluchači skoro všichni hrnuli se ven na náměstí, kdež byli zatím tři Bosňáci objevili se s medvědem, z nichž jeden držel medvidka, o málo většího než řeznický pes, na řetízku, druhý hvízdal na píšťalu a třetí tloukl na buben.

Když slavný řečník spatřil, jak medvěd pro hrušovské publikum byl atrakcí stokráte větší, nežli on, skončil svou řeč různým zaklením, poručil si zapřáhnouti a,

vynadav pořadatelům přednášky volů, oslů, velbloudů a slonů, ujížděl na nádraží, nerozloučiv se s nikým ze svých ctitelů.

— Tohle byl geniální nápad! — zvolal kníže Jaroslav, jenž se byl v téže chvíli s kněžnou na náměstí objevil.

Nápad ten — dle vyjádření staré paní — měl Medvěd farářův, jenž kdesi na nádraží Bosňáky s medvědem „vyštrakal“ a do Hrušova uvedl.

Téhož dne medvěd v Hrušově měl zlaté časy. Dostal chleba a cukru, co se do něho vešlo. A kde před chvíli ještě zazníval hlas slovuťného řečníka Machra, tam večer uvelebil se k odpočinku medvěd z Bosny.

Významné bylo, že v žádném listě svobodomyšlném neobjevila se zpráva o medvědem přerušené přednášce slavného Machra, nýbrž jen v listech katolických. A do dneška v Hrušově a okolí vypravuje se, jak medvěd z Hrušova vypíchl slovuťného Machra.

Tímto výstupem medvěda kloubek volných myšlenkářů v Hrušově utrpěl velice a nebyl s to více se vzpamatovati.

## 12. Reč knížete Jaroslava.

Klidný jinak život ve Hrušově byl jednoho zimního dne přerušen neobyčejnou

\*

událostí. Na rybníku pod panským dvorem utopila se selská dívka Jindřiška, jediná dcera zámožného chalupníka Vlasáka, jež měla o příštím masopustě slaviti svatbu se synkem z většího statku. Zanechala po sobě několik řádků, v nichž se svými rodiči se loučila, prosíc je za odpuštění, a že si bere život ze známé jim příčiny. Co bylo příčinou sebevraždy? Jindřiška byla hezkým děvčetem. Rodiče na ni mnoho vynaložili. Pobyla v Praze tři celá leta na vyšší dívčí škole. Z Prahy se vrátila domů ve všem půvabu hezké, zdravé městské dívky, jež se všem líbila. Jemný městský mrav jevil se na ní při každém kroku, a ona jako mladé děvče byla si toho vědoma, že činí dojem. V Hrušově bylo všeobecně známo, že o její ruku uchází se Vítek, nejmladší syn z většího statku, jenž po vyvdání dvou sester zbyl. Každá z nich dostala věna 5000 zl., kromě bohaté výbavy. Otec dříve platil za zazobaného sedláka, ale po vyvdání dvou dcer nejen že vydal se ze všech naspořených peněz, nýbrž přidělal si ještě 5000 zl. dluhů na účet příští nevěsty, kterouž se měla státi Vlasákovice Jindřiška, a kteráž svým věnem měla vyplniti tu díru, vyhrabanou výpůjčkou 5000 zl. Tak se vůbec na venkově spekuluje. Když Jindřiška odjížděla do Pra-

hy na vyšší vzdělání, bylo jí 15 let, a Vítkovi 18, a již tehdy se vědělo, že jsou si jako zasnoubeni. Vítkovi to rozhodně nebylo milé, že Jindřiška jede do Prahy, on by jí byl měl rád hezky na blízku, avšak její rodiče namítali, — k čemu prý to dlouhé courání; vzíti se mohou sotva za pět let, popodáme zatím holku na pár let do Prahy, bude-li mu svědčit, ať si ji pak vezme.

Tehdy totiž právě se dostavěla dráha až do Hrušova, odkud bylo přímé spojení s Prahou skoro za hodinu. Koňmi se tam dorazilo za pět hodin a pěšky za deset.

— Hrušov — pravil tehdy starší podučitel — stal se nyní předměstím Prahy. Jaká to vzácná příležitost k nabytí vzdělání, tak zvaného velkoměstského šlifu. — *V z d ě l a n o s t j e m o c.* —

Slova učitelova popletla nejen mládeži, ale i rodičům hlavy. Chytila se jich horečka. Protože v Hrušově byla škola pouze trojtřídní, učitel domlouval rodičům, aby své synky a dcery dávali do Prahy na měšťanky, případně na střední školy, anebo do dívčí školy. Horečka tato uchvátila mnohé rodiče a jejich děti. Tak se dostala Jindřiška do Prahy. Vítek měl sto chutí, jeti za ní, anebo nejraději s ní; ale komu by doma zanechal statek? Rodiče byli již

staří. Otec blížil se k sedmdesátce, a matka čítala již hezky přes šedesát. Starší sestry byly provdány.

Z té příčiny Vítek těžce nesl, že nemohl za Jindřiškou, která jej těšila tím že mu bude často psáti, čímž se upokojil. S počátku držela slovo; psala mu častěji a Vítek ze řádek vycífoval, že ho má pořád ráda. Avšak již během prvního roku psaníčka její docházela řídčeji. V jednom se omlouvala, že má mnoho učení. Zatím byla pravda v tom, že srdce Jindřišky chytilo v Praze nový plamen, jež v něm roznítil student právník. Říkalo se mu všeobecně doktor; dělalt doktorát již sedm let. Uměl mladému děvčeti lichotit, avšak po pravé upřímné lásce nebylo v něm ani stopy. Byl to sobec, jehož srdce podobalo se vyhaslým, čadivým kamnům. Uměl psát a též opisovat milostné básně, uměl lichotit, nechával Jindřišku za sebe platit a stranou dělal si z ní smích. Když se to Jindřiška dověděla, vlastně to vycítila, dala mu kvinde a umínla si svůj poměr s Vítkem opět obnoviti, což se jí o nejbližších prázdninách snadno podařilo. Chtěla plamen lásky udržovati na dvou krbech, avšak brzy shasly oba. Byla by si ráda v Praze zapředla poměr jiný, ale pan doktor ze hrubého sobectví pokaždé jí to překazil,

a pak svou delší známostí Jindřišku v studentských kruzích zkompromittoval.

Všecka rozladěna vrátila se z Prahy domů. S nešťastnou Jindřiškou stala se v Praze veliká změna. To již nebylo to prosté děvče s nevinnýma, dětskýma očima, v prostém venkovském obleku, jež svou panskou nevinností každého jímalo, nýbrž byla to dáma z velikého města.

Milý Vítek, když si jí teď, po třech letech, blíže povšimnul, byl jako zmrazen.

— Tahle — pravil k sobě — že by měla se státi mojí ženou? Tahle že by chtěla státi u plotny, u necek, choditi s hráběmi na rameně v čele čeládky na seno, vázati mandele, nakládati, na čeládku ve chlévě dohlížeti, sama případně dojiti, máslo tlouci, syrečky dělati, o kuřátka se starati, husy krmiti? A jak by se s mými starými rodiči snášela?

— Nu tak — oslovila ho brzy po návratu Jindřišky stará matka. — Jindřiška je doma. —

— Viděl jsem ji v kostele — odvětil, a bylo by bývalo lépe, kdyby vůbec nebyla do kostela přišla. Dělal tam beztoho pohoršení. Já jsem se k ní nehlásil. Odešel jsem ještě před požehnáním. Ta se mi do statku nehodí. Je mi jí líto; škoda té holky, že vůbec do Prahy šla. Tu neměla poznat.

A následek byl — katastrofa na rybníku.

Žalostná sebevražda dívky pohnula knížete ku slibu, že nejbližší neděli bude přednášeti o studiích a vzdělanosti. Taneční síň v hostinci „U zeleného stromu“ byla k účelu tomu dle možnosti vyzdobena obrazy císaře pána, jakož i panujícího knížete a jeho choti. Kníže sám vyžádal si, aby uprostřed na zdi visel kříž. Aby pak nenahrnulo se do síně všelijakého lidu, farář Lánský podělil všecky sousedy a jejich panímámy vstupenkami a kromě těchto i dělníky, aby zastoupeny byly všecky vrstvy. Bylo též ustanoveno, aby řeč vyšla tiskem. Byl to vůbec slavnostní den, na nějž každý se těšil a byl hrdým, že dědic slavného rodu a majitel mnoha statků hlásil se k lidu.

— Každá rostlina — pravil kníže — obrací se ke slunci, jako ku zdroji všeho světla a tepla, bez nichž nebyla by s to rozvinouti se k té kráse, o níž nebeská moudrost pravila, že převyšuje všecku krásu trůnu Šalamounova. Tutéž snahu vštípil Stvořitel duši lidské, že touží po vzdělanosti, jež jest její sluncem. Touze této již od počátku učení Kristovo hovělo tím, že všudež vedle kříže, vedle chrámů, zřizovalo školy nejen pro lid, ale i pro ty, kteří



toužili po vzdělání vyšším. Snaze této máme co děkovati, že jeden z nejslavnějších a nejkřesťanštějších českých králů, otec vlasti, zřídil v Praze universitu za souhlasu a podpory zástupce Kristova na zemi.

V důsledku požadavků nové doby vlast naše může honositi se velmi četnými školami ku vzdělání se nejen odbornému, ale i všeobecnému. Lze však i zde pozorovati, že do snahy po vzdělání se během doby vloudilo se něco nezdravého a škodlivého. Školní zákony v obecných školách určily jistou míru vzdělání pro každého, i nejchudšího, tak aby vůbec nebylo nikoho, jenž by neuměl čísti, psáti a počítati. Kdo by však ku své živnosti měl zapotřebí vzdělání vyššího, i ten má k tomu hojné příležitosti. Pohřichu však v době poslední zmocnila se touhy té též paní moda, jež, jak známo, je největší tyrankou ženských. Čím je mašlička, pestrá stuha na klobouku, na garnýru, tím má býti i vzdělanost.

Venkovských dívek zmocnila se na mnoze touha po vyšším vzdělání na vyšších dívčích školách ve městech, nejraději ovšem v Praze. Za jakým účelem? Aby mohla pochlubiti se, že též pobyla v Praze, že tam pochytala něco ze hry na klavíru, něco ze zpěvu, něco z estetiky, z dějin, z frančiny, z kreslení a pod. Ale nejen

z uvedených předmětů, nýbrž z velkoměstských způsobů, jak se tam dámy strojí, jak boží den ubíjejí procházkami, zábavami, milkováním a pod. Jako venkovská panenka, odchází dívka do Prahy a jako slečinka vrací se domů, do selských krovů, s jinými způsoby a zvyky, jakož i požadavky, s jiným též vkusem. (Souhlas posluchačů.) V Praze viděla a bavila se s hezkými, dle pařížské módy vystrojenými pány, ve škrobených límcích, s manšetami, lakýrkami na nohách a skřipci na nose a když se vrací na prázdniny domů, začíná ohrnovati nosýček na ty ublácené, osmáhlé, upracované selské synky, kteří neumějí tak něžně hekati a lásku lháti, jako mladí hejskové v Praze. ((Opětný a hlučnější souhlas.) A nyní té slečince dejte do ruky hrábě, anebo kopáč, aby šla s čeládkou vyklízeti kravín, na polích rozhazovati hnůj, za hodinu stokráte se shýbati k zemi, podávati ve stodole těžké snopy a pod. Slečinky ty bez parazolu z domu se nehnu, jejich ruce jsou rukávníky proti úpalu chráněny. A nyní ji postavte ku plotně, dejte ji do ruky vařečku, postavte ji k díži a dejte ji do ruky kopist, aby odměšovala těsto, válela bochníky, vytápěla pec a konečně též lopatu, aby po ní do pece házela boží dar.

Počítejte jenom, jakou škodu z ní má otec hospodář. Do Prahy poslal pracovitou panenku, jež se mu po 2—3 letech vrátila domů jako slečinka, s názory veskrze jinými. Selská dívka po vyjití z obecné školy pro hospodáře reprezentuje kapitál, pro její matku vydatnou pomocnici a když se po nějaké době vrátí domů, kapitál ten zmizel, ba co horšího, stal se z něho schodek. Slovem, slečinka v Praze ztratila všecku předešlou lásku a přítulnost k selskému životu. A co na ní otec za 2—3 léta vynaložil, je jako vyhozeno. Avšak ani těch peněz nebyla by taková škoda, jako škoda z velikého vnitřního převratu v její duši. Převrat ten vedl zde právě ke katastrofě.

Co jsem zde uvedl o selských dívkách, platí stejně o mladících, kteří ve městě prošli několika školami a vrátili se z nich domů nedostudovaní, obyčejně zpanštělí, zlenošení, pití oddaní, jímž práce na polích nevoní, ale za to libují si s flintou na zádech honit se po polích, po hospodách a po karbanu. Kterak tu nemá zemědělství hynouti? Každá obec má pro sebe tvořiti jakýsi stát ve státě, jehož finanční ministr, tedy hospodář, má se starati, aby bohatství nejen hmotného, ale i mravního přibývalo, aby více se vyváželo, nežli dováželo a aby

vůbec aktiva říše, čili obce rostly. Pokažený, nedostudovaný student representuje pro hospodářství, z něhož vyšel, veliký deficit a pohříchu musíte všichni zde doznati, že deficitu toho zde vzrostlo náramně mnoho. Statky zdejší klesaly na buben a pouze jediný zde měl veliký přebytek — —

(Kdosi zvolal: Žid Khon!)

Neřekl jsem to, ale připouštím to. Způsobem tímto, drazí rodiče a matky, zde nesmí se dále hospodařiti, nemá-li zdejší obec v několika letech šmahem dostati do cizích rukou. Smutným toho dokladem je Srbkova rodina.

Proč se o Angličanu a ještě více o Američanu říká, že je praktický? Praktickým je proto, že všech svých vloh a vědomostí využívá ku zbohatnutí. Bohatství ovšem není všecko, ale bohatství anglického národa je příslovečné a kdekoliv Angličan se objeví, každý, abych se prostě vyjádřil, před ním smeká klobouk. Ať si ho noviny malují jak chtějí, tropí si z něho smích, Angličan je Angličan, jemuž je celý svět dlužen, on též dováží celému světu zboží. Na Angličana musí se celý svět dřít, on kdyby chtěl mohl by si dnes již lehnouti na pec a žíti z procent, které mu celý svět platí na půjčky. V ohledu tom podobá se mu Němec.

My nejen naproti Angličanům, ale i naproti Němcům jsme národem chudým. Kterak by nám prospělo, kdybychom byli národem millionářů, tu bychom vlády nemusili se prosit, aby i k nám Čechům byla spravedlivá, když ne z lásky, tedy z respektu k našemu bohatství. Proč nedovolí, aby se lecjakémus panu Khonovi nezkřivilo vlasu?

(Hlas: Protože měl všecky sedláky v kapse! Veselost.)

Zde máte účinek bohatství.

Já vzdělání každého si vážím, je-li vůbec účelné, či-li užívá-li se ho k blaho- bytu buď vlastnímu, anebo celé obce. Dvě, tři léta pobýti v Praze, pochoditi si tam do škol a využití nabytých vědomostí pak doma při hospodářství, nebo při jakékoliv živnosti, bylo by velmi prospěšno, — kdyby jen — ano toho nešťastného kdyby — kdyby neužívalo se ho jen k parádě, k chloubě. V Praze kuřátko ze vsi kromě zdravého zrna, nazobá se též plevele a napije nečisté vody. V Praze pozná děvče mnoho věcí, jež by nikdy nemělo poznati. Ve výkladních skříních vystavují se mnohé krásné věci, jichž si koupiti nemůže, vidí též obrázky, jež mu na začátku vhanějí do tváří krev, setkává se s pány, jež umějí se

.

jinak usmívati, jinak pozdravovati a hovořiti, nežli selští synkové doma.

— V Praze — ozývá se v její hlavě — je všecko jináče, nežli doma, v Praze je přece jen blaze — třeba však dodati, kdo má peníze, anebo nemá-li jich, má-li aspoň mladé, hezké líčko, a není-li příliš upejpavým. Kuřátko ze vsi, neprozíravé jak je, v Praze vidí, že je v ní mnoho lidí krásně živo bez práce.

Kdo vidí ten šum a tlum po ulicích, bezděčně se táže: Z čeho pak lidé zde žijou? Krásně si chodí, krásně se usmívají a při tom nic nedělají. Kterak je krásně: nic nedělat a krásně si chodit. A co v Praze je zvláštního, že se tam nikdo nemodlí. K čemu také modlit, když je všeho dost. V bytu se nemodlí, na kostel se nepomýšlí. V neděli ráno do 9.—10. se spí, pak se mu k posteli přinese kafičko a noviny, pak se ustrojí a jde se podívat do světa, časem též do kostela na jedenáctou, má-li kdo na sobě hezké šaty, aby se v nich mohl ukázati.

V Praze kuřátko z venkova naučí se též co nejzdvořileji do očí lhát, dělat poklony, ruku líbat, milostpaňovati a pod. A když 2—3 léta minou, někdejší kuřátko z venkova vrací se domů jako vycvičená městská husička do statku ke kuchyňským

hrncům, nůším, hrabím a vidlím. Jaký to fádňí svět na venkově! A na tom venkově má nyní žítí a dlítí. Z Prahy páni a a dámy chodí na venkov se jen dívat, přičemž dávají pozor, aby se nepomazali. A když si všecko hezky okoukali, zase navracují se do Prahy a smějou se venkovanům. A kterak mladí páni na venkově — říkají jim jen hoši, chasníci, anebo jen chlapi — jsou nemotorní, kterak hloupé dělají vtipy, smějou se na plná vrata, mnohý z nich ani neužívá kapesníku — a na tom venkově měla by teď žítí, zde se vdátí, v kuchyni, v kravíně, na poli se lopotiti? Ten Vojtík, Vašíček, Pepík, jenž se jí dříve tolik líbil, teď již pranic se jí nelíbí, to tam v Praze jsou jinší mladí páni, to jsou fešáci.

Zde, prosím, máte obrázek městské výchovy.

Čemu se tam naučila, doma brzy vytrousí a zapomene a to nehezké, co tam zachytila: parádivost, nechť k selské práci, k selskému životu, to jí zůstalo. Přiučila se mnohým věcem, ale zapomněla a nadobro odvykla se modliti.

A nyní aby tatík na dcerušku shromáždil nový kapitál, aby se mohla za nějakého pána do města vdátí. Jeden kapitál na ní již vynaložil. Ona sama svůj duševní fond, zá-

klad, bohatství zdravého rozumu a prostoty srdce ve městě utratila a přinesla si jen trochu pozlátka městské kultury, trochu frází, salonního štěbetání, trochu těch mašliček, vodiček a krémů — v tom pozůstává namnoze městské vzdělání, jež zde nešťastné dívce pomátlo hlavu a srdce a vehnalo do sebevraždy.

Proto zahrnuji na konec svou řeč ve slova: Výchova venkovského dorostu musí bráti se směrem veskrze jiným, nežli výchova dorostu městského, odkázaného na obchod, průmysl a všeho druhu živnosti. Nechť sebevražda zdejší jest rodičům spásitelnou výstrahou. Každá výchova musí dít se účelně, přímo k vytknutému cíli. V ohledu tom troufal bych si dle přesvědčení svého vřele doporučovati hospodářský ústav k tomu účelu zdejším panem farářem zařízený. —

Avšak ještě něco!

Na svých cestách po Anglii scházeli jsem se často s pány, kteří procestovali celý svět, hlavně však Evropu. Mnozí pobýli též u nás v Čechách. A tu dověděl jsem se z jejich úst, že na ně trapný dojem učinily nedělní práce po našem venkově. Zaráželo je až, že se u nás v neděli nejen seje a oře, ale vozí též hnůj, řízky, dříví, cihly a pod. Mohli bychom v neděli projížděti se



po celé Anglii a nikde bychom nespátřili takovou spoušť náboženského života. V Anglii jest nedělní klid chráněn nejen zákonem, ale i prastarým zvykem. Rolník, jenž by v neděli na poli pracoval, třeba jen ručně, stal by se tam nemožným, a dokonce ne, kdyby pracoval s potahem. Takový nejen že by tam byl policejně trestán, ale byl by ostatními sousedy považován za pohana, za netvora.

Zajisté jste slyšeli, že Angličané jsou nejbohatším národem na světě. Mnohý u nás si myslí, že když bude sedm dní za sebou pracovati, že stane se bohatším a majetnějším, než jeho sused, který pracuje pouze šest dní v týdnu. V ohledu tom jest Angličan praktičtější, řekněme spravedlivější. Angličan počítá veskrz jinak. On k sobě praví: Šest dní k práci náleží mně, a ten sedmý vyhradil světa Pán sobě. Kdybych já Pána Boha okrádal o ten sedmý den, dopustil bych se svatokrádeže, což by nezůstalo bez trestu.

— Máš dosti na šesti dnech práce, ten sedmý je zasvěcený mně. — Potřebuje snad ten den Bůh pro sebe? Nikoliv. Všecky výhody toho dne jsou určeny pro člověka. Bůh z toho dne nemá užitku žádného. Praktický Angličan dobře ví, že kdo si dopřeje nezbytného odpočinku, je vždy čilejší, dů-

vtípnější, nežli kdo jen pořád, nejen sedm dní v týdnu, nýbrž po celý rok se dře. Člověk, jenž sedmého dne odpočívá, má jasnější, vnímavější, vynalézavější mysl, nežli ten dřič, čili otrok práce, který nedopřává si oddechu, jenž pro samou práci nemá kdy na něco mysliti.

Kdyby člověk pozůstával z pouhého těla, mohl by snad všechny síly na tu hmotu soustřediti, on však má v sobě něco vyššího, což jej povznáší k vyšším tvorům. Jeho duch v neděli rád se rozjasňuje a zalétá až k tomu, z jehož rukou vyšel, a jenž jej k obrazu svému stvořil.

Proto kdo si ještě je vědom svého původu z Boha, nemůže nikdy podlehnouti pokušení, oloupiti Boha, vlastní svůj obraz Boží oloupiti o neděli, hlavně o služby Boží. On, abych se názorně vyjádřil, s tím obrazem Božím pospíchá v neděli do domu Božího, aby jej z prachu země očistil, dobrými úmysly jako květy vyzdobil. Kterak zahazuje se každý křesťan, jenž v den Boží nemá na mysli nic jiného, nežli se bavit, nežli přemýšlet, jak by se ten den ubil a v otravném pití a kouření ztrávil.

S jakou povznešenou myslí přistupuje křesťan v pondělí k svému povolání. On cítí v sobě novou sílu, novou pružnost k boji o existenci bez reptání, beze zloby a

závisti k těm, o nichž za to má, že jsou šťastnější.

Nechť někdo spočte všechny výtržnosti, škody hmotné i duševní ze hrubého znesvěcení dne Božího, kdežto pravý křesťan nemá čeho želeti. On v neděli před tváří Boží naučí se svou rodinu ještě více milovati a své síly ji věnovati, kdežto ten, jenž ji znesvěcuje, považuje ji za břímě, jehož kdyby možno bylo, rád by se zbavil, naučí se odpouštět chybujícím a míti s nimi trpělivosti.

Kterak jinak je otec rodiny od svých dětí vážen, s nimiž on v chrámě světí den Boží, zasvěcuje sebe i je, nežli otec, jenž v neděli vodí své děti do hospody a opijí sebe i je. Otec takový ztrácí před dětmi svou autoritu. Věru, přátelé, nemohu býti dosti výmluvným k vylíčení vám vši krásy a užitku dne Božího.

Se stanoviska toho já hledím na den Boží.

A jaký to má výsledek v Anglii? Pravil jsem již, že národ anglický je na světě nejbohatší a my jsme naproti němu náramně chudí. Náš rolník, jenž v neděli vozí na pole hnůj, řízky, jenž seje a oře a skládá do stodol, tone v dluhách a to vždy hloub naproti jindy. Vždy více živností při-

chází na buben. My při všem dření chudneme, to je faktum.

Nedávno stal jsem se bezděčným svědkem pohoršlivé výtržnosti. Je to vlastně pozůstatek z působení pana Khona. Člověk tento sám, jako žid, svůj sobotní den světil přímo vzorně. Aby se ničeho nemusil dotknouti, přibral si vždy v sobotu ještě „šabesgoje“. Co je to za člověka? „Šabesgoj“ v řeči židovské znamená křesťana, najatého židem ke konání všedních prací v den sobotní za něho. Sám pak se svou Špúsou vyjížděl si v pátek večer do města, do židovského kostela.

Za to však užil všeho svého vlivu, aby křesťany, své otroky, oloupil o požehnání dne Božího. Když jinak nemohl, užíval té fortelnosti, že ze zvláštního dobrodiní zapůjčoval křesťanským dělníkům, kteří měli kousek políčka, na neděli potah, aby prý si pole opatřiti mohli. A dělníci se židovým potahem vozili hnůj, silu, orali, sekali, až z toho srdce bolelo. A bolelo mne ještě více, když jsem po odchodu žida viděl, že se něco podobného děje zde za mého panování. Moji správcové a pojezdni na svou pěst půjčovali jim panské potahy k nedělní práci. Je sice pravda, že církev chudásu dovoluje výminečně opatřiti pole i v neděli, ale opakuji: výminečně, nikoliv po celé léto.

U mých dvorů jsou vzdálenější pole dosud pronajímány dělníkům, kteří u mne pracují, za levnější nájem, a tu si leckterý správce pomyslí, že nic nebude proti tomu míti, zapůjčí-li těmto lidem potahy. Přimhuřoval jsem k tomu dosti dlouho oči, až tu jednou něco se stalo. Víte to sami, že jednu neděli odpoledne moji čeledínové s párem koní a párem volů vrátili se z celodenní polní práce, a že se zde „U stromu“ pozastavili. Koně i voly přivázali ku plotu a sami zasedli vedle na prkenné lavici. Nájemník polí vyčastoval je za tu práci v hospodě uzenicemi a kořalkou. Čeledínovi i pohůnkovi kořalka vstoupila do hlavy; začali se spolu hádati vždy prudčeji, až se dali do rvačky. Mezitím koně i voly, přivázání ke plotu, nemajíce co žráti, byli nepokojni, hryzli se též a byli by rádi běželi do svých stájí. A tu když oba čeledínové začali se rváti, koně z plotu se utrhli a běželi domů a voly pospíšili si za nimi. Celá obec byla vzhůru. Koně strhli s sebou několik latí, k nimž byli přivázáni, vlekli je za sebou, potloukli si nohy a hřebíky v latích se poškrábali. Ten byl následek nedělní práce.

Však ani sedlákům zde nedělní práce požehnání nepřináší.

Drazí, neumíte si představit, jak ne-

blaze nedělní práce působí na myslí lidu, jenž ve své prosté řeči říká: Den jako den, neděle jako jiný den. — Především čeládka se tím zdivočuje, ať nedím zlotřuje. Stává-li se jí lhostejným den Boží, stane se jí lhostejným i náboženství, přikázání Boží, čímž nejvíce trpí její zaměstnavatel. Přestane-li chodit do kostela, chodí za to pilněji do hospody, a tu, to víte, že nesuší se ústa. Šenkýř ani nedá hostu sušit ústa. Z počátku se pije jen jedna, líže se ze sklenic třeba dvě hodiny, ale poznenáhlu žízň přibývá. Aby se při sklenici na prázdno nesedělo, chvíli se vypravuje, ale na konec sahá se ke kartám, a jak vím, hraje se na venkově po hospodách o třech i čtyřech stolech, hraje se časem i hazardně.

Nyní pozoruji, že chasa již v neděli dopoledne v hospodě hraje v kuželky, dopoledne kouří a pije — ale v jakém obleku. Činí na mne vždy příznivý dojem, vidím-li v neděli venkovský lid svátečně ustrojený, ženské vymyté, vymydlené a čistě oblečené, a též mužské v lepším oděvu, čeledína ve vyleštěné obuvi a v čisté košili. však po hříchu lze vždy častěji vídati nejen ve městech, ale i po venkově dělníky v těch špinavých, otrhaných šatech, v nichž všedního dne chodí do práce. Zde je vidět, že u dělnictva zmahá se sprosté, hrubé,

nevraživé smýšlení. Dovolují si tázati se zde přítomných rolníků: Kdyby před kteréhokoliv předstoupili dva dělníci, hlásící se do práce, z nichž by jeden byl svátečně ustrojený, a druhý jen všedně, v umouněných, otrhaných šatech, kterému z obou by každý dal přednost. Komu svěří své koně, své potahy, svůj majetek? Ví přece ze zkušenosti, že kdo nedbá na sebe, nedbá ani na svého pána a na jeho majetek; že kdo poslední groš propíjí v hospodě, anebo prohraje v kartách, sáhne snadno na svěřený mu majetek pánův, že bude koním ubíratí obrok, že bude hledět, co proměškal v hospodě, nahražovati poháněním, trýzněním koní.

Tomu jsem se naučil ve světě, že kdo pohrdá v neděli domem Božím, pohrdá Bohem, pohrdá i svým pánem. Tím však rolníci bývají si sami vinni, že své čeládce dávají zlý příklad. Vyjede-li si v neděli pantáta s panímámou do města, aby z něho navrátil se teprve večer v rozjařeném stavu, pak vyzývá svou čeládku, aby se též hleděla vyrážeti po svém způsobu. Tedy vlastní prospěch rolníkům velí, aby den Boží světili, a jej sprostou prací neznescovali. Končím slovy slavného státníka a řečníka Macaulaye: Kdo okrádá Boha o den nedělní, okrádá sám sebe.

— Takhle bychom byli poslouchali třeba do půlnoci, — zahrnoval soused jeden dojem řeči knížete Jaroslava, jenž svými prostými slovy uměl posluchače rozehráti.

Po řeči posluchači začali se rozcházeti a zbylo jich v sále asi ještě padesát. Byly přineseny stoly a židle.

P. Lánský s knížecími manželi zasedl též u jednoho stolu, jimž připravil překvapení zvláštní.

Najednou z kouta sálu rozlehly se zvuky harfy.

Kníže, obrátiv se, spatřil před sebou skupinu tří ženských: matky p. faráře, jeho sestru a harfenistku, kteráž právě jala se zpívati.

Knížecí manželé byli mile překvapeni prostým sice, ale krásným zpěvem i hrou harfenistky. A zvláště byli dojati, když spatřili, že je slepá.

Tu kněžna nemohla si odepřítí potěšení, Rezinku v čelo políbiti.

Ale v tom ozval se z venčí pokřik: Hoří, hoří!

V okamžiku byl sál vyprázdněn. Všecko pádilo na místo požáru.

Hořelo nedaleko za kostelem, ve statku „U Hromádků.“

Rozezvučely se na věži zvony. Trubky hasičů probuzovaly hasiče. Medvěd z fary



nečekaje teprve na klíč od kolny, sekerkou srazil visací zámek, otevřel vrata a vyvážel obecní stříkačku, kterou táhl k rybníku na návsi.

Hned na to přiběhlo několik hasičů, kteří začali stříkačku i voznice vodou naplňovati.

Když pak k místu požáru stříkačku přitáhli a hadici nasadili, ukázalo se, že hadice je na několika místech prořezána.

— Zločin! — vzkřikl velitel hasičů.

— Kdo to udělal? — zněla otázka druhá.

— Je to uděláno schválně.

Nad výkřiky těmi zamyslíl se farář.

— Komu záleželo na tom, aby statek shořel? —

Hádalo se mnoho, a mezitím oheň ze statku šířil se na sousední stavení.

Trvalo dobré půl hodiny, nežli dostavily se stříkačky ze sousedních obcí, jež po nadlidské námaze zastavily požár.

— Kde byl Hromákda pojištěn? — tázal se četník.

— U Raiffeisenky. Zde jsou všichni pojištěni u ní, protože pojišťování u ní je lacnější.

Příčina požáru dlouho zůstala záhadou a vymotávala se teprve poznenáhla.

Druhého dne medvěd přitočil se ku svému pánu a šeptal mu:

— Vím, kdo zapálil. Byl to chromák, ale Ždímal ho k tomu navedl.

— Jak to víš?

— Já je viděl spolu chodit. Jsou jako jedna ruka.

— Mlč s tím, dokud ti neporučím, abys mluvil, — pravil k němu pán.

### 13. Chromák.

U Hromádků po rodičích předčasně zemřelých pozůstali dva bratři, náramně nestejní. Bylo to zrovna dopuštění Boží, jak nestejní byli. Jeník, starší, byl krásný a urostlý jako doubek a ten mladší, Bůh ví, co se to s ním stalo brzy po narození, křivil se jako horská kleč.

Stal se z něho mrzák a říkali mu chromák. Měl nepoměrně velikou hlavu, záda přihrblá a jako by na tom ještě nebylo nebylo dosti, kříž se mu ohnul k jedné straně jako oblouk u pilky, tak že při chůzi nahýbal se silně na pravou stranu. Hlas měl chraplavý a duch jeho byl zakrnělý. Slyšel a viděl sice dobře, ale mluvit se nenaučil, snad že měl jazyk v ústech nějak přirostlý. Matka jeho naplakala se pro něho mnoho a snad se i uplakala, což bylo veli-

kým neštěstím pro mrzáčka, jenž záhy vy-  
cítil, že je na světě cizincem. Toliko jedno  
srdce měl, k němuž mohl se přitulit a to  
bylo srdce matky. Kdykoliv chtěl přidružit  
se k ostatním dětem, cítil se odpuzeným.  
Děti jej ku svým hrám, ku svým skokům  
nemohly potřebovat. Stával při dětských  
hrách pozdálečí a smutným, často zaslze-  
ným zrakem se na ně díval. A s pláčem též  
vracel se domů k mamince, stěžuje si, že  
děti jej nechtějí mezi sebe pustit. Matka  
ovšem jej v zármutku potěšila.

Ze všech dětí nejvíce se mu líbila malá  
Rozárka, chudé děvče, jemuž matka mrzá-  
čka dávala krajíčky mazané máslem, aby  
si s mrzáčkem pohrála, což ovšem dělala,  
dokud krajíc nesnědla, ale když jej snědla,  
za ostatními dětmi odběhla.

— Ty — ty — za — za — — chrčelo  
z úst mrzáčka. Chtěl patrně klít, ale ne-  
byl s to slovo to z úst vypraviti. Každé  
slovo vždy jen napolo. Rozuměl, co si lidé  
povídali, ba i šeptali, často též o něm, ale  
neuměl si s nimi pohovořiti.

Tehdy žil ještě starý pan farář Strán-  
ský, jenž rodičům radil, aby chlapce dali  
do Prahy do asylu, ovšem s přiměřeným  
otcovským podílem. K tomu však otec jeho  
se neměl. Zadarmo byl by ho rád dal, pro-  
tože však byl mrzáčkem, považoval ho již

jako vyděděného. Pan farář mu domlouval dosti, že totiž má nárok na otcovský podíl stejně jako jiné děti, a že nikdo není povinen o jeho mrzáčka se starati buď zadarmo, anebo skoro zadarmo. A tak z dodání do ústavu pro děti zmrzačené sešlo. Zatím dětská leta minula, a v srdce mrzáčkově stálým odstrkováním vyrůstaly vášně: popudlivost, závist, mstivost — dokonce když to jediné srdce, k němuž směl se přituliti, srdce matky přestalo tlouci. Bylo mu 15 let, když mu matka zemřela. Matka jeho byla trpitelkou. Manžel její brzy k ní ztratil lásku. Zacházel též do židovny a vracel se časem hodně pozdě domů. Nebyl sice pijanem, ani karbaníkem, ale rád se ve veselé společnosti bavil, a o veselou společnost uměl se pan Khon postarati. Asi v pěti letech po starším synu Jeníčkově narodil se mu Pepíček — mrzáček. Nyní vymřel v jeho srdci poslední zbytek lásky k manželce. A mrzáček brzy vycítil, že ho otec nemá rád.

Co se pro ni naplakal. Po celé dni sedával na jejím hrobě a plakal pro ni. Nebyl to pláč lidský, nýbrž skoro zvířecí, podobající se vytí psa. Když se až do únavy na hrobě matky — jak lidé říkali — vychraptěl, na hrobě usnul a byl by spal do rána, kdyby jej hrobník nebyl zavedl domů.

Nyní byl by jej otec rád zavezl do nějakého ústavu, ano byl by i na něho něco platil, ale v ústavě mu řekli, že nyní, když mrzáček z dětských let vyrostl, do ústavu jej přijmouti nemohou. Mrzáček jej doma mrzel vždy více, protože zanášel se plánem po druhé se oženiti, což i ve druhém roce svého vdovství učinil.

Mnozí lidé mu krok ten neschvalovali, ale mnozí zase schvalovali, a mnozí konečně i macechu litovali, že bude míti veliký kříž s mrzáčkem, který postupem let stával se zatvrzelým, zlostným, úporným. Dům otcovský, ústředí, v němž vyrostl, tak si ho odchovalo. Původně a dokud matka byla živa, takovým nebýval.

V té době zemřel i starý farář.

Nový farář, zabývající se čileji hospodářstvím, procházel se často cestami a pěšinami po rozcestích. Na jednom z těchto stála opršalá kaplička, zasvěcená sv. Anně, jejíž obrázek vlivem povětrnosti byl všecek zetlelý.

Jednoho dne, kráčeje mimo a modle se při tom brevíř, zaslechl divné zvuky, jako zvířecí:

— Vau — vau — u — u, vau —vau —  
u — uuu —

Přistoupiv blíže, spatřil ubohého chro-

máka. Seděl či spíše ležel na stupni před kapličkou, ruce maje napolo sepjaty.

Viděl patrně, že mrzák se modlí. Jako theolog četl, že ubozí kreteni, mrzáci ve štýrských Alpách s velikými hlavami, hrby a s dětsky slabýma rukama nejsou prázdní náboženských pocitů. Kterýsi lékař viděl takového kretena, jak je tam nazývají, tímto způsobem se modliti, a odhodlal se zbudovati pro ně ústav, kterýž podnes stojí, určený výhradně pro mrzáky toho druhu.

P. Lánský se přesvědčil, že i ubohý Pepík měl pocit své nevýslovné bídy a že v něm bral si útočiště k Bohu.

Přiblížil se nepozorovaně k němu, promluvil na něho a pohladil ho. A mrzák poznal nového faráře a nazvedal ruku, aby před ním smekl, čemuž P. Lánský zabránil. Aby mu nějak přízeň svou vyjádřil, podaroval ho. Při nejbližší příležitosti promluvil s jeho otcem, jemuž to, co byl viděl, vypravoval.

— Jen ho nechte — odpovětil na to otec — ten má za ušima. —

— Já myslím, že byste pro něho měl něco udělati nyní, když jste se po druhé oženil. Nemohu vaší druhé manželce zazlívati, že ho nemá ráda a že by bezpochyby ráda viděla, kdyby byl z domu. —

— To je pravda — souhlasil otec —

a to tím více, že jí neudělá nic dobrého. Vyplazuje na ni jazyk, obrací se k ní zadkem. Sám Bůh ví, na kom se nebožka zhlédla. —

— Co to povídáte! — durdil se na hospodáře farář. — Vaše první manželka byla řádnou ženou, znal jsem ji dobře. Ta se něco naplakala, že stala se matkou mrzáčka, za což, chudšas, nemohla. Přijde na to — dodal farář důrazně — kdo se na kom zde zhlédl, to ví jedině Bůh. Proto, přáteli, nechte svou nebožku v hrobě klidně spáti. Já myslím, že když vám ten hoch je v domě na překážku, mohl byste ho dostati někam do ústavu. Měl tam přijíti již jako dítě. —

— Já chtěl, ale oni chtěli na mně peníze. —

— Nu ovšem že — souhlasil farář.

— Já myslím, že v takových ústavech je všecko zadarmo. —

— Mohlo by býti zadarmo, kdyby do něho sedláci zadarmo vozili dříví, brambory, mlynáři mouku, vařivo a chleba a řezníci maso. —

— A mnoho-li bych asi musil platit? —

— Poslyšte, dostati ho do ústavu až do Vídně, tolik byste naň platit nemohl, a pak je na ústav ten již příliš stár, ale já myslím, že byste ho mohl snadno do-

stati ve městě do chudobince, kdybyste se uvolil na něho platit měsíčně — — farář počítal v duchu.

— Nu pětky bych nelitoval — vskočil faráři do řeči.

— Holenku, za pětku by ho nikde nevzali, ale takhle za 20 zl. měsíčně se vším všudy. Já bych se za něho přimluvil. —

— Kdež pak bych mohl tolik platit — křižoval se Hromádko.

— Kdybyste nepovídal. Máte přece již hezkých pár tisíc v záložně. —

— Člověk neví, co se může státi — —

— To máte pravdu, ale Pepík je stejně vašim synem. —

— Ten zmetek? — zvolal otec.

— Tak vy ho považujete za zmetka? Přijde na to, po kom se zvrhl. —

Po této rozmluvě farář rozmrzen odešel. —

Otec tento potvrdil starou zkušenost farářovu, že rodičové mrzáčky nepovažují ze své, ostatním rovnocenné děti a že by se jich nějakým způsobem rádi zbavili, je vlastně vydělili. Místo co by k nim měli láskou a milosrdenstvím tím více přilnouti, odvracují se od nich, což ubohé na rodiče roztrpčuje.

V každém lidském tvorů jest skryt cit, jenž se v nich příležitostně probuzuje, dle



toho, jak se s nimi zachází, cit vděčnosti, lásky, anebo též pocit trpkosti a zášti.

Když Pepíkův otec po smrti první ženy uvedl do domu macechu, věděl každý, že macecha nemůže k synům po první manželce přilnouti láskou, ale aspoň milosrdenstvím. Svým celým zjevem nebyl ovšem sympatickým. Měl též své nezpůsoby při jídle a při jiných výkonech těla. Byl dýchavičný, chrchlal, z čehož bylo lze souditi, že dlouhého věku nedosáhne. Mrzák vyžadoval opatření, jehož se mu po smrti matky nedostávalo. Macechu nemohl nikdo nutit, aby mu byla nápomocna při oblékání a svlékání a hlavně při mytí a koupání. K čemu ve dne v noci je ochotna ruka matky, k tomu se nepropůjčí ruka macechy. A konečně i děvečky si ho zošklivily, utrhalý se na něho, přesuzovaly ho v řeči, smály se mu, což ubožáka dráždilo.

P. Lánský to všechno viděl a napomínal nejen otce, ale i macechu, aby s ním měli křesťanskou trpělivost, že on za sebe nemůže.

Slíbilo se mu to, ale dlouho se nedodrželo.

Kdysi v létě o žních, když bylo všude plno práce, setkal se s ubožákem náramně zanedbaným. Viděl, že nebyl již kolik dní mytým, že byl nepřevlékaným a na celém

těle zaneřádným. Pozoroval též, že ubohý mrzák byl všecek rozdrážděn. A ktrak by nebyl! Nikdo mu neukázal vlídnou tvář, nikdo mu nepropůjčil ruku, aby ho umyl, aby mu při chůzi pomohl. Dovlékl se nuzně ke kapličce sv. Anny, sklesl zde na stupínku a pronášel své nářky k nebesům.

V té době přistěhoval se do Hrušova Ždímal.

Sousední ženské měly však přece s ním útrpnost a chtěly při oblékání, při jídle a mytí pomáhati, avšak macecha jim za to vděčná nebyla, protože v tom spatřovala své zahanbení.

Ždímal se s ním setkával často. Dával mu housky, častoval ho též kořalkou. Scházel se s ním u kapličky sv. Anny. Zaváděl ho ke blízké mezi, kde jej naučil rozdělavati ohníček, což jej velmi bavilo.

Toho si povšímnul farský medvěd, jenž tudy jel s mandely na fůře.

Později chromáček krátil si dlouhou chvíli děláním ohníčků z trní a strnišť. Když strniště brzy po žních byla zaorána, byla sláma pouze okolo stodol k nalezení. Chromáček se svými ohníčky blížil se vždy více ke stodole svého otce. Nikdo si ho nevšímal, toliko Ždímal to pozoroval a chválil mu to.

Nadešel krásný letní večer. Pozdě do

nocí někde se pracovalo a někde též kolem domů skotačilo, jak to u chasy bývá zvykem. U Hromádků se pracovalo. K deváté večer ještě přivezla se veliká fůra mandelů a zavezla se do stodoly. Čeládka pozdě z polí přišlá poklízela dobytek. Nebylo divu, že od práce, jak se říká, umordovaná, po poklidu praštila sebou do slámy a že v malé chvíli všecko tvrdě spalo.

Hvězdičky na nebi svítily sice, ale často se skrývaly za závoj oblaků. I ty byly jaksi ospalé, svítily jako dohořívající lampičky a měsíček! — na tom bylo vidět, že se mu na obvyklou cestu po nebes blančytu nechce. Byl též zarudlý a zašpulený, z čehož hospodáři soudili, že druhého dne hezky nebude. Třeba prý s úrodou si přispíšiti.

Od západu zvedal se chladný vítr, v jehož vání listí na stromech šelestilo.

Řekli jsme, že všecko spalo, musíme poopravit se a říci, že nespali přece všichni.

Kdo to byl? — Hrabal jako želva po strništi za stodolou u Hromádků. Bylo slyšeti chroptivé zakašlání, na to jakoby někdo škrtl sirkou. Zablýsklo se a od sirky chytilo několik slamim, čouhajících pod vraty ven. V záři sirky z blízka bylo lze rozeznati neforemnou tvář — ohyzdného

— chromáka, který zachechtav se odporně, hrabal se jako veliký brouk po strništi do polí a dohrabav se k první mezi, spočinul na ní a díval se, co se dítí bude dále. A dlouho se nedíval a objevil se účinek. Vrabci, kteří ve skulinách krovu na stodole spali, probouzeli a s pokřikem se rozletěli na sousední jabloně a hruše. Na vysoké jabloni přenocovalo několik krkavců. I tito ze sna byli probuzeni dýmem, jenž ze stodoly se šířil.

— Co ti krkavci krákají, — zvolala stará kašlavá výměnkářka ze statku hned vedle Hromádků — ale nežli to dořekla, vzplanula na obloze zář — —

— A pro Krista, vždyť hoří! — lidičky, vstávejte, vstávejte, hoří, hoří — —

Těž psi začali kňučeti a výti a dobytek ve chlévech se bouřil a úzkostlivě řval.

— Kde hoří? — ozývaly se hlasy.

— U Hromádků hoří stodola a již hoří i maštale — hoří — hoříí — hoříííí —

Lidé ze slámy zvedali se jako zmámení. Táhlo teprv k půlnoci. V několika minutách byla celá ves vzhůru.

Na hasení nebylo pomyšlení, protože všecko na padrť bylo suché. Děvečky ze chléva vyskakovaly v košilích, odvazovaly krávy, avšak krávám se z chléva nechtělo.

Koně skákali v maštali, div že ji nezbořili. A nikomu nechtělo se ven, protože děsili se záře a dýmu na dvoře.

Oheň příliš rychle hltal střechy a krovy, ze čtyř dojnic podařilo se vyvésti dvě, ostatní se v dýmu zadusily. I koně podařilo se vyvésti ven pod košatý strom. Chvěli se na celém těle, a frkali úzkostlivě. A Hromádka, vida všecko v plamenech, tloukl se pěstmi o hlavu, rval si vlasy a bědoval jako šílený.

— Žebráci jsme, žebráci — bědovala Hromádková, pouze Jeník podržel všechny smysly pohromadě a vynášel z hořícího stavení šatstvo a peřiny.

Hasiči ovšem konali svou povinnost, pokud ji konati mohli pro nedostatek vody. Rybník na návsi, naplňovaný struhou, byl zaschlý. Voda v něm byla hadicemi brzy vyčerpána, tak že na dně zbyl jen kal, který hadice ucpával.

Záhadné bylo všem, kdo mohl hadice domácí stříkačky rozřezati. Komu na tom záleželo, aby nemohla hasiti.

Tutéž hádanku luštil P. Lánský a rozluštil v ten rozum, že Hromádka jako všichni byl pojištěn u Raiffeisenky a nikoliv u Ždímalá. Ve věci musilo se šetření díti co nejopatrněji. Ten mrzák nebyl s to do

kolny ke stříkačce vniknouti a hadice po-  
řezati.

Přibýlo ještě několik stříkaček z o-  
kolních obcí, ale ty byly již málo platny  
pro nedostatek vody.

Všichni lidé v Hrušově byli v zármutek  
pohříženi.

Jen jeden tvor měl z požáru radost a  
to ten, jenž jej podložil — chromáček.  
Když to nejvíce hořelo, šklebil se a radost-  
nými posuňky postup plamenů doprovázel.

— Kdo to udělal? — dotazovali se lidé.

Hádalo se.

— Kde je mrzáček? — tázal se farář  
— zdali pak neuhořel?

Pídili se po něm, jeho komůrka, v níž  
spával, byla v plameni.

— Uhořel-li, nebude ho škoda, — pro-  
hodil někdo — byl to ženský hlas.

P. Lánský ohledl se v tu stranu a spa-  
třil — macechu.

— Tuhle je — tuhle je — křičel někdo  
z pole.

Byl to jeden z čeledínů, jenž za sebou  
vlékl vřeštícího mrzáka.

V lidech vzrůstalo strašlivé podezření.

— Jak se dostal ven? — věděl snad,  
že bude hořet — on tedy oheň podložil.

Palič byl nalezen. Desateré ruce se po  
něm vztahovaly, avšak četník přiskočiv,

prohlásil jej za svou kořist a nedal mu ublížiti.

Velikým štěstím pro obec bylo, že vanul vítr od západu, z obce ven do polí. Hltavý živel uspokojil se několika sousedními stodolami a chlévy, stavení zůstala neporošena, což bylo hlavně co děkovati vysokým stromům mezi statky, jež zmírňovaly žár na sousední střechy. Bylo smutné podívání na stromy druhého dne, když ohořelé větve jako nahé ruce pozvédaly k nebesům.

Chromáček ostatní noc ztrávil v obecní šatlavě.

Doznal se k činu a byl ráno naložen na fůru do slámy a dopraven přímo ke krajskému soudu.

Hromádka byl na stavení u Raiffeisenky sice pojištěn, ale na úrodu nebyl. Tu měl z větší části již do stodoly svezenu, něco mu ji zbylo ještě na polích. Se ztrátou dobytka páčil si škodu přes 3000 zl.

O požáru a paliči mluvilo se v Hrušově dlouho a nebyli to lidé všichni, kteří by všecku vinu skládali na hlavu paliče.

— Neměla mu zemřít matka, — v úsudku tomto shodovali se všichni.

A na straně těchto byl i P. Lánský, jenž k sobě pravil: Na má slova došlo.

On však na macechu všecku vinu neházel, nýbrž hlavně na lakotu otce.

V této chvíli měl P. Lánský dvě své ovečky ve vyšetřování u soudu a jak sám k sobě pravil: Jsou to pozůstatky ještě ze židovny, která hrozně se mstila.

Jednu radost měla macecha přece, totiž tu, když četník chromáka odváděl.

— Teď aspoň bude již od toho zmetka pokoj, — zvolala za odcházejícími.

— Jen abyste se má drahá neklamala, — odvětil ji farář, — soud ho neodsoudí, spíše odsoudí někoho jiného.

— A to by byla již za . . . . . spravedlnost, — zaklela si, kdyby ho chtěli zase pustiti domů, aby snad vypálil celou ves. To bych já odtud utekla o půlnoci.

— Z toho všeho — podotkl dr. Nápravník — kouká tolik, že asi mu sáhnou na jeho otcovský podíl. Bude bezpochyby dodán někam do ústavu a tatík, když na něj nechtěl dříve platit málo, bude pak platit hodně.

— Tak to asi dopadne! — souhlasili mnozí.

K výslechům s ubohým chromákem ani nedošlo.

Když totiž četník se soudním sluhou jej před pana radu přinesli, přivítal je tento:

— Co mi to sem nesete? — složte to



někde zatím a dovezte to zase domů. Jaké pak zde výslechy!

Mrzák, rozumě řeči soudce, dal se do úpěnlivého skřeku, jímž vyjádřiti se snažil, že domů za celý svět nepojede.

— Ma — ma — echa — echa — vypravoval ze sebe a soudce z podaného vysvětlení od četníka vyrozuměl, že mrzák nechce domů jíti pro macechu.

— Ublížovali ti, vid' ? — tázal se ho soudce a mrzák přisvědčoval.

Chromák cítě se tu v jiném ovzduší, brzy okřál a stával se přítulnějším.

— Víte co, — pravil soudce, — zavdělíme se ubožáku nejlépe, dáme-li ho do nemocnice k milosrdným sestrám na účet jeho otce a já po vyslechnutí pana faráře učitele a otce, zakončím s ním vyšetřování.

Při výslechu svědků, faráře a učitele, vyšlo na jevo, že jeho otec z lakoty jej do ústavu k zušlechtění nechtěl dáti a že následkem úmrtí matky, ubožák v nové, macešské domácnosti zatvrdil se.

K jeho otci pak pravil: Za svou neotcovskou lakotu byl jste dosti citelně potrestán a děkujte Pánu Bohu, že to postihlo nejvíce vás. Vy jste měl svého pana faráře, když vám k tomu před požárem radil, uposlechnouti.

S rozsudkem tímto konečně i otec byl

spokojen, jen když prý nemusí ho míti doma, kde prý k vůli němu měl peklo. — Nejvíce uspokojen byl Chromáček sám, poněvadž dostal se do rukou milosrdných sester, které ho téměř na rukou nosily. Nejdříve ho ovšem vyčistily.

Mrzáček, spatřiv, co se s ním děje, byl všecek blažen, usmíval se a říkal — má — má — jako že to má svou maminku, vlastně těch maminek v nemocnici měl několik.

Avšak té vezdejší blaženosti neměl se dlouho těšiti. Mrzáci tohoto druhu dlouho nežijí. Trpívají pravidelně záduchou, z níž poznenáhla vyvinuje se zánět plic, na nějž i on po půl letě zemřel.

Milý Bůh ozlatil mu poslední chvíle života v rukou milosrdne sestry, jež mu předříkávala „Zdrávas Maria“, a on po svém způsobu po ní říkal. Na hlavního vinníka, Ždímalu, tentokráte ještě nedošlo.

#### 14. Člověk-had.

Jako při svém líčení, tak i tentokráte P. Lánský použil k zemskému soudu svého kočárku, na němž ho vezl „medvěd.“ Po čas výslechu měl volno, a tu hleděl prohlédnouti si krajské město. K dívání v něm bylo předmětů dost. Divil se kašně uprostřed náměstí, na níž stál jakýsi dědek

s dlouhatánským vousem a s trojzubími vidlemi v rukou. Pod jeho nohama byla tlama draka, z níž chrlila se voda, a přicházely služky s putnami a nabíraly si vody. Neopomenuly prohlédnouti si ho, a tázaly se ho, co je zač, odkud přišel, načež on odpovídal pořád stejně: Hi, hi — hi — a oni zase jemu: To je nějaký medvěd. Pak se divil kominíku — z plechu — na střeše kterého domu, patrně kominického mistra, jak s chvoštětem pod paží točil se podle větru.

U kteréś trafiky zastavil se a prohlížel si Turka, jak tam na prkně visel s dlouhým čibukem a turbanem na hlavě.

Avšak všecku jeho pozornost zaujaly velikánské plakáty na nárožích ulic, na nichž se oznamovalo, že do města zavítal jakýśi Barnum se svými divy světa. Byly též na plakátech znázorněny. Nahoře vzbuzovalo pozornost nejen jeho, ale i všech mimojdoucích, tele s dvěma hlavami. Byli mezi diváky též vtipkáři, kteří tvrdili, že míti dvě hlavy, bylo by velmi příhodné pro každého. Ztratil-li by někdo jednu hlavu, že by měl v zásobě ještě jednu, ale proč právě telata líhnou se s dvěma hlavami? Pod teletem s dvěma hlavami chlubila se koza s pěti nohama, a proč prý právě koza, jež má k dispozici beztoho

čtyři nohy, ta pátá by se prý spíše hodila koze jiné. Pak se též chlubilo prasátko s dvěma ocásky, na nichž pak své kousky prováděla malá opička, což se zase všem dětem náramně zamlouvalo.

Bylo těch divuhodných věcí velmi mnoho, ale atrakcí rozhodně největší byl člověk-had.

Na první pohled nebylo k rozeznání, byl-li to člověk, anebo had, bylo to obojí. Hlavu to mělo hezké dívky, se světlými kadeřemi. Ale kůži to mělo hadí, do zelena, do hněda, do popelava. Ruce to mělo též, ale také v hadí kůži a dále celé tělo, až k samým nohám.

Toho hada-člověka vyobrazení bylo několik. Na druhém obrázku ten had svou chundelatou hlavu protahoval mezi nohama do zadu, stoje pouze na svých rukách. Na jiném zase jako had schoulil se do kolečka. Opět na jiném jako ten první had vráží, ovinul se kolem stromu, s něhož svedl pramáci Evu.

Na toho hada se musil podívat, aniž ho odstrašovalo vstupné 25 krejcarů.

Šel tedy k velikánské boudě na druhém náměstí, kdež spatřil nový div světa. Stál tam panák a držel taktovku v ruce, kterouž dával pravidelně takt vedle flašinetu, z něhož čouhaly trouby a trubky.

Ten panák, patrně kapelník, obracel se brzy v pravo a v levo. A divná věc, náš medvěd nikde nikoho neviděl točit klikou na flašinetě. Naposled ten flašinet hrál sám.

— Ti Amerikáni — myslil si náš medvěd — jsou přece jen chytří lidé, oni vymyslí si flašinet, jenž hraje sám. A když mu kdosi vysvětlil, že ten flašinet je hnáný parou, tu divil se teprve. Kterak možno flašinet hnáti parou?

Leč přál si především vidět toho hada-člověka a skutečně ho uviděl. Pojednou se opona zvedla a na jevišti bylo vidět cizí stromy — palmy, kaktusy, fíky a hrůza! na těch stromech bylo vidět hady — ale brzy upokojil, když se přesvědčil, že jsou jen malované. Ale tu najednou něco na jevišti zaharaší a z keře vynoří se člověk-had. — V prsou medvěda to hrklo. Jak se ten had uměl kroutit brzy v pravo, brzy v levo, skoro jako kočka, ba ne, nýbrž jako opravdový had. Hleděl protlačit se co nejblíže a brzy vyzkoumal, že ta kůže na hadu není vlastně kůže, nýbrž oblek — triko — a že z rukávů vyčnívají mu dlaně, na nichž se drží, když nestojí na nohách. To bylo nějakého ohýbání brzy v před, brzy vzad a pak toho kroucení, až hrůza se dívat! Viděl na své oči, že to vlastně had není, nýbrž děvče za hada přestrojené. A

maje všeckysmysly na hada upřeny, neušlo mu, že na pravé ruce schází mu malíček, patrně že si jej ten had, anebo to děvče někde uskříplo.

To bylo vypravování, když se s p. farářem v hostinci sešel! Ten had — čili děvče, zaujalo všechny jeho smysly, ba přesvědčil se brzy, že i pan farář byl na jednu též zaujat, když mu pověděl, že tomu hadu na pravé ruce schází malíček.

— Co to povídáš! — zvolal, uchvátiv jej za rámě.

— Opravdu, p. faráři, — ujišťoval medvěď dobrosrdečně.

— Tak se na to podíváme, — pravil farář. — Kdy pak dávají druhé představení? —

— Prosím, od čtyřech do šesti.

Pozdrželi se tedy ve městě o jeden den déle.

P. Lánský neopomenul své matce poslati telegram, že toho dne nepřijedou.

P. Lánský všem divům světa v Barnumově panorámě mnoho pozornosti nevěnoval. V nemalém rozechvění očekával, až vystoupí — had.

A vystoupil had a P. Lánský přesvědčil se, že mu na pravé ruce schází malíček.

Nyní byl jist, že má před sebou dítě — Julinku — sirotka po odsouzení.

Chtěl sice ihned vniknouti k majiteli panorámy a vyptati se, kterak k té dívce přišel. Přišel-li způsobem nepoctivým, ukryje ji, dívka zmizí.

Rozhodl se tedy jednati co nejopatrněji.

Došel si k státnímu zastupitelstvu, kdež vypravoval, jaký odkaz mu odsouzený před svou smrtí odevzdal, a že by prosil o soudní assistenci.

Státní zástupce P. Lánského s největší ochotou přijav, vyslal s ním ihned detektiva, jenž měl dívku a jejího majitele do úřadovny předvésti a na místě se přesvědčiti, kterak k ní přišel.

Oba, patron i dívka, jevili veliké překvapení. Překvapení prvejšího bylo nemilé, překvapení dívky bylo radostné.

Před soudem ukázalo se, že dívka již chybně mluví česky, a že zadrhuje anglicky. Ale patron, jenž dříve tvrdil, že mluví jen anglicky, brzy na to doznal, že mluví též trošičku německy.

Dívka sama o sobě vyprávěla, že byla nejdříve uchváčena cikány, kteří ji pak prodali Barnumovi. V jeho panorámě byla za velikého trýznění vycvičena na hada. Byla tomu velice povděčna, že konečně došlo to ku prozrazení a vyjádřila se, že hned pojedě s P. Lánským do Hrušova. Byla ve-

líce potěšena, když vypravoval o její otcí, který však již několik let je mrtev, ale jenž před smrtí na ni s toužebností vzpomínal.

Řiditel panorámy divně se ušklíbal, když uslyšel rozhodnutí soudce, že dívka na půdě rakouské přestává býti jeho majetkem.

— Bratru stojí za 5000 dollarů, — tvrdil, — je to atrakce prvního řádu.

— Ale 10.000 jsem mu při nejmenším již vydělala, — odvětila dívka.

Dívka na svých 11—12 let byla na rozumu velmi již dospělá.

K vůli ní pozdržel se ještě jeden den ve městě, totiž k vůli ošacení, načež s velikým plesáním jela s novým pánem do Hrušova.

Z hovoru seznal, že co do náboženství byla naprostou pohankou, že neuměla ani Otčenáše a že nevěděla, jak se dělá kříž. Měl tu nový úkol před sebou.

Na cestě se rozhodl, že za několik neděl zaveze dívku do pensionátu řeholních sester v Ch. ku křesťanskému vzdělání.

Tak šťastně rozluštěno bylo jedno tajemství. Tajemství těžší zbývalo mu ještě odhaliti. Kde jen asi je ubohý Venoušek, na jehož matka jeho i matka vlastní denně se zármutkem vzpomínaly.

Prozatím měla okřáti u jeho matky.



Na své rodiče pamatovala se již jen jako v mlze. Měla vědomí, že doma něco hrozného se přihodilo. A když se to stalo, zavezli ji někam ku příbuzným, kteří se o ní nestarali ani dost málo. Pak ji vyhodili na ulici. Přišli osmahlí lidé s dlouhými vlasy a odnesli si ji daleko do světa. A tu pojednou viděla v jakési jizbě, v níž nad ní stál muž, držící v ruce bičík, jehož řeči z počátku nerozuměla, ale porozuměla brzy, když bičíkem dával ji pokyny, aby se ohýbala v před i v zad, a v pravo a v levo, když měla přeměnit se v člověčího hada.

Tyto trapné upomínky vyprávěla staré paní, která nad ní plakala a ji hladila, což jí nesmírně blažilo.

Konečně našla bytost, která ji líbala, ji hladila.

Tajemství její kromě faráře a matky neznal nikdo. Nikdo neměl tušení, že by byla dcerou nešťastníka pro úkladnou vraždu ženy a tchýně popraveného Hrbka. Její rodné jméno únosem cikánů a následující na to krutou dresurou vyšlo jí z paměti. Pamatovala si pouze, že jí doma říkali Julinka.

## 15. Malý vězeň.

Matka P. Lánského dlouho nemohla se nad ztrátou svého miláčka uklidnit. To dítě jí ze všech nejvíc přirostlo k srdci. Měla sice u sebe slepou Rézinku, a pak i hluchoněmou Julču, avšak ona považovala Venouška jako své vňouče. Nemohla-li chovati děti svých dětí, za to tím více přilnula k čtyřletému Venouškovi, jenž byl na faře jako doma. A teď najednou dítě to bylo jí vyrváno. Proto kdykoliv večer se synem knězem a s Rézinkou sedávala, bezděčně zvolala:

— Co pak asi dělá můj zlatý Venoušek? Jak se mu vede, co dělá? Uvidím-li ho kdy?

— Denně se za to dítě modlím a doporučuji ho Matce Páně, aby chránila jeho andělskou dušičku a přivedla ji zase do náručí matky. —

— Byla to bídná msta od jejích lidí — říkal farář. Když jinak nemohli překaziti její návrat k nám, pomstili se na ní únosem dítěte. Nyní se všecko vyjasňuje. Vyhrožovali jeho matce, že jí něco vyvedou, nezůstane-li při jejich víře, a když ona i přes to při svém úmyslu setrvala, pomstili se na ní.

Šenkýř od „Zeleného Stromu“ faráři

důvěrně sdělil, že Ždímal je do tajemství zasvěcen, a že chlapec nalézá se v Praze.

Za pomoci četníka podařilo se v Praze automobil s číslem 579 nalézt, avšak chauffeur jeho se vymlouval, že toho pána, jenž si vůz objednal, nezná a že by ho sotva poznal, kdyby ho i potkal, protože měl oči maskovány automobilistickými brýlemi. Měl to patrně od majitele automobilu zapovězeno, musilo tudíž majiteli automobilu na tom záležeti. Dle všeho musil to býti zámožný člověk, jenž mohl při nejmenším na únos věnovati 200 kor., kromě značného zpropitného chauffeurovi. V Praze další stopy po dítěti se ztrácely.

A milý Venoušek byl zatím v Praze vězněn v privátním konviktu, zařízeném pro helvetskou mládež. K hlídání svěřen byl velikému chlapci, jenž jej nesměl spouštěti s očí i když vycházeli na procházku.

Mezitím děly se pokusy dítěti z hlavy vyhnati modlitby, jímž je naučila matka P. Lánského, zejména: „Zdrávas Maria“, „Zdrávas Královno“ a „Andělíčku můj“.

Těšili-li se však jeho žaláři, že dítě v pražském šumu na Hrušov zapomene, klamali se.

Kdyby byli chlapce odnesli z některé ulice, od rodičů opuštěného, trýzněného, otrhaného, hladového, spustlého, bylo by se

jim podařilo hravě všecku minulost v něm novými dojmy zahladiti. Ale oni vyrvali ho z jeho nebe, z náručí staré paní, jež jej milovala jako své vnouče, a na jejímž klíně si hověl a spal. Vyrvali ho z rukou matky, kterou viděl často plakati, když se jim vedlo zle, když je žid vyháněl ze statku, když tatínka mu odvedl četník, a když tatínek zase vrátil se domů a byl celý vyměněný, že měl maminku zase rád jako dříve, a že maminka měla ráda jeho, na tohle všecko dítě zapomenouti nemohlo. Viděl stále jen ty dvě přímo andělské osoby, vznášející se ve dne v noci nad ním. Upomínky ty ze srdce mu vyrvati nemohli, aniž modlitby, které s babičkou doma říkal.

A nejenom to. V chlapci budila se vzdorovitost, když s ním začínali po zlém. Zkoušeli to ovšem dlouho po dobrém, ale pak zašvihla nad jeho hlavou metla. Jeli-kož pro školu dosud dospělým nebyl, byl skoro pořád jen doma držán. Kdykoliv ku „Otčenáši“ přidával si „Zdrávas Maria“ — tu jej přes sepjaté ruce šlehala metla, a chlapec dával se do křiku, nikoliv tak z bolesti, nýbrž ze vzdoru. Křičel, co mu hrdlo stačovalo, až křik okny pronikal i na ulici, kdež se lidé zvědavě stavěli, co se to v tom domě děje. Mohlť snadno i strážník se pozeptati, proč to dítě tolik křičí.

A vskutku vyskytla se tu malá řetkvičkářka, která lidi svolávala:

— Pojdte, lidi, poslyšte, tady nějakého chlapce trýzní, a on tolik křičí. —

Nedávno totiž byla kterás krkavčí matka potrestána pro trýznění dítěte. Proto lidé na ulici se stavěli, jakoby i zde něco podobného se dělo.

Jakkoliv byl Venoušek ještě maličký, rozumek nicméně záhy se v něm probouzel a s ním zároveň lstivost. Tolik již vypozoroval, že jeho žalárník nechtěl, aby křik a pláč jeho pronikal na ulici, avšak bití jej přece neušetřil. V domě byla alkovna, do níž jej zavlékal. V alkovně té ocitl se již často a býval v ní i rakoskou přes záda šlohán. Leč tu v chlapci poznenáhla probouzelo se zvíře. Začal svého trýznitele škrábat, kousat, kopat, ba jednou se mu vší silou vytrhl a vyrazil ven na chodbu, již vyskakoval na okno, aby vrhl se na dlažbu. Šťastně jej však zachytili a zase do vězení odvedli. Přišel jakýsi pán, jenž měl zrovna takové vousy, jako ten na automobilu, a zrovna takový hlas. — Poznám ho, že to byl ten lupič, jenž jej odnesl; a ten žalárníkovi zapověděl bítí jej rákoskou.

Ve svém žaláři strávil již celou zimu. Blížilo se jaro. Marně se ohlížel po něja-

kém srdci, k němuž by se mohl přituliti, nenalezl ho. Tolik věděl, že v žaláři svém nesměl nikomu důvěřovati, a že každé jeho slovo donášelo se domácímú. Zatím již uzrával v něm plán, prchnouti odtud. Ale kam? Prchne, ať je to kam chce. Zde nebude. Bude křičet, že ho unesli, že je ze Hrušova a že se jmenuje Venoušek Sýkora a zastihne-li někde strážníka, že uteče k němu a že mu všechno poví.

Ale jak utéci? Dveřmi jej domovník ovšem nepustí, skočit s okna si netroufal. Jeho žalář byl ve druhém patře. Přesvědčil se, že mu v domě nedůvěřovali, že jej od nějaké doby nepouštějí na ulici a v zahradě, jež byla příliš malá, nebyl nikdy ponechán sám.

V Hrušově myslili, že chlapec byl zavezen Bůh ví kam, a on zatím byl vězněn v bytě kteréhosi důvěrníka helvetů. Z téže příčiny se ho detektiv nemohl dopátrati.

Skoro půl leta již minulo, co byl ze Hrušova zavezen do Prahy. Jednoho dne dostal P. Lánský telegram od svého detektiva, že jsou chlapci na stopě.

Té malé řetkvičkářce vrtal křik chlapcův v hlavě a proto, aby si u pánů udělala dobré oko, šla na policii a pověděla tam, že v jednom bytu v Konviktské ulici kde helveti mají svůj kostel, častěji křičí

nějaké dítě. Zdá prý se jí, že je to chlapec. —

To byla voda na mlýn policejního komissaře, jenž tam ihned vyslal svého detektiva.

Týž zjistil, že v domě tom držán jest chlapec a umínil si hned druhého dne s několika detektivy jej odvésti.

Domovník neopomenul tu helvetskou partaj upozorniti, že policie chlapce již v bytě vyšetřila. A nežli se kdo nadál, časně ráno za svítání stál před domem automobil, a týž pán, jenž chlapce unesl, vyskočil z něho, zmizel v bytě a v několika minutách chlapce, havelokem obvinutého, do vozu posadil, načež s ním zmizel.

O hodinu později přišli detektivové, kteří však hnízdo našli již prázdné.

\*

Asi o 10. hod. Blaf povyšel si na náves shlédnouti, co se ve světě děje. Bylo jaro, cítil v sobě touhu po něčem nevyslovitelném. Očuchav každý strom a též rohy domu, byl najednou vyrušen troubením automobilu. Byl to zjev dosud v Hrušově málo vídaný a proto všichni psi sbíhali se k povozu, jenž najednou uprostřed návsi se zastavil. Chauffeur seskočiv s kozlíku skočil do vozu a z něho snesl na zem ně-

co v plášti zabaleného. Když plášť s něho sňal, objevil se chlapec.

— Blafe! — vykřikl chlapec. A milý Blaf překvapením byl omráčen. Poznalť po hlase Venouška, s nímž si často hrával. I vyskočil radostí chlapci nad hlavu a jal se jej očuchávati a lízati. Chlapec z radosti nad shledáním Blafa objal.

Sotva že chauffeur chlapce na návsi složil, opět na automobil vyskočil, obrátil se, zatroubil a již zmizel. Chlapec na návsi s Blafem zůstal sám, avšak brzy se k němu sbíhali lidé a ptali se ho, odkud se tu vzal. Avšak Venoušek, neodpovídaje nikomu, běžel přímo domů k mamince povědět jí, že už je zase tu.

Nelze vyličití radost nejen doma u rodičů, ale i ve faře.

Jeho návrat byl tak neočekávaný, že chlapec byl jako ve snách.

To všecko způsobila ta malá řetkvičkářka, kterouž ani neviděl a též v Hrušově neměl nikdo o ní tušení. Tak rychle obrátil se zármutek v radost.

A radost měla největší babička, když se přesvědčila, že doposud nezapomněl Zdrávas a Zdrávas Královno a že helveti jeho srdce neporušili.

Nyní se vědělo, jak se to vše stalo a kdo chlapce unesl, avšak Sýkora otec k ra-



dě faráře další stíhání únosce si nepřál. Byl rád, že chlapce měl zase doma.

Co helveti chtěli, chlapce od víry obou matek odvrátit a srdce jeho otrávit, se jim nepodařilo. Když vypravoval, jak byl v Praze bit, že nechtěl od Otčenáše vynechati Zdrávas.

P. Lánský nazval jej „vyznavačem“, z něhož, dá Bůh, vyvine se slavný katolický muž.

— Ale — dodal — páni helveti byli při své úskočné chytrosti tak hloupí, že dítě, aby z něho tu římskou pověru vyhnali, bili, čímž se prozradili.

### 13. Otec a syn.

Do adventu, před samými Vánocemi, ustanoveno bylo porotní líčení s Ladislavem Srbkem pro zločin nebezpečného zranění, k němuž byli povoláni P. Lánský, řídicí učitel a představený z Hrušova jako svědci.

Když farář do porotní síně vkročil, probudily se v něm všechny bolestné upomínky na jeho přelíčení, skoro již před třemi roky, na začátku jeho farářování.

Měl před sebou téhož předsedu soudu, radu Pfeifra a téhož státního zástupce, Zurichtera, avšak tentokráte oba páni hleděli

na něho očima jinýma. Nyní spatřovali v něm kněze vynikajícího, jenž obral si za životní úkol, povznést stav rolnický, hlavně svou rodnou obec, na nejvyšší stupeň pokroku a též blahobytu. Jeho vzorný hospodářský ústav vydobýval si po celém kraji uznání vždy většího. Professori jednotlivých hospodářských odborů, hospodářští úředníci, pak i velkostatkáři, ba i odborníci z jiných zemí, přijížděli do Hrušova, shlédnouti celé zařízení ústavu. Kníže, když se přesvědčil, že ústav zkvétá a že se osvědčuje, ze zvláštní ochoty propůjčil mu ještě jeden poplužní dvůr za činži velmi mírnou k pokusným stanicím. Ačkoliv říditel ústavu Hrdlička všech svých vědomostí plnou mocí užíval, byl přece farář P. Lánský považován za vůdčího ducha ústavu.

Ústav ten existoval sice teprve na třetí rok, ale přece se již zmáhal tím, že rolníci, spatřující na něm v každém ohledu pokrok, dávali své synky a dcery sem na vzdělání. A synkové, vidouce všestranný úspěch, s radostí zde pracovali a z úspěchu čerpali vymírající lásku k rolnickému stavu.

Těž selské dívky, vidouce na své oči, kterak lze z kravína mnohem více vytěžiti účelným hospodařením, závodily v horlivosti a píli.

Všecko ovšem nalézalo se zde teprve

v začátcích, ale slibovalo úspěch. Ústavu, jakoby rostla křídla, jež rozepínal vždy více. V polohách vyšších zakládalo se rozsáhlé sadařství se štěpařstvím; v nižších zakládaly se rybníky k pěstování ryb. Nebylo zapomenuto ani na vinici pod lesem, jenž ji chránil před severními větry. K pokusným stanicím určeny byly různé druhy půdy, nejlepší i špatnější. Činěny pokusy s různými hnojivy. Hospodářské strojovery dávaly k dispozici nové, zdokonalené stroje, aby se osvědčily, a hospodáři z dalekého okolí přicházeli se dívat, jak se všecko osvědčuje a ředitel Hrdlička, anebo i jeho chovanci milerádi podávali vysvětlení. Slovem, byla zde stálá hospodářská výstava nejen strojů, ale i dobytka a plodin. Zde hospodáři mohli na své oči vidět, jak se co osvědčuje a Hrušov bezděčně stával se střediskem celého okolí. Času letního, když chovanci ústavu na polích pracovali, mívali hojnost diváků, kteří s uspokojením hleděli, jak se který nový stroj prakticky osvědčuje.

Největší atrakcí pro hospodáře bylo rejdiště hned u kravína pro koně a brav, kdež po celé léto za jasných dnů ve stínu stromů nemá tvář mohla se ve svěžím vzduchu vyrejdit. Zde jednotlivá plemena dosahovala plnějšího rozvoje. Zde chování do-

bytka výhradně v chlévech bylo zavrženo. Chlévy mají němé tváři poskytovati pouze ochranu před nepohodou, před vedry a mrazy, ale jinak mělo jim býti též dopřáno volného vzduchu a světla. A přece i při této volnosti dobytek nijakž nebyl plachým, divokým, nebo trkavým, děvčátka mohla volně mezi nimi se pohybovati, k nim se přibližovati a je poplácati a podrbatí.

K čemu předvádíme tento obraz vzorného hospodářství?

Proto, abychom s druhé strany mohli uplatniti obraz jiný, obraz žalostný, kus tragédie selského stavu, jaký se objevil při porotním přelíčení s rodinou Srbkovou.

Obhájce Ladislava Srbka vyprosil u soudu, aby na místo něho směl promluviti farář Lánský, jenž prý v této chvíli je nejkompetentnějším znalcem poměrů Srbkovy rodiny.

Povolení to bylo předsedou za souhlasu státního zástupce uděleno.

— Tragedie selského statku a selského stavu vůbec — započal P. Lánský. — Dovolují si slavný soud a ctěné porotce uvéstí do dědičného statku z doby nedávno teprv minulé. Otec zemřel, zanechav po sobě dobře zahospodařený statek ještě s kapitálem, nevelikým sice, ale přece takovým, aby podán býti mohl důkaz, že i za

starších, patrimoniálních, čili feudálních poměrů bylo možno nejen dobře hospodařiti, ale i jmění nachovati potomkům. Statku takového dostalo se též otci obviněného, jenž uvázal se ve statek po praotcích přes několik set let sděděný. Nastala naprostá volnost v hospodářství. Majitel statku nemusil více milostivou vrchnost prositi o dovolení, smí-li prodati celý statek, anebo jenom po kusech, anebo smí-li si naň peníze vypůjčiti. Postačilo podepsati jen malinký papírek a peněžník naň půjčil, kolik kdo potřeboval.

Otec obviněného asi před 30 roky byl svobodný, měl proto výběr dívek nejen doma, ale i v okolí, jež by se byly pokládaly za šťastny, slouti panímámou u Srbků. Ale on ovanut jaksí novým ovzduším, nevolil si za družku života z dcer domácích, nýbrž dal přednost slečně z města. Byla to chyba velmi osudná, jež byla počátkem rozvinuvší se tragedie později. Přivedl si statku něco — jak se říká — „jinšího“, což ale naprosto nehodilo se do statku za panímámu.

Poznal jsem v životě dosti dívek z města, jež v době poměrně krátké dobře se vpravily do venkovských poměrů, avšak tentokráte se to nestalo.

Mladá paní Srbková do venkovských

poměrů se nevpravila, ona v Hrušově zůstala vždy cizinkou a co bylo nejosudnějšího, že hospodářství nerozuměla a že musila se ve všem spoléhati na čeládku.

To ovšem nemohlo ujíti zrakům mladého hospodáře, jenž začal poznávati, kterak velikou chybu vyvedl, že si do statku uvedl slečnu z města.

První následek byl, že začal se své manželce odcizovati, že začal chodit do hospody.

Ačkoliv vím, že rodiče obviněného zde nejsou přítomni a že otec jeho vzdal se potud svědectví, že dosvědčil mu, že na něho nestřílel, nýbrž že rána vyšla náhodou, pronáším úsudek o jejich chybách zde co nejšetrněji, a zajisté že by jeho obhájce byl proti nim užil toniny ostřejší, leč je nezbytné, abych ukázal, v jakém ústředí obviněný vyrůstal v domě otcovském a v jakém na střední škole.

Jak nyní poznávám, měl i hospodář Srbek své chyby, z nichž jedna stala se mu osudnou. Byl totiž marnivý, rád se chlubil majetkem, jež sám si nevydobył, nýbrž sdědil po otci. Když se v hospodě napil, rád renomoval, rád se chlubil, co má peněz. A tu kdysi ve zvláštním rozjaření zapálil si dýmku pětkou, jako nějaký kavalír.

Věno paní Srbkové, přinesené z města,

nebylo značné, bylo ovšem pojištěno na statku. Protože mladá paní hospodářství nerozuměla, hotový kapitál brzy seschl se, kravín mnoho nevynášel a co vynesl, nestačovalo vůbec ani na tchoře pro dospívající dceru, jež stala se matčíným mazlíčkem. Ke všemu neštěstí byl starší syn dán na studie a s ním zároveň i jediná sestra. Zde utrpěl statek největší dvě rány, výlohami na oba studenty, bratra a sestru.

Studie slečny Srbkovy na vyšší dívčí škole v Praze byly jen tak pro parádu, aby matinka doma se chlubiti mohla, že je něco vyššího, čili jinšího, nežli ty ostatní ve vesnici. Honosnými byli manželé oba, jak otec, jenž častoval hosty v hospodě, a zapálil si dýmku pětkou, tak i matka, jež ke škodě obou synů pojala opičí lásku ke své jediné dceři.

Ale největší chybou obou, ovšem mnohem větší matky bylo, že srdce její nebylo proniknuto tou zbožností, jež učí je ctíti svých rodičů a z lásky k Bohu a k nim vystříhati se všech poklesků mládí. Rodiče jim nebyli zářivými příklady ctnosti. Já jako duchovní pastýř vždy jsem těžce nesl, když jsem jich, ani jejich dětí neviděl v den boží povinnou úctu vzdávati v domě Božím Hospodáři nebeskému. Nemá-li člověk v po-

kušeních oporu v náboženství, je ztracen. Oporu tuto měla jim poskytnouti matka hlavně svým příkladem.

Syn jako student přišel o náboženství ve školách vlivem nevěřících profesorů. Pravda, že i kollegové jeho v ovzduší tom vyrostli, ti však měli nejen zbožné, ale i energické matky, které o prázdninách namnoze zase opravily a napravily, co studie pokazily, a kromě toho v domácnosti obviněného poměry utvařovaly se tak, že musilo při daných poměrech dojíti ke katastrofě. A poměry ty přišly, když otec jeho častěji podlehl své slabosti k častování všech v hospodě. Syn jednal obezřetně, že veliké peníze z kapsy otcovy uschoval do kapsy své, leč tu podlehl sám pokušení, že s penězi mu prchl.

Prosím pány porotce, aby uvážili kouzlo peněz. Student poněkud lehkomyšlný, což vyjádřeno bylo nedobrou známkou z mravů na vysvědčení, po příkladu otce pítí navyklý, ve veselé společnosti rád se bavící, najednou ocitne se při penězích, cítí ve své kapse tobolku, napěchovanou penězi, hned několika tisíci najednou — co je tu bližšího, přirozenějšího, než že uposlechne pokušitele: zahýří si, zahulej si, jako tvůj otec, co na tom, utratíš-li stovku! Poměj se též jednou dobře! On pokušení



podlehl snad i s tím úmyslem, více než sto-  
vku neutratit a ostatní otci vrátit. Ano, při  
vzrůstajícím pokušení dobrá předsevzetí  
stávají se vždy slabšími, až zmizí nadobro.  
Zajisté že pokušení to zosobněno bylo ně-  
jakou Venuší, jež ho za sebou táhla vždy  
dále a vždy hlouběji, až se ocitl v propasti.  
Kdybych se obviněného otázi směl: Mno-  
ho-li jsi z těch tisíců užil sám? — odpově-  
děl by, že velmi maličko, a že všecko o-  
statní užili jiní, že ho slovem oloupili. A  
nyní ocitl se v postavení marnotratného sy-  
na v evangeliu. Začal trpěti hlad. A v po-  
stavení tom poskytla mu pomocné rámě  
— policie, jež ho doprovodila do domu ot-  
covského, kdež ho ovšem nevívalo pečené  
tele, nýbrž něco jiného.

Soudím, že když na něho dopadaly rá-  
ny od otce, sestry, ba i od matky, že jej  
popadl veliký hněv a že sáhl po zbraň  
v úmyslu brániti se — tu však stalo se  
něco, co zajisté neobmýšlel. V tahanici s  
otcem o zbraň vyšla rána, a otec svalil se  
k zemi, a když syn spatřil, co provedl,  
obrátil zbraň proti sobě. To další, páni  
porotci, již víte. Jen ještě několik slov.

Stojí před námi mladík, jenž sto a tisíc-  
krát již skutku svého želel a proklínal  
okamžik, v němž se ho dopustil. Co s ním  
teď? Vyložil jsem vám to neblahé ústředí,

v němž vyrostl nejen doma, ale i na gymnasiu. Poznáte, že i na něm bylo hřešeno mnoho, hřešil na něm otec, hřešila matka, hřešili i učitelé. Ocitl se ponenáhlu nad propastí, a bylo zapotřebí jen malého postřku, aby do ní klesl. Avšak nespádl až na dno, nýbrž zachytil se uprostřed na skalisku, kterým je tato porotní síň. Nuže, páni porotci, jakožto otcové rodin rozhodněte sami, co se s ním má státi. Buď ho pusťte nazpět do světa s napomenutím: Jdi a nehřeš již! — anebo ho vrzte do propasti až na dno. Domluvil jsem. —

Dojem prosté řeči P. Lánského v porotní síni byl úchvatný. Nejen obhájce, ale i státní zástupce k úspěchu řeči faráři blahopřáli.

Po stručném souhrnu se strany předsedy odešli porotcové k poradě na daných několik otázek, z nichž nejhlavnější byla, sáhl-li obviněný po zbrani v takovém rozčilení, že v okamžiku tom nebyl si vědom dosahu toho činu.

Po velmi krátké poradě odpověděli porotci k hlavní otázce kladně, načež obviněný byl propuštěn. Se slzami v očích děkoval obviněný faráři.

Jak již uvedeno, rodina Srbkova nebydlila v Hrušově, nýbrž usadila se ve městě. Otec k porotnímu líčení se nedostavil's ku-

sou spodní čelistí, jež činila nehezky dojem. Matka se nedostavila, protože se styděla, sestra Mína vyhuula se přelíčení výietem z města. Toliko mladší bratr Pepíček odhodlal se býti svědkem přelíčení a radoval se nevýslovně, že mohl bratra přivítati na svobodě.

Druhého dne Ladík představil se P. Lánskému, aby mu opětně děkoval za jeho otcovskou řeč a zároveň přednesl mu prosbu.

— Vaše, pane faráři, otcovská slova, pronesená nad marnotratným synem, pohnula mne tou měrou, že jsem si pevně předsevzal zkusiti to s nápravou. Chci pracovati. —

— Jaký plán máte pro budoucnost? —

— To sám ještě nevím. Rád bych někam do obchodu. —

— A jak se vede rodičům? — tázal se farář.

— Ne valně. Peněz ze statku do města mnoho si nepřinesli. Na činžáku vážne dluh, matka neumí hospodařit, sestra honí parádu. Tatínek neumí si poručiti. Teď mu dohazovači nabízejí výměnu za hospodu. Zdá se mi, že to jednou všecko vezme zlý konec. —

— A což váš bratr? —

— Ten chce jíti za mnou do učení. My se milujeme. —

— Tedy jen držte slovo — pravil k němu farář — ukažte všem, kteří vás znají, anebo o vás slyšeli, že dovedete býti rozšafným. —

— Co je tu rodinných tragedií — uvažoval farář na zpáteční cestě. Není téměř domu, aby v něm během let nepřihodilo se něco smutného. A jaký by lidé u nás mohli míti krásný život, kdyby jen trošičku lépe hospodařili a podle vůle Boží žili. -- — Jaká to katastrofa stihla Srbkův statek, jež starý Srbek zdědil co nejlépe zahospodařený a ještě s hotovým kapitálem. Jak tu opravdu zbůhdarma všechno se propadlo.

Koníci zatím vesele klusali k domovu, asi jen tři míle vzdálenému. Medvěd po celou cestu na ně mručel, vytýkaje brzy podsednímu a brzy náručnímu něco. A koně k jeho hovoru stříhali ušima a pofrkávali si. Farář po celodenním rozčilení si podřimoval.

— Najednou Medvěd vzkřikl: Hej!

— Co je? — tázal se farář.

— Tamhle — ukazoval bičem ke straně polední.

— Tam hoří! — zvolal farář. — Kde je to? —

— Je to za Hrušovem pod lesy. —

A tamhle — ukazoval bičem ke straně východní.

— Hoří na dvou místech — pravil farář — něco u nás neobyčejného. —

— Já vím, co to hoří — zabručel Medvěd.

— Jak bys to mohl vědět? —

— To, prosím, hoří assekurace; od čeho pak by byla assekurace? Ona hořet musí. —

— Ten prostý člověk — pravil si farář — vystihuje bezpochyby pravdu. —

— Prosím, vykládal Medvěd — teď se o tom mluví veřejně. To není první oheň a nebude také poslední. Teď, co máme v Hrušově assekuraci, hoří přes tu chvíli někde, aby prý — nestál kšeft. —

— Medvěd — smál se farář — mohl by býti detektivem. —

— Teď tu máme dvě pojišťovny — vykládal Medvěd — jedna je raiffeisenská, a ta si nepálí, a ta druhá pojišťuje, aby se pálilo. U toho se nepojistí žádný hodný člověk. —

— U koho? —

— Nu u toho přivandrovalého helvety.

Záhadné chování assekuračního agenta ždímalá poznenáhlu se vysvětlovalo. Podezření, jež k němu choval, nebylo bezdůvodné. Lid si povídal: Dříve jsme se poji-

šfovali, abychom nevyhořeli, ale teď, kdo má na spadnutí barák, pojišťuje se, aby vyhořel. To je zlá stránka těch mnohých konkurenčních pojišťovacích společností. V lidu se tím pěstuje prostopášnost nejhoršího druhu. — Komu kdy napadlo pojistiti se a pak se vypálit. Je to povzbuzování k paličství. Jaká to nová pohroma na lid přišla — —

Doma na „pána“ čekala matka se slepáčkem. Zpívaly si. Matka Rezince předzpěvovala vánoční písně, jež tato svou bystrou pamětí zachycovala a harfou doprovázela. Blaf, jenž v čeledníku podřimoval, najednou vyskočil a dupot koní označoval.

— Pán jede, náš pán jede! — volaly všecky, a již se pozvedaly, aby mu společně šly v ústrety.

#### 14. Zážehy.

Veřejné mínění o agentu Ždímalovi se rozcházel, ačkoliv působení jeho rozhodně bylo záhubné. Poskytoval příležitost nejen k zažehání stavení, ale i duší.

Ždímal byl agentem svého druhu jediným. Ve svém vaku roznášel nejen letáky, ale i krváky, detektivní romány a oplzlé obrázkové věci. Byl to nečistý pták, jenž po světě trousil ďábelské símě. Někde upustil

leták, povzbuzující čtenáře k vystoupení z církve, jinde zase nějaký krvák, hrůzostrašnou historií o nešťastných milencích, jež mu četně odebíraly služby, a mezi chasou zase odbýval oplzlé obrázkové věci.

I v jiném ohledě působil v osadě záhubně. Lidé se za ním táhli, hospoda byla jimi někdy nabita. Zde se pilo a hrálo. Ždímal ukázal, že dovede též dobře míchat karty. Poznenáhlu měl zde P. Lánský židovnu číslo II.

Ždímal pořádal v hospodě schůze „svobodných myslitelů“, k nimž se hlásili i čeledínové, kteří své hospodáře okrádali, dělali totiž shoře. Brzy přišlo ve zvyk, říkati o čeledínu, jenž byl lenochem, jenž se opíjel a hrál v karty, že je svobodným myslitelem.

Četníci měli Ždímalu ovšem na mušce, ale Ždímal byl vychytralý. K roznášení letáků a krváků měl oprávnění od několika knihkupectví. Pojišťování všeho druhu měl svěřeno od několika assekurací, byl agentem všech, jež se mu nabídly, a proto pojišťoval všecko.

Přišel-li někam do červotočivého baráku, jenž se vším všudy nestál za stovku, mluvil do baráčníka tak dlouho, až se dal pojistit — pro všechny případy.

— Může prý do něho uhoditi hrom,

zlý člověk odhodi neopatrně sirku nebo oharek doutníku, děti udělají si ohniček. Dnes prý může každý majetník domu klidně odejeti, protože jej má pro všechny případy pojištěný. Ždímal podával to přímo po lopatě, aby si lidé pálili, protože při výplatě pojistky vždy mu v ruku pozůstal z ní značný obnos. Ždímal z každého ohně.

Spatřil-li někde košilatého usmrkánka lézti po podlaze, hladil ho a chválil, jaké prý to roztomilé dítě, jakou z něho mají rodiče radost, a jaký zármutek by je potkal, kdyby jim mělo zemřít, kterýž zármutek značně by se zmírnil, kdyby je dali pojistit a zároveň protipojistit. Za 18—20 let mělo by prý kapitál; dceruška by měla své věno. A na krásně, kdyby i zemřela, je prý tu protipojistka, která pojišťuje zase kapitál, zaplacený pro případ smrti. I když dítě zemře, dostanou rodiče splacený kapitál nazpět. A aby slova svá dotvrdil, agent znovu vytáhl množství blanketů, na nichž černé na bílém stálo, jakých nesmírných výhod poskytuje pojišťování maličkých. Měl po ruce i poděkování pojištěných rodičů za správné vyplacení kapitálu ve prospěch jejich dětí. Jakou prý radost pocítí dívka nemajetných rodičů, když v 18—20 letech najednou dostane 1000—2000 na ruku věna, s nímž může se výhodně vdáti.



A tak přešvadronil mnohých k složení první splátky na ten jistý kapitál.

Vychytralý agent dobře počítal se slabostí lidskou. První dvě tři splátky lidé složí, avšak s ostatními zůstávají v restu. Více méně každému je mrzutým po dvacet roků spláceti. Opomenou to, přestanou platit, pojistka stává se neplatnou a agentovi zůstaly první splátky v rukou. Tu první odvede, aby lidé měli něco v rukou, ale ty druhé uváznou mu za nehty. Kdož pak rozumí jeho škrábanicím.

Velmi dobře dařilo se mu pojišťování na přežití, čili dožití manželů, kterýž způsob pojišťování natropil již ve světě mnoho zlého.

V Miříčkách, zastrčené obci pod lesem, povaloval se nekalý chlap Lapol, jenž vyslouživ si vojnu, vrátil se domů bez zaměstnání. Chtěl z vojny někde uchytit se jako strážník, ale nevzali ho, protože měl „obšit“ zamazaný několika krádežemi a nočními rvačkami.

Potloukal se doma, dokud měl matku na živu — chodil do panského lesa na dříví, kradl břízky na pometla, na obruče, chodil na houby, někde rozštípal dříví, někomu někam doběhl, živil se, jak se říká, na pohmátku, kde co polapil. Ale když mu matka zemřela, zůstal mu po ní barák na spad-

nutí. Prvním činem po její smrti bylo, že si jej proti ohni pojistil. Barák asi v šesti nedělích po pojištění šťastně vyhořel. Lapil a Ždímal stali se dobrými kamarády. Rozdělili se spolu o výdělek. Assekurace má milliony, ta to neucítí.

Pohořelý Lapil po nějaký čas vedl pohodlný život. Staveniště prodal a někdo jiný na jeho jméno postavil barák nový.

Ale když peníze utratil, musil pomýšlet, kde by se zase uchytil. A štěstí mu přálo. Ždímal mu dohodil nevěstu v Hrušově. Starší již, bezzubou babku, která měla též barák a k němu ještě nějaké peníze. Babce lichotili, až ji ošidili. Čert babce nedal dobře dělati, uvěřila úlisným slovům obou kamarádů a vzala si Lapila.

Brzy po svatbě dostavil se do baráku Ždímal, jenž po krátkém úvodu jal se velebiti krásu obapolného pojišťování manželů na přežití. Kterak prý spokojeně kladou se každého dne na lože v blaživém vědomí, že kdyby jednoho z nich Pán Bůh povolal, druhý po něm podědí 1000—2000, ba i více tisíc zlatých, dle výšky pojištění.

Mluvil tak dlouho do babky, až ji umluvil na kapitál 1000 zl. po smrti jednoho z obou manželů.

Jelikož pan manžel byl bez groše, musila pojistky platit babka.

Rozumí se, že barák byl též pojištěn na obnos poměrně vysoký.

Ukázalo se brzy, že neštěstí nechodí po horách, nýbrž po lidech. Neštěstí tomu chtělo, že v baráku Lapilových novomanželů chytlo v době, když po celých 14 dní ani neskrápllo a kdy rybník Suchého mlýna za vsí zapáchal hnijícím blátem.

Barák chytil, když lidé byli v nejlepším spánku. Na pokřik: Hoří! Lapil vyskočil z postele, na níž zvláštní náhodou ležel ustrojený. Právě toho večera sedělo se déle, jedlo a pilo, paní Lapilová smála se, protože byla již napilá a když usnula, spala jako dřevo.

Manžel, ze sna vyplašený, na babku úplně zapomněl. Byl jako pominutý, chystal se za hlavu, tvářil se jako zoufalý.

— A kde máte, Lapile, svou ženu? — tázali se hasící.

— Vždyť musí býti někde mezi lidmi, vyskočili jsme oba z postele, — což ovšem nebylo pravda, protože vyskočil jen on, a babku nechal ležeti.

Nyní teprv odvážil se jeden z hasičů do hořící již světničky, z níž však vynesl babku již zadušenou. Neuhořela, ale zadusila se dýmem.

A nyní teprve vdovec tvářil se zoufale.

Z baráku nezbylo než trochu oharků.

Ale četník, jenž druhého dne prohlížel si důkladněji spáleniště, odkryl věci velmi zajímavé. Ve světnici našel láhev po petroleji, jež ležela vedle nahořalé postele. Peřiny, též ohořalé, zapáchaly petrolejem. Po sínce roztroušeny byly zbytky roští a slámy.

Zjistilo se, že téhož večera v baráku se hodovalo, a to proti všemu obyčeji. Od řezníka bylo přineseno maso a z hospody bylo přinášeno pivo. Kdo při hodování byl přítomen? Oba přátelé: Lopil a Ždímal a babka.

Ždímal v té osudné noci doma spal, což mu šenkýř „U koně“ dosvědčil. Kdy se domů vrátil, určitě sice nevěděl, ale tolik věděl, že doma spal.

Ždímal bezděčně byl hlavním svědkem proti Lopilovi. Dosvědčil, že byl u něho — pojištěn nejen na barák, ale i na ženu.

Nyní se vědělo, proč hořelo a proč babka se udusila.

Prvním činem četníka bylo, že Lopilovi svázal ruce a že ho odvedl jako paliče a vraha k okresnímu soudu.

— Měl ještě přibrati Ždímal — pravil P. Lánský, — protože on je vlastně všeho původcem.

— Na toho — prohodil četník — dojde co nevidět, daleko do toho nemá.

První následek ohně v Hrušově byl, že manželé již vůbec na přežití pojišťovati se nedávali. Staloť se pořekadlem, dáti pojistiti manželku je tolik, jako ji upáliti.

Od tohoto ohně ždímal vůbec málo z domu vycházel. Nechal všeho pojišťování, ano i kolportérství. A služby marně čekaly na pokračování krváků, a chasníci na nové pikantní obrázky, a konečně i školní mládež na pokračování indianských a detektivních románů.

A kdož by se byl v Hrušově nadál, že detektivní romány jaksi nakazily i poctivého, dobráckého Blafa. On totiž pravidelně se služkou doprovázel vždy k večeru Venouška domů. Blaf při všem dobráctví byl neruda. Ke chlapci nedal nikomu neznámému přistoupiti. A když chlapce k večeru k rodičům doprovodil, pravidelně se u Sýkorů pozdržel. Děti si ho zabavily, hrály s ním, skákaly s ním, což starého „osla,“ jak mu říkaly, nemálo bavilo. A teprv, když se vespolek hodně nadováděly, Blafa domů propouštěly. Ale Blaf nikdy rovnou cestou do fary neběžel, nýbrž obešel si dříve některá stavení. Proběhl nejdříve celou náves, pak ale postranní uličkou rozbíhal se ke stodolám a potkal-li

někde starého kamaráda, pozastavil se s ním, očuchal ho a běžel svou cestou dále.

Tentokráte čumák jeho dostal zvláštní vítr. Zdálo se mu, jakoby jej něco za čumák chytilo a táhlo ho ven až za Sýkorovu stodolu, jež byla nacpána obilím. Bylo po žních. Z celého statku udržela si rodina za přispění faráře asi třicet korců polí, avšak při skromném životě, blahobyt se u nich vůčihledě zvedal. Nejstarší dcera, již na vdaní, měla slušné postavení v konfekci sestry faráře Lánského, starší syn Rudolf navštěvoval hospodářskou školu doma, Hedva, mladší sestra, byla matce k ruce a vyrůstala ve švarnou selskou dívčici a nejmladší Venoušek skoro po celý den byl na faře u „babičky“ a vracel se vždy až večer domů. Tak to určil sám farář, aby prý se nadobro rodičům neodcizil. Proto též Blaf jej každodenně doprovázel.

Právě dnes Blaf u Sýkorů pozdržel se déle. Venoušek, pomodliv se, již hezkou chvíli spal, a Blaf pousnul vedle jeho postýlky. Venku se pracovalo s obilím a poklidem dobytka tentokráte pozdě do noci. Blaf samojediný hlídal dům, a šlo již hezky na jedenáctou, když paní Sýkorová, poplá-

cavši věrného psa po hřbetě, pravila k němu:

— Nu tak, Blafíčku, teď jdi hezky domů. —

Milý Blaf se sebral a šel. Za stodolou čumák jeho na někoho narazil. Neviděl ho sice, protože nebe bylo zahaleno, ale cítil ho. Zastavil se, ale jen na okamžik, načež plížil se ku předu. Pojednou u samé stodoly něco se zablýsklo, a tu Blaf spatřil lidskou postavu. Zablýsklo se od sirky, od níž chytil klas a hned na to několik klasů na mlatě. Blaf jedním skokem stál za postavou, na niž zaštěknul, jakoby se tázal:

— Chlape, co tu děláš teď v noci?

— Sakra! — jdeš potvoro! — vykřikl chlap, avšak Blaf té odpovědi se nezalekl, nýbrž hotovil se k útoku. Chlap ve světle hořících stébel, čouhajících ze vrat, spatřil hrozné tesáky psa a nemaje u sebe ani hole, dal se na útěk. Blaf za ním, drže se těsně jeho paty, za níž ho chytal. Chlap neměl na nohou boty, nýbrž jen bačkory, z nichž mu Blaf jednu urval. Nechal ji však ležet a chytal prchajícího za bačkoru druhou, kterouž mu urval též.

— Sakra! — teď jsem na něco skočil — vydralo se z úst chlapu. Již běžeti nemohl. S kulháním dobelhal se domů — k „Ze-

nému stromu“, kamž jej Blaf se štěkotem doprovodil.

Zatím se strany od Sýkorovic stodoly provalil se oheň. Hospodář totiž přijel již hezky pozdě s mandely domů, zavezl je z pole zadními vraty na mlat, odkudž měly druhého dne býti do stodoly složeny. Zde měl vzduch dosti přístupu a proto fůra s obilím brzy se vzňala. Požár byl nejdříve spozorován z hospody „U stromu“, kde ještě jeden čeledín dopíjel svou skleničku. Podřimoval již, a šenkýř čekal, brzo-li vytáhne paty, aby mohl zavřít hospodu, když tu z venčí zaslechl štěkot psa a hned na to vrznutí dveří do bytu Ždímalova.

— Kde se ten ještě toulal? — zabručel šenkýř — a co to psí kňučení znamená?

Ale v tom již od požáru osvítila se náves. Byl to šenkýř od „Stromu“, jenž učinil první poplach, že hoří. A první ozvěna vyšla z fary, odkud Medvěd již hodnou chvíli hvízdal na Blafa, aby ho vpustil na dvůr ku hlídání.

— Počkej, já ti dám — bručel Medvěd — tak dlouho se toulat! — Medvěd též první uhodl, kde hoří.

— To je u Sýkorů! — vzkřikl.

A v tom již otevřelo se okénko u pokojíka, v němž spala farářova matka.

— Kde že hoří? —



— U Sýkorů! — ozval se Medvědův hlas, jenž opakoval: Hoří! Hoří!

Lidé polonazí vyskakovali s loží, a brzy na to již ozývaly se trubky hasičů, vyta-hujících z kolny stříkačku.

Tentokráte hadice byly v pořádku. Ve-litel hasičů po nedávném požáru měl péči, aby rybníček na návsi měl dosti vody.

Na záchranu hořící stodoly nebylo po-myšlení. Byl to hrozný pohled na hořící obilní klasy, z nichž žhavé zrní do vzdu-chu jako plamenné jiskry se rozprskávalo a kam dopadlo, tam hořlavější věci: došky a šindel zapalovalo.

Mírný vítr od jihozápadu nesl oheň přes sousední statky, o jejichž záchranu ha-sičům hlavně se jednalo.

P. Lánský, uslyšev kde hoří, přehodil přes sebe plaid a hluboce pohnut pospíšil též na místo požáru.

Radostný úžas vzbudila parní stříkačka z blízkého dvora, jež s několika voznice-mi přicválala k požáru a za ní v patách kní-že Jaroslav na koni. Stříkačka zde ponejprv byla v ohni a osvědčila se znamenitě.

— Ze zadu bylo zapáleno! — vystihlo se rázem.

— Msta vykonala zde své dílo — pravil farář.

K místu, kde stál farář s knížetem,

přidružil se Blaf, jenž pánu svému aporto-  
val něco prazvláštního.

— Co to máš? — tázal se ho pán.

Byla to bačkora.

A sotva že pán mu bačkoru z čumáku  
vzal a blíže prohlížel, stál tu Blaf s ba-  
čkorou druhou.

— Prosím — zvolal kníže — to jsou  
bačkory paliče; ten pes je znamenitým de-  
tektivem. Palič je na útěku ztratil. —

— Na to četník ihned přejal bačkory  
v uschování.

A skoro v témž okamžiku od „Zelené-  
ho stromu“ se rozhlásilo, že tam na prahu  
a v síni nalezeny byly stopy lidské krve.

— To byl Ždímal — ozývalo se ze všech  
úst — nikdo jiný, než Ždímal! —

Četník na to šel přímo do jeho bytu.  
Postel v něm byla skoro ještě teplá a čer-  
stvou krví potřísněná.

— Kde je Ždímal? — tázal se četník  
jeho kuběny.

— Odešel. —

— Kam odešel? —

— To já nevím. —

— Nemůže býti ještě daleko — zvolal  
četník. — Honem k telegrafu! —

A v malé chvíli telegraf vyzváněl do  
světa útěk paliče Ždímal, s podrobným po-  
pisem osoby.

Úsilí hasičů podařilo se zachrániti stavení. Vysoké košaté stromy opět vydatně pomohly chrániti lidské příbytky. Zachráněn byl i dobytek.

Důmyslu četníka podařilo se vystihnouti znamenitý podíl, jež měl Blaf na záchraň Hrušova. Blaf patrně paliče zahnal, obě bačkory mu s nohou strhl, načež bosý palič o křemínky anebo sklo na cestě se zkrval a tak ihned se prozradil.

— Proráží mne zima — stěžoval si farář.

— Tak jen honem domů — napomínal jej přítomný lékař — vy v tomto obleku sem ani nepatříte, měl jste zůstat v teplém loži. —

Kníže a lékař doprovodili faráře do fary. Shazuje se sebe šatstvo, ulehl do postele. Zima jím lomcovala. Lékař poručil mu uvařiti čaj s koňakem.

Matka faráře byla s čajem v několika minutách hotova. Ačkoliv nyní červená ve tvářích nebyla, při pohledu na syna, zuby jektajícího, na smrt zbledla.

Čaj s koňakem faráře sice poněkud zahřál, ale zimnici nezastavil. Mezitím nemocný užil kapesníku při kašlání.

— Ukažte to! — velel mu doktor.

Ukázala se krev. Lékař významně pohlédl na knížete. Nařídil matce, aby bylo

\*

pro něho okamžitě posláno, kdyby mělo více krve se ukázati.

Druhého dne dvě zprávy současně zarmoutily obyvatelstvo, požár a náhlé ochuravění faráře.

— Nastudil se při požáru. —

Nebylo to ani tak nastuzení, jako zároveň veliké rozechvění při pohledu na zničení majetku svých chráněnců. Toto druhé pohnulo jej nejvíce.

— Pane doktore — pravil kníže druhého dne — vynaložte všecko umění k záchraně tohoto kněze.

— Též mně velice na tom záleží — odvětil lékař.

— Přiberte si na pomoc odborníka z Prahy. —

— Učiním tak! —

Druhého dne měl četník plno práce s prohledáním Ždímalova bytu, hlavně jeho písemností.

— Máte snad nějakého tušení, kam by byl utekl? — tázal se četník jeho souložnice.

— Když odcházel — odvětila — řekl mi, že jde někam se oběsit. —

— Tak jen honem po jeho stopě! — zvolal četník.

— Musím však přibrati s sebou Medvěda s Blafem. —

— Medvěd dal psu dříve očuchati Ždímalův bačkor, a pes na to okamžitě ze Hrušova zahrnul do polí k lesu, maje stále čumák při zemi.

Četník s Medvědem sotva psu stačili.

Pes, doběhnuv do lesa, uchýlil se do nejbližších křovin, kde zaštěkal.

— Již ho má! — zvolal Medvěd.

Sotva že k lesu se přiblížili, stál pes u nohou oběšence, jež dotýkaly se země. Poznali v něm Ždímalu, který daleko neběžel.

Četník zůstal na místě, ale poslal Medvěda pro doktora a místního starostu.

Avšak násilná smrt Ždímalova obyvatelstvo tak nepobouřila, jako náhlé ochuravení farářovo. Vědělo se o něm dávno, že je slabého těla, ale silného hlasu, že červeně jeho tvář byla nepřirozená, a co nejvíce padalo na váhu, že i jeho otec právě v tomto věku zemřel.

— Musíte, pane faráři, odejeti hodně daleko na jih — radil mu doktor. — Vezměte si s sebou třeba svou matku a Medvěda. —

— K čemu bych před svou smrtí utíkal? — odvětil na to farář. — Smrt za mnou trefí i do Kahýry, odkud bych se sotva kdy vrátil. Mám-li zemřít, zemru mezi svými doma. Doufám pevně, že dílo

mé nezanikne. Za to ručí mi náš dobrotivý kníže, který po mé smrti se ho ujme.

A když při těch slovech ozval se pláč přítomného lidu, pravil:

— Slavím vítězství na celé čáře. Proč bych jako vítěz zdráhal se zemřít na bojišti? Zde jsem a zde zůstanu. Cítím v sobě šíp smrti, pod nímž pozvolna vykrvácím. Děje se vůle boží. —

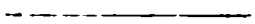
A zajisté bylo vítězství P. Lánského úplné. Ta strana v kollatuře a v celém okolí, jež z opposice přidržovala se Ždímalá a jeho náhončích z Prahy, když se přesvědčila, jakým podvodníkem nechala se voditi za nos, nyní se za to styděla.

Jméno „svobodný myslitel“ od té chvíle stalo se pohanou.

# OBSAH.

	Strana
1. Ze žaláře . . . . .	3
2. Ideální patron . . . . .	9
3. Po odchodu Khona . . . . .	20
4. Na automobilu . . . . .	33
5. Působení Raiffeisenky . . . . .	43
6. Dva sousedi chudásové . . . . .	62
7. Sedlák svobodný myslitel . . . . .	74
8. Slepák . . . . .	97
9. Nesnáze s podpisy . . . . .	106
10. Utopila dítě . . . . .	118
11. Medvěd zasahuje do běhu událostí . . . . .	127
12. Řeč knížete Jaroslava . . . . .	131
13. Chromák . . . . .	154
14. Člověk-had . . . . .	170
15. Malý vězeň . . . . .	178
16. Otec a syn . . . . .	185
17. Zážehy . . . . .	198

1



# Sebrané Spisy PETRA KOPALA.

*„Podávajícе čtenářům do rukou Sebrané Spisy  
Petra Kopala, můžeme směle tvrditi, že mu po-  
dáváme čestbu dobrou, jádro zdravé, pravý to  
domácí chléb.“*  
(Z našeho prospektu.)

Vydány celkem 34 sešity (à 50 hal.), v nichž obsaženo 1307 str

**Všechna díla vyšla v samostatných svazcích  
brožovaných i vázaných.**

Vydání dvoje, na laciném papíře a na skvostném papíře. Ceny  
vydání skvostného jsou uvedeny v závorkách.

Pořad prací:

- Dílo I. **Mojžíš**. Novodobý sociální obraz. Stran 123. Cena  
45 h. (Na skv. papíře 1 K 10 h.)
- Dílo II. **Sebevražednice**. Obrázek ze smíšeného manžel-  
ství Stran 91<sup>h</sup> Cena 35 h (1 K).
- Dílo III. **Sebevrazi**. VSTUP. Obraz první: MACECHA.  
Obraz druhý: ROMEO A JULIE. Stran 175. Cena 65 h  
(1 K 90 h).
- Dílo IV. **Do Kartouz**. Obraz z truchloher života. Svazek I.  
MATČINA KLETBA. Str. 370 Cena 1 K 40 h (3 K 30 h).  
— Svazek II. MEMOARY KOCOURA. Stran 375. Cena  
1 K 40 h (3 K 30 h).
- Dílo V. **Chudý boháč**. Obsahuje 21 kapitolu. Stran 187.  
Cena 70 h (1 K 70 h). **Bedříškov**. Příběhy jeho  
sirotků v. (Pokrač. povídky „Chudý boháč“.) Str. 196.  
Cena 75 h (1 K 80 h).
- Dílo VI. **Devatero řemeslo a desátá žebrota**.  
Kusá povídka. Stran 194. Cena 75 h (1 K 80 h).
- Dílo VII. **Miroslavín aneb rozluštění otázky so-  
ciální**. Stran 160. Cena 60 h (1 K 45 h).

Objednávky přijímá a vyřizuje

**Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba**  
v Praze-II., Pštrossova ulice 200.